

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Інститут модернізації змісту освіти МОН України

Національна металургійна академія України (НМетАУ), м. Дніпро
Українська асоціація управління проектами «УКРНЕТ», м. Київ
Національна академія правових наук України (НАПрН України), м. Київ
Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності (НДІВ)
Національної академії правових наук України (НАПрН України), м. Київ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Національний технічний університет України «Харківський політехнічний інститут»
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
університет імені Ігоря Сікорського», м. Київ
Національний технічний університет України «Дніпровська політехніка», м. Дніпро
ДВНЗ Придніпровська академія будівництва та архітектури, м. Дніпро
Честоховський політехнічний університет, Польща
Вища школа управління охороною праці в місті Катовіце, Польща
за підтримки:
Університет в Мішкольце, Угорщина
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця
Юридична компанія «ЮРСЕРВІС», м. Дніпро

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

за матеріалами

II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

**«УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ. ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»**

(10 квітня 2020 року)

**ДНІПРО
2020**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за матеріалами
II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

**«УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ. ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»**
(10 квітня 2020 року)

ДНІПРО
2020

УДК 005.8:338.28:347(77+78)

У 66

Матеріали публікуються за оригіналами, наданими авторами.

Претензії до організаторів не приймаються.

Відповідальні за випуск:

Молоканова Валентина Михайлівна

Дорожко Григорій Костянтинович

Петренко Віталій Олександрович

Управління проектами. Ефективне використання результатів наукових **У66** досліджень та об'єктів інтелектуальної власності: збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (10 квітня 2020 р.). – НМетАУ, УКРNET, НДІВ НАПрН України, Дніпро: Юрсервіс, 2020. 386 с.

У збірнику наукових праць наведені матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Управління проектами. Ефективне використання результатів наукових досліджень та об'єктів інтелектуальної власності». Збірник наукових праць становить інтерес для наукових працівників, викладачів, фахівців з інтелектуальної власності та управління проектами, а також студентів.

УДК 005.8:338.28:347(77+78)

© Національна металургійна академія України, 2020

© Українська асоціація управління проектами, 2020

© Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України, 2020

© Колектив авторів збірника, 2020

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

- ПРОЙДАК Ю.С.** – голова, доктор технічних наук, професор, проректор з наукової роботи НМетАУ;
- БУШУЄВ С.Д.** – президент Української асоціації управління проектами «УКРНЕТ», доктор технічних наук, професор, завідувач кафедрою управління проектами Київського Національного університету будівництва та архітектури;
- ОРЛЮК О.П.** – доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, директор науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України;
- БУТНІК-СІВЕРСЬКИЙ О.Б.** – доктор екон. наук, професор, академік АТН України, академік УАН України, головний науковий співробітник НДПВ НАПрН України;
- ПЕРЕРВА П.Г.** – доктор. екон. наук, професор, завідувач кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин НТУ «Харківський політехнічний інститут», професор університету в Мішкольце (Угорщина);
- ЧЕРНОВ С.К.** – доктор техн. наук, професор, зав. кафедрою управління проектами Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова;
- КОРОГОД Н.П.** – канд. пед. наук, професор, зав. кафедрою інтелектуальної власності та управління проектами НМетАУ;
- ДОРОЖКО Г.К.** – канд. техн. наук, доцент, радник дирекції НДПВ НАПрН України;
- МОЛОКАНОВА В.М.** – доктор техн. наук, професор кафедри менеджменту та управління проектами Дніпровського регіонального інституту управління Національної академії державного управління при Президентові України;
- ПЕТРЕНКО В.О.** – доктор техн. наук, професор кафедри інтелектуальної власності та управління проектами НМетАУ;

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ТА ПРОГРАМАМИ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

БУШУЄВ С.Д., БУШУЄВА Н.С., БУШУЄВА В.Б., БОЙКО О.О. 14
AGILE ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ В УПРАВЛІННІ БУДІВЕЛЬНИМИ ПРОЕКТАМИ

БУШУЄВ Д.А., КОЗИРЬ Б.Ю., ЗАПРИВОДА А.А. 20
ПРОФІЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ В УПРАВЛІННІ ІНФРАСТРУКТУРНИМИ ПРОЕКТАМИ

БЕЛІНСЬКА К.В., МІКУЛЯК К.А. 26
ДЕФИЦИТ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ЇХ АЛЬТЕРНАТИВНЕ РІШЕННЯ

БРАЖНИК Л.В., ЧУМАК В.Д. 30
УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ В УМОВАХ КРИЗИ

ВИШНЕВСЬКА М.К., КРАМАРЕНКО А.В., ШПОРТЬКО Г.Ю. 35
ЗАСТОСУВАННЯ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ПРОЕКТАМИ ЗА УМОВ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

ВЛАСЮК В.Є. 38
ПРОЕКТУВАННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

ГОРДІЄНКО С.Г. 43
ІННОВАЦІЇ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ

ДОВГАНЮК М.О., науковий керівник МІКУЛЯК К.А. 48
ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

ЗАВГОРОДНЯ О.О. 51
МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ЗЕЛЕНСЬКИЙ В.А., ЗЕЛЕНСЬКИЙ А.В. 57
ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ЗУЯКОВА Л.П. 62
ТЕХНІКО – ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ДІЛЬНИЦІ З ВИРОБНИЦТВА ЕНТОМОФАГА ТРИХОГРАМИ

КОРХІНА І.А., ПЕТРЕНКО В.О.	67
ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМИ ПРОЕКТІВ	
КОСЕНКО Н.В., ПУГАЧОВ В.А.	70
РОЗВИТОК ПРОЦЕСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ МЕДИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	
КУБЕЦЬКА О.М., ОСТАПЕНКО Т.М.	74
АНТИКРИЗОВА ПРОГРАМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	
КУЛИК В.О.	78
МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПОРТФЕЛЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ	
ЛАЩИК І.І., ВІБЛИЙ П.І., САГАН А.М.	81
ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ	
ЛЕТУЧА О.В., БУРКОВСЬКИЙ М.Д.	85
УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ З РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
МАРТИНЕНКО А.В.	90
ФОРМУВАННЯ ГРУПИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ІННОВАЦІЙ НА КОЖНІЙ СТАДІЇ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ТОВАРУ	
МИРОНЕНКО М.А.	93
ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СЕКТОРУ ГАЗОВИДОБУВАННЯ В УКРАЇНІ	
МИТРОФАНОВА Ю.В., науковий керівник МІКУЛЯК К.А.	97
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	
МОЛОКАНОВА В.М., ОЛЬХОВІКОВА Ю.М.	100
РОЗВИТОК ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ У КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ	
ПЕТРЕНКО Ю.А.	104
ЗАСОБИ ГРУПОВОЇ РОБОТИ КОМАНДИ ПРОЕКТУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ	
СИЗОНЕНКО Ю.С., МІКУЛЯК К.А.	109
СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ	
СКЛЯР М.О., науковий керівник МАСЛАК О.І.	113
ВИТРАТИ НА ЯКІСТЬ: ПРОЄКТНІ РІШЕННЯ	

ТИМЧУК В.М., ЧУГАЄВ С.В., КОРЧАШКІНА Л.А., ХАЛІН С.Ф., ОСИПОВА Л.С.	116
ОБГРУНТУВАННЯ ПІДХОДІВ ФОРМУВАННЯ ТА СУПРОВОДЖЕННЯ ЦІЛСНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ ДЛЯ РОСЛИННИЦЬКОЇ ГАЛУЗІ	
ТУЛУПОВ М.О.	121
АНАЛІЗ МЕТОДОЛОГІЙ ПОБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ДЛЯ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ	
ЯКОВЛЄВА-МЕЛЬНИК Н.Г.	126
PROJECT MANAGEMENT 4.0 ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ	
ЯСИНСЬКА Д.В., науковий керівник ДЕМЧУК Н.І.	131
ФАКТОР БІДНОСТІ, ЯК ПЕРЕДУМОВИ МАРГІНАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ СУСПІЛЬСТВА, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ	

ОХОРОНА, ЗАХИСТ ТА РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТАХ

БАБЕНКО В.А., КУЛАГА П.О.	137
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА АРХІТЕКТУРНІ ТВОРИ	
БАБЕНКО В.А., КУЛИК Н.С.	144
ОСОБЛИВОСТІ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК ОБ'ЄКТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	
БОЖОК Н.О., АМЕЛІНА Л.В.	152
КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	
ВИПРИЦЬКИЙ А.О.	156
ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОМОЧНІСТЬ РОЗПОРЯДЖЕННЯ «НОУ-ХАУ»	
KIRIN R., KHOMENKO V.	160
RETROSPECTIVE AND PERSPECTIVES OF INTERNATIONAL LEGAL PROTECTION OF THE RESULTS OF CREATIVE ACTIVITY	
КОРОГОД Н.П., НОВОРОДОВСЬКА Т.С.	165
ІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ГАЛУЗІ БІОТЕХНОЛОГІЙ	

ЛУЧАНІНОВА О.П.172 110
ВИЩА ОСВІТА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ: ПРОБЛЕМА ОХОРОНИ
АВТОРСЬКОГО ПРАВА В ІНТЕРНЕТ

ЛУЧАНІНОВА О.П., РОМАНЕНКО М.177
АВТОРСЬКЕ ПРАВО: ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ОСВІТНІЙ ПРОЕКТ І ТВІР
МИСТЕЦТВА

ПЕТРЕНКО В.О., РУДЧЕНКО О.В., БЕРКОВСЬКИЙ Є.О.181
ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВА

ПЕТРЕНКО В.О., УСТІНОВ А.А.185
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

УРАЛОВА Ю.П., ДРАЧ Д.Л.190
ДО ПИТАННЯ ЩОДО ОХОРОНИ ТРАДИЦІЙНИХ ЗНАНЬ В УКРАЇНІ

ШАБАЛІН А.В.196
ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В
ПОРЯДКУ СПАДКУВАННЯ НА ОБЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ

ІНФОРМАЦІЙНЕ, ДОКУМЕНТАЛЬНЕ, ПАТЕНТНО-
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
ІННОВАЦІЙ ТА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ, НАУКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ

АБРАМОВА О.В.202
ВЖИВАННЯ ПАСИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ТЕХНІЧНИХ СТАТТЯХ ТА
ОПОВІДАННЯХ О'ГЕНРІ

БОРЗЕНКО В.І., П'ЯТАК Т.В.204
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
ЗА РАХУНОК ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ НА ПАТЕНТУВАННЯ

БРИТАН В.Т., ТКАЧ Л.М.207
ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ГОРДОСТІ ЗА РІДНУ АЛЬМА-МАТЕР ПРИ
ВИВЧЕННІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ТА
ВІТЧИЗНЯНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ»

ВІБЛИЙ П.І., ЛАЩИК І.І., ГУСАЧЕНКО К.В.213
ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

ВІБЛИЙ П.І., ЛАЩИК І.І., КУХАР М.В.	217
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФОНДІВ	
ГРИШИНА Л.О., ТАРАСОВ І.В.	221
ТЕНДЕНЦІЇ НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ	
ДРОБОТЯ Я.А.	227
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЛОГІСТИКИ ЯК ІННОВАЦІЯ ПІДТРИМКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
ЄВСЄЄВА Г.П.	230
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИШІВ	
ZAVHORODNIA O., DUSHYNA A.	234
THE BALANCED SCORECARD AND FEATURES OF ITS USING FOR IMPLEMENTATION OF PROJECTS AIMED AT DEVELOPMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF AN ENTERPRISE	
КОЛЄДІНА К.О.	239
СИНЕРГІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
КУЗНЕЦОВ Ю.М.	244
НАСЛІДКИ ВВЕДЕННЯ ПОСТАНОВИ КМУ №496 У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
КУЛИК В.О.	248
УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ОСВІТОЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН	
КУЛИНЯК І.Я., ЯРМОЛА К.М.	250
ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ	
ЛАЩИК І.І., ВІБЛИЙ П.І., ЛІЩИНСЬКА У.М.	253
СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ	
ЛИТВИНОВА Л.А.	257
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ВІДКРИТИХ ПУБЛІКАЦІЙ, ТРАНСФОРМАТИВНІ УГОДИ ТА АМБІТНИЙ ПЛАН ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ	
МАЙОРОВА І.М., СІВОЛАП Л.А.	263
МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РИНКОВОЇ СЕРЕДИ	

МАРКІНА Л.Л.	269
ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ ДО УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ	
МИРОНЕНКО І.Є., ПОПОВИЧ І.Ю.	272
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У РЕКЛАМІ	
НЕТРЕБА І.О.	275
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
ОВСЯННИКОВА І.А., науковий керівник ПЕТРЕНКО В.О.	278
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	
ПАСЬКО Г.М.	281
ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ GOOGLE CLASSROOM ТА ZOOM	
ПЕТРЕНКО В.О., САВЧУК Л.М., БУШУЄВ К.М., ФОНАРЬОВА Т.А.	284
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ	
ПРУТЧИКОВА В.В.	288
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧА У ПЕРІОД ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
СКІБЦЬКИЙ О.М., СКІБЦЬКА Л.І.	293
ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ	
СКІБЦЬКИЙ О.М., СКІБЦЬКА Л.І.	299
ПИТАННЯ ФІНАНСУВАННЯ ТА ІНВЕСТИВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ	
СКРИПНІЮК К.О., ШЕВЧУК Ю.В., КРАСІЛЬНІКОВА І.Ю.	305
ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	
СОБЧИШИН В.М.	310
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ УПРАВЛІННЯ ЙОГО КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ	
ТЕРЛЕЦЬКА В.О.	313
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	

ШВЕЦЬ Є.С.	318
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР ЙОГО ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	

УПРАВЛІННЯ ТА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ

БОЖОК Н.О., ДЕМИДОВИЧ І.М.	324
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ	

ЗЕЛЕНСЬКИЙ А.В., ЗЕЛЕНСЬКИЙ В.А.	328
СТАН ФІНАНСОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ	

КОЗУБ В.О., БЕСТУЖЕВА С.В.	333
УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ КРАЇН ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	

ЛИНЕНКО А.В.	338
СУЧАСНІ ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СУБ'ЄКТИ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ	

МАКЕДОН В.В.	342
РОЗВИТОК СИСТЕМИ ТРАНСФЕРУ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	

МИХАЙЛОВА Л.В.	347
ЗАХОДИ ІНЖИНИРИНГОВОГО СУПРОВОДЖЕННЯ ЛІЦЕНЗІЙНОГО ДОГОВОРУ НА ВИКОРИСТАННЯ ПАТЕНТУ НА ВИНАХІД	

МІГАЙ Н.Б., ДИМБОВСЬКА Л.І.	351
ПРОБЛЕМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	

ПОЛІНКЕВИЧ О.М.	356
ПРОБЛЕМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	

ТИМЧЕНКО Д.О.	358
АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРИРОДНИХ ЧИННИКІВ ЯК ДАЛЕКОГО ОТОЧЕННЯ ПРОЄКТУ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФІСУ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ	

ШВЕЦЬ Є.С., МОРОХОВСЬКА М.О.	364	
КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ А ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ		
ЮРЧИШИН О.Я.	368	210
ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ		
 ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА АЛГОРИТМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ		
ЗІУЗЯ А.О.	372	
РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ		
ЧІКІН С.В., ГАЙДАР А.О.	377	
ОСНОВНІ ВІДМІННОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ОПЕРАЦІЇ ІЗ ВНЕСЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ДО СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ		
ТКАЧУК Г.В.	381	
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ		

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ
ТА ПРОГРАМАМИ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

AGILE ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ В УПРАВЛІННІ БУДІВЕЛЬНИМИ ПРОЄКТАМИ

Бушуєв Сергій Дмитрович

Доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри управління проектами,

Бушуєва Наталія Сергіївна

д.т.н., професор кафедри управління проектами

Бушуєва Вікторія Борисівна

к.т.н., докторант кафедри управління проектами

Бойко Олексій Олександрович

співшукач кафедри управління проектами

Київський національний університет будівництва та архітектури, Київ

У доповіді будуть розглядатися моделі і методи побудови та впровадження інтеграції різних підходів до управління будівельними проектами та програмами. Аналізуються існуючий стан цілепокладання та визначення ефективних стратегій реалізації програм зі змінами напрямків стратегій розвитку в оточенні, викликів, ризиків та можливостей. Стійкість розвитку будівельних проєктів в умовах швидких та критичних змін зовнішнього та внутрішнього середовища може бути забезпечена ефективними моделями і методами цілепокладання та ціледосягнення в умовах критичних змін зовнішнього та внутрішнього середовища. Для управління будівельними проектами з урахуванням динаміки та адекватним реагуванням і забезпеченням компенсації змін в оточенні, менеджер інфраструктурної програми прогнозує тенденції розвитку оточення в короткостроковій і довгостроковій перспективі. Формулювання місії Agile трансформації базується на концепції оцінки його цінності так, як це уявляє замовник, який дозволить заінтересованим сторонам здійснювати максимально продуктивну комунікацію і, за необхідності, погоджувати із замовником зміни і доповнення до інфраструктурної програми.

Розглядається контекстний аналіз як методологія осмислення і представлення цілісної картини будівельних проєктів. Цей аналіз застосовується для інтерпретації місії та стратегії якщо взаємодіючі численні цінності проєкту виражені абстрактно. Невизначеність подібного типу спричиняє численні втрати і додаткові витрати. Загальноприйнятою є думка, що творча діяльність ускладнена в організації, погано піддається плануванню, має неясну мотивацію і зупиняється на суб'єктивному контролі. Тому успіх управління творчим процесом зазвичай відноситься до області мистецтва і інтуїції. Разом з тим існує колосальний досвід в цій області, пов'язаний з активним розвитком систем штучного інтелекту та експертних систем в різних предметних областях. Тому можна очікувати корисних результатів від застосування цих методів і в освоєнні інноваційної технології.

Agile трансформація систем управління містить наступні основні етапи:

- оцінка можливостей мотивації гнучкої поведінки;
- аналіз досвіду і вивчення творчої діяльності людини;
- основні методи організації гнучкого процесу управління;
- розробка алгоритмів і програм, здатних моделювати і стимулювати гнучкий процес;
- практичне застосування і експертна оцінка якості результатів, області їх використання;
- виявлення і освоєння нових областей гнучкої (Agile) активності.

Останні роки популярність підходів Agile стрімко зростає. Як наслідок, зростає і число критиків цього руху. За що лають Agile? За що дістається всім реформаторам, які направляють в цю сторону свої компанії, а то і всю нашу країну.

Agile - це історія про команди і лідерство. Стабільні команди, які самостійно приймають всі рішення по способу виконання робіт і

відповідають за результат проєкту. Це дозволяє компаніям здійснювати балансування навантаження за допомогою цих осередків - команд, а не конкретних фахівців плюс функціональні відділи і проєктний офіс. Важливо розуміти, що Agile, як і будь-яка культурна зміна, не запускається після клацання пальця. Agile-трансформація - це повноцінний проєкт і досить тривалий за часом. Чим менше компанія і менше підрозділ, тим легше і швидше буде проходити процес трансформації. У великих компаніях трансформація може тривати 3-5 років. На жаль, не можна просто запланувати, що ми станемо Agile, і через півроку це само собою станеться.

Почати цей процес необхідно з розуміння того, де зараз знаходиться компанія і де вона хоче опинитися після трансформації. Між цими 2 точками потрібно побудувати шлях, щоб зрозуміти план конкретних дій. На жаль, менеджмент і Agile-фахівці часто недооцінюють важливість цього етапу.

Один з відповідей на ці виклики - це бережливо-гнучка робота, важлива частина того, як ми організуємо роботу. Організації вчаться розрізняти тим, що є цінним і що не має значення, - це розвиток, який відбувається десятиліттями поспіль. Багато організацій зробили перші, іноді сміливі кроки в настільки необхідному ощадливому / гнучкому переході, щоб стати більш адаптивними до їх середовищі. У решти організацій майже не залишилося тих, які б не перейшли на гнучкі методології. Корпоративна культура компанії є сукупністю культури її співробітників. Тому трансформація культури - це зміна людей. Компанії потрібні люди, готові до змін, отримання зворотного зв'язку і орієнтовані на результат. Уміння знаходити і утримувати таких людей є ключовим завданням компанії, яка очікує обіцяних результатів Agile це ініціація проєкту, висока якість і продуктивність.

Розглянемо ключові принципи Agile трансформації в організації.

1. *Ігнорування імунітету до змін*

Трансформація в організації відбувається тільки тоді, коли змінюються люди в ній. Але люди не змінюються, навіть якщо самі цього хочуть. Згадайте свої новорічні обіцянки. Багато хто навіть не будують планів, тому що пам'ятають, як гірко було усвідомлювати, що за рік так і не активували абонемент в спортзал або не взялися за свою англійську. Люди не міняються, навіть якщо їм загрожує смерть. З'ясувалося: коли кардіологи попереджають пацієнтів, що ті помруть, якщо не змінять способу життя (не сядуть на дієту, не займатимуться фізичними вправами, не кинуть палити), тільки один з семи пацієнтів змінює своє життя. У нас є імунітет до змін: ми відторгаємо нове, невідоме і чіпляємося за звичні переконання. Імунітет захищає від страхів:

2. *Страх стати непотрібним компанії.* Страх втратити авторитет і статус. Страх втратити себе.

Коли ми намагаємося змінити мислення, поведінку, культуру в організації, ми стикаємося з цим імунітетом, і тому будь-які зміни відбуваються складно, боляче і довго. Робимо просте, не робимо важливе. Звідки візьмуться кроссфункціональні команди, якщо ми маємо в кожній області 1-2 самостійних професіонала і армію помічників? Звідки візьметься самоорганізація, якщо на ділі у нас зберігається жорстка підпорядкованість? Звідки візьметься командна робота, якщо мотивація і винагорода індивідуальні? Розглянемо типові помилки керівників при створенні команди:

i. Підбір команди за принципом «психологічної сумісності». У Agile проєктах набагато важливіше згуртування команди на основі спільної мети і спільної діяльності.

ii. Переформування сформованих груп за принципом потенційної «психологічної сумісності». «Це руйнує основи команди - досвід взаємодії і досвід посилення один одного». У новій команді опір усвідомлене і неусвідомлене буде велике. Набагато ефективніше використання досвіду

взаємодії в нових умовах.

iii. Недооцінка цінності різноманітності. Групи, що складаються з несхожих особистостей, більш ефективні, ніж групи, які мають схожі точки зору. Розуміння цінності різноманітності сприяє поліпшенню взаємин між членами команди, а отже, дозволяє зміцнити довіру у малій групі.

Згуртованість групи управління Agile проектами - міра взаємного тяжіння членів групи один до одного і до групи. Згуртованість виражається в прагненні залишитися в групі, в прагненні до співпраці при вирішенні спільних завдань і до збереження групи. Чим більш згуртованими група, тим жорсткіше груповий контроль над поглядами і вчинками її членів. У згуртованій групі створюється атмосфера уважного ставлення і взаємної підтримки. Негативна сторона надмірної згуртованості - небажання її членів мислити критично і приймати серйозні рішення внаслідок розвитку процесу групового однодумності. Ця тенденція виникає через схильність до конформізму. (Додатково: Про конформізмі: людина з більш високим інтелектуальним рівнем менше конформен, ніж людина з низьким інтелектуальним рівнем. Також освічена людина зазвичай впевнений в акуратності свого висловлювання і не відчуває необхідності в підтримці з боку групи).

Коли група управління Agile проектами стає занадто згуртованою і має загальні очікування, в процесі прийняття рішення виникають такі вади:

1. Рішення групи мають мале число варіантів, можливості за межами цього ряду відкидаються або не розглядаються зовсім
2. Спочатку поставлені цілі не переглядаються і не оскаржуються
3. Знову виявлені ризики не приймаються до уваги, щоб не поставити під сумнів спочатку обраний курс дій.
4. Курси дій, відкинуті групою з самого початку, не розглядаються знову в світлі нової інформації.
5. Не залучаються досвід і знання зовнішніх експертів.

6. Коли виявляється нова інформація, група віддає пріоритет тим відомостям, які підтримують її початкові гіпотези, і ігнорує суперечить їм інформацію.

7. Група не думає про те, як бюрократична інерція або опір організації можуть перешкодити втіленню в життя обраної політичної лінії.

Висновки

В роботі розроблена системи гнучкого управління будівництвом на початкових фазах як складової комплексної системи управління проєктами та програмами розвитку. Модель дозволяє суттєво поліпшити процес підготовки будівельного проєкту за рахунок Agile трансформації управління будівництвом з орієнтацією на системи цінностей зацікавлених сторін, прискорення процесу проєктування за рахунок використання таких інструментів як Kanban, P2M, Kaizen.

ПРОФІЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ В УПРАВЛІННІ ІНФРАСТРУКТУРНИМИ ПРОЄКТАМИ

Бушуєв Денис Антонович

к.т.н., доцент кафедри управління проектами.

Козирь Борис Юрієвич

к.т.н., доцент кафедри управління проектами.

Запривода Аліна Анатоліївна

Аспірант кафедри управління проектами.

Київський національний університет будівництва та архітектури

У доповіді розглядаються моделі і методи профілювання стратегії управління інфраструктурними проектами. Аналізуються існуючий стан цілепокладання та визначення ефективних стратегій реалізації проєктів в динамічному оточенні, викликів, ризиків та можливостей. Стійкість розвитку організації в умовах швидких та критичних змін зовнішнього та внутрішнього середовища може бути забезпечена ефективними моделями і методами цілепокладання та ціледосягнення інфраструктурних проєктів в умовах критичних змін зовнішнього та внутрішнього середовища. Для управління інфраструктурними проектами з урахуванням динаміки та адекватним реагуванням і забезпеченням компенсації змін в оточенні, менеджер інфраструктурного проєкту прогнозує тенденції розвитку оточення в короткостроковій і довгостроковій перспективі. Формулювання місії та визначенні стратегії інфраструктурного проєкту базується на концепції оцінки його цінності так, як це уявляє замовник, який дозволить заінтересованим сторонам здійснювати максимально продуктивну комунікацію і, за необхідності, погоджувати із замовником зміни і доповнення до інфраструктурного проєкту. Розглядається контекстний аналіз як методологія осмислення і представлення цілісної

картини інфраструктурного проєкту. Цей аналіз застосовується для інтерпретації місії та стратегії якщо взаємодіючі численні цінності інфраструктурного проєкту виражені абстрактно. Невизначеність подібного типу спричиняє численні втрати і додаткові витрати. Непорозуміння виникають через те, що контекст місії та стратегія не можуть бути розкритими повністю внаслідок нерозвиненості відповідних моделей та методів. Тому для опису місії та стратегії інфраструктурного проєкту пропонуються основні правила їх інтерпретації.

В умовах стагнації і кризових явищ в економіці України одними з найбільш актуальних питань розвитку проєктно-орієнтованих організацій стають адаптивність і гнучкість при прийнятті управлінських рішень, розширення варіативності використовуваних методів і технологій, розробка та підтримка випереджальних можливостей виживання та розвитку. Технологія стратегічного управління інфраструктурними проєктами визначається особливостями сукупного впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, їх взаємозв'язку в часі і просторі, стадіями турбулентності та кризи, швидкістю їх розвитку. У сфері процесів і технологій надзвичайно важливими управлінськими елементами стають, чітко визначені стратегії, мобільність і динамічність у використанні ресурсів та проведенні змін, реалізації інноваційного потенціалу інтегрованих ланцюгів створення цінностей та застосування сучасних інформаційних технологій. У складі організаційних форм, механізмів розвитку поширення набули стратегічні альянси з іноземними компаніями, транскордонні злиття і поглинання, залучення сильних іноземних партнерів, коли необхідна взаємодія у політичній, економічній та діловому середовищі при впровадженні інфраструктурних проєктів.

У фокусі стратегічного управління інфраструктурними проєктами повинна знаходитися конкурентоспроможність проєктно-орієнтованих організацій — категорія, що відображає результат і потенціал взаємодії на

ресурсних і товарних ринках, що склалися під впливом конкурентних переваг при обґрунтованому інституціональному регулюванні. Це обумовлює необхідність дослідження і систематизації широкого кола теоретико-методологічних і організаційно-методичних проблем формування інноваційних механізмів стратегічного управління в проєктно-орієнтованій організації, що виникають при впровадженні інфраструктурних проєктів.

В практиці управління інфраструктурними проєктами застосовуються три підходу до реалізації стратегії.

Підхід першого типу полягає у встановленні певних принципів і/або впровадження відповідної структури для ефективного виконання щоденних операцій, прийняття основних і другорядних рішень з метою підвищення рівня професіоналізму і культури членів організації. Така методика розробляється для створення добре керованої організації.

Підхід другого типу спрямована на розвиток нових прийомів і механізмів їх реалізації, які організація може застосувати в роботі як з технологічними процесами (устаткування і техніка), так і з управлінськими (бізнес-процеси і бізнес-моделі).

Підхід третього типу визначає механізм циклічного створення нових цінностей, таких як продукти і послуги, які забезпечують організаціям успішність, що, в свою чергу, визначає існуючі цінності самих організацій.

Для кожного підходу повинна бути визначена специфічна схема профілювання стратегії.

Початкова місія та стратегія інфраструктурного проєкту перетворюється в продукт проєкту, що має унікальну цінність активу, внаслідок формування чіткої концепції і архітектури інфраструктурного проєкту, системи планування і моніторингу, а також самої реалізації дій щодо його здійснення.

Спочатку місія та стратегія, на досягнення якої спрямовують свої зусилля заінтересовані сторони в інфраструктурному проєкті, окреслює тільки загальне розуміння, яке представляє суть проєкту у стислому формулюванні.

Створення цінностей розглядається як основна концепція інфраструктурного проєкту, яка розгортається поетапно. Проєкт починається з визначення виду цінностей, які потрібно створити, потім переходить до дій, спрямованих на створення цінностей, і до визначення того, коли слід здійснювати процес управління, що корегує діяльність зі створення цінностей. Найважливішим у цій роботі є процес визначення місії та стратегії, який спрямований підготовку інфраструктурного проєкту за допомогою ідентифікації проблем і формулювання ключових напрямків стратегії. Цей процес складається з:

- контекстного аналізу ситуації для правильного уявлення повної картини (стану) інфраструктурного проєкту включаючи оточення;
- підготовки альтернативних сценаріїв.

Для того, щоб управління інфраструктурним проєктом було динамічним, із адекватним реагуванням і забезпеченням компенсації змін в оточенні, менеджер інфраструктурного проєкту повинен прогнозувати тенденції розвитку оточення в короткостроковій і довгостроковій перспективі. При цьому необхідно промодельовати численні сценарії розвитку ситуації. Щоб досягти цього, команда проєкту повинна починати з глибокого аналізу поточного стану і моделювання бажаного стану в майбутньому. Керівники організації мають сформулювати головну ціль інфраструктурного проєкту у вигляді місії і обґрунтовувати в ній причину існування самого інфраструктурного проєкту. Таким чином закладається фундамент того, що заінтересовані сторони розділятимуть концепцію організації, збільшуватимуть ступінь своєї участі у виконанні інфраструктурного проєкту, поглиблюючи усвідомлення суті проблем за

допомогою активного спільного навчання та мотивації.

На наступній стадії менеджер інфраструктурного проєкту встановлює чітку мету, на досягнення якої має бути спрямована управлінська діяльність. Ця мета формулюється у вигляді концепції або завдання знаходження шляхів реалізації інфраструктурного проєкту (стратегічне питання «як?»), або, іншими словами, завдання про шляхи досягнення місії, для вирішення якої необхідно володіти глибоким стратегічним мисленням. На цій стадії бажано завжди, коли це можна зробити, описати кроки, необхідні для здійснення місії інфраструктурного проєкту, у вигляді специфічних цілей. За допомогою інструментів управління інфраструктурним проєктом досліджуються, звужуються і відсіваються численні сценарії для забезпечення здійснення інфраструктурного проєкту, а також обирається певний сценарій, який стає базовим для подальших процесів оцінки архітектури інфраструктурного проєкту і його цінності.

Формулювання місії та стратегії передбачає створення загального бачення інфраструктурного проєкту, очікуваного замовником, виражає цінність інфраструктурного проєкту, що віддзеркалює погляди замовника на терміни, спільноту інфраструктурного проєкту і діяльність в рамках цього проєкту. Те, що повинні визначати місія та стратегія, можна розділити на дві категорії: формулювання поточних проблем і опис бажаного образу майбутнього після подолання поточних проблем. Формулювання місії, що вирішує проблеми для досягнення бажаного стану, включає опис цілей інфраструктурного проєкту, його контексту, методів і політики прийняття рішень, характеризується численністю предметних галузей з однієї сторони і невизначеністю середовища – з іншої. Внаслідок цього місія інфраструктурного проєкту часто буває складною для сприйняття і розуміння. Кожен аспект інфраструктурного проєкту має велике значення, і кожне з положень місії має глибокий сенс.

Вони є цінностями місії, а не просто описом завдань, що підлягають вирішенню.

Висновки

1. Розробка методології профілювання стратегії інфраструктурних проєктів забезпечую побудову та відбір найбільш ефективних стратегій в умовах турбулентності внутрішнього і зовнішнього оточення.

2. Модель дозволяє побудувати траєкторії розвитку інфраструктурного проєкту. При цьому з'являється можливість визначити параметри управління та виробити парадигми управління й «креативний механізм» протидії кризовим явищам та сталого розвитку.

3. Впровадження запропонованої методології профілювання стратегії довело практичну значущість та ефективність моделей та методів стратегічного управління інфраструктурними проєктами.

**ДЕФІЦИТ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ЇХ
АЛЬТЕРНАТИВНЕ РІШЕННЯ**

К. В. Белінська

здобувач вищої освіти 3 курсу, спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування» Миколаївського національного аграрного
університету (м. Миколаїв)

К. А. Мікуляк

асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївського національного аграрного університету (м. Миколаїв)

В умовах політичної та економічної нестабільності України постає питання щодо причин утворення дефіциту бюджету та напрямів його вирішення. Серед вагомих причин бюджетного розбалансування в Україні підкреслюють: перевищення видатків над доходами, розвиток тіньової економіки, чималий рівень безробіття, залучення й використання позик для покриття видатків, зниження рівня виробництва та зростання інфляційних процесів. Саме тому проблема дефіциту бюджету вимагає комплексного підходу до аналізу наслідків та шляхів її подолання.

Дослідженням проблем бюджетного дефіциту присвячено багато наукових робіт вітчизняних та закордонних науковців, а саме: Н. Матвійчука [2], В. Опаріна [3], П. Самуельсона [4], Й. Шумпетера [5] та ін.

На етапі кризового стану економіки та соціально-економічної нестабільності в Україні різко постало питання про дефіцит бюджету, що згідно зі ст. 2 Бюджетного кодексу України являє собою перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету) [1].

Згідно зі ст. 15 Бюджетного кодексу України джерелами фінансування бюджету виступають:

- 1) кошти від державних (місцевих) внутрішніх та зовнішніх запозичень;

2) кошти від приватизації державного майна (включаючи інші надходження, безпосередньо пов'язані з процесом приватизації) – щодо державного бюджету;

3) повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів;

4) вільний залишок бюджетних коштів з дотриманням умов, визначених цим Кодексом [1].

Вихід України з економічної кризи потребує пошуку альтернативних на сьогодні джерел його фінансування. Одним із них може бути, як показує практика виходу із фінансової кризи 2008-2009 рр. цивілізованих країн, дефіцит бюджету, який перевищує встановлену вимогу в 3 % від ВВП. Умови кредитування МВФ не допускають такий варіант для України. Це спонукає управлінців підбирати такі шляхи й умови виходу з кризи, які б не протиставлялись нормам МВФ, але водночас збагачували шанси України розвивати джерела фінансування.

Також основними причинами змін у бюджеті протягом 2012-2018 рр. є здійснення фінансування за рахунок державних позик, капіталізація державних банківських установ (ПАТ КБ «ПриватБанк»), девальвація національної валюти та надання кредиту Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Товариство з міжнародними фінансовими організаціями – не на користь державі, адже методом тиску на місцеві органи, вони намагаються зменшити видатки на соціальну сферу робочої сили. Характерним є те, що під час розподілу бюджету, кошти надходять для покриття чинних видатків, а не інвестування економічної сфери діяльності. Наслідком є недостатній рівень розвитку, розорення підприємств, мінімальні показники рівня життя.

Для зменшення рівня дефіциту необхідно: удосконалити податкову систему, забезпечити оптимальний рівень податкових надходжень для формування бюджетів усіх рівнів й створення сприятливих умов для підприємницької діяльності; залучити до інвестиційної сфери особисті заощадження населення; забезпечити фінансову підтримку малого та

середнього бізнесу шляхом розробки й виконання цільових програм розвитку; перейти від бюджетного фінансування до системи надання субсидій, субвенцій, інвестиційних позик суб'єктам господарювання [1, 4].

Істотним ресурсом зменшення дефіциту бюджету в Україні може стати зниження розвитку тіньової економіки, яка займає половину ВВП, а також обмеження коштів, які виводяться в офшори. Досить наголосити на тому, що в офшори з України, за результатами незалежних експертів, було виведено 200 млрд дол. США. Частина цих заощаджень повернулась в Україну як інвестиції, проте більша частина залишилася на островах. У разі прийняття рішення стосовно затвердження бюджету з дефіцитом можна використати такі рекомендації: проводити ефективну політику з обслуговування державного боргу країни; дефіцит державного бюджету підтримувати на рівні, не вищому за рівень інвестицій в основний капітал коштом державного бюджету; залучені кошти використовувати переважно для цільових державних програм, спрямованих на економічний розвиток [5].

Отже, для подолання бюджетного дефіциту, зменшення державного боргу, по-перше, необхідно створити умови для зростання доходів та скорочення видатків. Задля цього необхідно оптимізувати бюджетну та фіскальну системи, інвестиційні сфери; мінімізувати військові витрати; запровадити науково обґрунтовану систему прогнозу показників; ефективно реалізовувати національні інтереси на міжнародному рівні; ефективніше використовувати надані кредити. З можливих джерел покриття держбюджету адекватним і повноцінним є державні позики. Однак для їх використання необхідні певні умови, яких, на жаль, не вистачає в Україні, головною з яких є політична й економічна стабільність. Крім того, при удосконаленні оподаткування в Україні необхідно дотримуватися принципів соціальної справедливості, що вимагає запровадження прогресивності в оподаткуванні доходів громадян.

Література

1. Бюджетний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Матвійчук Н.М. Особливості бюджетного дефіциту України в сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2015. С. 31-33.
3. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. К. *КНЕУ*. 2002. 240 с.
4. Самуельсон П. Економіка : підручник. Львів. *Світ*. 1993. 495 с.
5. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Київ. *Києво-Могилянська академія*. 2011. 244 с.

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ В УМОВАХ КРИЗИ

Л.В. Бражник

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту
Полтавської державної аграрної академії (м. Полтава)

В.Д. Чумак

к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів і кредиту
Полтавської державної аграрної академії (м. Полтава)

Управлінська модель економічного зростання, заснована на використанні знань і інновацій, активізації людського капіталу, що дозволяє забезпечити безперервне оновлення технічної та технологічної бази виробництва, освоєння та випуск нової конкурентоздатної продукції, ефективне проникнення на світові ринки, а також гарантує ефективність системи соціального захисту населення. Для інноваційної економіки характерний розвиток в умовах постійних змін, коли можуть виникати нестабільні або навіть кризові ситуації. Досягнення стратегічних цілей нової економіки вимагає оптимізації управління в цілому, зокрема активнішого використання методів проектного управління, що припускає отримання певних результатів при заданих параметрах у процесі розробки та реалізації антикризових стратегій на різних рівнях соціально-економічної системи. Все це визначає необхідність виділення та вивчення специфіки антикризових проектів і, відповідно, кризового проектного менеджменту.

Проектне управління широко застосовується, як в країнах з розвинутою економікою, так і в тих, що розвиваються. Управління проектами здійснюється на основі певних стандартів. До найбільш відомих міжнародних і національних стандартів в області проектного менеджменту відносяться стандарти, розроблені Міжнародною асоціацією управління

проектами (International Project Management Association, IPMA), Інститутом управління проектами США (Project Management Institute, PMI), Асоціацією проектних менеджерів Японії (Project Management Association of Japan, PMAJ), Міжнародним об'єднанням з розробки стандартів управління проектами (Global Alliance for Project Performance Standards, GAPPS) тощо [1, 2].

В Україні діє відділення PMI Ukrainian Chapter, який має 4 офіційних філіали: Київ, Харків, Дніпро, Львів. Мета організації розвиток спільноти проектних менеджерів в Україні. Українська Асоціація управління проектами «Укрнет» є національним відділенням International Project Management Association (IPMA) – світового лідера в області управління проектами. Українська асоціація управління проектами «Укрнет» орієнтована на комплексний супровід процесів розвитку на основі проектного підходу та оптимізації організаційної структури підприємства (бізнесу) [3]. Велика значущість проектного підходу в сучасній економіці вимагає подальшого розвитку і адаптації його методів і інструментів, їх спеціалізації, тіснішому зв'язку з процесами управління бізнесом в цілому, у тому числі в кризових умовах.

Для ринкової економіки криза – нормальна ситуація, обумовлена циклічним характером розвитку економіки. Вже зараз експерти фіксують сповільнення економічного зростання світової економіки. Аналітики Міжнародного валютного фонду кілька разів у 2019 році коригували цифру її зростання, зокрема у бік зниження. Прогнозувалося, що показник складатиме на рівні 3,6%, потім 3,5% і в кінцевому результаті було визначено – 3%. Очікується, що пік кризи припаде на 2021 рік [4].

На рівні організації криза проявляється в першу чергу в порушенні фінансової стійкості, що супроводжується неплатоспроможністю і збитковістю. Невиконання боргових зобов'язань – це прямий шлях до неспроможності і її крайньої форми – банкрутства.

Попри офіційну позицію уряду та НБУ, спостерігається спад промислового виробництва, так у жовтні становив 5% порівняно з жовтнем

попереднього року, у листопаді 2019 р. вже до 7,5%. Стрімкими темпами зменшувалося виробництво також у легкій промисловості (–10,1% за 11 місяців 2019 р.) [5].

У період економічних змін основними функціями антикризового менеджменту є:

- виявлення ознак кризової ситуації;
- оцінка вірогідності настання та потенційних наслідків кризової ситуації;
- розробка антикризової стратегії;
- ліквідація негативних наслідків кризи;
- недопущення кризи у перспективі.

Таким чином, антикризовий менеджмент є сукупністю управлінських рішень, що приймаються, і здійснюваних заходів з метою виявити та ліквідовувати кризові явища, визначити причини виникнення, а також не допускати їх у перспективі. При цьому механізм сучасного антикризового менеджменту має бути орієнтований не лише на ліквідацію наслідків кризи, але і на рішення завдань посткризового періоду, пов'язаних з подальшим розвитком бізнесу, підвищенням його інноваційності та конкурентоспроможності.

Антикризовий менеджмент передбачає наступні передумови:

- кризи можна передбачати та до певної міри викликати, прискорювати, відсовувати, пом'якшувати;
- до криз необхідно готуватися;
- кризовими процесами можна ефективно управляти;
- управління в умовах кризи здійснюється за допомогою спеціальних технологій;
- можлива мінімізація негативних соціально-економічних наслідків кризи.

Для кризового менеджменту не існує стандартного набору підходів, методів, процедур; у кожному конкретному випадку і на кожному ступені

розвитку кризової ситуації він унікальний. Його інструментарій багато в чому залежить від індивідуальних можливостей організації, траєкторії і циклів її розвитку, дії зовнішнього середовища. За своєю суттю антикризовий менеджмент в окремій організації є складовою частиною стратегічного управління, основна мета якого полягає в забезпеченні у перспективі конкурентних здібностей.

В умовах ринкової економіки, що характеризується циклічністю розвитку, стратегічними змінами, особливу значущість придбаває кризовий проектний менеджмент. Це механізм управління соціально-економічною системою в кризовій ситуації з використанням принципів проектного управління. Цей вид управлінської діяльності дозволяє досягти конкретних результатів за наявності заданих параметрів і нестабільної ситуації. Представляється, що використання технологій проектного менеджменту в умовах кризи дозволить ефективніше розробити і реалізувати антикризову стратегію, здійснити моніторинг і контроль впродовж кризового і посткризового періоду. Проектний підхід може бути активно використаний як на досудовій, так і на судовій стадії, що дозволить посилити ефективність і реабілітаційну спрямованість процедур банкрутства, і те й інше українське важливе в умовах модернізації української економіки.

Реалізація функцій кризового проектного менеджменту вимагає залучення фахівців, що мають особливі професійні компетенції, що дозволяють їм ефективно управляти бізнесом не лише в стабільній, але і в кризовій ситуації, а також розробляти і реалізовувати проекти і програми стабілізації, подальшого розвитку, спрямовані на безперервне забезпечення конкурентоспроможності.

Такий підхід повинен знайти відображення при формуванні компетенцій профільних менеджерів в системі вищої професійної освіти [3].

Інструментарій проектного управління дає можливість правильно виявити цілі та завдання проекту, оптимізувати ресурси та терміни його виконання, сформувати ефективну команду проекту, створити систему

управління ризиками, контролювати процеси виконання проекту. Проектний підхід створює передумови для підвищення ефективності бізнес-процесів, досягнення стратегічних цілей у міру реалізації проектів. Особливого значення інструменти та методи проектного управління набувають в умовах необхідності оптимізації бізнес-процесів, подолання нестабільних і кризових ситуацій. Таким чином, застосування принципів проектного управління в умовах нестабільності дозволяє ефективніше провести стратегічний аналіз, розробити і реалізувати антикризову стратегію, здійснювати моніторинг і контроль у кризовий і посткризовий період. Такий підхід націлений на посилення ефективності інституту неспроможності, окремих його процедур, їх реабілітаційної спрямованості.

Література

1. Shigenobu Ohara. A Guidebook of Project & Program Management for Enterprise Innovation. Project Management Association of Japan (PMAJ), 2005. 93 р.
2. Управління проектами : навчальний посібник / уклад.: Л.Є. Довгань, Г.А. Мохонько, І.П. Малик. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2017. 420 с.
3. Багашова Н.В. Світові та вітчизняні тенденції розвитку управління проектами. *Ефективна економіка*. 2015. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4154> (дата звернення: 06.03.2020).
4. Радчук О. Нова світова економічна криза: чи впорається Україна з викликами? *Слово і діло : Аналітичний портал*. 2020. 5 бер. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/03/05/kolonka/aleksandr-radchuk/ekonomika/nova-svitova-ekonomichna-kryza-chy-vporayetsya-ukrayina-vyklykamy> (дата звернення: 06.03.2020).
5. Крамар О. Криза наближається. *Український тиждень*. 2010. №1 (633). URL: <https://tyzhden.ua/Economics/239389> (дата звернення: 06.03.2020).

ЗАСТОСУВАННЯ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ПРОЕКТАМИ ЗА УМОВ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

М.К. Вишневська

к.т.н., доц. кафедри менеджменту Національної металургійної академії
України (м. Дніпро)

А.В. Крамаренко

к.е.н., доц. кафедри менеджменту Національної металургійної академії
України (м. Дніпро)

Г.Ю. Шпортко

к.т.н., доц. кафедри менеджменту Національної металургійної академії
України (м. Дніпро)

Сучасний етап реформування української економіки в умовах кризи вимагає створення на всіх рівнях принципово нових ефективних систем управління розвитком держави, регіонів, міст та окремих галузей. В таких умовах базовим інструментом управління змінами в економіці можуть виступати програми та проекти.

Поняття кластера в управлінні проектами існує відносно недавно. Більшість робіт, пов'язаних з питанням кластерів, тісно пов'язані також з питаннями оточення проектів та розвитку підприємств за допомогою проектів та програм.

У попередніх працях було запропоновано авторське визначення регіонально-економічного інноваційного кластера стосовно галузі знань управління проектами, на яке і будемо спиратися в даному дослідженні. Так, під регіонально-економічним інноваційним кластером розуміємо географічно локалізовану у рамках регіону сукупність інноваційно активних суб'єктів економічної діяльності з проектно-орієнтованими коопераційними відносинами, яка має у своєму складі центри генерування наукових знань та ідей та центри їх впровадження, що створює синергетичну систему з виробництва та розподілу високоякісної, конкурентоспроможної продукції, яка діє на перспективних (зростаючих) ринках, у тому числі міжнародних.

Слід зазначити, що кластерний підхід створює сприятливі умови для тісної взаємодії урядових, ділових і наукових кіл, сприяє формуванню горизонтальних зв'язків і стратегічного партнерства між підприємствами, скороченню ізоляваності окремих малих і середніх підприємств, поширенню інновацій, залученню іноземних інвестицій, створенню сектора наукомістких ділових послуг. Свідомим ефективності застосування теорії кластеризації при формуванні національної й регіональної стратегій економічного росту служить досвід ряду високорозвинених країн світу, що займають лідируючі позиції в міжнародних рейтингах конкурентоспроможності. Для України, в умовах кризової ситуації, є доцільним використання закордонного досвіду кластеризації для реформування національної економіки, підвищення конкурентоспроможності, регіонального розвитку, подолання затяжної інвестиційної кризи, зменшення масштабів тіньового сектору.

Кластери, виступаючи як вогнища внутрішнього росту в країні, забезпечують вигідне розміщення інвестицій у прогресивні технології, що дозволяє надалі одержувати найбільш високі прибутки на вкладений капітал. Розробляючи стратегію розвитку регіону, необхідно враховувати, які потенційні «точки зростання» наявні і які конкретні кроки можна здійснити для їхнього розвитку надалі. У той же час формувати кластер у відриві від регіону не ефективно, тобто при виявленні й створенні перспективних кластерів обов'язково повинна враховуватися локальна стратегія розвитку тої або іншої території. Таким чином, запровадження кластерного підходу буде мати позитивний результат тільки тоді, коли буде вписано в рамки більше широкої програми регіонального й державного масштабів.

Нині існує проблема відсутності ефективного інструментального апарату переходу від загальної програми розвитку регіону до конкретних задач -проектів.

Реалізація зазначеного вимагає формулювання та вирішення певного ряду завдань, а саме: підготовки методу та моделі формування ефективної

програми проектів розвитку регіону; опрацювання методики кластерного аналізу для відбору проектів у програму; розробки методики оптимізації сформованої програми інноваційного розвитку регіону.

Тож на основі кластерного підходу можна визначити задачу формування програми проектів розвитку регіону. При цьому складання такої програми має передбачати створення певної інфраструктури, здатної відтворити умови для реалізації інноваційних проектів та програм розвитку регіону. У свою чергу, зазначена інфраструктура повинна передбачати виконання всього комплексу управлінських робіт, і цей комплекс має включати всі етапи від формування і розробки інноваційного проекту до супроводу і реалізації проектів після їх державної реєстрації.

Таким чином, отримуємо висновок щодо необхідності створення та подальшого розвитку методичного та організаційного забезпечення програм інноваційного розвитку регіонів в умовах кризової ситуації, що базувались би на засадах проектно-орієнтованого підходу, виконувались у рамках інноваційної інфраструктури регіону та у відповідності до загальної державної програми розвитку країни в цілому.

ПРОЕКТУВАННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

В. Є. Власюк

д.е.н., професор, професор кафедри економіки та соціально-трудових
відносин, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

Розповсюдження цифрової економіки та напрямів комунікативно-технологічного впливу вже набуває в світі геополітичних змін, які визначають новітні тенденції економічних спрямувань до пошуку іншого призначення життєдіяльності людства у новому столітті.

Процеси впровадження електронної торгівлі, фінансового інжинірингу та криптовалютної діяльності, як самостійних утворень, виявляються на сьогодні одними з напрямів застосування таких технологічних спрямувань у господарські відносини нового типу.

Цілий ряд країн на законодавчому, адміністративному, економічному, політичному рівнях користуються технологічними перевагами все у більшій мірі, розширюючи тим самим інструментарій «вкраплення» новацій у господарюванні різномірних форм життєдіяльності на різних рівнях відтворення.

Відповідно, розширюються межі технологічного прориву, стає більш значимим охоплення інформаційно-комунікаційними системами практичне функціонування фізичних та юридичних осіб на приватному і державному рівнях не тільки як фінансова цінність (актив), а й як системне явище політичного, соціального, економічного характеру.

Криптовалюта набула в світі значного поширення, в деяких країнах її обіг регулюється на законодавчому рівні, до неї застосовуються загальні норми, вона отримала свого значення як така, що може обмінюватися на електронні гроші, іншу криптовалюту, цінні папери, товари та послуги. Але, в той же час: «Зростання обсягів використання віртуальних фінансів,

неналежна координація та зниження рівня регулювання процесів впровадження фінансових інновацій, ще більше загостило негативне ставлення до діяльності фінансових ринків, обумовлюючи такі нововведення як винуватців світової фінансової кризи наприкінці минулого століття» [1, с. 11].

Зважаючи на те, що криптовалютна біржа є організацією, яка забезпечує взаємозв'язок між суб'єктами такого роду операцій, то її призначенням визначають обмін криптовалюти на електронні гроші, валютні цінності чи цінні папери.

До того ж, «Відомо, що вже більше трьох десятиріч років в світі стрімко застосовуються механізми цифрових технологій, що спонукало нову трансформацію економічних відносин. Все більше суб'єктів господарювання виявляють свої відносини в світі бізнесу через комунікативно-технологічні канали, обходячи впливи держав, банківської системи, корпорацій. Децентралізація цих інструментів забезпечує на сьогодні користувачів, як вільних особистостей у передаванні інформації про проведені трансакції, кількість відправлених, наприклад, фінансових ресурсів, створюючи прозорість угод, у будь-який час, з будь-яким суб'єктом, без посередників» [2, с. 107-108].

Існують й інші, вже практичні дії щодо використання можливостей електронних носіїв у процесах комунікації, якими, крім «мережевої економіки» здійснюються так би мовити «нестандартні» завдання, наприклад, політичного спрямування. Мова йде про те, що: «...африканська країна Сьєра-Леоне впровадила блокчейн для підведення підсумків президентських виборів. У підрахунку голосів приймав участь швейцарський блокчейн-стартап Agora. Операційний директор цієї компанії Дж. Лукасевич повідомив, що використання блокчейну у виборах відбулося вперше в історії. Ці вибори відбувалися вчетверте після закінчення громадянської війни у Сьєра-Леоне, а в них прийняло участь шістнадцять кандидатів [1, с. 13].

Зрозуміло, що звичним вже стали уявлення того, що будь-який майнер, тобто особа, яка може бути фізичною чи юридичною особою та проводить, за допомогою власного або орендованого спеціалізованого обладнання криптовалютні транзакції, отримуючи певну винагороду, й набуває при цьому права власності.

Подібна діяльність в змозі приносити певний прибуток, але слід враховувати, що таке явище супроводжується й регулюючими діями, у тому числі державних органів а також цілим рядом ризиків, витрат, які обумовлюють як відповідальність, норми, заходи небезпеки щодо проведення відповідних дій та можливість втрати власності під час знецінення або певних збитків чи будь-яких інших причин від'ємної діяльності.

Зважаючи на перспективи розширення меж застосування електронних носіїв, можливо відзначити виявлення, за допомогою новітніх технологій, особливостей їх впровадження у встановленні новітніх форм і принципів для визначення, наприклад, міграційної рухливості в процесах відтворення, які охопили значну кількість країн світу.

Діями урядових установ, приватних утворень, які займаються (опікуються) проблемами соціального характеру, у тому числі й урівноваженням суспільних відносин через напрями зайнятості, розміщенням різних верств мігруючого населення, виявленням забруднюючих джерел, що знищують природні ресурси, може стати процеси їх визначення та забезпечення із впровадженням електронних носіїв.

Так звані «соціальні переваги», які мають впливати на виявлення міграційної рухливості безумовно впливають на інтенсивність процесів відтворення населення, забезпечення проектних заходів щодо заповнення робочих місць, вирівнювання диспропорцій розміщення як на територіальному, так й на галузевому рівнях, з метою заповнення контингенту працюючих, враховуючи прискорене старіння населення у багатьох країнах.

В цих діях, які в змозі проводити наділені повноваженнями структури як на державному, регіональному так й на приватному рівнях, особливу роль може відіграти, наприклад, введення коефіцієнтів міграції, які одержують як відношення часткового коефіцієнту інтенсивності міграції відповідної групи до загального коефіцієнту інтенсивності міграції. Також за допомогою електронних носіїв можливо досліджувати ймовірності міграції у певному віці, ймовірності зміни стану та створення рубрики кількостей мігрантів того чи іншого віку. Важливим має стати проведення досліджень щодо приживаності та облаштування міграційного населення, особливо тих, що були внутрішньо переміщеними, проводячи порівняння умов життя та праці з корінними етнічними групами.

Зважаючи на те, що інтенсивність демографічних процесів формується насамперед під впливом загального соціально-економічного стану суспільства, державної політики, слід враховувати й те, що значний вплив на їх перебіг справляють такі деструктивні події, як війни, голод, епідемії і т. ін., що накладає відбиток на форму так званої вікової піраміди. У цьому сенсі вікова піраміда є своєрідним літописом історії країни, що можливо буде проводити із застосуванням електронних носіїв, а саме через криптовалюту, як певний програмний код, що стане засобом збору, обміну, зберігання інформації, в системі блокчейн у якості облікових відомостей, у вигляді певного програмного коду як проектування отримання найбільш повних і об'єктивних даних про населення.

Також на світовому рівні є сенс переходу на перепис населення, за допомогою тих же електронних носіїв, адже статистична комісія ООН, спільно з Комісією з народонаселення та державними і регіональними органами управління різнорідних держав, можливо створити певні програми з перепису, як це відбувалося у 1950 та 1960 рр., але за тодішніми технологічними можливостями. Зміни, які відбулися в світі з тих пір щодо народонаселення, міграційного руху, війн, голоду, епідемій, забруднення навколишнього середовища і т. ін. змушують нагального дослідження у

планетарному масштабі, із застосуванням спільно вироблених загальних принципів і рекомендацій, які повинні стати всеохоплюючими для різнорідних держав світу.

Та статистичне спостереження вже не повинно бути єдиним засобом отримання найбільш повних і об'єктивних даних про населення. Чималі кошти витрачаються урядами країн на створення унікальних, за обсягами та різноманітністю показників, переписних баз даних, оскільки без них неможливо формування ґрунтовної державної політики у галузі народонаселення, що має стати міждержавним проектом.

Дані перепису щодо чисельності населення, його територіального розміщення, національного, мовного, сімейного складу, розподілу за віком, статтю, громадянством, рівнем освіти, джерелами засобів існування, професійною належністю, станом зайнятості, міграційною активністю тощо, у будь-якій країні в змозі використовуватися як надійне джерело інформаційного забезпечення прогнозування і управління соціально-економічним розвитком, реалізації бюджетного процесу, проведення адміністративно-територіальних реформ, здійснення демографічної політики, регулювання міграційних процесів і т. ін. до допомогою електронних комунікацій.

Література

1. Власюк В. Є. Мережеві впливи у побудові економіки майбутнього. [Електронний ресурс]. Journal of science. № 4. 2020. Vol .1. С. 10 – 18. Режим доступу: [Email Journal of science.Lyon 37 Cours Albert Thomas, 69003, Lyon, France.](mailto:EmailJournalofscience.Lyon37CoursAlbertThomas@univ-lyon3.fr) (issuu; calameo; SlideShare; indecs copernicus).

2. Власюк В.Є. Значення інформативно-комунікаційних впливів на побудову цифрової економіки. Сфера зайнятості і доходів в умовах цифрової економіки: механізми регулювання, виклики та домінанти розвитку: зб. тез доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. ; 23–24 жовт. 2019 р. — К. : КНЕУ, 2019. – С. 106 – 109.

ІННОВАЦІЇ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ

С.Г. Гордієнко

д.ю.н., доцент, завідувач кафедри національної безпеки
навчально-наукового інституту права
ім. князя Володимира Великого МАУП (м. Київ)
gordienko19591959@ukr.net

Використання якісно нових наукових знань і високоефективних наукомістких технологій - інновацій, насамперед, інформаційних, постійно стимулює все нові й нові досягнення у всіх галузях фундаментальної і прикладної науки.

Як показує практика, зазначеній тематиці приділяється все більше і більше уваги, як науковцями, так і державним апаратом, однак результативність таких дій, на превеликий жаль є практично нульовою, про що свідчать неодноразові парламентські слухання.

Розробка даної проблематики натикається на стіну явного нерозуміння владою важливості інноваційної діяльності та внесення об'єктів інтелектуальної власності до нематеріальних активів підприємств, тобто їх докапіталізації.

В той час, коли наука розглядає питання інноваційної діяльності та інтелектуальної власності різносторонньо і достатньо активно, то практика вкрай специфічно - лише під певним політичним та соціальним кутом.

Тобто практика і наука йдуть своїми шляхами замість того, щоб єдиним виявом політичної волі поєднати свої зусилля.

Вивчення інновації як соціального феномена дозволяє зробити висновки про те, що інноваційний розвиток сучасного українського суспільства має негативну тенденцію - стихійність.

Терміни «нове», «новація», «інновація», «нововведення» широко використовуються у повсякденній практиці і нерідко ототожнюються, хоча

різняться за своєю сутністю. Ці терміни об'єднує те, що вони відображають розвиток шляхом оновлення.

Загалом інновацію описують як: процес; сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, що спричиняють появу на ринку нових товарів, промислових процесів та устаткування; результат, який дістав втілення у вигляді нового або удосконаленого продукту; новий продукт або послугу; оригінальне рішення, що володіє світовою новизною і одержало втілення в доступних споживачам продуктах; нові або вдосконалені конкурентоздатні технології.

Основними ознаками інноваційної діяльності є: впровадження, використання та комерціалізація результатів наукових досліджень й розробок у виробництво і соціальну сферу; нематеріальні блага – результати інтелектуальної діяльності (результати наукових досліджень і розробок), які доводяться до стану інноваційного продукту та впроваджуються як інновації; довгостроковий характер; високий ступінь непередбачуваності наслідків та результатів, тобто ризиковий характер; супроводжується інвестуванням коштів у нематеріальні об'єкти – результати наукових досліджень і розробок – з метою їх впровадження та/або використання; позитивні соціально-економічні зрушення; підвищення конкурентоздатності суб'єктів господарювання та продукції, що ними випускається на базі реалізації інновацій.

На наш погляд, інновація – це якісно нове знання, яке може бути комерціалізованим.

Беззаперечним є те, що якісно нова інформація та якісно нове знання народжується в духовній, науковій, науково-технічній й «нетрадиційній» сферах.

Тобто, інноваційна діяльність є підставою для створення якісно нового знання, а його визнання і нормативне закріплення на державному, регіональному та світовому рівнях означає легітимізацію інтелектуальних продуктів, на які у подальшому поширюється право власності.

При визначенні інтелектуальної власності використовують такі категорії та поняття, як розум, винахід, творчість, наукова й науково-технічна діяльність, мислення, розумова діяльність, нові знання, використання нових знань, здатність до мислення, раціонального пізнання, розумова діяльність, раціональне пізнання, духовність, здатність до мислення та розуміння, свідомість, виключні права, юридичний термін, продукт розумової праці, що охороняється законом, пошукова діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, цілеспрямована пошукова діяльність людини, наукове, нове досягнення, нове технічне вирішення завдання, результат науково-дослідної й (або) дослідно-конструкторської розробки, інтелектуальний продукт тощо.

Викладене дає підстави стверджувати, що головним у розумінні інтелектуальної діяльності є створення якісно нових знань і нормативно-правове регулювання закріплення їх у власності та обігу.

Право на інтелектуальну власність - це система правових норм, що закріплюють, охороняють та регулюють суспільні відносини з належності й використання нематеріальних чи матеріалізованих якісно нових знань, що належать фізичній або юридичній особі.

Інтелектуальна творчість як процес (родове явище), а не конкретне науково-обґрунтоване визначення, поділяється, як і інноваційна діяльність на: духовну, наукову, науково-технічну та іншу (нетрадиційну) творчість.

Важливим для практики є висновок Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти про те, що за всі роки незалежності в Україні так і не був визначений центральний орган виконавчої влади, який би послідовно займався розробкою національної політики у сфері інтелектуальної власності, а не лише її впровадженням. Разом із тим положення Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні практично не виконуються. Це ж стосується і схваленої Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері.

Тобто, величезні нематеріальні активи в умовах сучасності в Україні не враховані в балансі промислових підприємств, що належать в першу чергу

державі. Останнє, а саме недокапіталізація, негативно позначається на їх інвестиційній політиці і економічній спроможності.

З 2016 року держава почала здійснювати певні організаційні та управлінські заходи з метою вдосконалення інноваційної діяльності та захисту об'єктів інтелектуальної власності, на вкрай вузьких і суто прикладних питаннях сьогодення, вирішення яких не дає можливості саме ефективно за змістом, а не формою, реформувати систему охорони та захисту інтелектуальної власності України.

Однак, навіть це неможливо реалізувати на практиці без політичної волі керівництва України, яке має забезпечити відповідне завданням фінансування та матеріальне забезпечення, адже становлення і розвиток державної системи розвитку інноваційної діяльності і правової охорони інтелектуальної власності в Україні виливається на практиці у хаос.

Тобто, зазначена сфера державної діяльності вимагає негайного реформування шляхом систематизації норм права з чіткого визначення компетенції державних органів та організацій з питань інформаційної та інноваційної діяльності.

Відсутність прийнятих на довгостроковий період стратегій соціально-економічного, науково-технологічного, інноваційного розвитку країни; незавершеність процесів перерозподілу власності; сформованість світового ринку високотехнологічних товарів і послуг та тяжіння в управлінні інноваційною сферою до галузевих засад є чинниками, які стримують інноваційний розвиток України.

Реальною загрозою інноватиці є те, що в Україні в даний час **зупинено** реалізацію законів України «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», **стримується реалізація** законів України «Про наукові парки» та «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» та Державної цільової економічної програми

«Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009-2013 роки». **Відсутній план заходів** із запровадження Концепції розвитку національної інноваційної системи. **Не виконуються положення Закону України** «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо бюджетного фінансування науки на рівні 1,7% ВВП, принципи базового і конкурсного забезпечення науки та заходи із створення сприятливих економічних умов діяльності наукових установ.

3. На даний час існує потреба в перегляді й актуалізації змісту державної наукової політики, визначеності її доктринальних завдань та стратегічних напрямів, а також у створенні простих, зрозумілих науковцям, владі та суспільству механізмів забезпечення зростання ролі науки та її інноваційного потенціалу в соціально-економічному розвитку країни.

Беззаперечним фактом являється те, що реалізація зазначених заходів не береться під контроль органами влади, лише за певними виключеннями!!!

Неодноразово проводяться повторні «читання», «розгляди» та «слухання» про ефективність застосування законодавства України у сфері інноваційної діяльності та інтелектуальної власності в умовах глобалізаційних викликів тощо, однак їх ефективність є вкрай низькою.

Органи влади тільки констатують наявність конкретних недоліків у їх формуванні та **надають лише рекомендації** Верховній Раді України, Кабінету Міністрів, Верховному Суду України, вищим спеціалізованим судам України та комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, які так і залишаються рекомендаціями.

Тобто, негативні явища у сфері інноваційної діяльності, правової охорони та захисту інтелектуальної власності потребують вжиття невідкладних заходів як з боку вищого політичного керівництва держави, так і органів виконавчої влади на всіх рівнях.

Наші пропозиції з даних питань на протязі останніх 15 років нами неодноразово публікувались, однак змін у політиці держави у зазначеному напрямі не зафіксовано, на жаль.

ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Довганюк М. О.

здобувач вищої освіти 3 курсу, спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» Миколаївського національного аграрного університету (м. Миколаїв)

Науковий керівник: **Мікуляк К. А.**

асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Миколаївського національного аграрного університету (м. Миколаїв)

Сучасні умови ведення бізнесу вимагають від підприємців оперативного реагування на зміни як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, які безпосередньо впливають на ефективність діяльності в умовах кризової економіки. Важливим аспектом для бізнесових структур є розгляд потенціалу формування та повноти використання фінансових ресурсів, збалансування грошових потоків та рівня фінансового ризику. Тому, постає необхідність розгляду й визначення особливостей фінансового стану підприємств і знаходження шляхів його покращення [5].

Дослідження фінансового стану підприємств входить до кола наукових інтересів науковців, серед яких О. Басилінська [1], М. Білик [2], І. Бланк [3], К. Ізмайлова [4] та ін.

Фінансовий стан є однією з найважливіших характеристик виробничої та фінансової діяльності підприємств. Фінансовий стан підприємства означає рівень його забезпеченості достатніми фінансовими ресурсами, необхідними для ефективної підприємницької діяльності та своєчасного погашення грошових зобов'язань [1].

Наявність фінансових ресурсів у межах розрахункових потреб та їх раціональне використання створюють широкі можливості для подальшого вдосконалення виробничих показників, підвищення ефективності використання засобів та предметів праці, сучасних інформаційних технологій [2].

Фінансова діяльність підприємства повинна бути спрямована на забезпечення систематичного потоку та ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахунково-кредитної дисципліни, досягнення раціонального балансу власних й позикових коштів, фінансову стійкість [3].

Якщо план виробництва та реалізації продукції успішно реалізований та перевиконаний, його собівартість знижується, суб'єкт господарювання генерує додатковий дохід, створює додаткові джерела фінансових ресурсів, що в кінцевому рахунку сприяє зміцненню фінансового стану підприємства [3].

Проте бувають випадки, коли в успішного бізнесу виникають фінансові труднощі, пов'язані з неправильним розподілом та використанням наявних фінансових ресурсів.

Враховуючи необхідність стабілізації фінансового стану підприємств в умовах фінансової нестабільності, слід вжити наступних заходів для його поліпшення (рис. 1) [5]:

Рисунок 1 **Заходи стабілізації фінансового стану підприємств**

Джерело: сформовано автором на основі [5]

Ці заходи є необхідною умовою розробки фінансової стратегії розвитку підприємства та його інтеграції в систему ринкових відносин, оскільки всі фінансові кризи та подолання їх наслідків призводять до структурних змін у сфері бізнесу. З іншого боку, підприємства все ще є найбільш гнучкими суб'єктами на ринку, тому вони швидше реагують на зміни на міжнародних фінансових ринках. Своєчасність прогнозування як зовнішніх, так і внутрішніх кризових явищ, розробка механізмів їх попередження та пом'якшення вплине на фінансовий стан підприємства у майбутньому.

Література

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика навч. посіб. 2-ге вид. К. *Центр учбової літератури*. 2011. 398с.
2. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. К. КНЕУ. 2005. 592 с.
3. Бланк І. О., Ситник Г. В. та ін. Фінансове забезпечення розвитку підприємств. К. КНТЕУ. 2011. 344 с.
4. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. К. *МАУП*, 2001. 152 с.
5. Бочарова Н. А. Розробка алгоритму визначення кризового стану автотранспортного підприємства. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. *Економічні науки*. 2011. Вип. 20(2). С. 301-306.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О.О. Завгородня

д.е.н., професор, професор кафедри міжнародної економіки,
політичної економії та управління Національної металургійної
академії України (м. Дніпро)

Вирішення задач інтенсифікації інноваційної динаміки, орієнтації вітчизняної науки та інноваційного капіталотворення на досягнення передових рубежів НТП та лідерських позицій в створенні технологічних протоструктур суспільства майбутнього апріорі передбачає створення сприятливих умов для актуалізації й реалізації науково-технічних та інноваційних ініціатив економічних акторів [1]. Відтак, питання: “Яким же має бути макроекономічне середовище, що задовольняє вказаним вимогам? Що саме, які умови та чинники роблять його комфортним для творців та інноваторів? Що уможливорює нарощування і ефективну реалізації їхнього інноваційного потенціалу? Як і завдяки чому національним інноваційним системам окремих країн та регіонів вдалося нагромадити резерви стійкості та адаптабельності, достатні для протидії зовнішнім і внутрішнім системоруїнним збуренням?” аж ніяк не риторичні. Не дарма пошуки відповіді на них та емпірична верифікація отриманих результатів вже майже півсторіччя є предметом серйозних наукових дискурсів [2-3] та аналітичних досліджень [4-5].

Наукові розвідки ведуться переважно у межах *інноваційно-інвестиційного напрямку*, де факторний аналіз підкорюється логіці інвестиційних рішень мікрорівня, а дослідницький інтерес фокусується на інноваціях суто як на специфічному, надмірно ризиковому різновиді інвестицій, спроможному при створенні зовнішніх сприятливих умов до самоорганізації на конкуренто-ринкових засадах. Тож і загальні рекомендації

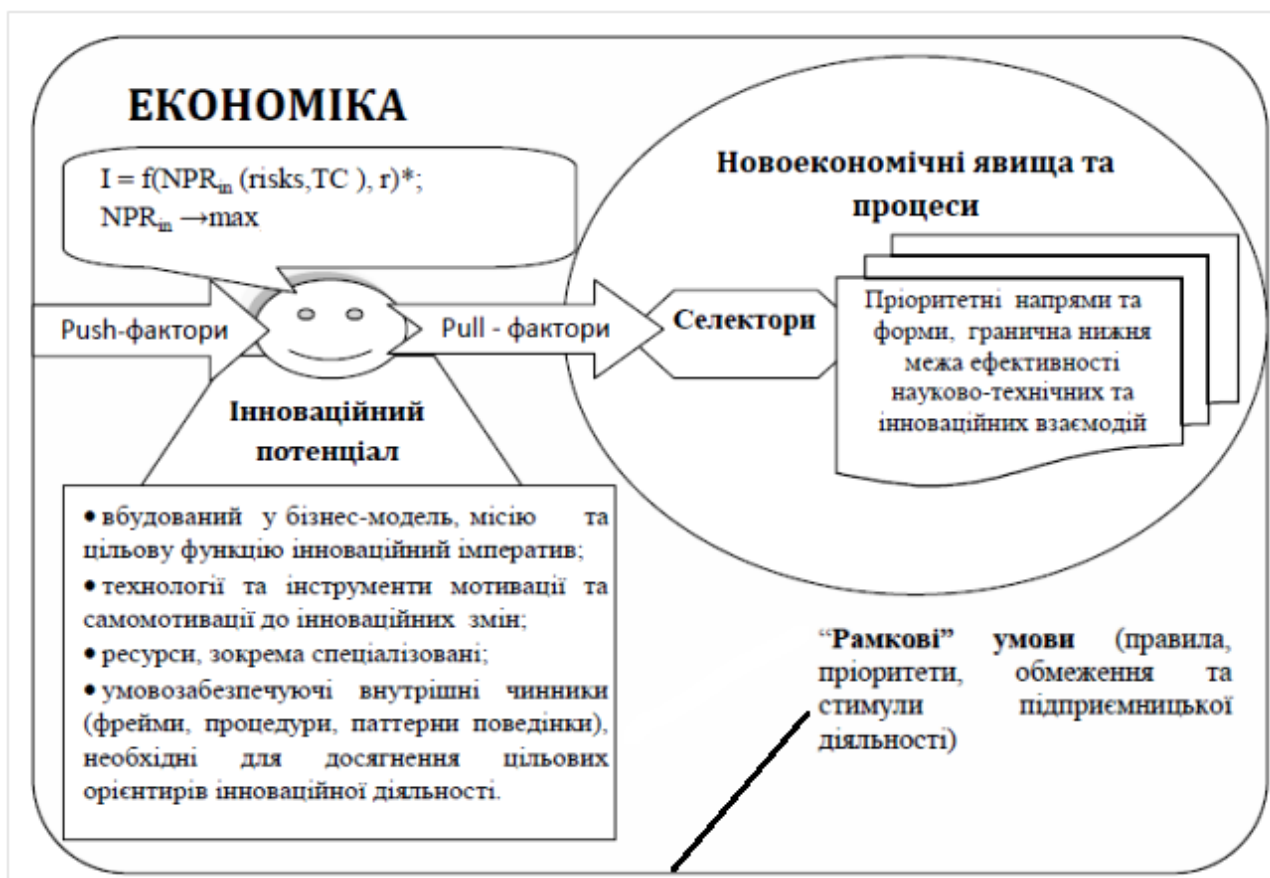
щодо стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання виходять із доцільності створення умов і застосування макроекономічних важелів, здатних забезпечити:

- інноваційну невгамовність економічних акторів через інтенсифікацію в різний спосіб їх інноваційних потреб;
- розширене відтворення й ефективну реалізацію їх інноваційного потенціалу;
- сприятливі передумови для розвитку малого та середнього бізнесу -найбільш інноваційно активно підприємницького прошарку;
- зниження чи певної компенсації інноваційних ризиків;
- підвищення чистого ефекту (доходності, прибутковості) інноваційно-інвестиційних проектів, зокрема шляхом скорочення трансакційної складової сукупних видатків;
- здешевлення для інноваторів ціни капіталу - реальної ставки відсотка.

Відповідно усі стимулюючі фактори, що спрямовано впливають на інноваційні потреби й інтереси суб'єктів підприємницької діяльності, умовно поділяються на групи push (“штовхачі”) і pool (“тягачі”), за аналогією із відомими “батоном”, актуальним для відносно пасивних економічних акторів, та “пряником” – заохочувальною винагородою для відносно активних (рис. 1).

Так, до *push-факторів* відносяться ті, що “виштовхують” актора в простір новоекономічних явищ і процесів, підвищуючи для нього витрати бездіяльності та спонукаючи до відхилення від усталеної траєкторії руху. Йдеться про сили реальної конкуренції і будь-які інші загрози відтворенню, зокрема стандарти якості та безпеки, вимоги споживачів, що змушують розглядати інноваційність як категоричний імператив виживання і самозбереження.

Pull-факторами вважаються різноманітні зовнішні впливи, призначені за інших рівних умов підсилювати порівняльні переваги інноваційного вибору, а також всіляко заохочувати і підтримувати будь-які індивідуальні чи колективні (кластерні) інноваційні ініціативи акторів. У арсеналі pull-методів: чисельні податкові преференції інноваторам, їх переважно непряма бюджетна фінансово-кредитна підтримка, помірний протекціонізм, заходи й засоби, що полегшують комунікації, коллаборацію та кооперацію сторін, зацікавлених в інноваційному співробітництві, і т.п.

* де I - попит на інвестиції для реалізації інноваційного проєкту (програми);
 NPR_m - норма чистого прибутку (доходу), яку очікує отримати інвестор;
 TC - сукупні дисконтовані витрати, пов'язані із реалізацією інвестиційно-інноваційного проєкту (програми), у т.ч. трансакційні;
 $risks$ - інтегральний рівень ризику інноваційно-інвестиційного проєкту (програми);
 r - норма дисконту, або середньозважена ціна капіталу або альтернативна ціна капіталу - реальна ставка відсотка.

Рис. 1. Детермінанти інноваційних рішень суб'єктів підприємницької діяльності [розроблено автором].

Для коригування векторів інноваційних взаємодій та надання їм суспільно корисної спрямованості push&pull - фактори доповнюються певними *селекторами (фільтрами, критеріями відбору)*. Вони каналізують напрямки використання інноваційного потенціалу економічних акторів та, засновуючись на системі суспільних цінностей і пріоритетів, ранжують за рівнем суспільної ефективності й відбирають гідні впровадження інновації. Тим самим, підвищується імовірність обрання бажаної (з точки зору певних критеріїв) траєкторії розвитку макросистеми та варіанту удосконалення національного технологічного геному.

Упорядкованість у хаотизовану множину інноваційних мікропроцесів вносять так звані *«рамкові» умови*, що на макрорівні економічної системи задають загальні правила й норми підприємницької, інноваційної та науково-технічної діяльності, визначають якості інституційного середовища та ефективність інфраструктурної підтримки, стан фінансування НДДКР та національної інноваційної системи. Інтегральна оцінка таких якостей здійснюється за абсолютною й відносною величиною трансакційних економічних акторів, а часткова – за параметрами, значимими при прийнятті інноваційних рішень. Серед них: рівень політико-економічної стабільності, темп зростання ВВП, частка високо- та середньотехнологічних виробництв у промисловості, забезпеченість спеціалізованими ресурсами, рівень захищеності прав інвестора та власника інтелектуального продукту, умови та рівень оподаткування, легкість отримання кредиту, ставка позичкового відсотка, інтенсивність конкуренції на внутрішньому ринку, “висота” тарифних і нетарифних бар’єрів, рівень розвитку та поширеність використання інформаційно-комунікаційних технологій, ефективність уряду та державної регуляторної політики, державні закупівлі вітчизняної високотехнологічної продукції, ефективність логістичної системи, простота та вартість процедури закриття бізнесу тощо.

Окреме місце серед детермінант інноваційної динаміки посідає *інноваційний потенціал* акторів, як інтегральна характеристика їх готовності

та здатності до якісних змін, до ініціювання, створення, імплементації та дифузії різноманітних нововведень. У першому наближенні він вимірюється сукупністю нагромаджених економічних ресурсів та способів дій, що у кожний конкретний момент можуть бути використані ними в цілях розвитку. Тож, даний аспект також підлягає моніторингу, оцінюванню та аналізу за низкою кількісно-якісних характеристик. У складі останніх: абсолютна й відносна кількість науковців та дослідницького персоналу, обсяги і структура фінансування НДДКР, норма валового нагромадження (у % до ВВП), довгострокове кредитування бізнесу, розміри залучення прямих іноземні інвестиції, якість освітньої системи, міграція висококваліфікованої робочої сили («brain drain» & «brain circulation»), виробництво та експорт-імпорт високотехнологічної продукції, активність національних резидентів в патентуванні винаходів та корисних моделей, реєстрації торгових марок тощо. Актуальними є рекомендації щодо зміцнення національної ресурсної бази, розширення джерел ресурсів розвитку, підвищення їх доступності та покращення якості, у т.ч. пов'язані із дифузією локальних і глобальних ресурсних потоків.

Література

1. Білоцерківець В.В. Пріоритети управління конкурентоспроможністю національних економік або чи є альтернативи інноваційному шляху розвитку в глобальній гонитві за лідерством? Частина I. [Електронний ресурс] / В.В. Білоцерківець, О.О. Завгородня, О.О. Алсуф'єва // Проблеми економіки та політичної економії. – 2018. – №1. – С. 70-93. – Режим доступу: http://politeco.nmetau.edu.ua/journals/2/3_a_ua.p
2. Розвиток інноваційної системи України в європейському науково-технологічному просторі : наукова доповідь / за ред. чл.-кор. НАН України І.Ю. Єгорова; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. дані. – К., 2018. – 198 с. – Режим доступу : <http://ief.org.ua/docs/sr/302.pdf>
3. Innovation entrepreneurship : creativity, commercialization, ecosystem : Handbook / Edited by Iurii Bazhal. – Kyiv: University Publishing House

PULSARY, 2015. – 280 p.

4. Global Innovation Index [E-recourse]. - Available at: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report>

5. European Innovation Scoreboard [E-recourse]. - Available at: https://ec.europa.eu/growth/content/2019-innovation-scoreboards-innovation-performance-eu-and-its-regions-increasing_en

**ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

В.А. Зеленський

к.с.-г.н, доцент, доцент кафедри садівництва і виноградарства, землеробства
та ґрунтознавства Подільського державного аграрно-технічного університету
(м. Кам'янець-Подільський)

А.В. Зеленський

к.е.н, асистент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та
електронних платіжних систем Подільського державного аграрно-технічного
університету (м. Кам'янець-Подільський)

Найвищий рівень конкурентоспроможності притаманний країнам з розвиненими економіками, в яких економічне зростання ототожнюється з науково-технічним прогресом і інтелектуалізацією основних чинників виробництва. До таких країн належать: Німеччина, Швейцарія, Сінгапур, США, Японія та інші. Аграрний сектор економіки в останні роки визначається як «точка росту», або «локомотив» економічного зростання України. З огляду на це, діяльність аграрних підприємств має орієнтуватися на впровадження інноваційних розробок, сучасних технологій, розвиток знань, інформації та нематеріальних активів, які сучасні науковці назвали «інтелектуальним капіталом», який формується внаслідок реалізації інтелектуального потенціалу [5, с.743]. Для досягнення конкурентних переваг на внутрішньому та зовнішньому ринках підприємствам АПК, необхідно якісно формувати та використовувати наявний інтелектуальний потенціал.

«Інтелектуальний потенціал» - неоднозначна за своїм тлумаченням економічна категорія. В економічній теорії існує три основних підходи щодо

її трактування: ресурсний (як сукупність інтелектуальних ресурсів і зв'язків між ними), функціональний (як здатність економічних суб'єктів виконувати певні дії для відтворення інтелектуальних ресурсів) та цільовий (як здатність сукупності інтелектуальних ресурсів досягати поставлених цілей). Останній, на нашу думку, більш повно розкриває суть інтелектуального потенціалу на рівні підприємства з точки зору аналізу класичних понять «інтелект» та «потенціал». Категорія інтелект (з лат. *intellektus*) у науковій літературі визначається як здібність людини до мислення, раціонального пізнання, створення понять та ідей, абстрактно-аналітичної діяльності, генерації нової інформації [1, с.12]. В економічному енциклопедичному словнику потенціал визначено як наявні в економічного суб'єкта ресурси, їх оптимальна структура та вміння їх раціонально використати для досягнення певної мети [4, с.142]. Інтелектуальний потенціал – система зв'язків і відношень між елементами інтелектуального капіталу (персонал, ринкові активи, структурні активи, інтелектуальна власність), які виникають в процесі проектування, виготовлення, реалізації та споживання продукту й управління цими процесами.

О.І. Гончар та В.М. Нам'ясенко визначають інтелектуальний потенціал як нематеріальний ресурс/актив підприємства, що являє собою розумові здібності кожного працівника окремо, а також усього персоналу загалом, що завдяки синергії має здатність до постійного нагромадження та зростання в геометричній прогресії і може бути використаний сьогодні та в майбутньому для досягнення певних цілей [3, с.56]. Тобто, інтелектуальний потенціал підприємства являє собою систему розумових здібностей та нагромаджених знань працівників, генеровану підприємством, внаслідок чого воно має змогу постійно динамічно розвиватися. До найрозповсюдженіших факторів, які впливають на інтелектуальний потенціал господарюючого суб'єкта, відносять чинники внутрішнього середовища (мікрофактори), чинники зовнішнього середовища (макрофактори) та егофактори. Основними внутрішніми факторами вважаються такі, як: економічний, технічний рівні

виробництва, ступінь задоволеності працею, внутрішньокolleктивні стосунки, а також рівень розвитку інтелектуального середовища на підприємстві. Серед макрофакторів виокремлюють: становище підприємства на ринку, соціальний стан громадян у країні та стан громадської думки щодо діяльності колективу. Егофактори формуються під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, та є емоційно-психологічним станом особистості, при якому реалізуються креативні здібності. «Інтелектуальний потенціал» та «інтелектуальний капітал» - поняття не тотожні. Сутність інтелектуального капіталу проявляється у сукупності дії його складових, до яких відносяться інтелектуальна власність, людський капітал, інтелектуальний структурний капітал та інтелектуальний споживчий капітал [2, с. 128]. Різниця між вищезазначеними поняттями, насамперед, полягає у такому: 1) інтелектуальний потенціал є частиною економічного потенціалу підприємства; інтелектуальний капітал – частиною активів; 2) інтелектуальний капітал може бути власним і позиковим; інтелектуальний потенціал не відокремлюється від підприємства, що його створило. При визначенні змісту інтелектуального аграрного потенціалу необхідно виходити із специфічних особливостей, природно притаманних галузі сільського господарства. До них належать такі:

1) ресурсомісткість сільського господарства, де інтенсивно використовуються всі види ресурсів – трудових, матеріально-технічних, природних ресурсів тощо;

2) різноманітність трудової діяльності, яка базується на використанні земельного потенціалу і потребує високого рівня професійної підготовки робочої сили у порівнянні з іншими галузями економіки;

3) основний засіб виробництва у аграрній сфері – земля, що поряд із природно- кліматичними чинниками формує умови праці;

4) притаманність сезонності виробництва;

5) щільність зв'язку з хімічною, машинобудівною та іншими галузями промисловості;

6) необхідність великих витрат на аграрну логістику (будівництво елеваторів, зернових терміналів, транспортна інфраструктура);

7) потреба в трудових ресурсах аграрного підприємства відповідно до спеціалізації виробництва;

8) необхідність органічного синтезу аграрної освіти та науки тощо.

Разом з тим слід зазначити, що інтелектуальний потенціал аграрного підприємства в основному має нематеріальний характер, його складно виміряти, оскільки він не відображається у бухгалтерських та статистичних даних. Для оцінки інтелектуального потенціалу підприємства у сучасних методиках використовується ряд інтегрованих показників. Зокрема таких: інтелектуальний потенціал персоналу підприємства (на основі анкетування, опитування); інтелектуальне матеріальне забезпечення підприємства (кількість персональних комп'ютерів, сучасні засоби зв'язку); інтелектуальний науковотехнічний потенціал (об'єм науково-дослідних робіт, число одержаних патентів і раціоналізаторських пропозицій, число нагород за нові розробки і участь у виставках і конференціях, публікації в наукових журналах). Вважаємо, що оцінка інтелектуального потенціалу аграрного підприємства повинна конкретизувати зміст кожного з його компонентів. При цьому в першу чергу потрібно ставити акцент на оцінку кадрового потенціалу підприємства і рівень оплати його праці.

Аналіз наукової думки дозволяє визначити сутність інтелектуального потенціалу як категорії, яка забезпечує формування його унікальних конкурентних переваг. Досягнення максимального рівня використання інтелектуального потенціалу підприємства на практичному рівні потребує подальшої розробки чітких теоретико-методологічних підходів до управління ним. Зростання інтелектуального потенціалу підприємства аграрного сектору економіки визначається, передусім, можливостями забезпечувати аграрний сектор сучасними приладами, установками, апаратами, що є втіленням наукових та технічних досягнень, та ключовою роллю сфери аграрної освіти у переході від технічної до управлінської спеціалізації. Оцінка

інтелектуального потенціалу допомагає оцінити конкурентні переваги і сконцентрувати інтелектуальні ресурси в потрібному підприємству руслі ринкових тенденцій.

Література

1. Веккер, Л. М. Психика и реальность: единая теория психических процессов / Л. М. Веккер. –М.: Смысл, 1998 – 670 с.
2. Городянська Л.В. Управління інтелектуальним капіталом і забезпечення підприємств інтелектуальними ресурсами // Актуальні проблеми економіки.– 2008.– №1. – С. 127-132.
3. Гончар О. І. Інтелектуальний потенціал як один із основних факторів розвитку промислового підприємства / О.І. Гончар, В.М. Нам'ясенко. // Вісник Хмельницького національного університету.– 2013.– № 3.– Т. 2. – С. 55-58.
4. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т./ За ред. С.В. Мочерного.- Львів: Світ, 2005. – 616 с.
5. Мойсеєнко І. П. Методологія формування структури інтелектуального потенціалу. / І. П. Мойсеєнко // Вісн. ЛДАУ. – 2006. – № 13. – С. 742-747.

ТЕХНІКО – ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ДІЛЬНИЦІ З ВИРОБНИЦТВА ЕНТОМОФАГА ТРИХОГРАМИ

Л. П. Зуякова

провідний інженер, Національний Науковий Центр «Інститут механізації і
електрифікації сільського господарства» Національної
Академії Аграрних Наук України

Сільськогосподарський сектор виробництва – один з найбільш ризикованих секторів економіки, оскільки на його розвиток великий вплив має дія природних факторів та біологічних чинників.

Виробництво екологічних продуктів базується на біологічних методах захисту культур та органічного ведення сільського господарства. Одним з найбільш ефективних та екологічно безпечних напрямків біологічного захисту сільськогосподарських культур від шкідників є використання ентомологічних препаратів - ентомофагів, які використовуються не тільки для ліквідації популяції шкідників, а також профілактично використовують для попередження їх розмноження.

Найпоширенішим з ентомофагів, що застосовуються на посівах основних сільськогосподарських рослин є трихограма - паразит яєць більше 60 видів шкідників сільськогосподарських культур. Трихограма - корисна комаха, яка знищує шкідників в стадії яйця і актуальна для тих шкідників, які ховаються під ґрунтом і в стеблинах рослин, де діють. Має особливу ефективність проти листогризухих совок, озимої совки, кукурудзяного і лугового метелика, яблуневої плодожерки в стадії яйця, капустяної та ріпної білянок.

Промислова ентомологія в боротьбі проти шкідників основних сільськогосподарських культур приносить велику ефективність при

своєчасному її застосуванні та необхідній кількості обробок, яка залежить від чисельності популяції шкідника.

Мета роботи – дослідити, обґрунтувати перспективні техніко-технологічні рішення промислової ділянки з виробництва мікробіопрепаратів для захисту рослин від хвороб та шкідників для створення, реконструкції, модернізації виробничих підрозділів біофабрик та біолабораторій. НДР 10.00.01.10ПШ" Пошук техніко-технологічного рішення промислової ділянки з виробництва трихограми для захисту рослин " ДР № 0119U100614 згідно робочої програми на 2019 рік.

В результаті виконаних досліджень розроблено техніко-технологічні рішення для промислової ділянки з виробництва трихограми для захисту рослин в будівлі розмірами в осях 1-2; А-Б: 29510х 12000 мм. Планувальні рішення включають розміщення всіх основних та допоміжних виробничих приміщень промислової ділянки відповідно до технологічного процесу, не допускаючи перехрестя технологічних потоків сировини та готової ентомологічної продукції [1].

В техніко-технологічних рішеннях впроваджено нове технологічне обладнання, розроблене фахівцями ІТІ «Біотехніка» НААН для виробництва трихограми, яке використовується в технологічному процесі виробництва трихограми та зернової молі: модульний комплект М1 з мультиплікатором для розведення промислової трихограми та має значні економічні переваги в порівнянні з аналогами.

Процес виробництва промислової ділянки з виробництва трихограми передбачається з двох етапів:

- виробництво яєць живителя трихограми – зернової молі (комірної шкідника);
- виробництво товарної трихограми – паразитованих трихограмою яєць зернової молі.

Виробництво яєць зернової молі та трихограми в промисловій ділянці орієнтовано на строки використання трихограми на площах посівів

сіськогосподарських культур від шкідників. Відповідно цих термінів виробництво яєць зернової молі та трихограми триває:

1-й цикл – з 1 квітня до 28 травня;

2-й цикл – з 15 травня до 11 липня;

3-й цикл – з 15 червня до 11 серпня.

Другий та третій цикли роботи обладнання починаються по мірі вивільнення технологічного обладнання.

Технологічний процес вирощування зернової молі, як найбільш економічно доцільного промислового господаря для розведення трихограми, забезпечує отримання свіжої яйцепродукції для паразитування трихограмою [2, 3]. Основні дані та техніко-економічні показники промислової ділянки виробництва трихограми наведені в таблиці 1.

Таблиця 1 - Основні дані та техніко-економічні показники промислової ділянки виробництва трихограми

Найменування показників	Одиниці виміру	Кількість
Продуктивність, в т.ч.:	кг/сезон	36,00
- зернова міль	кг/сезон	72,00
Кількість робочих днів	дні	150.... 180
Кількість циклів	шт.	3
Тривалість 1 циклу:		
- для трихограми;	діб	8...10
- для зернової молі	діб	42...50
Кількість працюючих	осіб	12
Поверховість ділянки	шт.	1
Площа ділянки, в тому числі, виробництво:	м ²	324,28
- яєць зернової молі;	м ²	168,88
- товарної трихограми	м ²	43,55
Потреба в сировині:		
- зерно ячменю	кг/сезон	7200
- яйця ЗМ на зараження;	кг/сезон	7,2
- маточна культура трихограми	кг/сезон	0,36
Клас наслідків будівлі		СС1

Промислова ділянка з виробництва ентомофага трихограми продуктивністю 36 кг/сезон забезпечить при 2-х разовій обробці і нормі від 1 до 2-х грам на 1 га. (в залежності від кількості шкідників) посіви площею сільськогосподарських угідь до 9 тис. га. Виробництво більшої продуктивності потребує введення трихограми в діапаузу, що знижує якість товарної трихограми, її біологічну активність та потребує додатково витрат енергоресурсів.

Основні переваги такого техніко-технологічного рішення:

- розміщення промислової ділянки на території району, або фермерського господарства, тобто максимально наближене до використання (агроценозів) дає можливість сільськогосподарським підприємствам отримати продукцію з максимальною біологічною активністю;

- насичення ринку біологічними засобами захисту сільськогосподарських господарств з економічно доцільною вартістю (здешевлення до 15%) та збільшення об'ємів вирощування трихограми майже вдвічі;

- розведення трихограми передбачено на яйцях зернової молі в мультиплікаторі, де створені штучні умови для її розвитку подібні до природних. Мультиплікатор для розведення трихограми по кількості комах в циклі значно перевищують показники аналогів. Пропонуються варіанти блоків з 15-22 пластинами, які вміщують від 150 до 220 г яєць зернової молі [4]. Продуктивність мультиплікатора за цикл – 440 г яєць зернової молі, паразитованих трихограмою.

Конструкція мультиплікатора відрізняється від аналогів високою об'ємною щільністю розміщення яєць зернової молі, підвищеним відсотком паразитування яєць і виключенням особин з низькою льотною активністю.

Висновок.

Ентомологічний препарат трихограма призначений для захисту сільськогосподарських культур в будь-яких агроценозах відкритого і закритого ґрунтів, тому функціонування такої промислової ділянки стане

значним кроком до широкого впровадження в сільському господарстві біологічних засобів захисту рослин, відродження мережі районних біовиробництв та сприятиме розв'язанню екологічних проблем України, біологізації землеробства та виробництву екологічно чистої продукції харчування.

Література:

1. ДСП № 254 «Державним санітарним правилам проектування, упорядкування та експлуатації виробництва біологічних засобів захисту рослин та стимуляторів росту рослин у виробничих біолабораторіях та біофабриках».
2. ТТР 46-00495929-002-2005 «Технологічний тимчасовий регламент на виробництво товарної трихограми». ІТІ «Біотехніка». - 2005. —15 с.
3. ТТР 46-00495929-001-2005 «Технологічний тимчасовий регламент на виробництво яєць зернової молі». ІТІ «Біотехніка». - 2005. — 32 с.
4. Модульный комплект технологического оборудования для производства трихограммы.//ІТІ «Біотехніка».- Одеса – 2005. – 15с.

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМИ ПРОЕКТІВ

І.А. КОРХІНА

к.т.н., Національна металургійна академія України, м. Дніпро

В.О. ПЕТРЕНКО

д.т.н., проф. кафедри інтелектуальної власності та управління проектами, Національна металургійна академія України, м. Дніпро

На теперішній час існує проблема документального забезпечення управління програмами проектів. В Україні не існує загальноприйнятої методології документального забезпечення. Тому переважна більшість суб'єктів управлінської діяльності самотужки складає свій індивідуальний алгоритм такого документального забезпечення, який, як правило, виконує роль планування та контролю виконання проектів.

Дуже важливим етапом документального забезпечення є ініціювання програми, при якому підтверджуються визначення цілей, завдань проекту та його статуту учасниками.

Ініціювання є процесом виявлення необхідності реалізації нової програми проектів або того факту, що проект повинен перейти в нову фазу. Результатами ініціювання служать:

- Комплект документів (контрактів, наказів, постанов і т.д.), які формально підтверджують існування проекту;
- опис мети, для задоволення якої було розпочато проект;
- опис продукту проекту;
- визначення / призначення керівника (менеджера) проекту;
- обмеження щодо термінів реалізації проекту, його фінансування і т.д. При здійсненні проекту за контрактом обмеженнями зазвичай є умови контракту;

➤ припущення як елементи, що виникають в результаті прогнозування тих чи інших факторів в проекті. У загальному випадку, припущення несуть в собі певний ступінь ризику.

Ще одним ключовим етапом документального забезпечення є проектування ієрархічної структури робіт кожного проекту програми, яка необхідна для визначення ресурсів та планування вартості робіт в системі інвестиційної підтримки проектних дій.

Ієрархічна структура робіт проекту дозволяє учасникам проекту і всім зацікавленим особам досягти чіткого уявлення про кінцеву продукцію проекту і всіх робіт, необхідних для створення цієї продукції. Вона «розбиває» проект на ієрархічно пов'язані, керовані, прості і контрольовані комплекси і пакети робіт, що дозволяє досягти необхідного балансу між потребами управління і оптимальним представленням інформації по проекту. Таким чином, ієрархічна структура робіт проекту:

➤ прозоро і чітко розкриває зміст проекту в термінах створюваної продукції, відчутних результатів, які зрозумілі як для учасників проекту, так і для зацікавлених осіб;

➤ визначає формати даних для оцінки поточного стану проекту, періодичних перевірок і аналізу ключових показників проекту;

➤ створити основу для мережевого моделювання, планування, розподілу відповідальності;

➤ визначити структуру даних, необхідних для поточної оцінки вартості, тривалості і якості робіт;

➤ створити основу для управління ризиками проекту.

В загальному випадку до документів програми проектів висуваються наступні вимоги:

➤ документи повинні бути затверджені до їх застосування;

➤ необхідно забезпечити аналіз актуальності документів і їх своєчасне оновлення в міру зміни і відповідної ідентифікації версій документів;

- необхідно забезпечити наявність актуальних версій документів в місцях їх застосування;
- необхідно забезпечити збереження документів протягом встановлених строків і можливість їх відновлення;
- необхідно забезпечувати рівень конфіденційності документів відповідно до вимог замовника та інших зацікавлених сторін програми;
- необхідно забезпечити запобігання ненавмисному використанню застарілих документів і відповідну ідентифікацію застарілих документів, надісланих для певних цілей.

Література:

1. P2M. A Guidebook of Project and Program Management for Enterprise Innovation, Revision 3. – Project Management Association of Japan, 2005
2. Арчибальд, Р. Управление высокотехнологичными программами и проектами [Текст]: пер. с англ. / Рассел Д. Арчибальд. – М: ДМК Пресс, 2010. – 464 с.
3. Кендалл Дж.И., Рослинз С.К. Современные методы управления портфелем проектов и офис управления проектами: максимизация ROI [Текст]: / Кендалл Дж.И., Рослинз С.К.. – М.: «ПМСОФТ», 2004. – 576 .

РОЗВИТОК ПРОЦЕСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ МЕДИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Н.В. Косенко¹, В.А. Пугачов²

¹ к.т.н., доцент, доцент кафедри управління проектами в міському господарстві і будівництві Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

² студент ЦЗН кафедри управління проектами в міському господарстві і будівництві Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

Основним інструментом вирішення соціальних проблем в Україні сьогодні є соціальні програми, які у вітчизняній практиці розглядаються як пов'язані за ресурсами, виконавцями і термінами здійснення комплексу заходів, що забезпечують ефективне розв'язання соціальних проблем населення. Основні питання які хвилюють сьогодні організації охорони здоров'я, – це ефективність управління, забезпечення населення доступною та якісною медичною допомогою. З метою їх вирішення як один з перспективних підходів в управлінні організаціями сфери охорони здоров'я слід розглядати процесно-орієнтований підхід.

Проектне управління як нова організаційна культура і технологія дозволяє перейти від окремих проектів і програм через проектно-орієнтовані організації до проектно-орієнтованого суспільства в цілому.

Управління що засноване процесно-орієнтованому підході розширює свої межі та включає додаткові завдання [1]:

- вивчення причин відхилення якості процесів;
- вивчення причин відхилення фактичних витрат від запланованих;
- розробка і реалізація програми профілактичних заходів щодо попередження можливих причин невідповідності і оцінка витрат на цю програму.

Таким чином, будь-які виробничо-технологічні процеси (наприклад,

продаж і виробництво медичних послуг), процеси управління персоналом і багато інших, можуть бути описані як бізнес-процеси [2].

Перспективи вдосконалення управління медичною організацією і в цілому галузі охорони здоров'я, повинні бути засновані на системі менеджменту якості, в основі якої лежать міжнародні стандарти ISO, обов'язковим компонентом якої є побудова моделей бізнес-процесів діагностичної та лікувальної діяльності. Бізнес-процеси виконують одночасно роль стандартів оцінки якості медичної допомоги, яку отримує кожен споживач медичних послуг, і регламенту її основних характеристик відповідно до стадій лікувально-діагностичного процесу, профілактикою і реабілітацією. Без впровадження бізнес-процесів і медико-економічних стандартів сьогодні неможливий подальший розвиток системи охорони здоров'я.

У багатьох зарубіжних публікаціях є інформація про окремі реінжинірингові проекти в установах охорони здоров'я. Крім того, цілий ряд робіт присвячений аналізу процесного управління в інших галузях економіки [2]. Незважаючи на це, механізми адаптації представлених методологій під галузеву специфіку системи охорони здоров'я і, зокрема, під особливості конкретної української медичної організації, в достатній мірі не визначені. І це може бути пояснено рядом причин. По-перше, наявністю старих організаційних структур, які побудовані за функціональним принципом в лікувально-профілактичних установах, а також домінуючою роллю державної форми власності. По-друге, відсутністю професійних знань у більшості керівників закладів охорони здоров'я щодо доцільності впровадження інноваційних сучасних процесних технологій управління для українських лікувально-профілактичних установ.

Наявність необхідних ресурсів, чітких термінів реалізації проекту, практичного досвіду, а найголовніше - потреби в змінах допомагають керівникам медичних організацій обрати правильний інструмент перепроєктування. Крім цього, успіх заходів щодо управління змінами тісно

корелює з командною роботою і мотивацією, а також із зацікавленістю керівництва в змінах. Тому для підвищення якості в сфері охорони здоров'я необхідна злагоджена робота двох ключових груп персоналу – керівників і старшого медичного персоналу, що має, як правило, різні особистісні характеристики і рівень професійних знань.

Узагальнюючи інформацію різних джерел можна зробити наступні висновки [3]:

1. Реінжиніринг медичних бізнес-процесів може здійснюватися успішно, коли відсутні проблеми, пов'язані з людським фактором.

2. Для подолання проблем, з якими стикаються останнім часом установи охорони здоров'я, потрібні радикальніші заходи, зокрема реінжиніринг бізнес-процесів.

3. Можливості для інновацій і корінних змін забезпечується за допомогою вибору відповідних комбінацій нових інформаційних технологій, з якими в повній мірі знайомі лише деякі клініки.

4. Застосування управління з орієнтацією на бізнес-процеси в медичному секторі не тільки дозволяє подолати нагальні проблеми, а й відкриває нові перспективи для розвитку.

5. Проведення технологій такого плану в установах охорони здоров'я ускладнюється низкою факторів, що перешкоджають широкому впровадженню процесного підходу до менеджменту, зокрема, небажанням співробітників виходити за рамки своєї вузької спеціалізації.

6. Проблеми, що виникають в ході проведення реінжинірингу, можуть бути вирішені завдяки орієнтації на задоволення потреб пацієнта і медичного персоналу.

Література

1. Лепський В. В. Програмно-портфельне управління медичним закладом. Управління проектами: стан та перспективи: матеріали 12-ї Міжнародної науково-практичної конференції. Миколаїв: НУК, 2016. С.47–48.

2. Bizagi modeler Business process modeling software – [Электронный ресурс] – Режим доступа. – URL: <https://www.bizagi.com>

3. АКсОН – некоммерческий медицинский проект. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.akcon.kiev.ua>.

**АНТИКРИЗОВА ПРОГРАМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

О.М. Кубецька,

к.е.н., доцент, зав. навчально-науковою лабораторією з дослідження проблем економічної безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Т.М. Остапенко,

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Механізм антикризового управління традиційно представляється у вигляді послідовної сукупності етапів:

1. Діагностика поточного стану підприємства, яке потребує антикризового втручання.
2. Обґрунтування мети і завдань антикризового управління, спрямованого на подолання поточної нестабільної ситуації або запобігання її погіршенню у майбутньому.
3. Визначення об'єкта і суб'єкта антикризових втручань, а також часового фактору у вирішенні соціально-економічних проблем.
4. Діагностика ресурсних можливостей об'єкта антикризового управління з метою формування бажаного рівня ефективності господарських рішень.
5. Розроблення і реалізація антикризової програми підприємства, спрямованої на подолання проблем в умовах ресурсних і часових обмежень.
6. Формування пропозицій щодо запобігання кризовим явищам у майбутньому.

За цих умов антикризова програма підприємства є центральною ланкою антикризового управління, яка пов'язує його мету і систему цілей, способи їх досягнення із завданням виходу з нестабільного

положення і забезпечення подальшого динамічного розвитку суб'єкта господарювання. Це підтверджується низкою вимог до зазначеного документа, найбільш важливими з яких повинні бути: підпорядкованість стратегічним пріоритетам підприємства; своєчасність і гнучкість реакції на нові зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на результати діяльності суб'єкта господарювання; кількісна і якісна вимірюваність результатів і параметрів антикризових заходів; конкретність змісту для виконавців.

Реалізація зазначених вимог, що створюють передумови для організаційного забезпечення антикризової програми, повинна сприяти подальшому розвитку суб'єкта господарювання переважно на інноваційній основі. Цей факт викликаний тим, що підприємство, перебуваючи у кризовому стані поза залежністю від подальшої його динаміки, вичерпало наявні у нього традиційні можливості стабілізації і покращання ситуації, тобто виявилася низка протиріч у здійсненні господарських процесів економічного, соціального, технологічного, організаційного характеру.

Для подолання протиріч забезпечення подальшого динамічного зростання і функціонування підприємства доцільно скористатися переважно інноваційними антикризовими заходами – системою інноваційних стратегій, спрямованих на зміцнення поточного положення суб'єкта господарювання і формування підґрунтя довгострокової стійкості.

Разом із тим практичне застосування антикризової програми передбачає систематичне використання таких додаткових інструментів, що забезпечують інноваційним заходам цілеспрямованість, як інвестиційна і маркетингова політика, що підтверджує актуальність і важливість цього напрямку подолання кризових явищ. Однак у складі окремих елементів антикризової програми відсутні посилення на використання інструментів інноваційної стратегії.

Антикризова програма підприємства являє собою складову механізму антикризового управління суб'єктом господарювання у вигляді планового документа, що встановлює цілі і завдання, доцільні для досягнення у запланованому періоді, а також методи їх реалізації (табл. 1).

Таблиця 1

**Змістовна характеристика антикризової програми суб'єкта
господарювання**

Характеристики антикризової програми	Типи антикризового управління		
	превентивне	реактивне	посткризове
1. Мета	вихід з нестабільного стану і недопущення подальшого банкрутства		
2. Завдання	діагностика ризику розгортання кризи і прогноз її наслідків	оцінка масштабів кризи і її фази	перегляд сильних і слабких сторін за нових умов господарювання
3. Основні розділи антикризової програми	продукція, ресурси, ринки збуту, організація виконання		
4. Складові діагностики стану підприємства	майновий стан, фінансова стійкість, ліквідність і платоспроможність, рентабельність і ділова активність, інноваційний потенціал		
5. Показники інноваційної складової відбору антикризових заходів	питома вага інтелектуальної власності у загальній вартості майна підприємства; питома вага персоналу, зайнятого в НДДКР; коефіцієнт майна, призначеного для НДДКР; коефіцієнт впровадження нових видів продукції; коефіцієнт стійкості інноваційного зростання.	чиста дисконтована вартість; внутрішня норма прибутковості; період окупності.	потенціал інноваційного продукту.
6. Методи планування інноваційних заходів	Сценарійний підхід (оптимістичний, песимістичний, найбільш очікуваний сценарій); стратегічний контролінг.		

Представлення антикризової програми підприємства у вигляді низки заходів на основі запропонованих положень сприятиме подальшому зміцненню положення суб'єктів господарювання в умовах

мінливого зовнішнього середовища і забезпечуватиме перехід організацій на переважно інтенсивний тип розвитку.

Література:

1. Благодетелева-Вовк С. Л. Управління фінансовою санацією підприємств: [навч. посіб.] / С.Л. Благодетелева-Вовк. – К. : Ніка-Центр, 2009. – 248 с.

**МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПОРТФЕЛЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ**

В.О. КУЛИК

здобувач кафедри інтелектуальної власності та управління проєктами
Національної металургійної академії України, м. Дніпро

При наявності проєктно-орієнтованого управління в організаціях, моделювання процесу формування портфеля інноваційних проєктів виступає як ключовий елемент стратегічної діяльності підприємства.

У вузькому розумінні термін «формування портфелю проєктів» означає визначення того, якими з набору інноваційних проєктів треба розпочати, а які будуть відкладені у часі. Множина проєктів портфеля складається з проєктів, які наразі виконуються, та проєктів, які перебувають у резерві. Їх доводиться оцінювати послідовно. При оцінці слід брати до уваги наступне:

- поточний стан внутрішніх організаційних цінностей;
- проєкти, що перебувають у роботі;
- резервні проєкти, відкладені у зв'язку з дефіцитом ресурсів;
- потенційні проєкти, які можуть з'явитися в ході бюджетного періоду.

Загальний процес відбору проєктів та розподілу ресурсів можна розглядати як процес послідовного заповнення портфеля замовлень (задача про наповнення наплічника). Особа, що приймає рішення, має знати, які кошти можна витрачати на кожен з декількох можливих інноваційних проєктів у означений період часу. В кінці кожного періоду часу склад портфеля може змінюватися з урахуванням проєктів, які на цей момент ще не завершені. Таким чином, завданню формування портфелю інноваційних проєктів підприємства передуює необхідність вирішення задачі визначення пріоритетного набору інноваційних проєктів портфелю підприємства для існуючих джерел фінансування. Серед джерел фінансування інноваційних

проектів підприємства, які входять до збалансованого портфелю, можна виділити три складові: власні кошти підприємства, позикові кошти та залучені кошти [1-2].

Таким чином, виникає необхідність вирішення завдання ранжування інноваційних проектів підприємства для визначення джерел фінансування у структурі портфелю.

Аналіз теоретичних аспектів цього питання [2] свідчить, що навіть звичайна оцінка інвестиційної ефективності проекту шляхом прогнозування майбутніх грошових потоків від реалізації продукту проекту користується досить невизначеними величинами. При прогнозуванні ефективності інвестиції, ми можемо достовірно визначити майбутні доходи проекту лише на невеликий горизонт часу. У реальній інвестиції, яку ми обґрунтовуємо за допомогою бізнес-плану, ми найчастіше маємо справу з часовим горизонтом у декілька років. У таких випадках, в рамках традиційних методів достовірний опис даних зазвичай неможливий через відсутність об'єктивної інформації про майбутні події.

В нашому дослідженні в силу дії положення про адитивність оцінок [3] оцінка компонентів портфелю по кожному з критеріїв отримується підбиттям підсумку оцінок за даним критерієм по всіх проектах, які входять у портфель.

Дослідження системної динаміки розвитку організацій на основі проектного підходу [4], дозволяє здійснити підбір відповідних моделей управління проектами та організаційних змін на основі напрямів стратегічного розвитку. Прийняття рішення щодо впровадження необхідних управлінських дій ґрунтується на моделюванні життєвого циклу організації з визначенням послідовності критичних точок – точок біфуркації [5].

Джерела фінансування інноваційних проектів розрізняються залежно від стадії фінансування. У деяких джерелах виділяють три стадії фінансування інноваційного бізнесу з підстадіями: початкова (рання) стадія: посівна, стартова; друга стадія: розширення, розвиток; третя стадія: викупи

(викуп внутрішнім клієнтом, викуп зовнішнім клієнтом, викуп з використанням позикового фінансування) [6].

Сьогодні відсутні чіткі показники розвитку, відслідкування яких у динаміці, дозволило б визначити реальну фазу розвитку інноваційного напрямку. Це питання є дуже важливим, але його слід розглядати як самостійний напрям досліджень. Тому у подальшому для кожного з інноваційних напрямів досліджень підприємства у першому наближенні фази можна визначити експертним шляхом при порівнянні динаміки зміни стану інноваційних досліджень по кожному з напрямів.

Література:

1. Новиков, Д. А. Курс теории активных систем. / Д.А. Новиков, С.Н. Петраков – М.: Синтег, 1999. 108 с.
2. Ларин, Ф. Продюсирование бизнес процессов / Ф. Ларин. // Managament.com.ua Інтернет-портал для управлінців. URL: <http://www.management.com.ua/ct/ct042.html>.
3. Сергеев, В. М. Экономика знаний. Роль образования и науки в современном мире: материалы семинара ИГПИ, 9 сентября, 2014 года. URL: http://www.igpi.ru/center/seminars/party_6-09_02/party_6-09_02-sergeev.html.
4. Кулик, В.А. Иммитационное моделирование управленческих процесссов в производственно-экономической деятельности объектов / Кадильникова Т.М., Корхина И.А., Кулик В.А. Матеріали XII науково-практичної конфер. «Управління проектами: стан та перспективи»(13-16 вересня 2016 р.) /відповід. за вип. К.В.Кошкін– Миколаїв: НУК, 2016.С.63-65.
5. Бушуева, Н. С. Проактивное управление проектами организационного развития в условиях неопределенности / Н. С. Бушуева // Управління проектами та розвиток виробництва, 2007. № 2 (22). С. 17 – 27.
- 6.Фелд, Б. Привлечение инвестиций в стартап / Б. Фелд, Дж. Мендельсон; пер. с англ. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. 288 с.

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

І.І. Лащик

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

П.І. Віблій

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

А.М. Саган

студентка-магістр кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

У сучасних умовах нестабільності економічних та соціальних процесів в Україні активізація інвестиційної діяльності та формування сприятливого інвестиційного клімату займають провідні позиції у забезпеченні ефективної діяльності країни на тривалу перспективу [1, с.73].

Економічна категорія «інвестиційний клімат» являє собою сукупність політичних, правових, економічних, соціальних, природних, а також інших чинників, які сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних й іноземних інвесторів [2, с.101].

Насамперед, на інвестиційний клімат впливає державна інвестиційна політика за допомогою прямих (прийняття законів та інших нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність; встановлення державних норм та стандартів; регулювання участі інвестора в приватизації власності; визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами; проведення обов'язкової державної експертизи програм та проектів будівництва; забезпечення захисту інвестицій та ін.) та непрямих (бюджетно- податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, інноваційна

політика; регулювання фондового ринку; політика заохочення іноземних інвестицій та ін.) важелів [1, с. 74].

З часу здобуття Україною незалежності загальна величина прямих іноземних інвестицій в Україну мала тенденцію до зростання, проте з 2015 року спостерігається динаміка до зменшення, зумовлена, в першу чергу, погіршенням інвестиційного клімату в країні через військові дії на Сході країни та нестабільністю політичної системи України (табл.1).

Таблиц 1 Прямі інвестиції (акціонерний капітал) у 2012-2019 рр., млн. дол. США

Станом на 01.01	Прямі іноземні інвестиції в Україну	Прямі інвестиції з України
2012	8401	1206
2013	4499	420
2014	410	111
2015	2961	-51
2016	3284	16
2017	2202	8
2018	2355	-5
2019	1074	-1

Примітка: складено автором за даними [3]

Здійснимо аналіз країн, що найбільше інвестують в економіку України. До десятки основних країн-інвесторів, на які припало 83,0% загального обсягу прямих іноземних інвестицій, потрапили наступні: Кіпр, Нідерланди, Німеччина, Росія, Австрія, Великобританія, Віргінські острови, Франція, Швейцарія, Італія (рис.1).

Чинники, які впливають на погіршення інвестиційного клімату України, мають системний характер і охоплюють правову, економічну, науково-технологічну та фінансову складові [1, с. 235]. До них належать:

- неврегульована політична ситуацію в країні;
 - спад виробництва;
 - низький рівень розвитку економіки;
 - низький платоспроможний попит підприємств;
 - зниження купівельної спроможності населення;
 - соціальна нестабільність, незахищеність населення;
 - посилення тиску на бізнес шляхом високого рівня корупції;
- недовіра до влади; нерівні умови ведення бізнесу [4, с. 88];
- орієнтованість політики уряду на залучення інвестиційних ресурсів з боку міжнародних фінансових організацій, зокрема МВФ та МБРР, а не створення сприятливих умов в інвестиційній сфері для залучення потенційних стратегічних іноземних інвесторів;
 - непрозорість системи відкритості фінансового ринку України та недосконалість законодавчої бази як для національних, так і для іноземних потенційних інвесторів [4, с. 89].

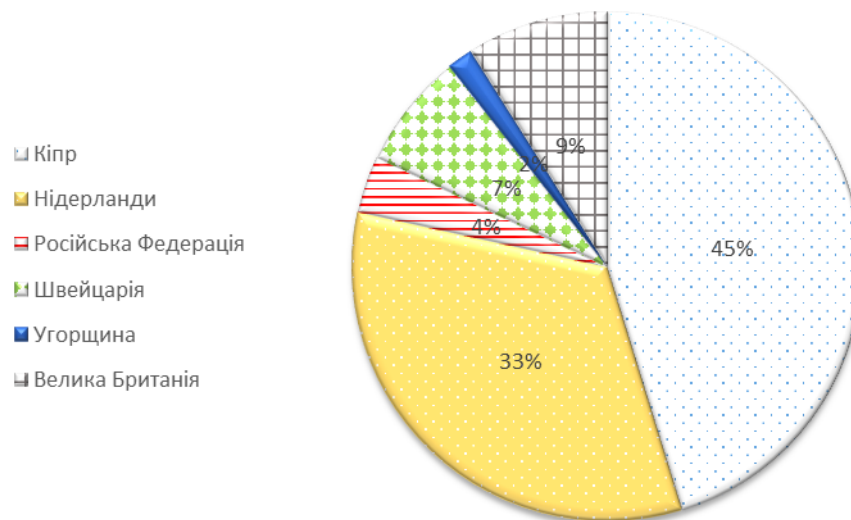

Рис.1. Структура прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) із країн світу в економіці України у 2019 р., % [3]

Результати проведеного дослідження засвідчили, що поліпшення інвестиційного клімату в Україні можливе лише за умов поліпшення податкових пільг для іноземних інвесторів, зменшення митних зборів на імпорту товарів та послуг в 1 рік діяльності; необхідно стабілізувати банківську та фінансову системи країни; налагодити стабільну політичну систему; обов'язковим є вдосконалення законодавчої та правової бази; з подальшою боротьбою з корупцією; зменшення бюрократизму з дозвільними документами.

Література

1. Іноземні інвестиції в Україні / За ред. П.І. Гайдуцького. – К. : Редакційно-видавниче відділення Укр. ІНТЕІ, 2017. – 248 с.
2. Коваленко С. О. Інвестиційний клімат в Україні та напрями його покращення / С. О. Коваленко // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2012. – № 38. – С. 366–368.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Фаринович І. В. Інвестиційний клімат України: проблеми та напрями поліпшення [Електронний ресурс] / І. В. Фаринович. — Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/29094/1/033_087_089.pdf.

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ З РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Летуча О.В.

к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки, політичної економії та управління Національної металургійної академії України (м. Дніпро)

Бурковський М.Д.,

студент Національної металургійної академії України (м. Дніпро)

Розвиток аграрного сектора економіки України значною мірою залежить від загальносвітових глобалізаційних процесів. Вирішення проблеми забезпечення повноцінними продуктами харчування зростаючого населення земної кулі зумовлює гостру необхідність управління проектами нарощення експорту сільськогосподарської продукції. Стійка тенденція в зростанні обсягів зовнішньої торгівлі дозволяє прогнозувати позитивні зміни в забезпеченні конкурентних переваг вітчизняних агровиробників на світовому ринку.

Реалії політичних подій 2013-2014 року змусили аграрний сектор України у найкоротші строки змінити економічну орієнтацію та знайти нові ринки збуту. Після підписання Угоди про асоціацію з ЄС та лібералізацію торгівлі товарами та послугами, зокрема, аграрною продукцією, для українських аграріїв відкрились широкі перспективи, що мали б стати початком радикальних змін у аграрному секторі. Необхідність найшвидшого виходу на європейський ринок пов'язаний зі надзвичайною важливістю сільського господарства у вітчизняній економіці.

Тому, актуальності набуває дослідження управління проектами розвитку експортної спеціалізації суб'єктів аграрного ринку та їх

ефективного функціонування в умовах глобалізації. Але методи державного впливу на аграрний сектор є дискусійними.

Протягом останнього десятиліття розвиток аграрного сектору відбувався здебільшого шляхом експорту сировинної аграрної продукції, зокрема, кукурудзи та пшениці, а не продуктів їх переробки. Зважаючи на стабільний попит на зернові на світових ринках, така стратегія видається правильною. Однак, аграрна продукція із високою доданою вартістю є значно більш конкурентоспроможною, тому важливим є розвиток сільгоспвиробництва із високою доданою вартістю. Підвищення експорту насіння ріпаку та макухи створює нові, більш глибокі проблеми вітчизняного сектору. Логічним буде зауваження, що політика експортної орієнтації аграрного виробництва має відповідати цілям та інтересам державної зовнішньоекономічної політики, але не суперечити забезпеченню продовольчої безпеки країни.

Особливо це питання стає актуальним в контексті євроінтеграційних процесів в українській економіці.

Трансформаційні зміни у вітчизняному аграрному секторі протягом останніх років можна поділити на дві категорії: зменшення виробництва товарів з високою доданою вартістю та переорієнтація ринків експорту агропродукції.

Прикладом є статистичні данні: протягом 2013-2019 рр. суттєво зросла частка експорту первинної сільськогосподарської продукції (з 40% до 57%), що свідчить про посилення спеціалізації України як постачальника сировинної продукції, а не продуктів харчування чи харчових інгредієнтів [1].

В рамках дії зони вільної торгівлі між Україною та ЄС вітчизняні агровиробники отримали право на безмитний експорт 28 груп сільгосптоварів, однак недостатній розмір квот на товари з доданою вартістю не дозволяє нарощувати їх виробництво в рівних пропорціях. Більша кількість квот з великою доданою вартістю, зокрема, меду, були вичерпані

вже у першому кварталі 2019 року. Квотна система не дозволяє Україні вийти на європейські ринки в повному обсязі [2].

Зміни у торгівлі між Україною та ЄС у результаті дії Угоди будуть поступовими й залежатимуть певним чином також від успіхів України в адаптації свого законодавства до законодавства ЄС. З одного боку, на тлі посилення інтеграційної політики і зростаючого впливу наднаціонального рівня регулювання знижуються можливості реалізації потенціалу економічного суверенітету національних урядів країн-учасниць. З іншого боку, інклюзивний розвиток, визнаний пріоритетним в ЄС, виправдовує використання стимулюючих заходів економічної політики, що опосередковано свідчить про ренесанс регулювання на національному рівні.

Держава намагається захистити вітчизняних виробників шляхом підтримки дрібних виробників, які зможуть створювати продукти з доданою вартістю. Оскільки експортні операції є об'єктом обкладання ПДВ, експортер має право на бюджетне відшкодування сум ПДВ, сплачених постачальникам. Платники податку на додану вартість при документальному підтвердженні фактичної реалізації товару за митну територію України і надані експортні розрахунки експортного відшкодування за підсумками податкового періоду має право на отримання такого відшкодування протягом 30 календарних днів з дня пред'явлення документів.

На даному етапі відбуваються процеси адаптації національної економіки до інтеграції до європейського простору, і тому головною особливістю управління проектами розвитку аграрного сектору України є впровадження інновацій, відповідних умовам глобалізації. Офіційне декларування необхідності відходу від сировинної орієнтації та перші заходи щодо цього є позитивними індикаторами у розвитку вітчизняного аграрного сектору, незважаючи на вузьке коло їх інтересів та зацікавленість уряду.

Другим трансформаційним процесом у аграрній галузі виділимо переорієнтацію ринків збуту аграрної продукції. 1 січня 2016 р. набрали чинності умови зони вільної торгівлі між Україною та Європейським

Союзом. У межах зони вільної торгівлі скасовуються митні збори і податки, а також знімаються кількісні обмеження у взаємній торгівлі [3].

Зона вільної торгівлі з ЄС надає широкі можливості сільгоспвиробникам для продажу їх продукції у європейських країнах, однак далеко не всі сільськогосподарські підприємства можуть експортувати свій товар вимогливому європейському споживачу. Тому перше місце за кількістю експорту у доларовому еквіваленті з великим відривом займає Індія, яка отримує від наших виробників товарів на 1856млн.долларів. Далі йдуть Китай, Нідерланди, Іспанія та Єгипет, який завершує п'ятірку найбільших імпортерів вітчизняної продукції. Отже, більшість аграрної продукції експортується у регіони, які мають менші вимоги до якості продукції. Такі результати показують низький рівень якості продукції та контролю за виробниками та експортерами українського аграрного сектору [4].

Отже, у сфері трансформації вітчизняного аграрного сектору можна виділити два проекти. Першим є орієнтація на експорт сировинної продукції, що завжди має попит. Такий проект не є оптимальним для розвинутої країни. Отже, Україна має стимулювати розвиток аграрних підприємств, що виробляють продукт кінцевого споживання. Другим проектом трансформацій є зміна зовнішньоторговельних партнерів: зростання обсягів експорту сільгосппродукції в Азію та Африку, який зараз більший за експорт до країн Європейського Союзу. Це свідчить про необхідність підвищення якості вітчизняної продукції для їх виходу на європейський ринок та збільшення державної підтримки дрібних виробників [5].

На сьогоднішній день головною стратегічною метою соціально-економічного розвитку України є здобуття гідної позиції у міжнародному поділі праці, зокрема, у сфері зовнішньої торгівлі товарами та послугами. Європейський Союз є ключовим партнером України у зовнішньоторговельних відносинах, адже ринок ЄС поступово стає головним експортним ринком України. У зв'язку з цим виникає потреба у виявленні

пріоритетів та перспектив розвитку зовнішньої торгівлі України в умовах європейської інтеграції.

Розгортання соціально-економічних перетворень в Україні, стрімке зростання відкритості її економіки та посилення конкурентної боротьби на національному та міжнародних ринках створюють умови, за яких формування в Україні, яка є однією з найбільших держав Європи, сучасного громадянського суспільства та конкурентоспроможної динамічної економіки європейського зразка – практично єдиний шлях для покращення національної економічної й суспільної ланки.

Література

1. Базилевич В.Д. Економічна наука та освіта в епоху системних трансформацій: нові виклики і запити до фундаментальної теорії / В.Д. Базилевич // Економіка України. – 2016. – № 8. – С. 78-91.
2. Власюк Н.О. Україна – Європейський союз: сучасний стан та перспективи розвитку / Н.О. Власюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. - №7. – С.148 -153.
3. Євроекономічна інтеграція України : навчальний посібник / Л.І. Михайлова, Н.В. Волченко, Т.О. Зінчук, С.М. Кваша. – К. : Центр навчальної літератури, 2016. – 136 с.
4. Мікловда В.П. Стратегічний потенціал економічної системи: інноваційні та інституціональні механізми його активізації: монографія / В.П. Мікловда. – Ужгород: Держ. ВНЗ "Ужгород. нац. університет", 2014. – 418 с.
5. Федоришина О.О. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу / О.О. Федоришина // Ефективна економіка. – 2014.- Випуск № 4. – С. 158–162.

ФОРМУВАННЯ ГРУПИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ІННОВАЦІЙ НА КОЖНІЙ СТАДІЇ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ТОВАРУ

А. В. Мартиненко

аспірант кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та
міжнародних економічних відносин, Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут» (м. Харків)

В сучасних умовах безперервного зростання темпів НТП важливим в науковому і практичному значенні є дослідження інноваційної політики підприємства. Розуміння значення, ролі, показників і факторів підвищення економічного ефекту та ефективності впровадження промислових інновацій сприяють досягненню поставлених цілей і задач, отриманню конкурентних переваг, перспектив розвитку в умовах динамічності ринкового середовища [1].

Важливим фактором реалізації інноваційної стратегії та підвищення інноваційної активності підприємства є розробка та впровадження системи показників ефективності промислових інновацій. Початковим етапом є врахування всіх показників, які можуть бути важливими для підприємства та встановлення взаємозв'язків між ними. Найбільшу складність представляє вибір з безлічі факторів групи показників, які є найбільш вагомими та можуть бути обрані за базу порівняння [2]. Отже, автор виділяє групу фінансово-економічних показників, яка впливає на економічний ефект від впровадження промислових інновацій (табл. 1). Ця група показників пов'язує фінансовий ефект від конкретних інновацій та вартісну оцінку вкладень в інноваційні проекти, які дозволили даний ефект отримати [2-4].

На основі системи показників представляється можливим застосування інтегрального показника ефективності інновацій, що включає кілька

показників, що різнобічно характеризують інноваційні проекти на підприємстві, з урахуванням значущості кожного показника [3].

Таблиця 1 – Група фінансово-економічних показників ефективності промислових інновацій

№	Показник
1	Чиста поточна вартість (NPV)
2	Індекс прибутковості (PI)
3	Внутрішня норма прибутковості (IRR)
4	Термін окупності інвестицій (PP, DPP)
5	Точка беззбитковості інноваційного проекту
6	Рентабельність інноваційного продукту
7	Темп приросту рентабельності інновації
8	Рентабельність продажу інноваційного продукту
9	Темп приросту рентабельності продажу
10	Рентабельність інвестицій в інновації
11	Рентабельність виробництва інноваційної продукції
12	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
13	Тривалість обороту дебіторської заборгованості
14	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
15	Тривалість обороту кредиторської заборгованості
16	Коефіцієнт оборотності обігових коштів
17	Тривалість обороту обігових коштів
18	Тривалість операційного циклу
19	Валовий прибуток
20	Темп приросту валового прибутку
21	Маржинальний прибуток
22	Валовий маржинальний прибуток (GPM)
23	Операційний маржинальний прибуток (OIM)
24	Чистий прибуток
25	Темп приросту чистого прибутку
26	Сумарний прибуток за весь життєвий цикл інновації
27	Частка прибутку від інновації в загальному обсязі прибутку
28	Прибуток на один виріб
29	Частка витрат на інновацію в загальних витратах підприємства
30	Чистий дохід

Для того, щоб залишатися на ринку та бути конкурентоспроможним, кожне промислове підприємство повинно прогнозувати життєвий цикл інноваційного товару, проводити фінансово-економічний аналіз та не дозволяти собі запускати збиткові проекти, оскільки в умовах обмеженості ресурсів це може призвести до банкрутства. Перед тим, як розробляти

маркетингову стратегію розвитку продукту, необхідно визначити на якій стадії життєвого циклу перебуває товар [5]. Для комплексного визначення ефективності інноваційного товару за допомогою розрахунку відповідних показників, управлінські підрозділи підприємства повинні аналізувати динаміку наведених вище показників порівняно з попередніми періодами, оцінювати ефективність реалізованих підприємством інноваційних проектів і їхній вплив на показники ефективності функціонування підприємства та, водночас, виявляти можливі резерви поліпшення цих показників.

Література

1. Кравчук А.В. Формування інтегрального показника ефективності промислових інновацій. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*: тези доповідей XXVII міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2019, 15-17 травня 2019 р.: у 4 ч. Ч. III. / за ред. проф. Сокола Є.І. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. С.217.
2. Перерва П.Г., Романчик Т.В. Комплексний підхід до управління конкурентоспроможністю промислової продукції. *Економічні науки. Серія "Економіка та менеджмент"*: Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. 2012. Вип. 9 (34). Ч. 2. С.24-34.
3. Мершиев Р.В. Проблемы оценки эффективности инноваций. *Горный информационно-аналитический бюллетень* (научно-технический журнал). № 5. 2010. С.114-119.
4. Кравчук А.В. Аналіз існуючих методів економічної оцінки ефективності промислових інновацій. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2019. Випуск 2/2019 (115). С.69-78. DOI: 10.30929/1995-0519.2019.2.69-78
5. Мартиненко А.В. Управління інноваційним товаром на різних стадіях життєвого циклу. *Інноваційний розвиток та безпека підприємства в умовах неоіндустріального суспільства*: [матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (31 жовтня 2019 р.)] / відп. ред. О.М. Полінкевич, Л.В. Шостак. Луцьк, 2019. С.112-113.

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СЕКТОРУ ГАЗОВИДОБУВАННЯ В УКРАЇНІ

М.А. Мироненко

к.т.н., доцент кафедри менеджменту Національної металургійної академії
України (м. Дніпро)

Починаючи від 2005-го року національна економіка перебуває під постійним пресом збільшення цін на енергоносії. Вітчизняні та зарубіжні експерти та науковці дають різноманітні поради представникам влади щодо шляхів подолання енергетичної залежності України [1].

На початку 2010-х років аналітики міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's (S&P) зазначали, що цінові викривлення на газовому ринку України спричинені перш за все жорстким регулюванням з боку уряду. За оцінками фахівців Міжнародного валютного фонду (МВФ) кінцеві побутові споживачі та комунальні підприємства в Україні оплачують відповідно 1/5 та 1/3 загальної вартості імпорту [1].

Останнє десятиліття Україна перебуває в активному пошукові шляхів подолання енергетичної залежності від експортних поставок. Наприклад, аналітики S&P рекомендують п'ять кроків для подолання диспропорції на газовому ринку України [1]:

по-перше, значне постійне збільшення внутрішнього видобутку газу;

по-друге, зменшення обсягів споживання за рахунок підвищення енергоефективності;

по-третє, підвищення внутрішніх цін на газ із одночасним скороченням та більш адресним використанням субсидій;

по-четверте, географічна диверсифікація країн-постачальників газу;

по-п'яте, лібералізація газового ринку України через інтеграцію до європейського енергетичного простору та ринкового ціноутворення.

За даними інфорграфічного дослідження «Енергетика в Україні 2020», яке було представлено в м. Києві 11 березня 2020 року нині відбувається

глибинна трансформація національного енергетичного ринку, яка відкриває неабиякі перспективи та неймовірні можливості.

Так, у сегменті видобутку та споживання природного газу за підсумками останнього двадцятиліття маємо трикратне зменшення із майже 80 млрд. м³ на початку 2000-х рр. до 29 млрд. м³ у 2019 році [1]. Це дозволяє Україні прямувати до повної енергонезалежності адже внутрішній видобуток за той же період часу має слалий характер і перебуває в межах 20 млрд. м³ на рік. Сприяти такому сценарію може і процес реформування нормативно-правової бази надрокористування в державі. У планах на 2020 рік здійснення кроків щодо оновлення Кодексу про надра; запровадження платежів за некористування ділянкою; оцифрування всієї інформації про надра та створення системи «єдиного вікна» для всіх надрокористувачів.

Перелічені вище заходи сприятимуть подальшій лібералізації ринку газу в Україні та створять умови для справжньої конкуренції, що вигідно для споживачів блакитного палива. Поки ж що падіння цін на природний газ у 2019 році було обумовлене надлишком пропозиції на світових ринках.

В той же час, на думку заступника генерального директора з фінансів АТ «Укргазвидобування» Євгена Палєнка: «Для населення України це дуже позитивний чинник. Але для нас як видобувників він – негативний. Бо падіння цін на газ означає, що багато наших проектів стають економічно недоцільними. І це має дуже серйозний негативний вплив на план робіт і потенційно на прогноз видобутку» [2].

Саме тому на початку 2020 року державна компанія «Укргазвидобування» представила нову програму розвитку галузі під назвою «Тризуб». У ній зроблено акцент на таких трьох перспективних напрямках:

- 1) надглибокому бурінні;
- 2) освоєнні так званого нетрадиційного газу – зі щільних порід;
- 3) подальшій розвідці та видобуткові на морському шельфі.

Кожен з цих кроків потребує інноваційного підходу при впровадженні. Тож розглянемо кожен із напрямків більш детально.

У найближчих планах АТ «Укргазвидобування» – освоєння технології надглибокого буріння на найбільшому в Україні, але виснаженому Шебелинському родовищі на Полтавщині. За даними геологів на глибині у понад 5 км там є значні поклади блакитного палива. Нині ведуться роботи спільно з нафтосервісною компанією Schlumberger щодо завершення буріння пошукової свердловини № 888, проектною глибиною 5750 м. Результати підтвердять, або ж спростують твердження геологів щодо перспективності Шебелинського родовища.

За другим напрямком – освоєнням нетрадиційного газу зі щільних порід у планах державної компанії буріння двох свердловин на найперспективнішому Святогірському родовищі на півночі Донеччини.

Що ж до освоєння морського шельфу, то у компанії «Укргазвидобування» планують брати участь у новому конкурсі на укладення угод про розподіл продукції в Північно-Західній частині Чорного моря – на так званій ділянці «Дельфін» [2].

Перші результати від описаних вище кроків мають бути десь у середині 2020 року. Якщо ж отимані завдяки геологічній розвідці дані виявляться успішними хоча б за однією складовою, то Україна стане енергонезалежною через п'ять років.

За даними все того ж інфорграфічного дослідження «Енергетика в Україні 2020» АТ «Укргазвидобування» є потужним, але не єдиним гравцем на ринку газовидобутку в Україні. Майже 6 млрд. м³ природного гаду на рік в державі видобувають приватні компанії. Тому окремо варто спинитись на питаннях їхнього розвитку.

Один із найпотужніших приватних газовидобувників – компанія Burisma Holding, яка спеціалізується на розвідці нафтогазових родовищ, видобуткові природного газу та сервісному обслуговуванні свердловин [3]. Холдингу належить найбільший буровий флот в Україні, а за обсягами видобутку він сягає 30% від загального приватного видобутку газу. Водночас, за останні два роки компанія сплатила 6 млрд. грн. податків до

бюджету. Найглибша свердловина, яка перебуває в експлуатації газовидобувного холдингу сягає 6,2 км. Для виконання робіт на таких глибинах потрібно застосовувати інноваційні технології, зокрема при виборі та експлуатації інструменту для буріння.

За даними заводської преси 17 лютого 2020 року фахівці холдингу відвідали ПАТ Інтерпайп НТЗ з метою ознайомлення з роботою нової різбонарізної лінії Danobat [4]. Це унікальна технологія, яка має інноваційний характер.

Підводячи підсумок варто зазначити наступне. Починаючи від 2005-го року національна економіка перебуває під постійним пресом збільшення цін на енергоносії. У той час цінові викривлення на газовому ринкові України були спричинені перш за все жорстким регулюванням з боку уряду. Нині інновації є невід'ємною складовою втілення в життя стратегічних планів зі збільшення обсягів власного газовидобутку в Україні, адже цінового перекосу на вітчизняному газовому ринку на сьогодні не існує.

Література

1. Мироненко М.А., Мироненко О.А. Шляхи подолання енергетичної залежності України // Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритети, напрями та сучасні чинники розвитку міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти» (м. Ужгород, 13-14 квітня 2013 р.) – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 204 – 207.
2. [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://businessviews.com.ua/the-infographics-report-energy-of-ukraine-2020>
3. Савицький О. Газовий «Тризуб» // День, № 37-38 (5600-5601), п'ятниця-субота 28-29 лютого 2020. – С. 10.
4. [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://burisma-group.com/uk/>
5. Белоножко В. Украинский газовый частник посетил с визитом Интерпайп НТЗ // Промышленные известия, № 4 (354), 05 марта 2020. – С. 3.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Ю. С. Митрофанова

здобувач вищої освіти 2 курсу, спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Миколаївського національного аграрного університету (м. Миколаїв)

Науковий керівник: **К. А. Мікуляк**

асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Миколаївського національного аграрного університету (м. Миколаїв)

В умовах сьогодення державні фінанси відіграють велике значення для економіки будь-якої країни, адже вони мають прямий вплив на якість життя населення та рівень розвитку національної економіки.

В Україні, наразі, існує багато проблем, які не дають розвивати економічні процеси на рівні державної економіки, які, в свою чергу, перешкоджають ефективному управлінню державного бюджету.

Аналізу управління державним бюджетом України присвячені праці видатних науковців, серед яких слід відмітити В. Г. Дем'янишина [2], О. П. Кириленко [2], А. А. Чухно, П. С. Єщенко, Г. Н. Климко [5] та ін.

Розглянувши нормативно-правовий акт №2456-VI, який регулює відносини у процесі складання, розгляду та затвердження бюджету, узагальнимо дану економічну категорію як план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади протягом бюджетного періоду [1].

Державний бюджет є централізованим грошовим фондом, що знаходиться в розпорядженні уряду [2]. Бюджет являється одним з найголовніших важелів державного регулювання економіки країни, завдяки якому держава має можливість зосередити фінансові ресурси головних ділянок економічного розвитку країни.

Для забезпечення виконання державою покладених на неї функцій необхідні державні доходи, які формуються завдяки податковим та іншим

надходженням, що визначені законодавством України на безповоротній основі. Під доходами Державного бюджету визначаємо сукупність грошових відносин, що є частиною внутрішнього валового продукту й використовується державою для здійснення своїх функцій.

Від величини та динаміки доходів Державного бюджету залежить рівень забезпеченості держави ресурсами для виконання покладених на неї завдань. Для того, щоб визначити цей рівень дослідимо динаміку співвідношення дохідної й видаткової частини Державного бюджету України (табл. 1).

Таблиця 1 Показники Державного бюджету України у 2015-2018 рр., млрд грн

Роки	Доходи			Видатки			Залучені кредити	Дефіцит бюджету
	Планові	Фактичні	Різниця	Планові	Фактичні	Різниця		
2015	475,9	534,7	58,8	527,8	576,9	49,1	3	-45,2
2016	595,1	616,3	21,2	667,8	684,7	16,9	1,7	-70,1
2017	731,0	793,3	62,3	800	839,2	39,2	1,9	-47,8
2018	917,8	912,3	5,5	991,7	985,8	9,92	1,5	-21,5

Джерело: розраховано автором на основі [3]

Так, у 2018 р. різниця між плановими та фактичними доходами бюджету становила 5,5 млрд грн, що спричиняло збільшення його дефіциту. Як показує практика, однією з проблем, що перешкоджає підвищенню ефективності управління державними фінансами залишається різниця між планованими і фактичними показниками бюджету.

Якщо порівнювати видатки Державного бюджету України з видатками бюджетів країн ЄС, то необхідно зазначити, що в середньому видатки країн, які нещодавно приєдналися до Європейського союзу становлять 42,1% ВВП. Україна повинна прагнути досягти такого рівня, адже потім можна розраховувати на те, що бюджет буде бездефіцитним [5].

Необхідно зменшити частку видатків на загальнодержавні функції. Проаналізувавши склад даного функціонального напрямку встановлено, що найбільшу частку видатків спрямовано на вищі органи державного управління та органи місцевої влади й місцевого самоврядування.

Зменшення видаткової частини на утримання державного апарату, шляхом скорочення значного штатного розкладу та запровадженням електронного уряду, дозволить пришвидшити процедуру прийняття рішень та подолати бюрократичні процеси, які породжують корупцію.

Література

1. Бюджетний Кодекс України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Бюджетна система: підруч. / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко. Тернопіль. *ТНЕУ*. 2013. 624 с.
3. Державна казначейська служба України. Звітність про виконання бюджетів. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.
4. Зимовець В. В. Державна фінансова політика економічного розвитку. НАН України. *Ін-т екон. та прогнозув.* К. 2010. 356 с.
5. Чухно А. А., Єщенко П. С., Климко Г. Н. Основи економічної теорії: Підручник. К. *Вища школа*. 2001. 606 с.

**РОЗВИТОК ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРОЕКТАМИ У КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ**

Молоканова Валентина Михайлівна

Доктор технічних наук, професор кафедри менеджменту та управління проектами Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Ольховікова Юлія Миколаївна

Аспірант кафедри менеджменту та управління проектами Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

У контексті нинішньої ери безперервних змін дискусії навколо наукової дисципліни «Управлінні проектами» свідчать про те, що проектний менеджмент все помітніше стає інтеграційною дисципліною, що успішно поєднує наукові надбання різних галузей. У паспорті наукової спеціальності «Управління проектами» визначено як галузь науки, яка досліджує зв'язки та закономірності, що виникають у процесі управління людськими, матеріальними, інформаційними та іншими ресурсами протягом життєвого циклу проекту, як керованої організаційно-технічної системи. Організаційно-технічна система вміщує в собі окрім технічного (твердого) компоненту, так званий м'який компонент – все що пов'язано із управлінням людськими ресурсами [1]. Практика підтверджує, що саме людина із усіма її складностями та особливостями найчастіше виявляється причиною успіху або невдачі проекту. Без участі людини, як найважливішого та найскладнішого компонента організаційно-технічної системи, не може бути створений ніякий унікальний продукт або послуга. Саме тому японський стандарт P2M виділяє жорсткий та м'який системні підходи в управлінні інноваціями та приділяє стільки уваги м'яким компонентам організаційно-технічних систем [2]. Отже дисципліна «Управління

проектами» все більше уваги приділяє таким компонентам як розвиток творчих здібностей менеджерів, управління знаннями та управління на основі цінностей.

Як відомо, будь-які зміни або нововведення, якими би прогресивними вони не були, завжди супроводжуються ускладненнями практичної реалізації, знаходяться причини і сили, котрі проявляють їм спротив. Найбільш складними для впровадження у організаціях є так звані системні нововведення, коли якісно змінюється сам стан системи, системні фактори та зв'язки. Вважається, що соціально-психологічний аспект проблеми впровадження інновацій полягає в тому, що природа організацій «сама по собі» схильна опиратись інноваціям, навіть якщо останні очевидно підвищуватимуть ефективність функціонування [3]. Від самого початку практикуючим менеджерам важливо ясно усвідомлювати, що з процесом впровадження інновацій працівники організації, як правило, пов'язують відповідні очікування позитивних або ж негативних змін. Якщо стан організації під час впровадження інновацій швидко змінюється на краще (зростають доходи, розширюються можливості впливати на хід справ тощо), такі інновації швидко знаходять підтримку. Якщо ж перші зміни відбудуться на гірше, буде знайдено безліч засобів, аби завадити їх подальшому впровадженню. Відтак, важливо пам'ятати, що при організаційно-управлінських інноваціях найбільші побоювання і негативне налаштування виникають головним чином на етапі їх підготовки. Саме тому потрібно забезпечити формування спільноти підтримки змін ще на початку розв'язанні ключових проблем та вміти враховувати різні точки зору для зменшення можливих негативних наслідків.

Треба чітко відстежувати, як в процесі інноваційної діяльності створюються особливі організаційні цінності, такі як, наприклад, унікальність, креативність і творча реалізація. Унікальність полягає в тому, що проект висвітлює проблему та намагається вирішувати її для того, щоб виконати індивідуальну місію. Крім того, зменшення або вирішення проблем,

викликаних невизначеністю, можуть стати основною цінністю проекту. У практиці управління цінністю розглядають наступні три етапи: виявлення цінності, створення цінності, оцінка цінності [3]. Ідентифікувати цінність продукту проекту або його результату часто означає просто скопіювати носій цінності. Імітація і копіювання продукту, що несе в собі цінність – це шлях, який пройшли багато відомі компанії [4], тому сучасний менеджмент все частіше звертається до обґрунтування управління розвитком організації на основі методології управління знаннями [5]. Життєвий цикл нарощування цінностей системи по мірі розвитку проектного управління вже не вперше зображують у вигляді спіралі, що розкручується від центру [6]. Вміння застосувати закон еволюції систем до розвитку організації і визначає проектну компетентність.

Програмний менеджмент традиційно застосовувався у впровадженні великомасштабних завдань, таких як створення соціальної інфраструктури, космічні дослідження та ін. Перехід по фазах життєвого циклу програми означає послідовне створення продукту програми, що супроводжується створенням цінностей для всіх зацікавлених сторін.

Незважаючи на те, що рівень створюваних цінностей відіграє вирішальну роль в управлінні зацікавленими сторонами, методологія проектного управління часто не враховує нематеріальну ціннісну складову проектів та програм. Тому управління інноваційними проектами із урахуванням ціннісного ефекту є важливою задачею управління компанією на основі проектного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ: учеб. пособие. / Ю. П. Сурмин. – К. : МАУП, 2006. – 345 с.
2. P2M: Управление проектами и программами. / под ред. проф. Бушуева С. Д. – К. : Научный мир, 2009. – Т. 1, Версия 1.2 : Руководство по управлению инновационными проектами и программами предприятий – 198 с.

3. Керівництво з управління інноваційними проектами і програмами організацій: Монографія: пер. на українську мову під ред. проф. Ярошенка Ф.О. — К.: Новий друк. — 2010. — 160 с.
4. Пилчер Т. Бенчмаркінг як средство підвищення конкурентоспособности компанії / Терри Пилчер // Европейское качество. — 2004. — № 1. — С. 40 — 45.
5. Медведєва О. М. Корпоративна культура та культурний контекст проекту розвитку організації. Частина 1. Основні визначення / О. М. Медведєва // Управління проектами та розвиток виробництва : зб. наук. пр. — Луганськ : СНУ ім. В.Даля, 2008. — № 3 (27). — С. 96 — 103.
6. Дон Е. Бек. Спиральная динамика: управляя ценностями, лидерством и изменениями / Дон Е. Бек, Крис К. Кован: пер. с англ. — М. : Открытый мир, 2010.— 420 с.

ЗАСОБИ ГРУПОВОЇ РОБОТИ КОМАНДИ ПРОЕКТУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ

Ю.А. ПЕТРЕНКО

д.т.н., професор, професор кафедри автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

При реалізації проекту на різних його етапах виникає проблема ухвалення рішення. Найбільш ефективні рішення в умовах невизначеності приймаються на основі групової роботи, тобто думки декількох експертів, що дозволяє при відсутності досить точних цифрових даних вибрати серед декількох рішень те, що є найбільш кращим. Розглянуті нижче засоби дозволяють врахувати позитивний внесок кожної думки і при цьому не дають приводу до дискусії (конфлікту) [1].

Засобу «ЗБАЛАНСОВАНЕ ГОЛОСУВАННЯ» (таблиця 1.1) дозволяє при відсутності досить точних цифрових даних вибрати серед декількох рішень (факторів) те, що здається найбільш важливим чи найкраще адаптуємим до ситуації. Цей засіб, зокрема, корисний в групі експертів, де всі члени мають різні думки. При збалансованому голосуванні кожен позитивно вносить свій внесок у вибір рішення, що не дає приводу до дискусії [2].

Суть методики полягає в тому, що кожен експерт має у своєму розпорядженні кількість балів, що відповідає кількості рішень. Потрібно розподілити бали між рішеннями у залежності від думки експерта.

Максимальний бал присвоюється найкращому рішенняю і так далі. Перевага методики в тому, що кожен учасник бере участь у голосуванні і виборі рішень, на противагу голосуванню «ні», що породжує незадоволеність учасників, вибір яких не підтримується.

Таблиця 1.1 – **Форма для збалансованого голосування**

	<i>Рішення № 1</i>	Рішення № 2	...	Рішення № n
Експерт №1				
Експерт №2				
...				
Експерт № m				
Разом				

Потім підраховується сума балів по кожному рішення. Цей дозволяє кількісно оцінити рішення (фактори), визначити його пріоритет, тобто ранжувати усі рішення.

Дану методику доцільно застосовувати на середніх фазах життєвого циклу проекту, тобто на стадії проектування і реалізації. У цьому випадку мається більше інформації про критерії.

Засіб «ВИБІР ЗА БАГАТЬМА КРИТЕРІЯМИ» вирішує ті ж задачі, що й у випадку збалансованого голосування, але вибір за багатьма критеріями дозволяє, крім того, виявити ефективність рішення, виходячи з важливості критеріїв, що визначаються групою експертів (таблиця 1.2) [2].

Група проводить збалансоване голосування, щоб вибрати трохи з усіх запропонованих критеріїв для аналізу рішень. У залежності від отриманих сум, критерії ранжуються. Першим вибирається критерій з максимальною сумою і записується в стовпець 1 таблиці 1.2. Потім проводиться збалансоване голосування по кожному з рішень, але з урахуванням обраних критеріїв.

Отримана приватна сума помножується на коефіцієнт вагомості відповідного критерію.

В подальшому обчислюються підсумкові суми по кожному рішення, що дозволяє визначити пріоритетність того чи іншого рішення.

Розглянутий засіб можна застосовувати на стадії завершення проекту, а також на при оцінки досяжності поставлених цілей.

Запропоновані засоби дозволяють втягнути в процес ухвалення рішення широке коло експертів. При цьому враховується думка кожного з них, і воно не протиставляється іншим думкам.

Таблиця 1.2 – Форма для засобу «ВИБІР ЗА БАГАТЬМА КРИТЕРІЯМИ»

Критерії	Експерти	Рішення № 1	Рішення № 2	...	Рішення № n
Критерій № 1	Експ. №1				
	Експ. №2				
	...				
	Експ. № n				
	$3 \times \Sigma$				
Критерій № 2	Експ. №1				
	Експ. №2				
	...				
	Експ. № n				
	$2 \times \Sigma$				
Критерій № 3	Експ. №1				
	Експ. №2				
	...				
	Експ. № n				
	$1 \times \Sigma$				
РАЗОМ					

Це підвищує якість прийнятого рішення особливо при відсутності достатньої кількості точних цифрових даних.

Розглянемо задачу аналізу здійснюваності рішення на основі якісних показників. З цією метою можна використовувати нескладну експертну систему «ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ВАРІАНТІВ РІШЕНЬ» представлену нижче [3].

Суть даної методики полягає у визначенні факторів, що можуть у значній мірі вплинути на успішність виконання рішення. Потім фактори розташовуються в порядку убутання пріоритетності. Для цього

визначається, який з факторів найбільшою мірою вплине на хід реалізації проекту. Далі визначається найбільш істотний фактор із тих, що залишилися і т.д. Послідовність, що вийшла, заноситься в таблицю 1.3 [3].

Після розміщення факторів здійснюється оцінка вагомості (рангу) кожного з перерахованих факторів. Сума рангів усіх факторів повинна дорівнювати одиниці. Тобто, сума по стовпцю 3 таблиця 1.3 повинна дорівнювати одиниці.

Таблиця 1.3 – **Форма для інтегральної оцінки варіантів рішень**

№ п/п	Характеристика фактору	Показник вагомості	Номер рішення					Інтегральна оцінка рішення				
			1	2	3	4	...	1	2	3	4	...
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1												
2												
3												
...												
і т.д.												
Разом		1.0										

Далі всі рішення необхідно оцінити по кожному з факторів (критеріїв) оцінки. З цією метою кожному фактору виставляються бали (стовпці 4-8).

Максимальний бал по кожному з факторів для рішення дорівнює, наприклад, 100, мінімальний – 0. Наприклад, якщо експерти визнають, що попит на продукцію проекту буде необмеженим, то значення фактора «попит на продукцію (послуги)» проекту для даного варіанта проекту (рішення) дорівнює 100 балам.

Після перемножування коефіцієнта вагомості кожного фактора (стовпець 3) і значення оцінки по кожному з рішень (стовпці 4-8) одержуємо інтегральну експертну оцінку, що записується в стовпці 9-13. Інтегральна експертна оцінка пріоритетності варіантів проекту (рішення) визначається як

сума по стовпцях 9-13.

Дана методика може застосовуватися як для попереднього добору найбільш перспективних варіантів рішень, так і для попереднього визначення здійснюваності рішень. У першому випадку для подальшого розгляду залишаються альтернативи, що одержали найвищі результати, у другому – отримана інтегральна експертна оцінка проекту порівнюється з визначеним заздалегідь "обмеженням знизу". Якщо отримане експертним шляхом значення вище встановленої межі, рішення визнається здійсненим.

Вище запропонована експертна система може застосовуватися на початкових фазах життєвого циклу проекту, зокрема на стадії розробки концепції. Це обумовлено тим, що на даному етапі використовується інформація з великим ступенем невизначеності.

Недоліком розглянутої методики є те, що в ній не відбиває, як враховується думка кожного експерта. Наприклад, на першому кроці при виборі факторів, що можуть у значній мірі вплинути на успішність виконання рішення, чи на другому, коли ці фактори ранжируються і т.д. Цього недоліку позбавлений метод збалансованого голосування і метод вибору за багатьма критеріями.

Література

1. .Руководство к Своду знаний по управлению проектами (Руководство PMBOK®) Шестое издание. Project Management Institute, Fourteen Campus Boulevard, PA 19073-3299 USA, 2017. – 589с.
2. Управління проектами: Навчальний посібник / Л.І. Нефьодов , Ю.А. Петренко , С.А. Кривенко и др. – Харків: ХНАДУ, 2004. – 200с.
3. Управление проектами / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро, С.А. Титов и др. Справочное пособие/ Под редакцией И.И. Мазура - М.: Высшая школа, 2001.– 875 с.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Ю. С. Сизоненко

здобувач вищої освіти 2 курсу, спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування» Миколаївського національного аграрного
університету (м. Миколаїв)

К. А. Мікуляк

асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївського національного аграрного університету (м. Миколаїв)

У державах, які себе поважають і дійсно прагнуть забезпечити добробут свого народу, стратегії розробляються саме в їх інтересах. Основною метою стратегії розвитку аграрного сектору економіки має бути створення умов для сталого виробництва, рівноправного існування всіх, без винятку форм господарювання і достатня зайнятість сільського населення. В цьому випадку стратегія дійсно стає загальнонаціональною, оскільки передбачає напрями розвитку і відповідні урядові заходи, які стоять на сторожі стабільної економічної діяльності всіх учасників аграрного виробництва, ринку та споживачів [1].

За роки незалежності України в різних законодавчих актах, концепціях, стратегіях, програмах стартовою метою реформування аграрного сектору економіки було наблизити власність на землю безпосередньо до виробника, забезпечити самостійність і незалежність громадянина, розвивати на рівноправній основі сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства та господарства населення [2].

На відміну від європейських країн ми постійно прискорювали аграрну реформу і звітували про досягнуті в цьому успіхи. Власники дрібних земельних часток (паїв) після неодноразового прискорення реформи в

аграрному секторі економіки не зуміли стати конкурентними на продовольчому ринку через те, що ніхто не запланував організувати обслуговуючі кооперативи по використанню техніки. Адже в невеликих фермерських господарствах навіть в зарубіжних країнах кількість техніки в розрахунку на одиницю землі до 25 разів більше, ніж у великих. А конкурентними вони могли стати тільки за умови кооперативного використання техніки, коли вона буде завантажена на рівні великих підприємств. Це світова аксіома і її ще ніхто не поставив під сумнів.

Результати аграрної реформи були очевидні відповідно до невизначеності самої стратегії розвитку – нас чекає і вже стало реальним суцільне безробіття на селі. Зазначимо, що 35,2% домогосподарств мають у власності присадибні ділянки площею менше 10 сотих гектара, а 53% – менше 25. На таких невеликих площах дійсно можна бути тільки зайнятим без отримання доходу для утримання сім'ї.

На зміну фермерським й селянським господарствам населення прийшли надвеликі і небачені в світі агрохолдинги, розміром до 300-550 тис. га ріллі, де вирощують тільки культури експортного спрямування – зернові й олійні. У розрахунку на 1 га посівів цих культур витрати праці в 5-20 разів нижче порівняно з трудомісткими культурами (овочі, картопля, цукровий буряк, хміль, плоди, ягоди). Ще вище затрати праці на 1 га ріллі з урахуванням розвитку тваринницьких і кооперативних галузей – кормовиробництва, виробництва комбікормів. Такі стрімкі структурні зміни як в формах власності, так і в напрямках спеціалізації виробництва тільки прискорили наростання безробіття, а нові робочі місця не створені. Як наслідок, кількість фермерських господарств стала скорочуватися, а власники земельних часток (паїв), не маючи інших варіантів, здали їх в оренду холдинговим структурам.

Рішення проблем зайнятості та підтримки його ефективного рівня вже давно є основним пріоритетом соціальної політики ЄС [3]. Для цього існують два напрямки: структурна перебудова економіки і відповідно ринку праці або стимулювання економічного зростання й нарощування виробництва

сільськогосподарської продукції та її переробки. Наприклад, починаючи з 1975 р. Європейський фонд регіонального розвитку підтримує створення інфраструктури, а також здійснює ефективні, з точки зору зайнятості, інвестиції, зокрема в інтересах розвитку підприємств [4]. Тобто, структура виробництва формується таким чином, щоб зайнятість в економічній сфері була максимально прийнятною. Наприклад, в Японії, США, Італії, Норвегії та інших країнах при розробці стратегій розвитку своїх економік такий критерій як максимум прибутку використовували в останню чергу, а на перший план виходили розрахунки на балансових моделях різних варіантів зайнятості населення з одночасним вирішенням завдань розподілу інвестицій в залежності від прогностичних показників кінцевого попиту (внутрішні потреби, запаси і експорт) на продукцію [4].

Однак в останньому вітчизняному проектному документі «Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 р.» про зайнятість не йдеться, а цільовим орієнтиром до 2020 р (в порівнянні з 2012 р.) визначена зовсім інша стратегічна мета – збільшити обсяги виробництва валової продукції сільського господарства в 1,3 рази, а експорт сільськогосподарської продукції та продовольства – на 3-4% щорічно. Ця стратегія стала основою розробки Державної програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р. [4]. Як бачимо, розглядається велике бажання вирішити проблеми державного бюджету за рахунок усунення селян від землі, нарощування агрохолдингами експорту сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки з ігноруванням потреб населення, що проживає в сільській місцевості.

Стратегія розвитку аграрного сектору економіки повинна дати чітку відповідь: які перспективи селян в сільській місцевості і де для них створені робочі місця? Тобто Україна, як і всі держави світу, повинна сформулювати чітку й зрозумілу для всього населення стратегічну мету – параметри перспективного стану галузей аграрного сектору економіки, і в першу чергу розвитку сільської місцевості та продуктивної зайнятості його мешканців.

Для цього слід розробити варіанти напрямку досягнення цієї мети, експерти повинні їх оцінити, а держава – взяти за основу один з них і прийняти певні законодавчі акти, маючи на увазі найбільш економні засоби досягнення прийнятої мети. У концентрованому вигляді такими засобами виступають плани, в яких визначається послідовність узгоджених дій.

Саме відстеження витрат виробництва і цін реалізації на всіх стадіях інтеграції – від первинного виробника та до сфери зберігання, транспортування, переробки продукції, доставки її споживачеві, завершуючи цінами і обсягами споживання окремими верствами населення, що забезпечить не тільки справедливості в розподілі інтегрованого прибутку, а й дасть можливість повного доступу населення країни до продуктів харчування. Після цього в стратегіях розвитку аграрного сектору економіки країни можна буде передбачити нарощування експорту. Чи не гуманно по відношенню до співвітчизників збільшувати експорт, коли 50-70% населення країни споживає менше фізіологічної норми продукції рослинного та тваринного походження.

Література

1. Стан ринку праці в сільській місцевості. URL: <http://agroua.net/economics/documents/category-58/doc-8/>.
2. Аграрна політика окремих іноземних країн та блоків. URL: <http://lib.rushkolnik.ru/text/24606/index-1.html?page=8>.
3. Кочемировська О. Регулювання зайнятості сільського населення в умовах реформування аграрного сектору України. Аналітична записка. URL: доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1107/>.
4. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року. URL: <http://minagro.gov.ua/node/7644>.

ВИТРАТИ НА ЯКІСТЬ: ПРОЄКТНІ РІШЕННЯ

Скляр М.О.

аспірант кафедри економіки Кременчуцького національного університету

імені Михайла Остроградського

Науковий керівник: **Маслак О.І.**, д.е.н., професор, зав. кафедри економіки
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

Дані про значення витрат на якість дають розуміння про витрати підприємства на різні напрямки у сфері якості. Через низьку якість збільшуються терміни реалізації проєктів та їх вартість. Аналізування всіх дій у рамках проєкту допомагає знайти оптимальні за якістю рішення по реалізації проєкту з мінімальними витратами [1]. Керівництво підприємства зрозуміє проблему управління витратами на якість в цілому та у рамках окремих проєктів, якщо продемонструвати співвідношення цих витрат з іншими відомими витратами. У кризовій ситуації в економіці України та на підприємствах машинобудівної галузі зокрема, аналізування витрат на якість має бути відправною точкою для здійснення будь-яких поліпшень [2]. У залежності від типу підприємства, сфери його діяльності та підходам до витрат на якість їх обсяг складає від 5 до 25% від товарообігу організацій. Такі результати дослідження, яке проведене групою з якості і стандартів Великої Британії [3, с. 29]. Збір та аналіз витрат за визначений період часу може стати основою для оцінки ситуації у майбутньому.

Показники витрат на якість в аспекті фінансової звітності можна аналізувати з будь-якою періодичністю. Пропонуємо розділити аналіз витрат на якість на два рівні: стратегічний та оперативний. Для стратегічного аналізу необхідно брати до уваги сумарні витрати на якість за тривалий період часу. Результати такого аналізу необхідні для стратегічного планування діяльності підприємства у напрямку поліпшення якості продукції та моніторингу загальної ситуації з якістю. Оперативний аналіз витрат на

якість може бути застосований для різних сфер діяльності підприємства і вирішення окремих задач із підвищення якості продукції. Для реалізації проєктів застосовані обидва рівні аналізу витрат на якість. Деталізація та рівні аналізу будуть залежати від існуючої системи управління витратами на якість та періоду реалізації проєкту.

Схематично карта прийняття рішень, що засновані на даних про витрати на якість, зображена на рис. 1.

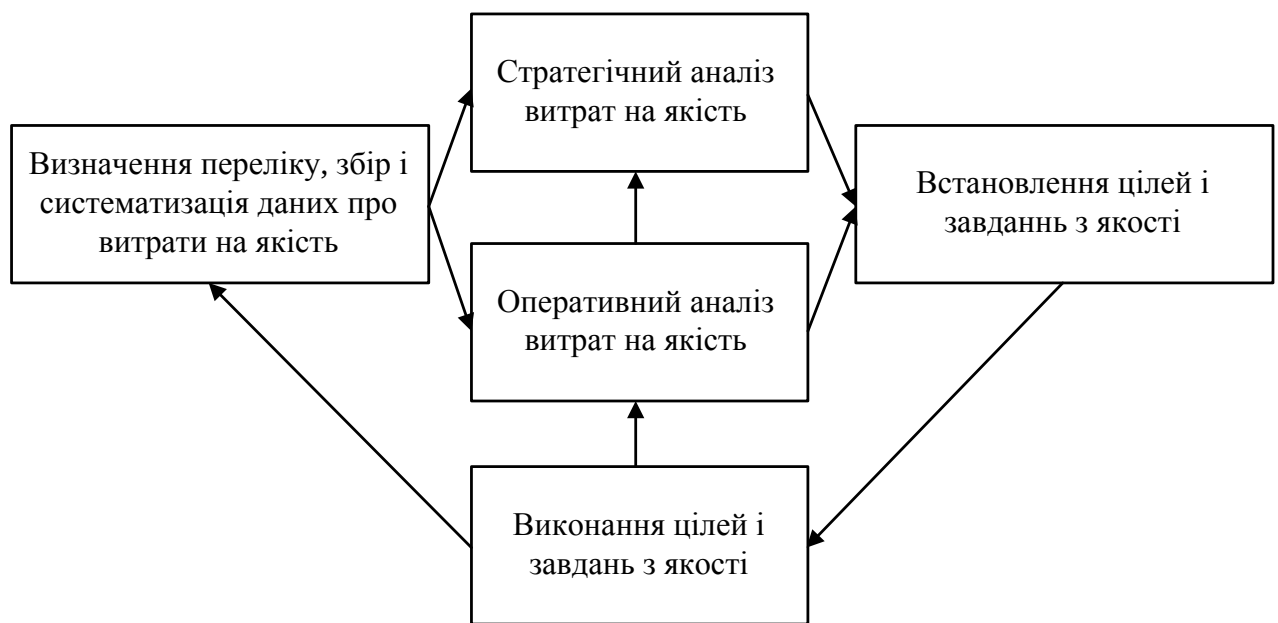

Рис. 1 – Карта прийняття рішень на основі даних про витрати на якість

Прийняття ефективних рішень для реалізації проєктів та поліпшень на основі аналізу витрат на якість можливе за умови виконання таких етапів:

- впровадження системи управління витратами на якість;
- проведення стратегічного аналізу витрат на якість для встановлення цілей і завдань з якості та зниження витрат на якість;
- проведення оперативного аналізу витрат на якість для контролю виконання завдань у ході їх реалізації та коригування за потреби.

Література

1. Fu F., Zhang T. A New Model for Solving Time-Cost-Quality Trade-Off Problems in Construction / PLoS ONE. – 2016. – 11(12): e0167142. URL:

<https://journals.plos.org/plosone/article/file?id=10.1371/journal.pone.0167142&type=printable> (дата звернення: 05.04.2020).

2. Скляр М.О. Концептуальні основи управління витратами на якість на машинобудівних підприємствах // Економіка, управління та адміністрування. – 2019. – № 4 (90). – С. 47–52. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/192563/192836> (дата звернення: 05.04.2020).
3. Шаповал М.І. Менеджмент якості : підручник / М.І. Шаповал. – 3-тє вид. випр. і доп. – К. : Знання ; КОО, 2007. – 471 с.

**ОБГРУНТУВАННЯ ПІДХОДІВ ФОРМУВАННЯ ТА СУПРОВОДЖЕННЯ
ЦІЛІСНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ ДЛЯ РОСЛИННИЦЬКОЇ ГАЛУЗІ**

В. М.Тимчук

кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри селекції,
рослинництва та захисту рослин, Луганський національний аграрний
університет,

С. В. Чугаєв

кандидат сільськогосподарських наук, в.о.директор нні агрономії,
Луганський національний аграрний університет,

С. Ф. Халін

кандидат сільськогосподарських наук, в.о. завідувача кафедрди селекції,
рослинництва та захисту рослин, Луганський національний аграрний
університет

Л.А.Корчашкіна

кандидат сільськогосподарських наук, завідувача кафедри наук проземлю та
лісівництво Луганський національний аграрний університет

Л.С. Осипова

кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник,
долцент кафедри наук про землю і лісівництво, Луганський національний
аграрний університет,

В рамках реалізації інноваційної моделі розвитку АПВ України важлива роль належить оперативності та системності технологічного забезпечення й наукового супроводження. Особливо це є актуальним на фоні глобальних кліматичних та адміністративно-територіальних трансформацій. З іншого боку прогресуючий перехід в рослинництві України на коротку

ротацію та маржинальні культури вносить певну специфіку в динаміку і характер комерціалізації відповідної наукової продукції.

Майже аналогічна проблематика має місце в освітній сфері та дорадництві. В цьому плані перспективи в першу чергу простежуються в напрямках зональної спеціалізації та оцінки специфічних аграрних чинників як об'єктів трансферу. При цьому значно зростають вимоги щодо рівня освіченості та фахової підготовки в інноваційних напрямках, особливо трансферу технологій з одного боку та оперування значними обсягами інформації з іншого. Тобто, відпрацювання алгоритму: фундаментальна наука – прикладна наука – випробування – комерціалізація – трансфер – науковий супровід - аналітика – прогноз системно накладаються на ІТ та методологію трансферу.

З методологічної точки зору все наведене вище генерально може бути описано алгоритмом: «об'єкти-зони-механізми». При цьому світовий тренд на конвергентні та інформаційні технології кардинально підвищує роль розробки й адаптації методологічного блоку. В першу чергу це є пов'язаним з тим, що в технологічному блоці України на теперішній час домінують елементи технологій. А поодинокі цілісні технології досить проблемно вписуються в поняття комерційно успішних об'єктів.

І те і інше є пов'язаним з тим, що в Україні ще не сформовано інноваційну систему споживання, а обіг інформації як комерційного продукту характеризується гібридною схемою із залишками „радянської”. Одночасно з цим в науці та навчальному процесі існує значна проблематика пов'язана із забезпеченням наскрізної координації. З цього огляду в ринкових умовах забезпечення трансферного процесу потребує дієвої та достатньо адаптованої методології.

Проведений аналіз діючих на теперішній час в рослинництві України технологій свідчить про недостатній рівень їх зональної (енергетика, нестабільний характер виробництва та залучені ресурси) та сировинної

(невідповідність рівню стандартизованих сировинних ресурсів - ССР) адекватності.

Порівняння варіабельності/стабільності (V%) показників валових зборів, посівних /збиральних площ і урожайності зернових культур (пшениця озима та кукурудза) та олійних (соняшник, соя, ріпак) досить чітко демонструє наявність ефективних і неефективних зон та об'єктів. Що в свою чергу підводить до необхідності наявності в АПВ відповідного технологічного забезпечення з регламентованим рівнем компенсаторики.

При наявній на теперішній час реалізації генетичного потенціалу продуктивності (РГПП) основних польових культур - 33,5-66,6% за рахунок модернізації технологічного та організаційного блоків цілком обґрунтованим і реальним є вихід в середньостроковій перспективі на РГПП – 70% (тобто негативний вплив середовищних факторів може бути обмежений до 30%). Для порівняння РГПП на рівні демонстраційно-технологічних полігонів становить до 90%, а в рекордні урожайні роки - до 96%. Для прикладу при зафіксованому світовому рекорді урожайності озимої пшениці 16,79 т/га (Нова Зеландія) РГПП був біля 72%.

Добре відомо, що підготовка сировини для переробки потребує додаткового залучення 8-10% не поновлювальних викопних складових. В той же час як ефективне використання зональних та біологічних і генетичних складових дозволяє обґрунтовано говорити про спеціалізовані зони вирощування і насінництва ССР (олеїновий та пальмітиновий соняшник, еруковий ріпак, амілозна, амілопектинова та високолізинова кукурудза та інші). Тобто, в зведеному вигляді в середньостроковій перспективі стоїть проблема наповнення змістом поняття „Агропромисловий комплекс” замість „сільське господарство”.

Окремим питанням виступають логістика та інтеграція в переробну галузь. З цього огляду якісні показники рослинницької продукції максимально наближено мають відповідати показникам сировини, що регламентуються технологіями переробки. Все це підводить до необхідності

забезпечення принципів наскрізної координації з переходом від високої урожайності до високої прибутковості (економічної ефективності). Отже, при розробці технологій мають бути системно враховані запити і потенціал не однієї (домінуючий стан на теперішній час), а багатьох галузей (рівень конвергентних технологій). Одним з можливих варіантів вирішення наявної проблематики може розглядатися модульна система формування технологій (як об'єктів трансферу), яка додатково ще й вирішує питання частки творчого внеску та коректного розподілу дивідендів.

Для навчального процесу наведені вище підходи можуть втілюватися через більш персоніфіковане і предметне навчання наближене до тьюторського з достатньо адаптованим паралельним формування елементів спеціалізованих кластерів та інноваційної інфраструктури центрів трансферу.

Враховуючи специфіку ІТ та формування і обслуговування спеціалізованих баз даних ВНЗ аграрного профілю виступають як органічна складова інфраструктури трансферного процесу. При цьому в блоці аграрних навчальних дисциплін системно мають бути враховані інноваційні підходи та алгоритми на засадах наскрізної координації. З цього огляду підготовлений та апробований на рівні навчання аспірантів Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН та фахівців НААН і ВНЗ курс „Місце інформаційних технологій в інноваційно-інвестиційному розвитку АПВ, методологія трансферу інновацій” може розглядатися як специфічний науковий, інформаційний і виробничий ресурс.

Апробація модульної системи формування технологій на рівні ВНЗ аграрно-технічного, агрономічного та економічного профілю, установ мережі НААН, правознавців та центру „Харківські технології” отримало позитивну оцінку як специфічний товар, інструментарій та виробничий ресурс інноваційного розвитку вітчизняного АВП в галузі рослинництва.

Література:

1. Tymchuk V.M., Sviatchenko S.I., Yegorova N.Yu., Grebenyuk I.V., Tokar I.V. Methodological approaches to market transformation of state-owned institutions into IP originators Bulletin of the Center for Science Provision of Agribusiness in the Kharkiv region. №20 , Stil-izdat, 2016, P.254-265
2. Матюшенко І. Ю. Технологічна конкурентоспроможність України в умовах нової промислової революції і розвитку конвергентних технологій. Проблеми економіки. 2016. № 1. С. 108–120.
3. Матюшенко І.Ю. Тимчук В.М. Бондаренко Є.С. Виклики та потенціал конвергентних технологій для аграрного сектору економіки України (Методичні рекомендації для оригінаторів ОПІВ, управлінців та менеджерів, здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня Plant Production Institute Publisher Center, Харків, 2017 С.33
4. Омеляненко Л.І., Мединська О.Я., Кузишин Н.С. Наукове забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери на регіональному рівні. Інноваційна економіка 7-8, 2016 (64) с.91-98.

**АНАЛІЗ МЕТОДОЛОГІЙ ПОБУДОВИ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ
ДЛЯ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Тулупов М.О.

здобувач кафедри управління проектами
Київського національного університету будівництва і архітектури (м. Київ)

Інформаційна система (ІС) управління проектами (УП) розглядається як складова єдиної ІС підприємства, побудова якої здійснюється для забезпечення підтримки, підвищення ефективності, результативності та керованості реалізації портфелів, програм, проектів (ППП) інвестиційної діяльності (ІД) [1, 2].

ІС УП є організаційно-технічною системою, в якій реалізовані і автоматизовані інформаційні процеси та функції діяльності з УП підприємства на основі методології (стандартів) УП та інформаційних технологій (ІТ) [1].

Структура ІС УП містить наступні елементи: 1) модель бізнес-процесів управління ІД (стандарт УП підприємства); 2) ІТ (це основа реалізації стандарту УП, перетворення та надання даних користувачам); 3) структура користувачів, для яких чітко визначені: права доступу; ІТ (технічні засоби, програмне забезпечення (ПЗ), інформація) з необхідними характеристиками і функціональністю для здійснення діяльності та виконання функцій з УП в автоматизованому режимі; 4) документація (правова, організаційна, методична, технічна).

За допомогою ІС УП виконуються наступні функції: 1) управління PPP; 2) формування єдиного інформаційного простору за PPP підприємства (база знань, централізоване накопичення та зберігання даних); 3) управління доступом і запитами користувачів; 4) управління документообігом; 5) підтримка прийняття управлінських рішень; 6) корпоративна територіально, географічно розподілена спільна робота на багато користувачів (або локальна робота - один користувач); 7) комунікації; 8) внесення фактичних даних з проектів; 9) аналіз даних і звітність.

Проблему побудови ІС УП на металургійному підприємстві визначають дві взаємопов'язані складові: 1) стратегія розвитку підприємства, яка реалізується на основі моделей бізнес-процесів ІД у формах ППП; 2) стратегія розвитку ІТ та єдиної ІС підприємства, якою передбачається технологічна реалізація ІС УП з метою забезпечення підтримки реалізації стратегії розвитку.

Першою складовою проблеми побудови ІС УП передбачається розробка стратегії розвитку, визначення складу елементів системи управління проектами та її впровадження для підтримки реалізації стратегії розвитку підприємства. Ця складова є визначальною для другої складової проблеми побудови ІС УП.

Після розробки стратегії також виконується: 1) визначення вимог до УП та їх автоматизація в ІС УП; 2) вибір визнаних у світі стандартів УП, які будуть покладені в основу стандарту УП та ІС УП; 3) вибір ПЗ, яке дозволить автоматизувати модель бізнес-процесів УП підприємства, надасть повний набір функцій, необхідних для здійснення діяльності з УП.

Проблема вибору ПЗ вирішується на основі: аналізу ринків ПЗ, визначення необхідних характеристик ПЗ (архітектура, ІТ, функціональність, маркетингові та інші характеристики), дослідження історичних тенденцій розвитку ринків.

Для побудови ІС УП використовуються різні підходи та ПЗ: 1) ПЗ для УП (ПЗ УП); 2) модуль УП зі складу модулів ERP (модуль УП ERP); 3) одночасно обидва додатки (ПЗ УП та модуль УП ERP), які можуть експлуатуватися ізольовано або інтегровано.

Програмні додатки ERP і ПЗ УП призначені для управління різними видами діяльності, відповідно: виробничою і інвестиційною. Історичний розвиток цих двох додатків відбувався незалежно та на різних ринках ПЗ (ERP та PPM).

Для побудови ІС УП на підприємствах історично застосовувалося ПЗ УП. Модуль УП ERP є ринковою альтернативою щодо ПЗ УП, має недоліки функціоналу у порівнянні з ПЗ УП та розроблений після створення базових модулів для управління виробництвом.

Але ж підприємствам необхідні обидва додатки у складі єдиної ІС підприємства для забезпечення інтегрованого управління всіма видами діяльності підприємства та отримання завдяки цьому гнучкості підприємства у ринкових умовах, найбільших показників ефективності та результативності.

Виникає проблема інтеграції додатків підприємства, рішення якої може бути знайдене на базі знань у галузі інтеграції додатків підприємства (Enterprise Application Integration - EAI).

EAI, як галузь знань, включає підходи, технології і методи ІТ і ІС, які застосовуються для об'єднання в єдину ІС підприємства і організації взаємодії декількох ізольованих додатків з несумісними ІТ з метою автоматизації, ефективного спільного обміну та використання їх процесів, функцій, даних.

Таким чином, друга складова проблеми побудови ІС УП пов'язана з вирішенням проблеми інтеграції ERP і ПЗ УП в єдину ІС підприємства та досягненням взаємопов'язаних цілей двох складових проблеми побудови ІС УП.

Доцільність побудови ІС УП на основі інтеграції двох додатків обґрунтовується такими чинниками: додатки розроблені на основі несумісних ІТ; цілі, види діяльності, ресурси та додатки мають інтегрований характер та пов'язані між собою загальними даними в системі управління підприємством; функціонал ПЗ УП є найкращим в своєму класі; неефективність процесів УП підприємства через: наявність недоліків функціоналу з УП в модулі УП ERP, ізольовану експлуатацію двох додатків та необхідність дублювання даних і функцій, ручного перенесення даних між додатками [1, 2].

В існуючій літературі проблема побудови ІС УП практично не розглядається. Методології інтеграції ERP і ПЗ УП майже відсутні. Це свідчить про актуальність та своєчасність аналізу існуючих методологій EAI.

В [3] представлено фреймворк, в якому виділено три основні елементи, які розглядалися для побудови ІС УП на підприємстві літакобудування: 1) опис проблеми (аналіз недоліків бізнес-процесів під час ізольованої експлуатації ERP та ПЗ УП); 2) процес (перебудова бізнес-процесів, перерозподіл функцій, визначення даних і правил для їх обміну); 3) технології (розробка рішення

EAI). Фреймворк не надає повного уявлення про побудову ІС УП на базі EAI.

Проведемо аналіз інших методологій EAI, які застосовуються для інтеграції ERP з іншими класами додатків підприємства. Таблиця 1 містить п'ять найбільш значущих для аналізу методологій EAI.

Таблиця 1. Методології EAI та їх складові

№ п/п	Методологія та її складові (процеси, етапи)
1.	Методологія EAI (Linthicum D.S., 1999) Складові методології: 1) розуміння підприємства і проблемної області; 2) осмислення даних; 3) осмислення процесів; 4) визначення будь-яких інтерфейсів додатків; 5) визначення ділових подій; 6) визначення сценаріїв (схем) перетворення даних; 7) відображення руху інформації; 8) застосування технологій: вибір правильних технологій EAI; 9) тестування, тестування, тестування; 10) перевірка продуктивності; 11) визначення вартості; 12) створення процедур обслуговування. (Linthicum D.S. Enterprise Application Integration / D.S. Linthicum. USA: Addison-Wesley, 1999. 400 p.)
2.	Методологія тотальної бізнес-інтеграції (TBI) (EAI Industry Consortium, 2004) Складові методології: 1) визначення проекту: цілі, аналіз бізнес-процесів, вимоги; 2) розробка: логічний дизайн, архітектура; 3) побудова: побудова EAI-рішення, кодування, тестування; 4) розгортання: тестування, здача в експлуатацію. (Integration Methodology Workshop. EAI Industry Consortium, 2004. Режим доступу: http://archive.opengroup.org/public/member/proceedings/q104/schmidt.pdf)
3.	Методологія інтеграції підприємства (Enterprise Integration - EI) (Lam W. & Shankararaman V., 2004) Складові методології: 1) розуміння наскрізних бізнес-процесів; 2) перенесення проєкцій бізнес-процесів на ІТ-компоненти; 3) формулювання вимог; 4) створення архітектури інтеграції; 5) планування інтеграції. (Lam W., Shankararaman V. Enterprise integration - An enterprise integration methodology / W. Lam, V. Shankararaman. IT Professional. 2004. Vol. 6, Issue 2, P. 40–48. http://doi.org/10.1109/mitp.2004.1278864)
4.	Методологія побудови інтегрованих ІТ-інфраструктур (Themistocleous M. & Irani Z., 2006) Складові методології: 1) планування EAI; 2) побудова і оцінка сценаріїв; 3) реінжиніринг бізнес-процесів; 4) реструктуризація систем; 5) аналіз вимог; 6) заповнення прогалів в автоматизації побудовою нових систем; 7) інтеграція і тестування; 8) експлуатація і технічне обслуговування. (Themistocleous M., Irani Z. Towards a Methodology for the Development of Integrated IT Infrastructures / M. Themistocleous, Z. Irani. Proceedings of the 39th Annual Hawaii International Conference on System Sciences (HICSS'06), Kauai, Hawaii, Jan. 4-7, 2006. Piscataway, New Jersey, USA: IEEE Publisher, 2006. Vol. 8. P. 182. http://doi.org/10.1109/hicss.2006.18)
5.	Модель для EAI (Moturi C.A., Kinu G.G. & Kahonge A.M., 2013) Складові методології: 1) аналіз бізнес-сфери: організація, зацікавлені сторони, додатки; 2) аналіз бізнес-процесів: визначення, опис, побудова бізнес-процесів і руху повідомлень (документів); виявлення недоліків; 3) редизайн бізнес-процесів: аналіз вимог до функцій і даних, перебудова бізнес-процесів, аналіз функціональних вимог; 4) розробка: визначення атрибутів повідомлень, вибір технологій і EAI-рішень; 5) побудова: кодування, тестування. (Moturi C.A., Kinu G.G., Kahonge A.M. Process Model for Enterprise Application Integration: Case for a Customs Department / C.A. Moturi, G.G. Kinu, A.M. Kahonge. International Journal of Applied Information Systems. 2013. Vol. 6, No 2. P. 1 – 16. http://doi.org/10.5120/ijais13-451001)

Наведені методології (таблиця 1) мають відмінності за кількістю, змістом та послідовністю реалізації складових (процесів, етапів) та окремих робіт (дій, кроків), які входять до складу цих складових.

Аналіз методологій дозволив виявити загальні роботи властиві всім методологіям та їх недоліки (питання EAI, які в методологіях не розкрито).

В методологіях недостатньо розглянуте питання вибору ІТ, особливо для архітектури єдиної ІС підприємства, розвиток якої не відбувався стратегічно [4].

Наявність різних підходів щодо вирішення проблеми EAI (таблиця 1) вказує на необхідність розробки методології EAI для побудови ІС УП на підприємствах.

Література

1. Тулупов М.О. Інформаційна система управління проектами промислового підприємства [Текст] / М.О. Тулупов // Сучасні процеси трансформації у бізнесі та виробництві: теорія, методологія, практика (зовнішньоекономічна діяльність, промислове виробництво та транспорт): монографія / За ред. Л.М. Савчук, Л.М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2019. Розділ 5. С. 273 – 315.
2. Тулупов М.О. Класифікація знань та інструментів інтеграції додатків підприємства з метою побудови інформаційної системи управління проектами [Текст] / М.О. Тулупов // Управління розвитком складних систем. 2019. № 39. С. 39 – 48. [dx.doi.org/10.6084/m9.figshare.11340641.13](https://doi.org/10.6084/m9.figshare.11340641.13).
3. Zhao Songzheng. Research on an Information Integration Framework on the Large Complex Product Development PMIS with ERP [Text] / Songzheng Zhao, Ming Yin // Materials Science Forum, September 21 – 23, 2006, Northwestern Polytechnic University, Xi'an, China / Jiang Chengyu, Liu Geng, Zhang Dinghua, Xu Xipeng (Eds). Zurich, Switzerland: Trans Tech Publications Ltd, 2007. Vol. 532 – 533, P. 917 – 920. doi.org/10.4028/www.scientific.net/msf.532-533.917.
4. Liu X. Manufacturing perspective of enterprise application integration: the state of the art review [Text] / X. Liu, W.J. Zhang, R. Radhakrishnan, Y.L. Tu // International Journal of Production Research. 2008. Vol. 46, No. 16. P. 4567 – 4596. 8. Vol. 46, No. 16. P. 4567 – 4596. [dx.doi.org/10.1080/00207540701263325](https://doi.org/10.1080/00207540701263325).

PROJECT MANAGEMENT 4.0 ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Н.Г.Яковлєва-Мельник

викладач кафедри менеджменту НМетАУ (м.Дніпро)

Стратегічна ціль зовнішньоекономічної політики України – активна участь у інтеграційних процесах. Її реалізація потребує концентрації значних інтелектуальних, матеріальних, фінансових і природних ресурсів для розвитку стратегічних технологій, як основних факторів конкурентоздатності в світовому суспільстві.

Пріоритетною сферою нагромадження капіталу повинні бути інноваційні технології. Але і сьогодні не створено ефективного механізму для управління технологічними змінами. В розвинених країнах домінуючим став п'ятий технологічний уклад, для якого характерне широке використання в технічних системах комп'ютерної техніки, що дозволяє в режимі вільного часу адаптувати фізичні, хімічні та інші особливості технологій. Здійснюється перехід до шостого – якій базується на безперервному оновленні всього життєвого циклу продукції з урахуванням змін на ринках в результаті впровадження стандартів «електронного опису» продукції. Європейські країни, наприклад, Німеччина, пріоритетом свого розвитку бачать індустрію 4.0 [1].

Для забезпечення бажаного результату – економічного зростання країни, необхідно вдосконалення інноваційної політики, створення стимулюючої економіко-правового середовища. За даними Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index) у 2018 році Україна посіла в рейтингу найвищу позицію за останні сім років – 43 місце, поліпшивши його з минулого року на сім позицій. А в попередньому році Україна піднялася на

шість пунктів, що обумовлено високим коефіцієнтом інноваційної ефективності – співвідношенням отриманого результату в інноваційних ресурсах.

Одне з найважливіших завдань української влади – зайняти своє місце на глобальній карті індустрії 4.0. Україна може бути, як мінімум, регіональним лідером у сфері складних і наукомістких інженерних послуг: програмування у сфері промислових хайтек; створення нових програмних продуктів, заснованих на нових технологіях 4.0; проектування (електричне, механічне, електронне, технологічне, будівельне і т. д.); промислова автоматизація і комплексний інжиніринг (включаючи введення в експлуатацію промислових об'єктів); розробка і виробництво складних, дрібносерійних чи унікальних виробів. Ключовим моментом подальшого розвитку індустрії 4.0 – є залучення іноземного інноваційного капіталу в окремі пріоритетні регіони країни.

Головні стратегічні ініціативи та напрямки розвитку індустрії 4.0 з допомогою залучення іноземного інноваційного капіталу на регіональному та національному рівнях вимагають певних кроків.

1. Інституціоналізації розвитку промислових хайтек-сегментів на рівні держави. Промислове виробництво повинно стимулюватися на державному рівні, в тому числі, сегментами середньо - і високотехнологічної продукцією. Для цього необхідне створення умов:

- верховенство права;
- захист прав власності;
- прозорість процесів оподаткування;
- стимулювання прискореного розвитку пріоритетного розвитку промислових хайтек сегментів.

2. Створення мереж найбільш ефективних структурних елементів «Індустрія 4.0» – центрів експертизи, лабораторій R & D, технопарків, інкубаторів та акселераторів стартапів 4.0

3.Налагодження трансферу технологій від національних наукових установ, наукових парків, лабораторій R&D, а також від міжнародних центрів і корпорацій до кінцевих замовників.

4. Створення мереж найбільш ефективних структурних елементів екосистеми «Індустрія 4.0».

5. Запровадження сучасних і ефективних методів управління проектами.

Одним із самих сучасних і революційних методів в управлінні проектами є проектний менеджмент 4.0. Сучасні рішення в області програмного забезпечення, великий обсяг даних, соціальні медіа і передові технології моделювання зробили реальним те, що раніше було неможливим. З допомогою Project Management 4.0, в даний час, ті, хто залучений в управління проектом, можуть в будь-який момент максимально швидко прийняти в ньому участь за допомогою лише одного натискання кнопки миші. Зовнішні постачальники, партнери або спонсори можуть бути оперативно підключені до проекту за допомогою універсальних хмарних технологій. Соціальні мережі надають можливість взаємодіяти через блоги, вікі, месенджери або форуми з зацікавленими сторонами, з якими складно (якщо взагалі можливо) зв'язатися іншими способами.

Активно брати участь в формуванні проекту зацікавленим сторонам дозволяють засоби візуалізації проекту, що переважно використовуються в Project Management 4.0. і роблять проект більш прозорим (доступним, зрозумілим) і гнучким. На ранній стадії проекту, коли зміни ще можуть бути внесені легко і безболісно для всього процесу, менеджери можуть скористатися перевагою моделювання різних сценаріїв. В свою чергу, керівник ідеї може планувати, запускати та контролювати всі етапи проекту, беручи на себе роль відповідальної особи, що є суттєвим для підтримки та оптимізації інноваційного процесу компанії.

Project Management 4.0 визначається як управління проектами, характерним для четвертої промислової революції; як набір процесів, через які

планується проект, організовується, координується і керується, з використанням технологій, характерних для 4-го етапу промисловості.

Одним із найважливіших напрямків Project Management 4.0 є транснаціоналізація управління проектами та віртуалізація.

Транснаціоналізація є наслідком прискорення процесів глобалізації в цифрову епоху. Оцифровування дозволить компаніям брати участь у проекті реалізації в різних географічних куточках, працювати з різними віртуальними командами, з членами з різних країн або континентах. Це створить культурний виклик для керівників проектів у цих сферах компаній. Доведеться узгоджувати місцеві інтереси з глобальними, аби бути учасником глобальної конкуренції. Це нелегко, оскільки на рівні проекту складно створити достатньо сильну таку культуру, щоб вирівняти культурні відмінності між членами команди проекту.

Віртуалізація управління проектами передбачає збільшення можливостей для запуску проектів практичного використання ICT tools. Віртуалізація управління проектами матиме ряд переваг:

- підвищення масштабованості процесів управління проектами;
- підвищення ефективності впровадження та експлуатації проекту;
- моделювання процесів управління проектами;
- більш швидке спілкування, що дозволяє розширювати роботу у віртуальних групах будь-якої географічної області;
- підвищення гнучкості команди проекту (графік роботи, відповідь клієнту) вимоги, здатність реагувати на зміни в середовищі проекту).

Процеси впровадження Project Management 4.0 повинні відбуватися досить активно, аби забезпечити державі гідне місце в світових процесах глобалізації. Фахівцями Українського інституту майбутнього було проведено оцінку макроекономічного ефекту для українського бізнесу через оцінку впливу інвестицій в цифрові технології та цифрові інфраструктури на ВВП, а також через оцінку зростання продуктивності за рахунок цифровізації [2]:

зростання промислового виробництва на 7–10% на рік;
зростання високотехнологічних сегментів до 20% на рік;
зростання пропускної здатності виробництв — до 60%;
зростання кількості замовлень, виконаних вчасно, — до 95% та інше.

Безумовно, що процеси глобалізації та революційні зрушення, що пов'язані з впровадженням Project Management 4.0 призведуть до кардинальних змін на ринках праці, у сфері розподілу доходів, у сфері охорони здоров'я, демографії та інших сферах соціального розвитку суспільства, що лише підтверджує необхідність подальшого дослідження даного напрямку роботи.

Література

1. Peterson A., (2019). Project managers in Industry 4.0. Retrieved from: <https://blog.datumize.com/project-management-advice-for-industry-4.0-in-2019>.
2. Фіщук В., Матюшко В. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення 10.03.2020).

ФАКТОР БІДНОСТІ, ЯК ПЕРЕДУМОВИ МАРГІНАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ СУСПІЛЬСТВА, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Д. В. Ясинська, аспірантка

Науковий керівник: **Н.І. Демчук**, доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи і страхування
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Посилення процесів соціального розшарування суспільства, зміни ціннісних орієнтирів та масова десоціалізація населення в Україні створили підстави для посилення в нашому суспільстві маргінальних процесів. Як наслідок цього, з'являються особи з низьким рівнем правосвідомості, які характеризуються нормативно-правовою невизначеністю, внутрішньою відмовою від підкорення нормам права, тобто, ці особи перебувають на межі правомірної поведінки. Вони підкоряються нормам права лише через страх перед покаранням за свої протиправні дії. Дані процеси зумовлюють економічну кризу як окремих підприємства, так і на загальнодержавному рівні, в цілому.

На науковому рівні проблема маргінальної поведінки як виду правомірної поведінки особи залишається невирішеною. Спроби наукового аналізу у працях вітчизняних учених торкаються питань, суміжних із зазначеною проблематикою. Серед вітчизняних вчених питанням зниження рівня маргіналізації суспільства займалися такі науковці, як Туляков В.О. та Чугуніков І.І.

Уваги заслуговує аналіз процесу циркуляції еліт. Дане питання цікаво досліджувати крізь призму збільшення рівня маргіналізації суспільства. Оскільки процес «циркуляції мас» в усі часи викликав інтенсивну дискусію в науковому світі (а трансформація соціальних інститутів і передбачає процес «циркуляції мас» тільки з соціальної точки зору) – ми можемо спостерігати

процес виникнення та еволюцію феномену «бідність», що і являється однією з економічних передумов виникнення маргінальної поведінки, зокрема на території України.

Так, дослідивши дане питання можна дійти висновку, що задля подолання феномену бідності – необхідно розглядати економічну реальність крізь призму неоінституціонального вчення, адже це дозволить не лише покращити економічне становище України, в цілому, а й зокрема знизити рівень маргіналізації сучасного українського суспільства.

Головна відмінність сучасного українського суспільства від західного полягає в тому, що в нашій країні маргінали складають більшість, а не меншість населення. Ізоляція та низька соціальна активність, будучи наслідками бідності, виступають і основними її джерелами. Витіснення людей з економічної сфери, соціальна ізоляція, призводять до відсутності механізмів впливу громадськості на процес прийняття рішень.

Фактичне безсилля та безправність, відсутність дієвих механізмів реалізації власних соціальних, економічних та політичних інтересів - продуктивний початок масової маргіналізації населення в сучасному українському суспільстві.

Серед недоліків сучасної правової системи, що призводить до збільшення рівня маргіналізації суспільства можна віднести ряд деліктів відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення, що і поширюють неправомірну поведінку, адже адміністративних правопорушень скоюється на порядок більше, ніж кримінальних.

Такими можна назвати ст. 51 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Дрібне викрадення чужого майна», ст. 173-2 «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування».

Вищенаведені делікти є такими, що частіше скоюються, а отже, спонукають до підвищення рівня маргіналізації. Говорячи про

маргіналізацію, як таку, ми маємо на увазі, перш за все, неправомірну поведінку.

Так, за для зменшення маргіналізації суспільства ефективним передбачається делікти, зазначені Кодексом України про адміністративні про правопорушення, за які встановлено такий вид стягнення, як арешт віднести до кримінальних проступків. Саме це зменшить кількість деліктів, а також знизить рівень маргіналізації в Україні [2].

Наступною з проблем можна виокремити низький рівень правосвідомості населення України (порівняно з іншими європейськими країнами). Отже, доцільно проводити різноманітні безкоштовні тренінги з юридичної обізнаності, що будуть проводитись компетентними людьми. Знання громадянами України своїх прав – дозволить зменшити ризик скоєння правопорушення. Саме підвищення рівня правосвідомості населення України - сприятиме зниженню рівня маргіналізації.

Одним із найвагоміших факторів маргіналізації у суспільствах, що трансформуються, стає масове безробіття. Воно зумовлює розповсюдження неформальної зайнятості, нелегітимних способів отримання доходу, що лише поглиблює міру маргіналізації та соціального вилучення певних прошарків суспільства в Україні. Юридичні та соціальні гарантії не поширюються на цю категорію. Отже, однією з проблем сучасності України можна також виокремити високий рівень безробіття і, як наслідок, бідність.

Так, згідно ч.3 Методики комплексної оцінки бідності, затвердженої Міністерством економічного розвитку і торгівлі - рівень бідності - питома вага сімей (домогосподарств), у яких рівень споживання (доходів) на одну особу є нижчим від визначеної межі бідності.

Рівень бідності (P_o) розраховується за наступною формулою:

$$P_o = \frac{Q}{n} \times 100\%$$

де Q - чисельність населення, що визнається бідним відповідно до визначеної межі бідності за відповідним критерієм;

n - загальна чисельність населення України [3].

Масове безробіття, що зумовлює високий рівень бідності, і, як наслідок, формування кримінальної поведінки у українського населення – чинник, який сприяє створенню економічної кризи нашої держави. А, отже, збільшуючи кількість робочих місць в Україні за допомогою певних державних соціальних програм, можна нівелювати ризик розповсюдження бідності.

Також, у зв'язку із сучасною тенденцією глобалізації суспільства має сенс звернути увагу на досвід зарубіжних країн стосовно боротьби та зниження рівня маргіналізації суспільства. В даному контексті цікавим вбачається досвід Великобританії, який направлений на зниження рівня маргінальної поведінки за допомогою криміналізації певних діянь. Тобто, можна адміністративну відповідальність за проступки замінити кримінальною. Криміналізувати частину діянь, які на сьогоднішній день представляють собою делікти. Це дасть можливість не лише зменшити рівень маргіналізації, а й підвищити рівень правосвідомості українського суспільства, що є основною метою будь-якої демократичної держави.

Відносно недосконалості діючого кримінального законодавства, що і регулює рівень маргіналізації суспільства – варто зазначити такі проблеми, як: практична невизначеність поняття «кримінальне правопорушення». Воно ділиться на два види: злочин і кримінальний проступок. Втім, саме визначення в юридичній літературі відсутнє. Отже, необхідно доповнити Кримінальний процесуальний кодекс України окремим розділом стосовно застосування кримінального проступку.

Також однією з основних проблем, що зумовлює активність маргінального населення, представляється бідність. Не дивлячись на існуючу програму, все ж таки необхідно додатково видати Указ Президента, який би врегулював питання заохочення звичайних громадян, які не допускають вчинення злочинів. Саме цей фактор здатний також знизити рівень злочинності в Україні.

Домінуючими факторами зниження маргінальності, зокрема економіко - правовими, є: усунення недоліків нормативно-правових актів, що порушують права та інтереси громадян; ухвалення нормативно-правових актів, спрямованих на боротьбу з феноменом бідності; збільшення обсягу соціальної допомоги безпритульним та іншим категоріям населення; фінансування програм, спрямованих на підвищення рівня толерантності серед українського населення; державна підтримка загальносоціальних цінностей і пріоритетів; імплементація міжнародного досвіду, серед якого криміналізація діянь, які вважаються проступками, між тим, спричиняють поширення злочинності; систематичне здійснення розрахунку компетентними органами рівня бідності в Дніпропетровському регіоні з метою контролю рівня бідності населення і, як наслідок, подолання кризових явищ, що зумовлюють ліквідацію підприємств. Зменшення припинених підприємств сприятиме стабільному та ефективному макроекономічному регулюванню нашої держави, в цілому.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141;
2. Богуцький В. В. Провадження у справах про адміністративні правопорушення : навч. посіб. / В. В. Богуцький, В. В. Богуцька, В. В. Мартиновський. – 5-те вид., перероб. і допов. – Х. : Юрайт, 2013. – 224 с.;
3. Про затвердження Методики комплексної оцінки бідності: Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Національної академії наук України № 827/403/507/113/232 затверджений 18.05.2017 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2017.

**ОХОРОНА, ЗАХИСТ ТА РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРАВАМИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЇХ
ВИКОРИСТАННЯ В ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТАХ**

**ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА АРХІТЕКТУРНІ
ТВОРИ**

Бабенко В. А.,

к. і. н., доцент кафедри УДІД ДВНЗ «Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури»(м. Дніпро)

Кулага П. О.,

магістрант архітектури ДВНЗ «Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури» (м. Дніпро)

Сучасний розвиток інформаційного суспільства в умовах глобалізації економіки призвів до активізації архітектурної та будівельної діяльності, до появи нових, оригінальних архітектурних об'єктів в усьому світі. Надзвичайної актуальності в цих умовах набуває право інтелектуальної власності та дотримання цього права у сфері архітектурної діяльності. Діяльність архітекторів по створенню нових інноваційних об'єктів та споруд є нагальною темою для наукових досліджень з точки зору надання охорони та захисту архітектурним творам правом інтелектуальної власності.

Проблема використання права інтелектуальної власності у сфері архітектурної діяльності є темою наукових статей Вербицької А.О., Пономарьової Л. В., Кириленко К.В; Тарасенко Х. Ю., Солонар, А. В. [2, 4, 7, 8]. Наукові розвідки аналізують чинне законодавство, розглядають питання авторських прав на архітектурні твори, як об'єкти договірних відносин, особливості їх правової охорони. Але існуюче законодавство та практика його застосування щодо права інтелектуальної власності на архітектурні твори потребує перегляду, доповнення та удосконалення згідно з умовами сьогодення. Тому дослідження цієї важливої проблеми є надзвичайно актуальним.

Твори архітектури розглядаються міжнародним та національним законодавством, як об'єкти авторського права на які існує «...сукупність цивільно-правових норм, що регулюють громадські стосунки, пов'язані із

створенням і використанням творів архітектури, правовим статусом авторів творів архітектури, їх особистими немайновими і майновими правами, а також захистом цих прав» [4.,с.155]. Появі архітектурного твору зазвичай передуює ідея, архітектурний задум та знаходження архітектурного рішення. Тому архітектурний твір – це, передусім, комплекс ідей, образів та поглядів архітектора, втілення знайденого ним художнього образу. На думку деяких дослідників авторсько-правова охорона надається не будь-яким архітектурним спорудам, а лише тим, які несуть в собі художній образ. В зв'язку з цим актуальним у наукових розвідках є питання, чи можна визнати рівнозначним для захисту авторським правом художній образ, втілений в індивідуальному і типовому проекті, і відповідно зводити інші споруди по цим проектам[8., с.73]. Від відповіді на це питання залежить правова охорона кожного з об'єктів. Як бачимо, деякі важливі питання щодо архітектурних творів продовжують залишатися спірними та задля свого вирішення вимагають подальшого вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду діяльності сучасних архітекторів.

Згідно національного законодавства комплекс прав автора на результат його творчої діяльності в галузі архітектури (у тому числі на створений ним проект), виникає з моменту створення твору незалежно від його оприлюднення. Закон України «Про архітектурну діяльність» до поняття архітектурний проект відносить документацію для будівництва об'єктів архітектури, «... що складається з креслень, графічних і текстових матеріалів, інженерних і кошторисних розрахунків, які визначають містобудівні, об'ємно-планувальні, архітектурні, конструктивні, технічні та технологічні рішення, вартісні показники конкретного об'єкта архітектури, та відповідає вимогам державних стандартів, будівельних норм і правил»[6]. Норма цього закону не зовсім корелюється з Законом «Про авторське право і суміжні права», де поняття «твір архітектури» трактується як «твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо)»[5].

Тобто, архітектурний твір, як об'єкт авторського права включає ті елементи, що містять творчий характер: креслення, ескізи, моделі, тощо. ДБН А.2.2-3-2014 «Склад та зміст проектної документації на будівництво» до стадії проектування відносить ескізний проект, проект, робочий проект, робочу документацію[3]. Кожна зі стадій проекту включає визначений перелік схем, планів, креслень, описів, однак не всі вони мають творчий характер хоча і втілюють авторський задум. Тобто архітектурна частина проекту, яка є результатом творчої діяльності, підлягає правовій охороні та захисту авторським правом, як архітектурний твір. Відокремлення творчої складової архітектурного проекту (ескізів, креслень, тощо) від надзвичайно важливих та необхідних для практичного втілення проекту, технологічних рішень та інших показників, у тому числі вартісних, що надають йому цілісності та завершеності, виглядає на перший погляд не зовсім коректним та правомірним. На думку Тарасенко Х.Ю, «твір архітектури – це цілісний об'єкт, який є реалізацією проектної документації. Однак проектну документацію, яка існує у формі креслень, ескізів та ін. і передуює створенню реального об'єкта архітектури, слід також розглядати як окремий, самостійний різновид твору в рамках авторського права»[8, с. 72].

Вказана колізія свідчить про недосконалість національного законодавства щодо архітектурних творів. Її можна уникнути, якщо більш чітко законодавчо розділити архітектурний проект на частину, що захищається авторським правом та другу його частину, технологічну, творчий характер якої корегується великою кількістю будівельних норм та заборон, але творчі елементи якої можуть бути віднесені до сфери захисту патентним правом.

Відстоювання та збереження прав інтелектуальної власності є серйозною проблемою для сучасних архітекторів. Дуже часто, після перемоги своїх проектів у архітектурних конкурсах, вони бувають відстороненими від участі у втілення в життя власних проектів. Більше того, непоодинокі випадки, коли прізвище архітекторів, які розробляли проект на його

початкових стадіях навіть не вносять до авторського колективу при його втіленні. Особливо, якщо автором проекту є архітектор-початківець, або навіть студент архітектурного факультету. Тому, серед особистих немайнових прав автора, що є законодавчо закріпленими, для архітекторів особливо важливе значення мають наступні права:

- право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі та його примірниках під час будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;

- вимагати збереження цілісності твору та протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганням на твір, що може зашкодити честі та репутації автора.

У архітекторів, як суб'єктів архітектурної діяльності, згідно закону України «Про авторське право і суміжні права» є також майнові права, до яких відносять: право на використання твору, виключне право дозволяти використання твору та право перешкоджати неправомірному використанню твору, у тому числі забороняти таке використання. Тому архітектори, користуючись цими нормами законодавства мають відстоювати право, як майнове, так і не майнове, на свій об'єкт авторського права та захищати свої авторські права.

Чинне законодавство передбачає достатню кількість заходів, форм, засобів і способів захисту авторських прав. «Під захистом авторських прав розуміється сукупність заходів, спрямованих на відновлення або визнання авторських прав і захист інтересів їх володарів при їх порушенні або спростуванні» [4., с.158]. Закон України «Про авторське право і суміжні права» серед способів захисту авторських прав називає право вимагати від порушника визнання права; відновлення положення, що існувало до порушення права; припинення дій що порушують право, або що створюють загрозу їх порушення; відшкодування збитків; стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення авторського права; виплати компенсації в певних законів межах[5].

Але законодавство до сьогодні не містить ефективних засобів захисту архітекторів щодо порушників їх прав. На думку Пономарьової Л.В., Кириленко К.В. порушником авторського права на твір архітектури окрім інших зацікавлених осіб «...може бути і сам автор твору, якщо він своїми діями порушує права співавторів, роботодавця або ж користувача, якому він сам і передав певні майнові права на використання твору» [4., с. 158].

Серед порушень права інтелектуальної власності на сьогодні зустрічаються: привласнення авторства на твір архітектури (досить рідко); заперечення приналежності того або іншого авторського права конкретному правовласникові або користувачеві; здійснення бездоговірної реалізації архітектурного проекту у вигляді розробки документації для будівництва або будівництва архітектурного об'єкту. Власники або замовники архітектурних об'єктів не мають права розпоряджатися результатом творчої діяльності архітектора на власний розсуд. Архітектор – автор твору архітектури має право вимагати від правопорушників відновлення положення, що існувало до порушення права та не допустити внесення будь-яких змін в його проект без його дозволу та навіть припинити реалізацію архітектурного проекту.

Твори архітектури надзвичайно важливі об'єкти авторського права, які потребують ретельної охорони та захисту. Охорона відповідних ідей і рішень архітекторів досягається не тільки за допомогою охорони зведених за їх проектами будівель та споруд, але й завдяки чіткому регламентуванню творчої складової розробленої архітектором проектної документації, на всіх стадіях створення проекту та зведення будівель і споруд за цим проектом. «Сьогодні питання трактування і використання законодавства в сфері авторських прав на твори архітектури залишається відкритим для України. Архітекторам та дизайнерам все ще доводиться стикатися з порушеннями щодо своїх інтелектуальних прав на проекти через прогалини в законах і їх неповну регламентацію, а також через недостатню інформованість та обізнаність архітекторів в даній сфері»[1., с. 347]. Тому врегулювання цих важливих питань у сфері архітектури та будівництва може бути вирішено

чинним законодавством шляхом застосування нових норм права інтелектуальної власності України.

Література:

1. Бабенко В. А., Терно Ю. В. Види порушень авторських прав на архітектурні твори //Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інтелектуальна власність в Україні: проблеми та перспективи розвитку в інформаційному суспільстві» 28-29 листопада 2019 року/ упорядники М. В. Савицький, Г. П. Євсєєва, В. А. Бабенко. – Київ-Дніпро: НДІ ІВ НАПрНУ - ПДАБА., 2019 – 424 с. – С.347-353;

2. Вербицька, А. О. Архітектурні твори як об'єкти права інтелектуальної власності. Тенденції та інновації // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки» – 2018. – №4 (9). – С. 52-56 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://doi.org/10.25313/2520-2308-2018-4-3939>;

3. ДБН А.2.2-3-2014 Склад та зміст проектної документації на будівництво. Державна архітектурно-будівельна інспекція України. Офіційний сайт Державної архітектурно-будівельної інспекції України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dabi.gov.ua>;

4. Пономарьова Л. В., Кириленко К. В. Аналіз законодавства у сфері архітектури і будівництва як об'єкта авторського права // Вісник Приазовського державного технічного університету : зб. наукових праць ПДТУ. – Серія : Економічні науки, – Вип. 29., Маріуполь, - 2015. – С. 154-163.;

5. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993//[Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>;

6. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 № 687-IV (Редакція станом на 01.03.2020) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

7. Солонар, А. В. Питання захисту авторського права у сфері архітектури й містобудування: практичний аспект [Текст] // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. - №4. – С. 157-160.

8. Тарасенко Х. Ю. Особливості правової охорони проектної документації // Науковий вісник Ужгородського національного університету серія Право., Випуск 55. – т. 2, - 2019, - С. 71-74. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.55/part_2/No.55-2.pdf;

**ОСОБЛИВОСТІ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК ОБ'ЄКТУ ПРАВА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Бабенко В. А.

к. і. н., доцент кафедри УДІД ДВНЗ «Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури»(м. Дніпро)

Кулик Н. С.

магістрант гр.ЗУК-19 ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва
та архітектури» (м. Дніпро)

В сучасному інформаційному суспільстві, в умовах трансформаційної, інтелектуальної економіки, найважливішу роль відіграє інформація і така її розповсюджена форма, як конфіденційна інформація яка, за певних умов, може бути особливим об'єктом права інтелектуальної власності – комерційною таємницею. Інформація все частіше виступає як товар, що має певну ціну і попит. «Комерційна таємниця тісно пов'язана з конкуренцією, яка є одним з важливих факторів ефективного розвитку ринкових відносин. Саме тому комерційна цінність інформації, що становить зміст комерційної таємниці, може бути пов'язана з певними відомостями, які дають можливість отримати прибуток, просувати товари чи послуги на ринку, що невідомі конкуренту»[3,с. 337]. Різноманітні інформаційні об'єкти, які виникають в процесі підприємницької діяльності, мають надзвичайну комерційну цінність, підлягають правовій охороні та стають важливим елементом сучасного бізнес- середовища. «У різних країнах світу, де використовуються інформаційні об'єкти, які являють собою комерційну цінність, на жаль, ще не вироблений єдиний підхід до визначення поняття такої інформації. Застосовуються різні визначення: «ділові секрети», «виробничі секрети», «торгівельні секрети», «конфіденційна інформація», «комерційна таємниця»»[1, с.9].

Комерційна таємниця, як правова категорія та об'єкт права інтелектуальної власності є темою чисельних досліджень вітчизняних науковців. Серед різних аспектів, що розглядаються, характерні ознаки комерційної таємниці дослідив Ситницький М. В. [8]. Питання захисту комерційної таємниці порушували Колобов Л., Колесникова І. [1]. Наявні дослідження, що розглядають комерційну таємницю як важливу складову економічної безпеки суб'єктів господарювання [2]. Але розгляд комерційної таємниці та її особливостей серед інших об'єктів права інтелектуальної власності, є актуальною та нагальною проблемою, що потребує структурування, узагальнень, класифікацій форм її охорони та захисту.

Цивільний Кодекс України серед інших об'єктів права, проголошує комерційну таємницю об'єктом права інтелектуальної власності. Беручи до уваги загальне визначення об'єкту права інтелектуальної власності (ОПІВ), як результату інтелектуальної, творчої діяльності людини у виробничій, літературній, науковій та художній галузях, комерційна таємниця має свої специфічні особливості, які будуть розглянуті у даному дослідженні.

Комерційна таємниця не має окремого спеціального закону, але законодавчі норми щодо неї прописані у Цивільному кодексі України, Законах України «Про інформацію», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про науково-технічну інформацію» та інших нормативно-законодавчих документах[4, 5, 6, 7, 9].

Відповідно до частини першої ст. 505 ЦК України об'єктом комерційної таємниці є інформація. Закон України «про інформацію» (стаття 1 цього Закону) до поняття «інформація» відносить «...документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.» [9, 3., с. 336, 5]. Комерційною таємницею може називатися не будь-яка інформація, а тільки та, яка відповідає певним вимогам, визначеним законодавством. Зокрема, така інформація має бути секретною, невідомою та не загальнодоступною. Цивільний Кодекс України, комерційною таємницею

визначає інформацію, « яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію»[9]. Характерною ознакою інформації, як об'єкту комерційної таємниці, як бачимо, має бути її комерційна цінність. Але, відсутність загального доступу до неї не повинна надавати збитків суспільству. Наприклад, відкриті бази даних, друковані видання, тощо, не можуть бути комерційною таємницею окремої особи. «Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці» [9]. На думку Ситницького М. В., «..відомості, які можуть бути віднесені до комерційної таємниці, наприклад, підприємства, повинні мати такі ознаки: не містити державної таємниці; не наносити шкоди інтересам суспільства; відноситись до виробничої діяльності підприємства; мати дієву або потенційну комерційну цінність та створювати переваги у конкурентній боротьбі; мати обмеження у доступі тощо»[8., с. 263].

До об'єктів комерційної таємниці можна віднести технічні рішення, методи роботи, авторські методики, маркетингові дослідження, які впливають на успіх проекту, умови договорів, база постачальників та багато іншого. Науковці, що досліджують комерційну таємницю у контексті її комерційної цінності для бізнесу, поділяють загальний обсяг інформації, що може відноситись до комерційної таємниці, на дві частини, або блоки. До першого відносять науково-технічну й технологічну інформацію, до другого – ділову інформацію. (Див. Таблиця 1.)

Таблиця 1. Умовний розподіл інформації, що відносять до комерційної таємниці

Науково-технічна та технологічна інформація	Ділова (комерційна) інформація
Методи, способи виробництв.	Фінансові дані - інформація, що показує розрахунки із клієнтами, платоспроможність, прибуток та собівартість продукції, але при цьому не заборонена законом, як об'єкт комерційної таємниці.
Технології.	Стратегічні й тактичні плани виробництва - інформація, в якій вказані плани, щодо розвитку підприємства, з використання нових технологій.
Інженерні рішення.	Плани та обсяги реалізації товарів чи послуг.
Дизайнерські рішення.	Аналіз конкурентоспроможності конкурентів, ринку в певній галузі.
	Бази даних клієнтів та постачальників, як наслідок умови договорів.
	Методи організації управління підприємством та система організації праці, тощо.

Таблицю складено авторами згідно джерела:[2]

При цьому, відповідно законодавчих норм, інформація, що віднесена до комерційної таємниці, не може бути протизаконною та негативно впливати на суспільство, а також не всі відомості можуть бути комерційною таємницею. Згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993р.

№611 «Про перелік відомостей, що не становлять комерційну таємницю», визначено перелік відомостей, що не можуть бути засекречені і цим самим держава контролює законність діяльності фірм[7]. При вирішенні питань, яку інформацію віднести до комерційної таємниці, враховуються два основних фактори: по-перше, підприємства не повинні приховувати відомості й документи, що свідчать про факти зловживань та інших порушень, по-друге, в умовах ринку надмірне приховування інформації буде підприємству не вигідно.

Зважаючи на це, більш раціональним буде захищати ту інформацію, яка має конкурентний потенціал та здатна збільшити прибутки компанії, в іншому ж випадку це може викликати недовіру з боку партнерів чи клієнтів, або ж взагалі призвести до втрати репутації. Але відкрите використання комерційної таємниці підприємства може призвести до значних збитків. Тому обов'язок вжити заходи та захистити комерційну таємницю покладається законодавством на особу, яка на законних підставах контролює обіг цієї інформації. Заходи щодо охорони комерційної таємниці можуть мати комплексний характер і розрізняються за змістом та суттю охорони. (Див. Таблиця 2.)

Таблиця 2. Заходи щодо охорони комерційної таємниці

За змістом	За суттю
Організаційні	Обмеження кола осіб, що мають доступ до інформації
Технічні	Використання сигналізації, захист телефонних розмов, тощо
Юридичні	Передбачення у трудових контрактах та договорах відповідних положень щодо нерозголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю; прийняття документів, що регулюють порядок доступу персоналу до комерційної таємниці

Таблицю створено авторами на основі джерела:[3., с. 337]

Як бачимо, комерційна таємниця – універсальний об’єкт права інтелектуальної власності, що надає їй своєрідної особливості серед інших ОПІВ. Тільки у цьому об’єкті права можуть поєднуватися відомості та різноманітна інформація, що стосується інших, будь-яких об’єктів права. Комерційна таємниця особливий вид інформації. На володіння інформацією, як такою, не існує монополії. Лише у випадку, коли інформація є комерційною таємницею вона набуває своєї найважливішої особливості – монополії окремої особи на інформацію (комерційну таємницю). На відміну від інших об’єктів права інтелектуальної власності, комерційна таємниця не має окремого спеціального закону, але законодавчі норми щодо неї прописані як у Цивільному кодексі України, так і в інших законодавчих та нормативних документах.

Як зазначалося, комерційна таємниця не є державною таємницею, а є власністю підприємства, тому всі заходи по збереженню здійснюються самим підприємством. Вона потребує обов’язкового захисту бо, по суті, не захищена ані авторським, ані патентним правом. І в цьому також особливість комерційної таємниці, як об’єкта права ІВ. На відміну від інших ОПІВ, на які для встановлення права інтелектуальної власності необхідна державна реєстрація за визначеною процедурою, «визнання інформації комерційною таємницею не вимагає державної реєстрації або здійснення інших формальностей»[3., с. 337-338]

Специфічною особливістю комерційної таємниці, що виділяє її серед інших ОПІВ є також необмеженість терміну її правової охорони. Право на комерційну таємницю діє до тих пір, доки зберігається монополія на конкретну інформацію особи, якій вона належить. Саме тому, якщо підприємців не задовольняє термін охорони ОПІВ шляхом патентування, форма охорони інформації, як комерційної таємниці стає більш вигідною та привабливою. Вигідним фактором для підприємців є не тільки відсутність будь-яких формальностей з державною реєстрацією, але й можливість не сплачувати державне мито за цей ОПІВ.

Таким чином, сучасний етап розвитку суспільства в умовах інтелектуальної економіки – економіки знань, коли найважливішим інтелектуальним продуктом сучасного підприємництва та бізнесу є інформація, проблема збереження комерційної таємниці, як об'єкту права інтелектуальної власності є надзвичайно важливою. Сьогодення вимагає і від звичайних людей, і від підприємців не тільки більш обережного управління власними даними, але й набуття нових знань щодо законодавчих норм їх збереження. Інформація ж, яка є комерційною таємницею має велику цінність, як задля отримання прибутків, так і задля конкурентоспроможності підприємств, компаній, і навіть держав на міжнародному ринку. Питання захисту комерційної таємниці в нашій країні є досить актуальним, тож виникає потреба в певній систематизації та правовому регулюванні безпосередньо цього об'єкту права інтелектуальної власності.

Література:

1. Колобов Л, Колеснікова І. Комерційна таємниця та питання захисту комерційної таємниці // Підприємництво, господарство і право., № 5., – 2016., – С. 8-13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_5_3;
2. Мельников А. М., Коваленко О. А., Пундяк Н. Б. Основи організації бізнесу – [текст] : навч. посіб./ за заг. ред. А. М. Мельникова – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 200 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1633082657070/ekonomika/kriteriyi_viznannya_informatsiyi_komertsiynoyu_tayemnitseyu.
3. Право інтелектуальної власності: Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України / За заг. ред. М. В. Паладія, Н. М. Мироненко, В. О. Жарова. – К.: Парламентське вид-во, 2006. – 432 с.
4. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/236/96-vr>;

5. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII (Редакція станом на 21.12.2019). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>;
6. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19>;
7. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці : Постанова Кабінету міністрів України від 09.08.1993 № 611 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/611-93-п>
8. Ситницький М.В Характерні ознаки комерційної таємниці // Науковий вісник Ужгородського національного університету., Серія Право., Випуск 23., Ч. 1, Т. 1., - 2013., - С. 262-266. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6693/1/>
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

БОЖОК Н.О.

к.е.н., доцент кафедри «Облік і оподаткування»

Дніпровський національний університет залізничного транспорту

ім. ак. В. Лазаряна м. Дніпро, Україна

АМЕЛІНА Л. В.

Аспірант 1 року навчання

Дніпровський національний університет залізничного транспорту

ім. ак. В. Лазаряна м. Дніпро, Україна

Після отримання незалежності в Україні почалося формування законодавчої сфери, яка стосується інтелектуальної власності. Правове регулювання та його розвиток в цій сфері є досить важливим, оскільки лежить в основі інноваційного розвитку держави.

Людина в процесі своєї розумової, творчої та духовної діяльності може створювати абсолютно новий продукт. Результати такої діяльності підлягають правовій охороні та є об'єктами інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність у широкому розумінні означає законодавчо закріплені права на результат інтелектуальної діяльності у науковій, виробничій, літературній та художній галузі. Право інтелектуальної власності, закріплене у ст. 418 Цивільного Кодексу України [1], становить особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності.

Серед усіх об'єктів інтелектуальної власності, які на сьогодні відомі, лише один має специфічну форму, оскільки правове регулювання його є особливим, - це комерційна таємниця.

У Цивільному кодексі України поняття комерційної таємниці трактується як інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є

легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію (ст. 505 ЦК України).

При цьому, комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці [2].

Комерційна таємниця належить до конфіденційної інформації, оскільки відповідно до ст. 505 Цивільного кодексу доступність такої інформації повинна обмежуватися її власником і може поширюватися лише за його бажанням і лише у визначеному ним та законодавством порядку. Відповідно до ст. 506 Цивільного кодексу України майновими правами інтелектуальної власності на комерційну таємницю є такі: право на використання, виключне право надавати дозвіл третім особам на використання, виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню тощо. Чинним законодавством України передбачена кримінальна, цивільно-правова, адміністративна, дисциплінарна відповідальність [3].

Постанова Кабінету Міністрів України № 611 від 9 серпня 1993 р. «Про перелік відомостей, які не є комерційною таємницею» наводить перелік інформації, яка не може бути такою [2]:

- установчі документи, документи, що дозволяють займатися підприємницькою чи господарською діяльністю та її окремими видами;
- інформація за всіма встановленими формами державної звітності;
- дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів;
- відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому та за професіями й посадами, а також наявність вільних робочих місць;

- документи про сплату податків і обов’язкових платежів;
- інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотримання безпечних умов праці реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров’ю, а також інші порушення законодавства України та розміри заподіяних при цьому збитків;
- документи про платоспроможність;
- відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об’єднаннях та інших організаціях, які займаються підприємницькою діяльністю;
- відомості, що відповідно до чинного законодавства підлягають оголошенню.

Найчастіше на практиці до комерційної таємниці відносять наступну інформацію:

- наукові розробки, ідеї;
- інформація про розробників продукції, устаткування тощо;
- відомості щодо технологічної та технічної специфікації вироблюваної та перспективної продукції;
- умови контрактів та угод;
- бази клієнтів;
- дані про контрагентів (постачальників);
- маркетинг та стратегія цін.

Отже, склад та обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, порядок їх захисту визначаються самостійно її власником або керівником підприємства, але з урахування чинних нормативно-правових документів.

До основних методів захисту комерційної таємниці на підприємствах можна віднести [2]:

1. Розробка на підприємстві положення про комерційну таємницю, в якому вказати наступні положення:

- перелік інформації з обмеженим доступом;

- порядок роботи з нею;
- порядок доступу до неї.

2.Розробка інструкцій щодо дотримання режиму нерозголошення комерційної таємниці;

3.Розробка угоди про нерозголошення комерційної таємниці (NDA).

Як бачимо, з визначення комерційної таємниці випливає, що інформація, яка становить комерційну таємницю не є такою лише за своєю природою. Вона потребує того, аби її такою правомірно визнали власник або керівник підприємства, а також здійснили заходи щодо захисту цієї інформації від широкого кола осіб.

Проте, на практиці не завжди можна довести, що дії колишнього працівника є порушенням прав підприємства на комерційну таємницю через відсутність доказів та причинно-наслідкового зв'язку між діями колишнього працівника та порушенням права на комерційну таємницю.

Саме тому кожній компанії, яка визнає, що має комерційну таємницю, необхідно запровадити політику захисту такої інформації та закріпити це відповідними документами [2].

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Ольга Маркевич Комерційна таємниця: як захистити [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.olans.com.ua/komercijna-tayemnicya>
3. Митник А. Комерційна таємниця як об'єкт права інтелектуальної власності / Митник А., Мороз І. // Підприємство. Господарство і право. Цивільне право і процес - № 12, 2019 р. – с. 42 – 46. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.08>

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОМОЧНІСТЬ РОЗПОРЯДЖЕННЯ «НОУ-ХАУ»

Виприцький А.О.

кандидат юридичних наук, доцент

Правомочність щодо розпорядження «ноу-хау» не отримала в науковій літературі однозначного визначення. Так, одні автори визначають її як можливість розпорядження об'єктом інтелектуальної власності («ноу-хау»), що належить особі, інші схиляються до того, що виключне право володільця права на «ноу-хау» полягає в можливості щодо розпорядження правомочністю використання самого «ноу-хау».

Дійсно, якщо володільць права на «ноу-хау» вирішує розпорядитися відомостями, що його становлять, і передає їх третій особі в усній або письмовій формі, не визначаючи при цьому обсяг прав, що передаються, то тим самим він у багато разів збільшує загрозу розголошення відповідних відомостей. Однією з форм такого розпорядження «ноу-хау» є, наприклад, його публічне розкриття за умови, що воно не порушує зобов'язань володільця права на «ноу-хау» перед третіми особами. Тому, у разі розпорядження правомочністю використання «ноу-хау» його володільць має чітко визначити коло можливостей щодо використання «ноу-хау», що є гарантією безпеки відомостей, які його становлять.

Як справедливо зазначає М. Богуславський, правомочність розпорядження «ноу-хау» — це можливість щодо розпорядження одночасно всіма відомостями, що становлять «ноу-хау» і належать особі, а також можливість використання самого «ноу-хау»[1].

На думку В. Дозорцева, розпорядження правомочністю використання результату інтелектуальної діяльності (йдеться про традиційні об'єкти права інтелектуальної власності) має дві форми: відчуження і надання правомочності використання із збереженням його в цілому за володільцем права (для нього в цьому випадку можуть встановлюватися обмеження зобов'язального характеру)[2].

Уявляється, що дана класифікація може бути застосована і відносно права на «ноу-хау». У той же час таке застосування має здійснюватися з урахуванням специфіки відносин, що виникають у зв'язку із реалізацією володільцем права на «ноу-хау» відповідної правомочності щодо розпорядження. Тоді як відносини щодо відчуження і надання права використання таких результатів інтелектуальної діяльності, як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, опосередковують ліцензійні договори про надання права на відповідний об'єкт, відносини щодо відчуження і надання правомочності використання відомостей, що становлять «ноу-хау», регулюються договором про його передання. Проте збільшення числа суб'єктів права на «ноу-хау» допустимо до тих пір, поки воно відоме обмеженому числу осіб, тобто поки відомості, що становлять «ноу-хау», залишаються не загальновідомими.

Розпорядження правомочністю використання «ноу-хау» не обмежується зазначеними можливостями. Так, відповідно до чинного законодавства володільцю права на «ноу-хау» надано можливість брати участь цим правом у створенні господарського товариства, оскільки вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлене законом (ч. 2 ст. 115 ЦК України). Закон України «Про господарські товариства», а також Лист Державної податкової адміністрації України «Щодо можливості віднесення нематеріальних активів під час формування статутного фонду» від 31.12.1999 р. також передбачають, що вкладами учасників і засновників товариства, зокрема, можуть бути майнові права на об'єкти інтелектуальної власності. Оскільки «ноу-хау» — нетрадиційний об'єкт права інтелектуальної власності, то право на використання останнього може виступати як вклад у статутний капітал товариства. Чинним законодавством не передбачено, яким саме документом підтверджується вклад «ноу-хау» до статутного фонду товариства. У той же час у Листі Державного комітету України з питань

регуляторної політики і підприємництва «Щодо оцінки вкладу засновника (учасника) господарського товариства до статутного фонду, внесеного ним у вигляді права на використання «ноу-хау» вказується, що таким документом може виступати акт оцінки майнових прав, ліцензійний договір на використання «ноу-хау», договір купівлі-продажу «ноу-хау». На нашу думку, в даному випадку вірніше говорити про договір про передання «ноу-хау», що ж до акта оцінки прав на «ноу-хау», то його слід розглядати як складову частину або додаток до вказаного договору.

Слід зазначити, що сьогодні питання про можливість внесення «ноу-хау» як вклад у статутний капітал господарського товариства в доктрині залишається спірним. Так, окремі автори вважають, що нематеріальні об'єкти, невіддільні від їх суб'єкта-носія, скоріше, виконують функцію індивідуалізації самого володільця, а тому не можуть бути формою участі в господарському товаристві, інші ж дослідники визнають таку можливість, а треті взагалі не акцентують уваги на цьому питанні.

Вважаємо, що більш вірним є підхід тих учених, які зазначають, що «ноу-хау» може бути внесене як вклад у статутний капітал господарського товариства, хоча в цьому випадку все ж таки спостерігаються певні труднощі. І в першу чергу це пов'язано з тим, що знання, вміння і досвід, як складові «ноу-хау», можуть бути предметом інвестування лише за умови їх формалізації.

Список використаних джерел:

1. Богуславский М. М. Международная передача технологий : правовое регулирование / М. М. Богуславский, О. В. Воробьева, А. Г. Светланов. – М. : Наука, 1985. – 279 с
2. Добрынин О. В. Особенности правовой регламентации «ноу-хау» : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. В. Добрынин. – М., 2003. – 180 с.

3. Добрынин О. «Ноу-хау» как разновидность охраноспособной информации / О. Добрынин // Правовая охрана, коммерческое использование и социальные проблемы интеллектуальной собственности : науч.-практ. конф. работников Роспатента, 16–17 дек. 1999 г. – М. : ИНИЦ Роспатента, 1999. – С. 15–17 4.

4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2013 року № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №40-44. Ст. 356

5. Право інтелектуальної власності: підручник /О.І. Харитонова, Є.О. Харитонов, Т.С. Ківалова та ін.; за заг. ред. О.І. Харитонової. К.: Юрінком Інтер, 2017. 540 с.

RETROSPECTIVE AND PERSPECTIVES OF INTERNATIONAL LEGAL PROTECTION OF THE RESULTS OF CREATIVE ACTIVITY

Roman Kirin

Associate Professor, Doctor of Laws,
Institute of Economic and Legal Research of NAS of Ukraine, Kyiv

Volodymyr Khomenko

Associate Professor, Candidate of Technical Sciences,
Dnipro University of Technology, Dnipro

The basic document proclaiming fundamental human rights is the Universal Declaration of Human Rights, adopted by the General Assembly of the United Nations on December 10, 1948. In particular, Article 27-2 states: "Everyone has the right to the protection of his moral and material interests resulting from scientific, literary or artistic works authored by him." This provision is the cornerstone of the current system of protection of intellectual property results in international law. All international treaties relating to intellectual property rights take this claim as a clear axiom and already detail in their provisions the human rights remedies in the area covered by the specific agreement.

It should be noted that understanding of the need to protect property and non-property rights of human beings for the results of intellectual activity has come to us from ancient times. Yes, the rights of the master who made quality goods (similar to modern trademark law); author of a literary or musical work; the inventor who created the new thing or dish was revered in the ancient world. In Assyria, those Babylon architects carved on their stones their names, on the fragments of amphorae and weapons from ancient countries, and found the marks of the workshops in which they were made. It is also known that in ancient Greece and Rome the rights of authors of works were protected, literary theft and plagiarism were punished. Thus, in 330 BC. a law was enacted in the Republic of

Athens to protect the integrity of the works of the most revered authors of tragedies - Aeschylus, Sophocles, and Euripides. According to this law, the originals of their works were kept in the official archive, and the actors performing them had to adhere to the official text [1]. The first case of legislative protection of inventions is the Greek city-colony of Sibaris (720-510 BC). In this city, after a popular vote, the chef who cooked the most interesting dish was given the exclusive right to serve it in rich houses and to receive all the proceeds of its sale during the year. The recipe for the dish and the method of its preparation is now a patented object [2].

Since then, various forms and means of protecting the rights of creators to the results of their creative activity, as well as incentives to create new objects of scientific, literary, artistic and technical creativity, have appeared and been used in different countries. Every developed country tried to protect the intellectual property rights of its citizens as best as possible.

However, at some stage it became apparent that there was a need to coordinate international efforts to protect intellectual property. A powerful impetus for this was that the patent system conflicted with the principle of freedom of international trade. In the second half of the XIX century. in the United Kingdom, Germany and other European countries, the anti-patent movement has intensified. The Netherlands even repealed the patent law in 1869. Opponents of the patent system based their arguments on the benefits of free trade and competition and considered patents an obstacle to economic development. In the end, patent proponents won. This was compounded by the crisis of 1873 when many foreign inventors refused to participate in the World Exhibition of Inventions, in the capital of the Austro-Hungarian Empire Vienna, for fear that their ideas would be borrowed and used commercially in other countries. As a result, a special law was adopted in Austria-Hungary that provided temporary protection for foreigners who presented their inventions and industrial designs. Also in 1873, the Congress of Vienna on Patent Reform was convened, which adopted several resolutions and principles upon which an effective and useful patent system should be based. Soon,

at the Diplomatic Conference in Paris in 1883, the Paris Convention for the Protection of Industrial Property was adopted [2].

In 1886, as a result of a campaign organized by the French writer Victor Hugo and his International Association of Literature and Art, the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works was adopted, and in 1891 the Madrid Agreement on the International Registration of Marks was concluded.

Thus, the creation of an international system for the protection and protection of rights to the most important intellectual property rights at that time was completed. These three fundamental agreements are still valid today, although a large number of new agreements have emerged over time, addressing pressing issues of concern to the world community.

The formation of the United International Bureau for the Protection of Intellectual Property (BIRPI) in 1893 on the basis of the merger of the International Offices of the Paris and Berne Conventions was the crowning of international cooperation in the field of intellectual property protection. The new organization, with seven staff members, is based in Berne. Subsequently, in 1970, BIRPI was transformed into the World Intellectual Property Organization (WIPO), which today is the main body that coordinates international activities in the field of protection of intellectual property.

Thereafter, a long process of convergence of national legislation on intellectual property protection has begun, and is ongoing. There are three interrelated areas of convergence: 1) eliminating discrimination against foreign nationals; 2) reducing differences in legislation between countries; 3) steady growth in the volume, strength and duration of intellectual property rights protection in all countries (especially in the example of copyright).

The basic general principles of international agreements on the protection of intellectual property rights are as follows.

1. Each country builds its own independent intellectual property protection system. International agreements may only contain minimum standards for the

protection of intellectual property rights. If desired, countries have the right to provide more legal protection in their territory.

2. Territorial nature of intellectual property rights - a security document issued in one country party to an international agreement is valid only within the country which issued it. Note that some objects, such as works, are protected in other countries, regardless of their protection in the country of origin.

3. Principle of national treatment - Intellectual property objects created in one of the countries party to the international agreement should receive in all other countries party to this agreement the same protection that these countries give to their own citizens. It is the cornerstone of any international agreement that forces countries to abandon the protectionism of their citizens and discrimination against foreigners.

To date, the international intellectual property protection system consists primarily of 26 treaties administered by WIPO:

A) 12 treaties on the protection of intellectual property: Paris Convention; the Berne Convention; Madrid Agreement (false indication of origin of goods); Nairobi Treaty (Olympic symbol); WIPO Copyright Treaty (DAP); WIPO Performance and Phonograms Agreement (DIF); Geneva Convention; Brussels Convention; - Rome Convention; Singapore Trademark Law Treaty (TLT); Patent Law Treaty (PLT); - Marrakesh Treaty; - Beijing Audiovisual Contract.

B) 6 treaties relating to the global protection system: Patent Cooperation Treaty (PCT) (142 countries have joined); Madrid Agreement and Protocol (Trademarks) (82 countries joined); The Hague Agreement (Industrial Designs) (42/30 participating countries); Lisbon Agreement (designation of origin) (26 countries); - Budapest Treaty (patenting of microorganisms).

C) 4 classification agreements: Nice classification (trademarks); Locarno classification (industrial designs); Vienna classification (pictorial elements of signs); Strasbourg Classification for the International Patent Classification (patents and utility models).

Another international agreement that is difficult to overestimate is the Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS), which sets standards for eight intellectual property objects, namely: 1) copyright and related rights; 2) patents; 3) industrial designs; 4) trademarks; 5) geographical indications; 6) topographies of integrated circuits; 7) protection of closed information; 8) control over anti-competitive practices.

An important feature of the TRIPS agreement, unlike other international treaties, is that it provides for the enforcement of intellectual property rights through civil and administrative procedures and redress (section 2), as well as criminal procedures (section 5), which can be applied to violators. It also provides for the conditions for the acquisition and maintenance of intellectual property rights and related inter partes procedures (Part 4).

Further improvement of the national legislation of Ukraine should be carried out taking into account the requirements of these directives in the light of our country's aspiration for EU accession.

References

1. Кірін Р.С., Хоменко В.Л., Коросташова І.М. Інтелектуальна власність: підручник (МОН України). – Д.: Національний гірничий університет, 2012. – 320 с.
2. Кірін Р.С., Хоменко В.Л., Коросташова І.М. Патентологія: монографія. – Дніпропетровськ: НГУ, 2015. – 424 с.

ІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ГАЛУЗІ БІОТЕХНОЛОГІЙ

Корогод Н.П.,

к.пед.н., завідувачка кафедрою інтелектуальної власності та управління
проектами Національної металургійної академії України, м. Дніпро

Новородовська Т.С.,

к.біол.н., доцент кафедри інтелектуальної власності та управління проектами
Національної металургійної академії України, м. Дніпро

Біотехнології дуже швидко розвиваються в багатьох країнах світу, спрямованих на прогрес, зокрема завдяки досягненням у галузях вірусології, біохімії, молекулярної генетики та ін. Під «сучасною біотехнологією» частіше всього розуміють два її напрямки – генетичну і клітинну інженерію, які мають найбільш широкі потенційні сфери використання. Саме тут досягнуті значні успіхи в розробці й виробництві біологічно активних речовин, зосереджено потужний науковий потенціал прикладних розробок.

Так, розробка лікарських засобів з використанням сучасних біотехнологій найбільш активно ведеться у США, Японії, окремих країнах Західної Європи, де існують державні програми підтримки біотехнологічних проектів, проводяться фундаментальні дослідження й промислове впровадження нових біотехнологічних продуктів [1]. У США, що є лідером у сфері сучасної біотехнології, для проведення прикладних і фундаментальних досліджень було створено багато спеціалізованих на біотехнологіях фірм, котрі, залучаючи приватний і державний капітал і кращі наукові кадри, за лічені роки розробили й запатентували способи отримання багатьох білкових продуктів медичного призначення.

Японія посідає друге місце в світі після США за рівнем розвитку біотехнологій. Серед традиційно лідируючих сфер – виробництво ферментів, антибіотиків та амінокислот. Японія встала на революційний шлях розвитку

цієї сфери завдяки стратегії практичного використання науково-технічної інформації, придбання ліцензій та патентів на генно-інженерну технологію й штамми мікроорганізмів, швидку підготовку японських спеціалістів шляхом стажування в інших країнах, розширення власних досліджень в університетах і дослідних лабораторіях промислових фірм.

Поряд з США та Японією біотехнології швидкими темпами розвиваються в країнах Західної Європи. За оцінками Interpharm Press, скоординувавши свою діяльність, ці країни зможуть в майбутньому впливати на світовий ринок біотехнологічних продуктів. Як і в США, у Західній Європі різко збільшилась кількість невеликих біотехнологічних фірм. Виникли вони в основному на базі науково-дослідних лабораторій і фінансуються промисловими корпораціями, фінансовими установами, часто користуються фінансовою підтримкою з боку держави. Найбільший розвиток фармацевтичної біотехнології спостерігається у Великобританії, Франції, Німеччині. Значні зусилля щодо розвитку біотехнологій здійснюються за допомогою державного керівництва Нідерландів, Італії, Данії та Швеції [1]. Найбільшим досягненням в галузі біотехнологій є відкриття структурної організації ДНК у вигляді подвійної спіралі й визнання того, що ДНК є носієм спадкової інформації.

Досвід США підтверджує, що одним з дієвих механізмів виявлення й використання об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, у галузі біотехнологій є створення управлінських структур, таких як spin-off компанії.

Цікавим є досвід функціонування зарубіжних університетських spin-off компаній, які є широко визнаним шляхом комерціалізації результатів наукових досліджень (об'єктів права інтелектуальної власності). Ці університетські структури безпосередньо виходять на ринок, відповідно, існує великий шанс успіху для spin-offs (додаткових джерел прибутку). Виникнення цієї нової американської моделі та її величезна популярність у біотехнологічному секторі вимушує інші країни переглянути відношення між університетською наукою й промисловістю.

Такі spin-off компанії можуть представляти собою:

- фірми, започатковані вченими з державних структур, включаючи персонал, професорів, и пост-докторантів;
- компанії з ліцензованими технологіями;
- фірми, котрі мають державні рівні інвестиції.

Spin-off компанії є підприємницькими і ризикованими по відношенню до експлуатації знань, отриманих у державних лабораторіях з метою комерційної вигоди. Ефективність їх діяльності на шляху від відкриття до комерційного застосування досить висока, тобто забезпечується швидка комерціалізація конкретної технології. Наприклад, японські компанії витрачають у два рази більше грошей на співробітництво із зарубіжними spin-off університетами, ніж з вітчизняними університетами у галузі високих технологій (high-tech), таких як Інтернет-технології і біотехнології. Це тому, що там вважається - японські університети мало відповідають потребам бізнесу, повільні у діях і менш досвідчені в управлінні правами інтелектуальної власності. Цей приклад показує, наскільки важлива двостороння активна взаємодія між наукою та виробництвом [1;2].

Університети у всьому світі стикнулися з дуже делікатним питанням щодо гарантій того, щоб наукові результати, отримані в університетах, найкращим чином забезпечували інтереси громадськості. Публікація результатів і доступність їх для суспільства є однією з можливостей, котра, хоча й не завжди, приводить до комерціалізації (трансферу) технологій. Патентування дослідницьких результатів вважається корисним механізмом для створення необхідних стимулів як серед вчених в університетах, так і у бізнесі для комерціалізації результатів у деяких галузях технологій. Тому для університетів існує необхідність прийняття чіткої політики щодо захисту й управління правами інтелектуальної власності, без чого буде важко рухатися у напрямку трансферу технологій. З цією метою в університетах створюються підрозділи з питань інтелектуальної власності. Інколи вони

представляють собою моделі вже названих вище офісів трансферу технологій американських університетів.

Досі залишається питанням, чи повинні менеджери офісів трансферу технологій мати освіту інженера, бізнесу або, як це прийнято у США, юридичну освіту. В будь-якому випадку деяким країнам катастрофічно не вистачає кваліфікованого персоналу у цій області. Тільки провідні університети мають таких кваліфікованих працівників. Щоб їх зберегти, офіси трансферу технологій повинні бути фінансово готовими запропонувати достойну мотивацію цим людям [1].

Однак, хоча офіси трансферу технологій продовжують активно створюватися у більшості університетах, існує проблема – як фінансувати витрати на їх діяльність. Згідно із нещодавніми дослідженнями, проведеними APRU (Association of Pacific Rim Universities – Асоціація університетів азіатсько-тихоокеанського регіону), тільки найпрестижніші університети у Північній Америці мають офіси трансферу технологій, чий прибуток є адекватним для покриття їх видатків. Причина очевидна: число реалізованих технологій є ще дуже малим для того, щоб зробити офіси трансферу технологій такими, що самопідтримуються. У США більшість офісів трансферу технологій оперують як профі-центри, у котрих 90 % їх прибутків складають трансфери в області біотехнологій і біологічних наук. Офіси трансферу технологій менш відомих університетів не приносять прибутків. Однак, якщо офіси трансферу технологій не можуть самі себе фінансувати, то важливо знайти адекватні джерела фінансування. Водночас, повинна існувати й зовнішня, суспільна користь від трансферу технологій. Ефективність офісів трансферу технологій не повинна оцінюватися тільки за їх прибутками.

Наприклад, в Японії 90% офісів трансферу технологій не були б корисними, якби не було підтримки з боку уряду. В багатьох університетах закордоном функції офісів трансферу технологій виходять далеко за рамки отримання патентів, вони самі шукають потенціальних партнерів, фінансову

підтримку. Альтернативним шляхом є передача частини функцій до незалежних фірм або патентних офісів за межами університету. Або, навпаки, залучаючи персонал із зовнішніх фірм на фіксований час із забезпеченням гарантії повернення на попереднє місце роботи, коли цей час сплине.

Сьогодні актуальним було б визначення головних пріоритетів щодо забезпечення адекватного рівня фінансування активності університетів та інших державних дослідницьких інститутів у сфері інтелектуальної власності. В кожній країні схеми такого фінансування різні. У деяких країнах для тих компаній, котрі співробітничать з університетами, застосовується знижене оподаткування. Наприклад, у Китаї та Індії половина фінансування надходить від держави, а половина – від компаній. У Японії 90% фінансування припадає на державу.

З метою вивчення можливостей застосування організаційного механізму виявлення об'єктів права інтелектуальної власності можна використати зарубіжний досвід на прикладі Швейцарії. Так, у відповідності з існуючим Положенням, Федеральний політехнічний університет є власником всіх прав активів інтелектуальної власності, котрі були створені його співробітниками [2]. Інформація про технології, винаходи надається до спеціального офісу – SRI (Industrial Relation Office - Офіс Промислових Відносин) їх розробниками, котрі володіють всією необхідною інформацією (опис винаходу, ім'я й адресу винахідника, дата першої ідеї і першої демонстрації, науковий проект, що породжений ідеєю, відношення керівника лабораторії та ін.).

У співробітництві керівництва SRI із винахідниками відбувається процес оцінки винаходу, враховуючи області його можливого використання, економічного потенціалу і патентоспроможності. Однак, прив'язка до майбутнього прибутку вважається доцільною лише у тео-ретичних розрахунках, оскільки дуже складно його визначити. Це відбувається тому, що існує безліч визначень «прибутку», хоча всі вони включають поняття

обсягу продаж за мінусом витрати (у вартісному, грошовому вираженні). Вважається, що до тих пір, доки ці позиції не будуть визначені, майже завжди буде виникати спір між ліцензіаром і ліцензіатом відносно розмірів сум, які належить виплатити [3]. Трансфер технологій базується на укладенні контрактів, які стосуються комерційного розвитку наукових результатів, вироблених в університеті. Метою таких контрактів є встановлення відносин між університетом і підприємствами, зацікавленими у розвитку і комерціалізації продуктів або послуг, котрі ґрунтуються на наукових результатах і є об'єктом прав інтелектуальної власності. Ці контракти передають зацікавленим підприємцям в обмін на відповідну компенсацію, власність (асигнування) або право використання (ліцензії) патентів. У службових контрактах університет залишає за собою право на володіння знаннями, методиками, інструментами, програмним забезпеченням або правами на інтелектуальну власність, що використовується або розроблена для надання необхідних послуг.

Отже, в сучасних умовах розвитку суспільства, об'єкти права інтелектуальної власності в галузі біотехнологій відносять до найважливіших надбань людства. Можна зробити висновок, що в той час, як розвинені (і не тільки) країни світу уже давно зробили свій вибір на користь біотехнологій, які відкривають воістину фантастичні можливості для розвитку сільського господарства, медицини та інших сфер діяльності, Україна, на жаль, поки-що залишається на узбіччі прогресу.

Водночас, рано чи пізно потоки інвестицій у сферу інтелектуальної власності будуть супроводжуватися потоком людей. Переміщення людей - це кращий спосіб трансферу технологій. Дуже важливо збільшити мобільність наукових працівників, адже нові ідеї можуть бути краще відтворені при тісній взаємодії і контактах між вченими і інженерами різних галузей народного господарства. Якщо говорити про ефективну інноваційну діяльність у вітчизняних університетах, то це можливо в разі забезпечення таких необхідних організаційних умов, як: відповідного фінансування

інноваційної діяльності навчального закладу; створення системи спеціальних стимулів для реалізації науково-педагогічних нововведень; встановлення наукових, юридичних та економічних зв'язків із науковими установами, організаціями, вищими навчальними закладами власної країни та зарубіжжя; пропагування та розповсюдження продуктів інноваційної діяльності; налагодження взаємовигідних зв'язків із інноваційними центрами, фондами та іншими трансферними, інфраструктурними організаціями. Крім того, керівництво країни повинно більше зважати на потреби науки й науковців, адже у нас багато вчених, особливо молодих, залишають Україну, працюють у зарубіжних біотехнологічних центрах і фірмах [4].

Отже, в сучасних умовах розвитку суспільства об'єкти права інтелектуальної власності в галузі біотехнологій відносять до найважливіших надбань людства. Розвинені (і не тільки) країни світу уже давно зробили свій вибір на користь біотехнологій, які відкривають воістину фантастичні можливості для розвитку різних галузей господарства, медицини та інших сфер діяльності, і Україні, необхідно докласти значних зусиль, щоб не залишитися на узбіччі прогресу.

Література

1. Risaburo Nezu. Technology Transfer, Intellectual Property and effective university-industry partnerships. WIPO publication., no 92BE. www.wipo.int
2. Parc Scientifique de l'EPFL, <http://psewww.epfl.ch/>
3. Матеріали Федерального Політехнічного Інституту Лозани (далі EPFL - Ecole Polytechnique Federale de Lausanne), затверджені Дирекцією на зборах 18 грудня 2006 року /За ред. Патрик Эбишер (Patric Aebischer). - Lausanne, January 15, 2007.
4. Корогод Н.П. Організаційні умови підвищення мотивації у сфері управління інтелектуальною власністю вищих навчальних закладів/ Проблеми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з інтелектуальної власності. Матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конфер. - К.: Держ. Ін-т інтелектуальної власності, 2008 р.с.96-9915.

ВИЩА ОСВІТА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ: ПРОБЛЕМА ОХОРОНИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В ІНТЕРНЕТ

О.П. Лучанінова

доктор педагогічних наук, професор кафедри інженерної педагогіки
Національної металургійної академії України, (м. Дніпро)

Незаперечним є той факт, що будь-яка держава на перше місце у своїх стратегічних планах ставить розвиток інтелектуального забезпечення країни, а освіта є одним із визначальних базових принципів прогресу будь-якого суспільства. Сьогодні новітні інформаційно-комунікаційні технології, заповнивши інформаційний простір, мають величезний перетворювальний вплив на всі сфери сучасного суспільства.

Повномасштабне входження в інформаційне суспільство його повноправним учасником. інформатизація освіти в Україні визнана і загальнонаціональним завданням, і обов'язковою умовою подальшого успішного розвитку держави.

Триває глобалізація освітньої системи У результаті розвитку цифрових і мобільних технологій вся інформація (в т.ч. культурна спадщина і опис технологій) піддається оцифруванню, зберігається в Мережі і доступна з будь-якої точки планети.

Інтернет надає сьогодні людству широкий спектр можливостей для культурного, духовного та інтелектуального збагачення. Разом із тим Інтернет можна назвати чи не найголовнішим джерелом правопорушень у сфері інтелектуальної власності, авторського права. Сфера користування мережею Інтернет є доволі специфічною, через те, що використання стороннього контенту відбувається практично кожним, хто має доступ до, неї. Водночас треба знати як правильно користуватися цією мережею.

Проблема охорони і захисту об'єктів авторського права в Інтернет постала доволі давно, і основним джерелом її виникнення та розвитку залишається питання анонімності користувача в безмежному віртуальному

просторі. Труднощі ідентифікації користувача Інтернет-мережі є підґрунтям неможливості визначення структурного складу правовідносин, що відбуваються у віртуальному просторі. Тому саме дана специфічна ознака є формоутворюючою для ряду інших особливостей, які вона породжує.

Так, Нагорняк Г., аналізуючи стан та проблеми захисту інформаційних продуктів як об'єктів авторського права у мережі Інтернет, зазначає, що «сучасні інформаційні технології, і зокрема Інтернет, сформувалися як потужний інформаційний простір. Свобода обміну повідомленнями має на меті рівний доступ користувачів до інформації з будь-якої, навіть з найвіддаленішої точки. На жаль, часто ми замислюємось над проблемами правовідносин, які при цьому виникають. Твори, представлені в електронній формі та доступні в мережі, можуть бути використані необмеженим колом користувачів у будь-який момент часу. Кожен твір, розміщений в мережі Інтернет, стає легкою здобиччю для порушників авторського права» [1, с. 212].

Хоча прогрес і відкриває перед нами дивовижні можливості, але є пов'язані з ним небезпеки і загрози глобалізація здійснює безпрецедентний тиск на поведінку людини та її моральні принципи

Зміни в освіті вже носять інформаційний характер: легітимізація індивідуальних освітніх траєкторій; прозорість освітнього процесу (навчання і оцінка), в т.ч. початок он-лайн трансляції захистів; студенти використовують простір ЗВО як ресурс саморозвитку в професійній і бізнес-діяльності; «глобальні класи», навчання на основі симуляцій реальності і когнітивних технологій.

З поширенням комп'ютерних комунікацій полегшився доступ до об'єктів інтелектуальної власності, що дало унікальні можливості для поліпшення освіти, культурного обміну, інтенсивного духовного та інтелектуального розвитку [2].

Досі не розроблено нормативно-правового акта, за яким би передбачались способи та методи захисту прав ІВ у мережі Інтернет [3].

Значущість суспільних відносин, що виникають у зв'язку з його використанням, не викликає сумніву. Тому природно, що і юристи не залишають без уваги глобальну мережу. З'являється об'єктивна потреба в правовому регулюванні нової галузі.

Виділяють наступні види порушень прав інтелектуальної власності в Інтернеті: порушення авторських прав; порушення, пов'язані з використанням засобів індивідуалізації; порушення особистих немайнових прав авторів (право авторства, право на ім'я, право на захист своєї репутації, право на публічне використання твору) [4].

Академічна етика – сукупність загальновизнаних моральних та культурних цінностей, які забезпечують прозорість, чесність та справедливість наукового та освітнього процесу, відсутність дискримінації, а також рівність прав і свобод членів університетської спільноти, їх відповідальність.

Повага – свобода вибору об'єктів та тематики наукових досліджень, що викликає їх інтелектуальний інтерес, взаємні відносини будуються на взаємній повазі до освітньої, наукової або творчої діяльності кожного з її членів; відповідальність – відповідальність за результати власних досліджень та дотримання норм академічної етики та культури академічної доброчесності;

Здійснення охорони авторських прав та їх правонаступників – це визнання авторства та охорона результатів наукової, освітньої та творчої діяльності, які є об'єктом охорони авторського права, за допомогою правильного відтворення результатів пошуків та досліджень інших науковців, освітян;

Неприпустимими у науковій діяльності є прояви крадіжки або навмисного викривлення даних емпіричного дослідження, комп'ютерної програми, рукопису; некоректної, тенденційної критики або навмисного заниження статусу результатів наукового дослідження колеги з причин власної антипатії, конкуренції, політичних або інших мотивів, не пов'язаних

з дослідницькою роботою, яка оцінюється; сприяння іншій особі у виконанні академічних дій (проведенні наукових досліджень), що порушують принципи академічної доброчесності; академічного хабарництва, тобто пропозиція або надання винагороди за академічні послуги (особисті або групові); обману - надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація.

Відповідальним за контроль об'єктів права інтелектуальної власності є безпосередній начальник, функція контролю входить в коло його обов'язків і не делегується. Авторське право поширюється на опубліковані твори, а саме: художні, музичні, літературні, фотографічні, кінематографічні, аудіовізуальні твори; комп'ютерні програми, бази даних (тобто сукупність даних, матеріалів або творів, представлених у машино-зчитуваний формі). Найбільше цікавими є комп'ютерні програми, бази даних, програмне забезпечення, тобто ті об'єкти, що мають відношення до функціонування Інтернет-мережі. Ці об'єкти авторського права є складовими інформаційних технологій.

Серед способів контролю авторського права та суміжних прав у мережі Інтернет окремо можна вказати на обмеження доступу до матеріалів, що розміщені в Інтернеті, надаючи доступ до Інтернет ресурсу за попередню плату. Ще одним способом захисту творів від неправомірного використання в Інтернеті є створення web-депозитаріїв, що дозволяють фіксувати об'єкти інтелектуальної власності у мережі Інтернет і закріплювати їх правовий статус, інакше кажучи, які визначають, що та кому належить [5].

В Інтернеті вміщено величезну кількість творів без згоди правовласників. Все частіше виникає питання про дотримання авторського права у «всесвітній павутині».

Можна захищати авторські права в Інтернеті за допомогою запису інформації з Web-сторінок на лазерний диск і подальшому його депонування в сховище - Web-депозитарій. Для цього особа подає заяву про авторство із зазначенням твору, його опису, фіксується дата прийому, оформляється

свідоцтво про прийняття об'єкта. Дата депонування буде доказом, що в зазначений час заявник володів копією об'єкта.

Отже, для інтелектуальної власності щодо вищої освіти простір мережі Інтернет представляє більш природне середовище. Водночас, з точки зору права, інтелектуальна власність стає більш вразливою в Мережі. Тому дуже важливо, щоб в найкоротші терміни держава визначила правові рамки, в яких повинен існувати і розвиватися Інтернет в Україні, використовуючи передовий зарубіжний досвід у цій сфері. Інститут авторського права під впливом сучасних інформаційних технологій зазнає деяких якісних змін, що стосуються, в основному, змісту майнових прав автора та інших правовласників на об'єкти авторського права і суміжних прав.

Список використаних джерел

1. Нагорняк Г. Стан та проблеми захисту інформаційних продуктів як об'єктів авторського права у мережі Інтернет [Електронний ресурс] / Г. Нагорняк, І. Нагорняк, З. Оксентюк // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 2 (7). – С. 209-217. – Режим доступу до журн. : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12nhsumi.pdf>.
2. Ходаківський Є.І. Інтелектуальна власність економіко-правові аспекти [текст] навч. посіб. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук – К . «Центр учбової літератури», 2014. – 276 с.
3. Комаха А. Захист прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/zahist-prav-intelektualnoyi-vlasnosti-u-merezhi-internet.html>
4. Ульяницька О.В., Єлисеєнко І. С. Інтелектуальна власність в епоху інтернету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Pravo/75293.doc.htm
5. Іващенко В.А. Технічні способи захисту авторських прав у всесвітній мережі Інтернет на етапі до порушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intellect21.cdu.edu.ua/?p=281>

АВТОРСЬКЕ ПРАВО: ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ОСВІТНІЙ ПРОЕКТ

І ТВІР МИСТЕЦТВА

О.П. Лучанінова

доктор педагогічних наук, професор кафедри інженерної педагогіки
Національної металургійної академії України, (м. Дніпро)

М. Романенко,

бакалавр кафедри інженерної педагогіки
Національної металургійної академії України, (м. Дніпро)

Сьогодні перед вищої освіти постають принципово нові вимоги. Перш за все, це формування особистості з лідерськими якостями, здатної не просто засвоїти наукові й технологічні досягнення, а й самоудосконалюватись, розвиваючи їх. Зі стін ЗВО мають випускатися фахівці з комунікативними та лідерськими якостями, з міцною базою знань, зокрема, саме такі особистості потрібні для майбутніх фахівців з професійної освіти, які, за опитуванням випускників, частіше отримують посади HR-менеджерів, бо можуть легко й доступно пояснити задачі щодо вирішення виробничих, професійних проблем. Швидка зміна інформації та інноваційні технології спонукають бути гнучким до сприймання нових знань. Такий фахівець може своєю правильно поставленою презентацією, відстоювати свою ідею та ефективно мотивувати команду й сприяти вирішенню виробничих проблем.

Розвиток професійної компетентності у фахівців з професійної освіти буде більш ефективним, якщо: застосовувати під час професійної підготовки фахівців з професійної освіти презентації до навчальних дисциплін; використовувати методику створення презентацій на практичних заняттях та під час групової роботи; мотивувати фахівців з професійної освіти до особистісного розвитку через мистецтво презентації.

Презентація – це набір кольорових карток-слайдів спеціального формату з лаконічною інформацією на певну тему, тобто зручний інструмент, за допомогою якого можна наочно в інтерактивній формі донести до глядача інформацію [2]. Але сьогодні це поняття вміщує набагато більше нюансів, бо пов'язане з мистецтвом. Презентація має заставити

продумати сюжетну лінію виступу, підготувати промову, в якій виступаючий не забуде підкреслити ідею на початку й в кінці виступу, а також врахує слухачів-аудіалів і візуалів.

Сьогодні презентація як освітній продукт має бути заснована на новій технології слайдів, створенні ідеї, її дизайнерському рішенні, дотриманні візуальних елементів: тло, колір, текст. Правильно створена презентація дає рух думці, розбуджує візуальне мислення [2]. Одні з найпопулярніших альтернатив Powar Point– [Prezi](#), [Keynote](#) та [Google Slides](#) [3].

Сьогодні студенти можуть впливати на набір дисциплін своєї освітньої програми. Студенти напряму 01 «Педагогічні науки та освіта» зі спеціальності 015 «Професійна освіта» мають активно вивчати комп'ютерні технології, а знання з психолого-педагогічних дисциплін допоможуть працювати HR-менеджерами. Якщо поєднати дисципліни з комп'ютерних технологій та психолого-педагогічні дисципліни, студенти за спеціальністю «Професійна освіта» будуть виходити із ЗВО універсальними, висококваліфікованими, всебічно розвинутими фахівцями.

Для поглиблення компетентності майбутніх фахівців з професійної освіти, потрібно додати такі дисципліни, як «Трудове законодавство», «Комп'ютерні технології», «Кадрова політика та менеджмент» тощо. Також у студентів потрібно розвивати лідерські якості, аналітичне мислення, прийоми тимбілдіingu, адже вміння працювати в команді є однією з головних вимог стейкхолдерів. Уважаємо, що розвиток професійної компетентності у фахівців з професійної освіти буде більш ефективним, якщо: застосовувати під час професійної підготовки презентації до навчальних дисциплін; використовувати методику створення презентацій на практичних заняттях та під час групової роботи; мотивувати фахівців з професійної освіти до особистісного розвитку через мистецтво презентації.

З цими знаннями студент спеціальності «Професійна освіта» буде не тільки педагогом, а й підготовленим HR-менеджером. За допомогою лідерських якостей майбутній фахівець буде впевнений у своїй силі,

ініціативним, володіти емоційною стійкістю, емпатією, цілеспрямованістю, інноваціями, а за допомогою прийомів тімбілдіngu зможе сформувати сильну та ефективну команду, яка буде досягати будь-яких поставлених цілей.

Презентація сьогодні передбачає етапи підготовки: коли готується; вивчити аудиторію; «питання життя і смерті»: хто ти? що потрібно від аудиторії? що потрібно робити? Оформлення презентації: картки, репетиція, індекс непередбачуваності, закони композиції (вступ - основна частина - висновок). Проведення презентації: союзники, час, вступ: історія з життя, анекдот, презентація презентації, факти з життя; основна частина, кульмінація, висновок = заклик до дії, а також 13 принципів реагування на питання. Психологія сприйняття оратора: аудиторія, оформлення залу, спілкування з публікою. Так, тривога – краще сприймається аудиторією, більше інтересу, але в міру [2]. «Якісна презентація – половина успіху у перемовинах», майбутній фахівець з такими знаннями буде «на вагу золота», він зможе інформувати, переконати та вмотивувати, буде вчити й оновлювати багаж знань своїх колег, розвивати їх інтелект і постійно підживлювати їх компетентність, щоб їх знання не застаріли. Правильна презентація сильно впливає на враження, яке справляєте ви та ваша компанія» [3].

Створення презентації – це проект, який належить конкретному автору, тож підпадає під захист авторського права як твір мистецтва. Поради щодо створення презентації:

1. Чітка тема презентації. (суть промови, що аудиторія має засвоїти).
2. Ідентифікація цілі. Увага на модель споживацької поведінки AIDA (Attention, Interest, Desire and Action), яка допоможе визначитись, яку реакцію ми хочемо досягнути через спілкування з аудиторією.
3. Структура контенту майбутньої презентації (3-4 ключові думки, на яких буде будуватися презентація).
4. Малюнок сторінки. (Чорновий варіант презентації) Ця вправа допоможе скласти план презентації, як частинки пазлів.

5. Обрати сервіс, за допомогою якого створимо презентацію: Power Point, Prezi, Keynote. Для відео презентацій: PowToon, Moovly, Vyond.
6. Створюємо дизайн презентації. Кольорова палітра та шрифт. Увага на шрифти Arial, Tahoma, Verdana (не може бути більш 5 кольорів).
7. Візуальні ефекти (на слайді розміщувати не більше 3-5 об'єктів).
8. Власний стиль презентації.

Не можна робити при створенні презентації: не визначити ключову ціль та ідею презентації; розміщати багато тексту на слайдах; вибирати замалий шрифт, забагато різних шрифтів або нечитабельні шрифти; використовувати картинки поганої якості; робити темне тло й розміщувати темний текст на ньому; використовувати більше 5 яскравих кольорів; використовувати різні шаблони та стилі в одній презентації; дублювати текст на слайдах та у виступі; робити слайди для себе, а не для глядачів.

Отже, розвиток комп'ютерної техніки та мультимедійний проектор дозволяє підготувати й показати ілюстрований матеріал у вигляді презентації, що є елементом професійної компетентності фахівця. У нашому дослідженні ми хочемо наголосити на тому, що на це здатні фахівці з професійної освіти, бо мають необхідний перелік компетентностей. А мистецтво презентації стане їм у пригоді в реальній професійній діяльності як елемент їхньої компетентності. Від правильного подання інформації або ідеї через мистецтва презентації залежить доля компанії, конкурентоспроможність її на економічному ринку. А презентація як освітній проект і твір мистецтва заслуговують на авторське право.

Список використаних джерел

1. Будь як Стів Джобс або 8 правил ефективної презентації. Електронний ресурс Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/06/8/231466/>
2. Гандапас Радислав Презентационный конструктор Издательство: [Манн, Иванов и Фербер](#), [Иванов и Фербер](#) Год издания: 2009
3. Ненси Дуарте Slideology Искусство создания выдающихся презентаций. Пер с англ Е. Смирновой. Издательство: [Манн, Иванов и Фербер](#), [Иванов и Фербер](#) Год издания: 2012

**ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

В.О.Петренко

д.т.н., професор кафедри інтелектуальної власності та управління проектами, Національна металургійна академія України, м. Дніпро

О.В.Рудченко

приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу, м. Київ

Є.О.Берковський

магістрант, Національна металургійна академія України, м. Дніпро

Теоретичних досліджень щодо інтелектуальної безпеки майже не існує, загальноновживаного визначення немає.

Надійний розвиток та збагачення вітчизняного інтелектуального потенціалу ймовірні за умови забезпечення високого рівня інтелектуальної безпеки. Актуальність проблеми дослідження інтелектуальної безпеки у системі економічної безпеки держави, зумовлена: по-перше, відсутністю дієвих організаційно-правових та економічних механізмів, спрямованих на захист об'єктів інтелектуальної власності та продуктів інтелектуальної діяльності; по-друге, нестачею стимулів до підвищення престижності розумової праці та зацікавленості носіїв інтелекту до плідної праці; по-третє, недієвістю організаційно-економічних заходів із питань відтворення інтелектуального потенціалу держави та його поступового зростання; по-четверте, високою ймовірністю виникнення інтелектуальної кризи внаслідок критичного відставання України від провідних країн світу щодо залучення приватного бізнесу у фінансування науково-дослідних робіт та переходу вітчизняної економіки на вищі технологічні уклади; по-п'яте, певною девальвацією морально-духовних цінностей і відсутністю пропагування високоморальних принципів та утвердження культурно-духовних й інтелектуальних цінностей у суспільстві [1, с.70].

Поняття «інтелектуальна безпека» значно ширше ніж поняття «захист інтелектуальної власності». У систему інтелектуальної безпеки входять такі

елементи як інтелектуальний потенціал, інтелектуальний капітал, інтелектуальна власність, інформаційний ресурс, захист, економічна безпека [2, с. 21].

З літературних джерел витікає, що визначення сутності інтелектуальної безпеки є неоднозначним. На думку одних дослідників, інтелектуальна безпека – це захист продуктів інтелектуальної діяльності; інші прирівнюють її до інтелектуальної власності та механізмів її захисту.

Тривала фінансово-економічна криза та інституціональні трансформації в Україні обумовлюють загострення існуючих та виникнення нових загроз діяльності об'єктів господарювання. Втрата виробничого, фінансового, кадрового, технологічного та інноваційного потенціалу, ускладнена негативним впливом неефективного інституційного середовища, призводить до погіршення фінансового стану підприємства, зменшення конкурентних переваг, внаслідок чого може реалізуватися загроза банкрутства та припинення діяльності. В цих умовах актуалізується проблема ефективності управління складовими економічної безпеки підприємства, в першу чергу, фінансової безпеки, інтелектуальної безпеки та кадрової безпеки [3, с. 71].

В інформаційному суспільстві у структурі об'єктів економічної безпеки зростає значущість інтелектуальних ресурсів, захищеність яких є базовою умовою забезпечення розвитку національної економіки та її складових на інноваційній основі. Безпека людського розвитку в економіці знань - це насамперед безпека інтелектуального розвитку людини, інтелект якої є основою формування, накопичення та використання інтелектуальних ресурсів. Виходячи з цього, в сучасних умовах забезпечення інтелектуальної діяльності як діяльності з продукування, обміну, використання інтелектуальних ресурсів, виступає пріоритетною складовою безпеки людського розвитку та економічної безпеки. Таким чином, в умовах економіки знань інтелектуальна безпека набуває провідної ролі в забезпеченні

людського розвитку. Це суттєво актуалізує дослідження її змісту, умов, структури та напрямів забезпечення [4, с. 278 -279].

В сучасному економічному середовищі, заснованому на інформації, знаннях і творчості, інтелектуальна власність є тим каталізатором, який сприятиме розвитку економіки України, виходу її на європейський ринок та гарантуватиме економічну, політичну й соціальну безпеку. Водночас надзвичайно актуальним є питання створення цивілізованого економічного середовища, побудованого за законами ринкових відносин, в якому товаровиробники, продавці та споживачі будуть надійно захищені від недобросовісної конкуренції, в основі якої, як правило, завжди лежить неправомірне використання об'єктів інтелектуальної власності й виробництво контрафактної продукції. Для реалізації цих завдань в Україні необхідно активізувати та підвищити ефективність використання потенціалу інтелектуальної власності [5, с.156].

Актуальність дослідження інтелектуальної безпеки у системі економічної безпеки держави, зумовлена: відсутністю дієвих організаційно-правових та економічних механізмів, спрямованих на захист об'єктів інтелектуальної власності та продуктів інтелектуальної діяльності; нестачею стимулів до підвищення престижності розумової праці та зацікавленості носіїв інтелекту до плідної праці; недієвістю організаційно-економічних заходів із питань відтворення інтелектуального потенціалу держави та його поступового зростання; високою ймовірністю виникнення інтелектуальної кризи внаслідок критичного відставання України від провідних країн світу щодо залучення приватного бізнесу у фінансування науки, певною девальвацією морально-духовних цінностей і відсутністю пропагування високоморальних принципів та утвердження культурно-духовних й інтелектуальних цінностей у суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ревак І. О. Інтелектуальна безпека – невід’ємна складова національної безпеки України / І. О. Ревак // Управління розвитком : збірник наукових статей, 2008. № 6. С. 70–73.
2. Перевалова Л.В. Проблеми захисту інтелектуальної власності в системі економічної безпеки підприємства / Л.В.Перевалова, М.Г.Окладна // Вісник НТУ «ХПІ», 2016. № 13 (1185). с. 20-23.
3. Бабець І.Г. Моделювання фінансової безпеки підприємства: методичні підходи та проблеми їх застосування/ І.Г.Бабець// В кн. Математичні моделі та новітні технології управління економічними та технічними системами [Текст]: монографія/ за заг.ред. В.О.Тімофєєва, І.В.Чумаченко- Харків: ФОП Мезіна В.В., 2017. 317 с.
4. Марченко О.С. Інтелектуальна безпека у вимірі економіки знань /О.С.Марченко // Вісник Національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого», 2012. № 1(8). С.278-279.
5. Довженко В.А. Безпека інтелектуальної власності в контексті євроінтеграційного вектора розвитку економіки України / В.А.Довженко// Інтелектуальна економіка: глобальні тенденції та національні перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет- конференції з міжнародною участю, 15 травня 2015 р. – Житомир: ЖНАЕУ, 2015. С. 156-161.

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА**

В.О.Петренко

д.т.н., професор кафедри інтелектуальної власності та управління проектами,
Національна металургійна академія України, м. Дніпро

А.А.Устінов

магістрант, Національна металургійна академія України, м. Дніпро

У всіх промислово розвинутих країнах світу задля ефективного використання об'єктів права інтелектуальної власності широко використовуються підприємницькі структури, які, як правило, є недержавними. Україна також впродовж двох десятиліть розвиває підприємництво.

Що таке підприємництво? Згідно із статтею 42 Господарського кодексу України підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [33].

В Україні, з прийняттям законів «Про інноваційну діяльність» [34], «Про науково-технічну інформацію» та низки інших законів [35] створена законодавча база для розвитку інтелектуального підприємництва.

Основним нормативно-правовим актом у сфері інтелектуальної власності є Цивільний кодекс України [36], Глава 75 «Розпорядження правами інтелектуальної власності», Книга четверта «Право інтелектуальної власності», а також положення Господарського Кодексу України, Глава 16 «Використання в господарській діяльності прав інтелектуальної власності» [33]. Додатково регуляторну функцію виконує спеціальне законодавство у сфері захисту прав інтелектуальної власності, захисту конкуренції, відповідальності за якість товару та захисту прав споживачів.

Право інтелектуальної власності становить окремий інститут цивільного права. Його норми закріплені у книзі четвертій ЦК України – «Право інтелектуальної власності» (12 глав, які об'єднують 90 статей). Відповідно до ст. 418 ЦК України, право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним Кодексом та іншим законом. Навіть розміщення цього інституту в ЦК України одразу за книгою «Право власності та інші речові права» ще раз засвідчує вагомість суспільної цінності інтелектуальної власності [36].

У статті 17 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва» [46] йдеться про фонди підтримки підприємництва:

- Український фонд підтримки підприємництва, інші загальнодержавні, регіональні та місцеві фонди підтримки підприємництва є юридичними особами (п.1);

- Фонди підтримки підприємництва - неприбуткові організації, основними функціями яких є сприяння реалізації державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва шляхом залучення та ефективного використання фінансових ресурсів, фінансування цільових програм та проектів (п.3);

У статті 20, п.1 цього закону йдеться про державну підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва у сфері інновацій, науки і промислового виробництва:

- надання фінансової підтримки для утворення об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва у сфері інновацій, науки та промислового виробництва, у тому числі бізнес-інкубаторів, інноваційних бізнес-інкубаторів, науково-технологічних центрів, центрів трансферу технологій;

- сприяння розвитку венчурного підприємництва;

- створення системи економічних стимулів для розвитку економіки на основі технологічних інновацій;
- передачі наукової продукції, створеної за рахунок бюджетних коштів, для її впровадження у виробництво;
- створення умов для залучення суб'єктів малого і середнього підприємництва до укладення договорів субпідряду у сфері інновацій та промислового виробництва;
- стимулювання залучення іноземних інвестицій і розвитку взаємовигідної міжнародної інноваційної співпраці;
- створення умов для поширення кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами [46].

Нормативно-правова база венчурного фінансування в Україні обмежена, так як відсутні спеціальні нормативні акти, які б регулювали ці відносини. У 2012 році Верховна Рада України прийняла Закон України «Про інститути спільного інвестування» [47].

Згідно із частиною 10 ст. 7 цього Закону венчурними фондами називаються не диверсифіковані інститути спільного інвестування закритого типу, що здійснюють виключно приватне розміщення цінних паперів серед фізичних і юридичних осіб.

На думку авторів статті [48, с.59], загальноприйнятим у світовій практиці обов'язком вважається фінансування інноваційних проектів. Існує нагальна потреба в переорієнтації українських венчурних фондів, які безпідставно користуються особливим режимом оподаткування та іншими передбаченими для них преференціями. Потрібно, щоб суб'єкти господарювання, зокрема венчурні фонди, та інші учасники відносин у сфері господарювання здійснювали свою діяльність у межах правового господарського порядку, що буде слугувати задоволенню потреб не лише окремих суб'єктів, а й суспільства в цілому. Саме для того, щоб економіка країни розвивалася інноваційним шляхом, роль держави як координатора

всіх видів відносин є вирішальною, тому що саме від її волі залежить дух права, який формується виходячи з пріоритету публічних інтересів.

Аналіз законодавства України показав, що воно характеризується неповнотою та, в деяких випадках, безсистемністю правового регулювання, не врахована специфіка об'єктів та суб'єктів інноваційних процесів, обов'язкова участь у них матеріальних результатів використання інтелектуальної власності, не розкриті питання використання об'єктів права інтелектуальної власності при системному підході до формування конкурентних переваг інтелектуального підприємництва.

Література:

1. Господарський кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР) від 16.01.2003 № 436-IV // Офіційний вісник України від 28.03.2003 р., № 11, стор. 303, стаття 462. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: [zakon 5.rada.gov.ua/ laws /show /436-15](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15). – Назва з екрана.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність»/ Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 36, ст. 266, поточна редакція від 05.12.2012, підстава 5460-VI. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: [zakon.rada.gov.ua/ laws /show /40-15](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15).
3. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015, № 848-19/ Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016, № 3, ст. 25, поточна редакція від 11.10.2017, № 2148-VIII. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: [zakon4.rada.gov.ua/ laws /show /848-19](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/848-19).
4. Цивільний кодекс України. Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356, поточна редакція від 02.11.2016, № 1666-19. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: zakon 5.rada.gov.ua/ laws /show /435-15.
5. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва» від 22.03.2012, (Відомості Верховної Ради

України (ВВР), 2013, № 3, ст.23). [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: zakon.rada.gov.ua/laws/main/4618-17.

6. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 2013 р. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 29, ст. 337), поточна редакція від 06.01.2018 р., підстава 2210-VIII, документ 5080-VI. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17.

7. Дерев'янка Б. Нормативно-правове регулювання діяльності венчурних фондів/Б.Дерев'янка, Р.Счастливцева// Підприємництво, господарство, право, 2017. -№ 1. –С. 59-64.

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ОХОРОНИ ТРАДИЦІЙНИХ ЗНАНЬ В УКРАЇНІ

Ю.П. Уралова

к.ю.н., доц., в.о. зав. кафедри цивільного права і процесу юридичного факультету Донецького національного університету ім. В. Стуса (м. Вінниця)

Д.Л. Драч

здобувач СО «Бакалавр» юридичного факультету ДонНУ ім. В. Стуса, спеціальність «Право» (м. Вінниця)

Традиційні знання, визначені Всесвітньою організацією інтелектуальної власності як результат інтелектуальної діяльності в традиційному контексті, зокрема, ноу-хау, навички, інновації, практику і пізнання, які втілюють традиційний лад корінних і місцевих громад або містяться в кодифікованих, усних чи в інших формах знань, що передаються з покоління в покоління.

В 2010 році Україною ратифіковано Конвенцію про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження. Так, у преамбулі Конвенції закріплено важливість традиційних знань як джерела нематеріального та матеріального багатства, зокрема систем знань корінних народів, та їх позитивний внесок у сталий розвиток, а також необхідність забезпечення їх належної охорони та заохочення.

Згідно з Конвенцією про охорону біологічного різноманіття доступ до біотехнології і її передача забезпечуються на умовах, які враховують достатню і ефективну охорону прав інтелектуальної власності і відповідають їй (ч. 2 ст. 16), також передбачена можливість санкціонованого обміну інформацією, що стосується місцевих і традиційних знань, зокрема, у поєднанні з біотехнологіями (ч. 2 ст. 17). Декларація ООН про права корінних народів, покладає на держави обов'язок забезпечувати засоби юридичного захисту щодо порушеної інтелектуальної власності корінних

народів (ч. 2 ст. 11); гарантує право корінних народів на свою традиційну медицину і на збереження своєї лікарської практики (ч. 1 ст. 24); крім того, корінні народи мають також право на збереження, контроль, захист та розвиток своєї інтелектуальної власності на традиційні знання, а ще держави зобов'язані здійснювати ефективні заходи з метою визнання та захисту здійснення цих прав (ст. 31).

29 листопада 1994 року Україною було ратифіковано Конвенцію про охорону біологічного різноманіття [далі - Конвенція], яка забороняє біопіратство, хоч і не встановлює санкцій за порушення такої норми та не передбачає способів протидії цьому явищу, що і зумовлює інтерес до забезпечення Україною захисту таких цивільних прав відповідно до зобов'язань за цією Конвенцією.

Левковець О.М. пропнує, під біопіратством розуміти процес незаконного патентування транснаціональними корпораціями традиційного знання (позбавлення аборигенних суспільств права на генетичні ресурси і власні знання та заміни його правом глобальних монополій на експлуатацію біологічного різноманіття). [1, с. 67]

Україна є учасницею Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, яка констатує, що її члени можуть не дозволяти патентування діагностичних, терапевтичних та хірургічних методів лікування людини або тварин (ч. 3 ст. 27). Отже, в Україні правова охорона традиційних знань в сфері права інтелектуальної власності закріплюється, зокрема, в законах «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та інші. Але поняття «біопіратство» та вимоги (умови) щодо охорони і захисту традиційних знань досі не закріплені в нормативно-правових актах України, хоч порушувані ним права і зачепляють національні інтереси України і негативно впливають на використання національного різноманіття традиційних знань.

Здебільшого біопіратство порушує авторські права та інтереси корінних народів, а об'єкти біопіратства є складовими сфер сільського

господарства, продуктів харчування та особливо медицини, що, однак, не виключає наявності й інших об'єктів, зокрема природних ресурсів та навіть людини. Результатом біопіратства виступає ілюзорна легалізація традиційних знань у вигляді їх патентування, тобто, на перший погляд, така діяльність видається узаконеною, адже відповідає кільком вимогам патентоздатності – «винахід» має винахідницький рівень і є промислово придатним, але, на противагу цьому, не є новим, а тому таке патентування є протиправним. Як зазначає Кривецька О., ризики неефективної боротьби з біопіратством виявляються не лише в порушенні прав інтелектуальної власності корінних народів на традиційні знання, що стосується, зокрема, і відсутності виплати компенсацій за використання їх досвіду та природних багатств. Також поширення біопіратства зумовлює гальмування розвитку науки та можливість протиправного використання таких знань як інструментів біотероризму [2, с. 156]. Крім того, вчені зазначають, що внаслідок несанкціонованого патентування «винаходів» створюються ринкові монополії, а первісні інноватори позбавляються свого права на частку в місцевому, національному та глобальному ринку.

Швидкий С.М. надає перелік традиційних знань в Україні, що підлягають особливій охороні і захисту. Так, в Україні, об'єктом таких протиправних посягань можуть стати традиційні знання й народна медицина населення Полісся, Карпат та інших регіонів. Зокрема, прикладами потенційних об'єктів біопіратства у сфері народної медицини можуть слугувати різноманітні настоянки (соняшника – від болю в шлунку), відвари (полину – від лихоманки), присипки (з гриба-дощовика у суміші з цукром – для загоєння ран), мазі (зі свинячого й овечого жиру, ладану, воску, смоли й гліцеринового мила – для загоєння ран), мінерали (янтар – для лікування жовтяниці), техніки масажів (розтирання живота долонями, змащеними дерев'яною олією, – при болях шлунка) [3, с. 199] тощо.

Тобто об'єкти традиційних знань, що потребують захисту, характеризуються не лише як певні продукти, виготовлені людиною, але й як

певні природні ресурси, поширені на території України, та способи їх застосування. До того ж, як вже зазначалося, міжнародні зобов'язання України вимагають її правового реагування та впровадження заходів протидії біопіратству.

Одним з видів зарубіжного досвіду боротьби з біопіратством є створення електронних бібліотек традиційних знань в Індії, Китаї, Гані, Малайзії, Нігерії, ПАР, Танзанії, Таїланді, в деяких країнах Близького Сходу [4, с. 6].

Також до способів цивільно-правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, що перебувають в групі ризику бути порушеними внаслідок біопіратства, належить встановлення різноманітних правових режимів в рамках доктрин *fair use* (зокрема, френд-, крос- та примусове ліцензування агро- та біотехнологій), *generis sui* (охорона традиційних аграрних знань громад) та *public domain* (копілефт-моделі програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом для біотехнології та етико-гуманітарні ініціативи, які сприяють соціальному прогресу агроекономічних систем) [5, с. 109].

Як уже зазначалося, в Україні відсутні ефективні механізми протидії біопіратству. Зважаючи на масштаби глобалізації та зобов'язання України виконувати ратифіковані міжнародні акти у досліджуваний сфері, вбачається необхідним внесення певних доповнень до чинного законодавства України.

Так, пропонується внести зміни в ч. 2 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» і викласти в такій редакції:

«Об'єктом винаходу (корисної моделі), правова охорона якому (якій) надається згідно з цим Законом, може бути:

продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини, традиційні знання в медичній, аграрній, біологічній сфері тощо);

процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу.

Не підлягають патентуванню та не можуть бути об'єктом винаходу чи корисної моделі продукти (речовини, суміші речовин, види рослин чи тварин тощо) та процеси (способи) застосування відомого продукту чи процесу, які є результатами інтелектуальної діяльності Українського народу, надбанням його історичного, культурного, етнічного розвитку та становлять невідчужувану частину його традиційних знань.

Окремим об'єктом правової охорони згідно з цим Законом є природні ресурси (мінерали, мінеральні води тощо), які знаходяться в межах території України, її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, є власністю Українського народу та не підлягають патентуванню, у разі їх використання у сфері, яка стосується традиційних знань. Природні ресурси не можуть бути об'єктом винаходу чи корисної моделі».

Також представляється доцільним створити уніфіковану міжнародну інформаційну базу традиційних знань, яка дозволить систематизувати наявні відомості та розширить сфери їх застосування, створюючи тим самим єдиний механізм фіксації даних, який сприятиме швидкій перевірці патентоздатності нового винаходу у всепланетному масштабі.

Отже, запропоновані вище зміни в законодавстві дозволять надати дієвий механізм захисту і правовій охороні від біопіратства таким об'єктам права інтелектуальної власності як традиційні знання.

Література

1. Левковець О.М. Інтелектуальна квазірента як чинник інноваційного розвитку: перегляд концепції. *Економічна теорія та право*. зб. наук. праць. 2015. № 2 (21). С. 61–73.
2. Кривецька О. Біопіратство. Міжнародно-правова позиція щодо співвідношення інтересів людства, держави, корінних народів і транснаціональних компаній. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 104. Ч. 1. С. 156–157.

3. Швидкий С.М. Традиційні народні знання населення Слобожанщини: культуроохоронний та світоглядно-пізнавальний ракурси: дис. ... доктора істор. наук. Київ, 2017. 520 с.
4. Терес Н.В. Традиційні знання: проблеми збереження та охорони. URL: http://inb.dnsgb.com.ua/2012-1/12_teres.pdf (дата звернення: 09.03.2020).
5. Литвинчук І.Л. Управління інтелектуальною власністю в системах AR4D: монографія. Житомир: ЖНАЕУ, 2017. 618 с.

ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В ПОРЯДКУ СПАДКУВАННЯ НА ОБЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

А. В. Шабалін

к.н.ю., керівник сектору узагальнення експертної та судової практики Центру
експертних досліджень НДІ інтелектуальної власності НАПрН України,
адвокат

Відповідно до ч. 1 ст. 1216 Цивільного кодексу України (надалі – ЦК України), – спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців) [1]. У ст. 1217 ЦК України – спадкування здійснюється за заповітом або за законом [1].

Інститут спадкування розповсюджується й на об'єкти права інтелектуальної власності як цивільно-правові об'єкти.

У ст. 1218 ЦК України визначено, що о складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті [1]. У спеціальних нормативно-правових актах безпосередньо передбачена можливість набуття спадщини на об'єкти права інтелектуальної власності спадкоємцями. Так, зокрема, у ч. 1 ст. 29 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачено, що майнові права авторів та інших осіб, які мають виключне авторське право, переходять у спадщину [2].

У цивільному законодавстві і цивільному праві авторське право є самостійним інститутом [3, с. 118–119].

З огляду на положення цивільного законодавства право на спадкування розповсюджується практично на всі об'єкти права

інтелектуальної власності, у тому числі й ті, які пов'язані зі інноваційною діяльністю (інноваційні проекти).

Цивільне законодавство робить виключення щодо складу спадщини, яка не може бути успадкована.

Так, у ст. 1218 ЦК України визначено, що не входять до складу спадщини права та обов'язки, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, зокрема: 1) особисті немайнові права; 2) право на участь у товариствах та право членства в об'єднаннях громадян, якщо інше не встановлено законом або їх установчими документами; 3) право на відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; 4) права на аліменти, пенсію, допомогу або інші виплати, встановлені законом; 5) права та обов'язки особи як кредитора або боржника, передбачені статтею 608 цього Кодексу [1].

Вищенаведене свідчить, що перелік прав та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини носить вичерпний характер до якого не входить право спадкування щодо об'єктів права інтелектуальної діяльності.

Право на спадщину оформлюється в документарному порядку – Свідоцтво право на спадщину – ст. 1296 ЦК України [1].

На практиці є непоодинокі випадки, коли спадкоємиць не може отримати у спадок право на інтелектуальний продукт (результати інтелектуальної діяльності) спадкодавця. Це можливо в силу кількох причин: пропущення строку прийняти спадщину, відсутності правовстановчих документів, що підтверджують право спадкодавця на те чи інше маю (права та обов'язки) тощо. Викладене стосується й коли мова йде про об'єкти права інтелектуальної власності.

Отже, у вищезначеній ситуації існують спір про право, а значить захистити відповідне право можливе в суді в порядку позовного провадження.

Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших

законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII було значним чином змінено порядок здійснення судочинства [4].

Так, згідно ч. 2 ст. 20 Господарського процесуального кодексу України (надалі – ГПК України) справи у сфері інтелектуальної власності розглядає Вищий суд з питань інтелектуальної власності [5]. Такий спеціалізований є новим для української судової системи. Його запровадження цього суду було здійснено в рамках судової реформи. Створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності у повній мірі корелюється з положеннями Конституції України. Відповідно до ч. 3 ст. 125 Конституції України, – відповідно до закону можуть діяти вищі спеціалізовані суди [6].

Наразі відбувається формування Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Відповідно до п. 16 ст. 1 Перехідних положень ГПК України, – до початку роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності справи щодо права інтелектуальної власності розглядаються за правилами, що діють після набрання чинності цією редакцією Кодексу, судами відповідно до правил юрисдикції (підвідомчості, підсудності), які діяли до набрання чинності цією редакцією Кодексу [5].

У ч. 2 ст. 20 ГПК України визначені категорії справ, які має розглядати Вищий суд з питань інтелектуальної [5]. До переліку таких справ не входять справи щодо спадкування результатів інтелектуальної діяльності. Таки справи віднесено до цивільної юрисдикції.

Зі змісту ч. 1 ст. 19 ЦПК України випливає, що суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства. Суди розглядають у порядку цивільного судочинства також вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав, якщо цей спір підлягає розгляду в місцевому загальному суді і переданий на його

розгляд з такими вимогами [7]. Таким місцевим загальним судом є судом за місцем відкриття спадщини. Справи про визнання права власності в порядку спадкування розглядаються за загальними правилами цивільного судочинства. Особливістю доказування в означеній категорії справ є те, що позивач повинен довести своє право на спадкування на об'єкти права інтелектуальної власності. Перш за все, таке право підтверджується документами (ст. 76 ЦПК України), зокрема й електронними доказами (ст. 100 ЦПК України). Таки документи повинні підтверджувати право спадкодавця на результати своєї інтелектуальної діяльності, що підтверджує можливість переходу права в порядку спадкування. Також позивач повинен підтвердити і своє право на відповідне спадкування.

Важливо зазначити, що можливість отримання права в порядку спадкування на об'єкти права інтелектуальної власності у повні мірі сприяє розвитку інтелектуальної сфери, зокрема й інноваційній, а і відповідає ст. 1 Протоколу першому о Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [8]. Й відповідній європейській практики в сфері захисту права інтелектуальної власності [9].

Література

1. Цивільний кодекс України. Офіційний Інтернет-сайт Верховної Ради України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 02.04.2020).
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права». Офіційний Інтернет-сайт Верховної Ради України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page> (дата звернення: 02.04.2020).
3. Право інтелектуальної власності: Акад. курс: Підручник для студентів вищих навч. закладів. За ред. О. А. Підопригори, О. Д. Святоцького, – 2-ге вид., переробл. та допов. К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре». 2002. 672 с.

4. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII. Офіційний Інтернет-сайт Верховної Ради України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2147%D0%B0-19> (дата звернення: 02.04.2020).
5. Господарський процесуальний кодекс України. Офіційний Інтернет-сайт Верховної Ради України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 02.04.2020).
6. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Офіційний Інтернет-сайт Верховної Ради України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 02.04.2020).
7. Цивільний процесуальний кодекс України. Офіційний Інтернет-сайт Верховної Ради України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 02.04.2020).
8. Протокол до Конвенції про захист прав і основоположних свобод. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535 (дата звернення: 02.04.2020).
9. Шабалін А. В. Деякі питання захисту права інтелектуальної власності в ЄС: Директиви ЄС – 2004/48/ЕС «Про забезпечення захисту прав інтелектуальної власності». Теорія і практика інтелектуальної власності. 2018. 6(104). С. 46–53.

**ІНФОРМАЦІЙНЕ, ДОКУМЕНТАЛЬНЕ, ПАТЕНТНО-
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ
ТА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ, НАУКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ**

ВЖИВАННЯ ПАСИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ТЕХНІЧНИХ СТАТТЯХ ТА ОПОВІДАННЯХ О'ГЕНРІ

О.В. Абрамова

к. філол.н., доцент кафедри перекладу та іноземних мов Національної
металургійної академії України (м. Дніпро)

Проблемами перекладу пасивних конструкцій займалися такі відомі лінгвісти, як Т.А. Барабаш, Л.Г. Верба, Н.І. Видашенко, В.Л. Каушанська, І.П. Крилова, І.І. Прибиток, М. Джус та інші. Категорія стану належить до основних граматичних категорій дієслова разом із категоріями особи, числа, часу, виду та способу. В англійській мові існують два основних стани дієслова: активний і пасивний та три серединні типи: Reflexive Voice, Reciprocal Voice і Middle Voice. Зазначимо, що пасивний стан в англійській мові, на думку вчених (Л.Г. Верба, І.П. Крилова, Є.А. Мансі, Н.М. Раєвська та ін.), в залежності від наявності прямого, непрямого або прийменникового додатку має декілька різновидів: Direct Passive, Indirect Passive та Prepositional Passive.

Переклад пасивних конструкцій з англійської на українську мову може викликати певні труднощі. Це пояснюється відмінностями між утворенням пасивного залoga в англійській та українській мовах. Зауважимо, що в англійській мові пасивний стан зустрічається набагато частіше, оскільки він може утворюватися з перехідними та неперехідними дієсловами, з дієсловами із прийменником та з формальним *it* у ролі підмета.

У процесі дослідження було проаналізовано дві наукові статті з металургійної тематики (R. Brucker "Heat Treatment of Metals (Annealing or Tempering)" [1]; D. Pye "Steel Heat Treating" [2]) та два художніх оповідання О'Генрі ("The Gift of the Magi" [3, с. 1-6] та "The Poet and the Peasant" [3, с. 286-291]). В результаті проведеного кількісного аналізу з використанням

методу суцільної вибірки було з'ясовано, що кількість речень з пасивними конструкціями склала 29,81% (31 одиниця) від загальної кількості речень у статті R. Brucker "Heat Treatment of Metals (Annealing or Tempering)" [1] та 36,78% (32 одиниці) – у статті D. Pye "Steel Heat Treating" [2]. У художніх оповіданнях кількість речень з пасивними конструкціями була у рази меншою та склала 6,25% (9 одиниць) – в оповіданні "The Gift of the Magi" [3] та 5,93% (8 одиниць) – в оповіданні "The Poet and the Peasant" [3]. Було визначено, що в технічних статтях серед пасивних конструкцій переважають речення без вказівки на суб'єкт дії (67% від загальної кількості пасивних конструкцій) та пасивні конструкції з вживанням модальних дієслів (21% від загальної кількості пасивних конструкцій).

Отже, оскільки в текстах науково-технічного стилю основна увага приділяється процесам та способам їх виконання, суб'єкт дії є не важливим, а тому пасивні конструкції набувають особливого значення. Тексти художнього стилю, навпроти, зосереджуються на персонажах та їх діях, відчуттях, поведінці, а тому в них пасивні конструкції не мають частого вжитку.

Література

1. Brucker R. Heat Treatment of Metals (Annealing or tempering) / R. Brucker // Advanced Materials and Processes. – Vol. 148. – №6. – 1995. – 62 p.
2. Pye D. Steel Heat Treating / D. Pye // Mold Making Technology – 2000. [Електронний ресурс]URL: <http://www.moldmakingtechnology.com/articles/steel-heat-treating>
3. Henry O. 100 Selected Stories / O. Henry. – Ware : Wordsworth Edition, 1995. – 735 p.

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА РАХУНОК ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ НА ПАТЕНТУВАННЯ

Борзенко В.І

к.т.н., професор кафедри менеджменту інноваційного підприємництва
та міжнародних економічних відносин Національного технічного
університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

П'ятак Т.В.

к.т.н., професор кафедри міжнародного бізнесу та фінансів Національного
технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Світова криза суттєво ускладнює діяльність підприємств: втрачаються окремі ринки збуту продукції, підвищується конкуренція, знижується споживчий попит, змінюються умови кредитування, збільшується дебіторська заборгованість. В таких умовах підприємствам необхідно вишукувати додаткові можливості для адаптації в швидкоплинному зовнішньому середовищі.

Для реалізації поточної діяльності підприємств в кризових умовах пропонується впровадження цілого комплексу першочергових заходів, кожний з яких є невід'ємною частиною загальної стратегії підприємства. Такі заходи спрямовані на збереженні частки ринку за рахунок індивідуального ціноутворення для оптових покупців [1], створення умов для стимулювання погашення дебіторської заборгованості [1], скорочення витрат по захисту виключних прав на використання сукупності інноваційних об'єктів в комерційній діяльності.

Наявність виключних прав на об'єкти інтелектуальної власності надає можливість монопольного їх використання в комерційній діяльності та перетворює патентування в ефективний інструмент конкурентної боротьби на ринку. Поряд з тим необхідно відзначити, що технічне рішення протягом

дії патенту має схильність видозмінюватися і такий інструмент конкурентної боротьби, як патент, втрачає свою значимість. Світовий та вітчизняний досвід визначає цінність патентів в залежності від їх впливу на досягнення бажаних економічних показників діяльності підприємства.

Для оцінки впливу використання об'єктів інтелектуальної власності на економічні показники діяльності підприємства спочатку потрібно визначити об'єкт чи сукупність об'єктів промислової власності, що мають комерційну значимість для підприємства [2]. Комерційна цінність об'єктів промислової власності визначається на основі техніко-економічного аналізу інноваційного об'єкту та включає: перспективи промислового використання технічного об'єкту; відстеження тенденцій патентування технічних рішень основними конкурентами; прогнозування можливого промислового використання конкурентами запатентованих технічних рішень; оцінку можливостей і зусиль конкурентів, направлених на створення тотожних технічних рішень для проникнення в область, що охороняється патентом.

Захист прав на визначений об'єкт може здійснюватися, як захист комерційної таємниці, винаходу чи корисної моделі. У випадку, якщо в ході дослідження було встановлено, що визначений об'єкт може бути представлений як сукупність окремих об'єктів промислової власності, то правовий захист виключних прав може здійснюватися окремо по кожному об'єкту.

Скорочення витрат по захисту виключних прав пропонується здійснювати на основі оптимізації вибору видів правового захисту (комерційної таємниці, винаходу чи корисної моделі) на встановлені об'єкти промислової власності.

Література:

1. Борзенко В. І. Стратегія управління дебіторською заборгованістю підприємства / В. І. Борзенко, Т. В. П'ятак // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ". – 2018. – № 48 (1324). – С. 16-20.

2. Борзенко В. І. Оптимізація управління промисловою власністю підприємства / В. І. Борзенко, К.С.Шляхова // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ". – 2014. – № 33 (1076). – С. 43-48.

**ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ГОРДОСТІ
ЗА РІДНУ АЛЬМА-МАТЕР ПРИ ВИВЧЕННІ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ТА
ВІТЧИЗНЯНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

Британ В. Т.

к. і. н., проф. кафедри соціології та політології Національної металургійної
академії України (м. Дніпро)

Ткач Л. М.

к. філол. н., доц. кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Національної металургійної академії України (м. Дніпро)

Соціальна ситуація в Україні потребує сьогодні осучаснених підходів до проблем формування особистості у всіх ланках суспільного життя, зокрема в освітній галузі. Передусім має бути вдосконаленою система виховання студентів вищої школи, що забезпечить формування майбутнього спеціаліста як особистості, його свідомості, встановлення зв'язку поколінь, збереження культурних надбань, накопичення власного досвіду на основі напрацьованого попередниками. Поставленої мети можна досягти шляхом викладання окремих навчальних дисциплін, зокрема «Історія світової та вітчизняної освіти».

У Національній металургійній академії України (НМетАУ) у підготовці майбутніх фахівців такій дисципліні відводиться належне місце в навчально-виховному процесі. Для її вивчення підготовлена і видана навчально-методична література, в якій висвітлюється історико-культурологічний аспект світової та вітчизняної вищої школи, зокрема наводяться основні сторінки історії ДМетІ-НМетАУ [1-4]. Це, насамперед, забезпечить вироблення у студентів поваги до історії, формування їх світоглядних

позицій і головне – стане приводом гордості у студентів за свою альма-матер з її історією, традиціями, відомими людьми.

Історія Дніпропетровського металургійного інституту (ДМетІ) – нині НМетАУ – розпочинається з 1899 року, коли у складі Катеринославського вищого гірничого училища (КВГУ) було створено металургійний факультет. У 120-річній історії ДМетІ-НМетАУ є чимало сторінок, які стали й залишаються предметом гордості її викладачів, наукових співробітників і студентів.

У створенні кафедр металургійного профілю у КВГУ широко використовувався світовий досвід. Інженер-металург Павлов М.О. з 15-річним досвідом роботи на металургійних підприємствах, очоливши створене в училищі заводське відділення, вивчав закордонні форми й методи організації металургійної галузі. Він відвідував Берлін, Париж, Мілан, Венецію, Відень, ознайомлювався з роботою шведських металургійних заводів, вивчав тонкощі доменної технології на американських і англійських заводах. У 1899 році М.О. Павлов став професором металургії КВГУ. Саме він заклав підвалини вивчення металургії як в Катеринославі, так і загалом в Україні. Найбільша його заслуга – це створення принципів і методик, які стали основою вищої металургійної освіти.

Вагомий внесок у підготовку інженерів-металургів у КВГУ зробив П. Г. Рубін, якого у вересні 1900 року вчена рада КВГУ обрала викладачем кабінету металургії. Він розпочав викладання курсів загальної металургії, металургії кольорових металів, а пізніше опанував курс паливних матеріалів. До початку роботи в училищі П.Г. Рубін був у науковому відрядженні на металургійних заводах Німеччини, Франції, Бельгії, а згодом – на заводах Австрії, Німеччини, Швеції.

Початок підготовки інженерів-металургів в Україні базувався на європейському і світовому досвіді. Відомо, що перший випуск спеціалістів у КВГУ відбувся у 1903 році. Училище закінчили 16 осіб: 8 випускників отримали дипломи гірників, а 8 – дипломи металургів.

У 1912 році уряд видав Закон про перетворення КВГУ в КГУ – Катеринославський гірничий інститут, у складі якого були факультети: гірничий, металургійний і гірничо-механічний.

У 1930 р. на основі Дніпропетровського гірничого інституту було створено три галузеві ВНЗ: гірничий, металургійний та хіміко-технологічний інститути. До 1935 року ДМетІ мав три факультети: металургійний, механіко-термічний і механічний. У 1935 році було створено інженерно-економічний факультет. Навчальний процес в інституті забезпечували викладачі 31 кафедри. ДМетІ перетворився на центр підготовки інженерних кадрів для заводів чорної металургії. Водночас тут було створено авторитетний дослідницький колектив, який успішно впроваджував наукові досягнення у промисловість.

У цей період широкого розповсюдження набули науково-педагогічні школи з основних напрямів металургійної освіти, науки і техніки, які отримали подальший розвиток. Засновниками й керівниками шкіл стали всесвітньо відомі вчені-металурги: М. О. Павлов, П. Г. Рубін, Л. М. Фортунато, С. М. Кожевников, М. М. Доброхотов, А. Д. Готліб, А. П. Виноградов, З. І. Некрасов, О. П. Чекмарьов, П. Т. Ємельяненко, К. Ф. Стародубов, С. І. Тельний, К. П. Бунін, М. І. Гасик, Ю. М. Таран-Жовнір, В. Й. Лапицький, Ю. М. Яковлєв та ін.

Незагоєною раною залишилися роки Другої світової війни. Але діяльність колективу ДМетІ в роки війни та післявоєнного відродження України викликає почуття гордості. У липні 1941 року до Дніпропетровського артилерійського училища було скеровано п'ятдесят студентів ДМетІ, які взяли участь в обороні Дніпропетровська. Із 600 студентів-чоловіків близько 400 пішли захищати країну. У ніч з 7 на 8 серпня 1941 р. ДМетІ отримав наказ про евакуацію. Виїхавши з Дніпропетровська 12 серпня, ешелон зі співробітниками інституту та їх сім'ями прибув до Свердловська 29 серпня, а на базу свого основного перебування – Магнітогорська – у ніч з другого на третє вересня. Більшість евакуйованих

співробітників ДМетІ працювала в Магнітогорському гірничо-металургійному інституті (МГМІ), а частина – у Сибірському металургійному інституті.

Показово, що завдяки дніпропетровським ученим значно покращилася наукова робота в МГМІ. Вони розробили 26 важливих наукових тем і за свої наукові досягнення цього періоду були нагороджені орденами й медалями, а директор інституту Ісаєнко М.Х. – удостоєний бойового ордена Червоної Зірки.

За роки окупації була майже вщент знищена матеріально-технічна база навчального закладу. Його відбудовою займалися спеціальні будівельні організації, чималу допомогу надавали також студенти, наукові співробітники, викладачі.

Значною подією в історії ДМетІ стало його 50-річчя від дня заснування і нагородження орденом Трудового Червоного Прапора. Висока нагорода надихала колектив інституту на відновлення навчальної та наукової роботи.

У 50-х – 60-х роках паралельно з відновленням і зміцненням матеріально-технічної бази інституту відбувалася інтеграція навчальної та науково-дослідної роботи кафедр, удосконалювалася підготовка науково-педагогічних кадрів. Наприкінці 60-х – початку 70-х років ДМетІ посів провідне місце серед ВНЗ не тільки України, але й Союзу. ДМетІ став відомим в освітньому середовищі багатьох країн (Болгарія, Угорщина, Польща, Німеччина, Румунія, Китай, Югославія, Чехословаччина, Іран, Північна Корея). У ДМетІ навчалось 216 студентів із цих країн, які після захисту дипломів почали працювали на важливих посадах у металургійній промисловості, наукових установах та вищих навчальних закладах.

Активізувалася винахідницька і патентно-ліцензійна робота в інституті. ДМетІ перетворився на один із провідних у СРСР центрів вищої освіти, науки і культури.

Із проголошенням незалежності України, а відтак – почуттям політичної ейфорії та романтизму щодо подальшого самостійного

процвітання нашої держави, – не були враховані ті об’єктивні труднощі, з якими згодом зіткнулася українська економіка. У складних умовах останнього десятиліття ХХ ст. колектив ДМетІ зумів зберегти кадровий потенціал викладачів і наукових співробітників, продовживши кращі традиції в навчально-виховній і науковій діяльності.

У 1992-1993 рр. у результаті атестації інститут був акредитований як вищий навчальний заклад IV категорії і набув статусу Державної металургійної академії України (ДМетАУ). Указом президента України від 8 вересня 1999 року академія, як визнаний флагман металургійної освіти, отримала статус Національного вищого навчального закладу (НМетАУ).

Вступ вітчизняної вищої освіти у ХХІ століття позначився численними заходами та чималими зусиллями, спрямованими на інтеграцію у світовий освітянський простір: у 2003 р. академію було прийнято до Європейської асоціації університетів; 19 травня 2005 р. Україна приєдналася до Болонського процесу; академія уклала міжнародні угоди з 56 університетами 22 країн.

Знаменною подією в міжнародних наукових зв’язках НМетАУ стала Міжнародна наукова конференція AdMet (Advances in metallurgical processes and materials), яка пройшла в академії 28-31 травня 2007 року як подія глобального масштабу у світі металургійної науки. У роботі конференції взяли участь всесвітньо відомі вчені та фахівці з 22 країн п’яти континентів світу. Професор К. Міллз Імперського коледжу Лондона сказав: «Цією конференцією ви нанесли Національну металургійну академію України на карту світу».

Зокрема, у 2014-2015 навчальному році в академії за різними формами вже навчалося близько 230 іноземних студентів.

Отже, за 120 років (1899-2019) існування ДМетІ-НМетАУ було вписано чимало важливих сторінок в історію вітчизняної вищої школи. Вагомий внесок зробили ректори ДМетІ-НМетАУ: І. Л. Малкін, М. П. Циплаков, М. Х. Ісаєнко, Г. Г. Єфіменко, Ю. М. Таран-Жовнір, О. Г. Величко.

Про славетність ДМетІ-НМетАУ свідчить той факт, що серед співробітників і випускників альма-матер є лауреати премій у галузі науки й техніки (168 осіб), заслужені діячі науки і техніки України (26 осіб), заслужені працівники освіти України (23 особи), автори наукових відкриттів (2 особи), заслужений винахідник України (1 особа), почесні професори НМетАУ (38 громадян України, Грузії, Китаю, Німеччини, Польщі, Росії, Хорватії).

Прикро, що в останні роки кризові явища в розвитку нашої держави позначилися саме на освітянській сфері. Але висвітлена вище славетна історія ДМетІ-НМетАУ дає право сподіватися, що академія відновить свою роль флагмана металургійної освіти й науки. Почуття гордості за історію, вірність традиціям і бажання продовжувати історію академії є тими цінностями, які покликана плекати в молодого покоління ХХІ ст. наша альма-матер – гордість минулого та надії сучасного.

Література

1. Британ В. Т. Світова та вітчизняна вища школа: історико-культурологічний аспект / В. Т. Британ. – Дніпропетровськ: РВА «Дніпро-VAL», 2006. – 140 с.
2. Британ В. Т. Сторінки історії ДМетІ-НМетАУ / В. Т. Британ, Л. М.Ткач. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2016. – 56 с.
3. Международные связи ДМетИ – НМетАУ (История, современность, перспективы) / [В. П. Иващенко, В. И. Шатоха, В. Т. Британ и др.]. – Днепр: Акцент ПП, 2017. – 182 с.
4. Національна металургійна академія України /редколегія: О. Г. Величко, В. С. Терещенко, Л. М. Клімашевський, О. Ю. Потап та ін. – К.: Логос України, 2015. – 320 с.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

П.І. Віблій

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка» (м.Львів)

І.І. Лащик

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка» (м.Львів)

К.В. Гусаченко

студентка-магістр кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка» (м.Львів)

Інновації – це є нові (новостворені, застосовані) та удосконалені конкурентоспроможні технології, послуги, продукція. Інноваційна діяльність є тісно пов'язаною з інвестиціями, адже є однією з форм такої діяльності. Це здійснюється задля запровадження досягнень НТП у виробництво, а також у соціальну сферу.

Інновації є невід'ємною, важливою складовою роботи підприємства, що тримає курс на успішний розвиток та яке орієнтоване на інтенсивний економічний ріст. З метою досягнення певних цілей, використання інноваційних стратегій є важливою та невід'ємною частиною роботи підприємства. Не можна забувати про те, що така стратегія неможлива без вкладень інвесторів.

Розрізняють сім типів інновацій: товарна, технологічна, ринкова, маркетингова, управлінська, екологічна та соціальна

На сьогоднішній день у світі передуює «інформація» та «інтернет», тому найбільш популярними інноваційними інвестиціями вважаються напрямки

високих інформаційних технологій та інтернет-проекти. Ця сфера складає 50% світового ринку інноваційних інвестицій.[1]

Інноваційна діяльність фінансується з таких джерел: Держбюджет України, місцеві бюджети, власні кошти держустанов та фінансово-кредитних, позичені і власні кошти суб'єктів інноваційної діяльності, інвестиції (кошти) як фізичних, так і юридичних осіб, а також інші джерела фінансування, що не є забороненими законодавством України.

Таблиця 1

Загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності
промислових підприємств [3]

Частка інноваційних підприємств до загальної кількості промислових підприємств		Витрати на інновації, млн.грн.	Включно за напрямками, (млн.грн.)					
			Дослідження	включно		Придбання інших знань	придбання машин обладнання та програмного забезпечення	інші витрати
				Внутрішні НДР	зовнішні НДР			
2012 р.	17,4	11 480,6	1 196,3	965,2	231,1	47,0	8 051,8	² 185,5
2013 р.	16,8	9 562,6	1 638,5	1 312,1	326,4	87,0	5 546,3	² 290,9
2014 р.	16,1	7 695,9	1 754,6	1 221,5	533,1	47,2	5 115,3	778,8
2015 р.	17,3	13 813,7	2 039,5	1 834,1	205,4	84,9	11 141,3	548,0
2016 р.	18,9	23 229,5	2 457,8	2 063,8	394,0	64,2	19 829,0	878,4
2017 р.	16,2	9 117,5	2 169,8	1 941,3	228,5	21,8	5 898,8	¹ 027,1
2018 р.	16,4	12 180,1	3 208,8	2 706,2	502,6	46,1	8 291,3	633,9

Згідно з вищенаведеною таблицею можна зробити такі висновки, протягом 2012-2018 років, найбільше витрат припадає на придбання машин обладнання та програмного забезпечення, у 2016 році сума досягає піку – 19829 й на наступний рік падає більше ніж в три рази. Також багато витрат припадає на науково-дослідні роботи, дослідження і т.д. Найменше витрат припадає на придбання інших зовнішніх знань (під досягає у 2013 році – 87). На сьогоднішній день розвинені країни прогресують в напрямку

комп'ютеризації, тому збільшуються відповідні витрати. Загальна частка інноваційно активних підприємств протягом останніх 8 років тримається на рівні 16-18%, найбільша частка припадає на 2016 рік – 18,9%.

Таблиця 2

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств [2]

	Витрати на інновації, млн.грн	У тому числі за рахунок коштів, (млн.грн)			
		власних	державного бюджету	інвесторів-нерезидентів	інших джерел
2012 р.	11 480,6	7 335,9	224,3	994,8	2 925,6
2013 р.	9 562,6	6 973,4	24,7	1 253,2	1 311,3
2014 р.	7 695,9	6 540,3	344,1	138,7	672,8
2015 р.	13 813,7	13 427,0	55,1	58,6	273,0
2016 р.	23 229,5	22 036,0	179,0	23,4	991,1
2017 р.	9 117,5	7 704,1	227,3	107,8	1 078,3
2018 р.	12 180,1	10 742,0	639,1	107,0	692,0

Проаналізувавши дані, наведені в табл. 2, можемо зробити висновок, що основним джерелом фінансування інноваційної діяльності українських підприємств є власні кошти. Протягом аналізованого періоду спостерігається зміна в структурі фінансування. В період з 2012-2014років наявним є спад власних коштів як джерела фінансування, аналогічна тенденція, після зростання з 2015 по 2016 роки, спостерігається з 2016 по 2018 роки. Найвище значення показник має у 2016 році, найменше у 2017 році. Іноземне фінансування також не є стабільним, спостерігається різкий спад з 2013 по 2016 роки, та незначний ріст у 2017 році. Позитивним показником є загальне зростання витрат на інновації на підприємствах.

Отже, найбільшим джерелом фінансування інновацій на підприємствах є власний капітал, якого не є достатньо для розвитку інноваційного середовища на ринку. Причиною того є незацікавленість держави в розвитку тої сфери. Найбільші суми є вкладеними на придбання машин обладнання та програмного забезпечення, що залишає позаду не менш важливі напрями як: дослідження і розробки, придбання інших зовнішніх знань, НДР.

Таким чином, інвестиції в інноваційну діяльність підприємств відіграють дуже важливу роль в їх розвитку, що без сумніву позитивно впливає на їх кількість та якість. Також не менш важливим є розвиток науково-дослідних робіт, придбання знань. Інновації відіграють важливу роль в розвитку держави у напрямку – передової, розвиненої країни, саме тому це питання є дуже важливим в теперішній час. Згідно з статистичними даними, можна побачити, що підприємства і більшості інвестують в інновації за рахунок власних коштів, а від держави зацікавленості в даному інвестуванні не спостерігається, що не є негативним. З огляду на це, необхідно вжити певних заходів з метою активізування інноваційних інвестицій з державного бюджету, це підвищить рівень наукових, технічних, дослідницьких знань та можливостей країни.

Література

1. Про інвестиції-Інноваційні інвестиції- [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://xn----dtbjmwegiok9b3mho.xn--j1amh/%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%B2-%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97/>
2. Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств- [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ni/ind_pp/df_id_pp_u.xlsx
3. Загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності - [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ni/ind_pp/zov_id_u.xlsx

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФОНДІВ

П.І. Віблій

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

І.І. Лащик

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

М.В. Кухар

студентка-магістр кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

Інвестиційні фонди є фінансовими посередниками, що накопичують переважно кошти дрібних приватних інвесторів з метою їх подальшого інвестування в державні й корпоративні цінні папери (зокрема в корпоративні облігації). Інвестиційні фонди забезпечують для індивідуальних інвесторів високий рівень прибутковості, захист від кредитних ризиків і професійне управління активами. Основна особливість інвестиційних фондів полягає в тому, що вони дають можливість власникам порівняно невеликих сум мати свою частку в активах фондів, і ця частка не обмежується одним фінансовим інструментом, а є диверсифікованою по багатьох різних фінансових інструментах. Через це ці фонди й одержали назву колективних або взаємних¹. Актуальність дослідження стану та перспектив розвитку інвестиційних фондів на ринку корпоративних облігацій в Україні зумовлена тим, що з 90-х років XX ст. їх роль на фінансових ринках помітно зростає. Ці фонди стали одним з найвпливовіших інститутів на фінансовому ринку, що свідчить про загальну тенденцію зростання значення інституціональних інвесторів порівняно з банківським

сектором. Інвестиційні фонди дали можливість величезній маси індивідуальних інвесторів брати участь в операціях на ринку цінних паперів, який через невеликий розмір їхніх капталів до того часу був для них недоступний.

Найбільшого поширення у розвинених країнах набули все-таки відкриті інвестиційні фонди завдяки їхній високій ліквідності. У США ці фінансові інститути за обсягами акумульованих коштів поступаються лише страховим компаніям та пенсійним фондам. [1]

Розширенню діяльності взаємних фондів сприяло зростання доходів населення, прогрес самих фінансових операцій та їх технічного забезпечення, а також підвищення надійності фінансового ринку в цілому. Це зумовило швидке зростання популярності цих фондів, збільшення кількості й поліпшення ліквідності пропонованих фінансових інструментів, зростання обсягів активів інвестиційних фондів. Тому сьогодні в економічно розвинених країнах взаємні фонди за обсягом активів конкурують з банками і страховими компаніями.

В Україні формується національна система інвестиційних фондів як складова частина вітчизняної фінансової системи. Як відзначають З.Г. Ватаманюк та О.Л. Дорош, в основу структурної організації фінансової системи України покладено орієнтовану на банки модель за німецьким зразком універсального фінансування комерційними банками. Не зважаючи на це, деякі елементи фінансової системи в Україні (зокрема, система моніторингу учасників ринку цінних паперів) створено за зразком ринково орієнтованої американської моделі [2].

Активна діяльність інвестиційних фондів на ринку корпоративних облігацій зумовлена низкою чинників. Інвестування коштів фондів у цінні папери (з метою одержання прибутку у формі інвестиційного доходу), зокрема в облігації, дають змогу знизити (порівняно з банківським кредитом) вартість запозичення ресурсів і збільшити термін їх надання. Інвестиції в облігації приваблюють різні категорії інвесторів, оскільки порівняно з

інвестиціями в акції вони менш ризиковані, причому, як зауважує О. Є. Абрамов, емітенти не потрапляють у залежність від однієї чи кількох фінансових структур, зберігаючи контроль над управлінням інвестиціями⁵. Інвестиційні фонди зацікавлені в розміщенні коштів на довгостроковій основі в цінні папери з більш низькими ризиками й підвищеною ліквідністю

Інститути спільного інвестування в Україні, так само як аналогічні інвестиційні (взаємні) фонди в інших країнах, є одним з фінансових посередників, розвиток яких відбувається найдинамічніше. Перспективи подальшого розвитку діяльності ІСІ на ринку корпоративних облігацій в Україні пов'язані з подальшою роботою з удосконалення нормативної бази (зокрема внесення змін і доповнень у Закон України «Про інститути спільного інвестування») у напрямі вдосконалення системи обліку та реєстрації прав власності на цінні папери, а також захисту інвесторів. Це дасть населенню альтернативний механізм не тільки збереження своїх вкладів, а й отримання прибутку за ними.

В міру зниження прибутковості банківських депозитів попит на альтернативні інструменти інвестування (зокрема облігації) може зрости. Однак розвиток облігаційних фондів залежить також від таких факторів, як зростання доходів індивідуальних інвесторів, а також їх поінформованості про можливість інвестувати свої заощадження через облігаційні фонди. Серед чинників, які стримують розвиток інвестиційних фондів можна назвати, по-перше, недостатній рівень прибутків так званого середнього класу (заощадження якого є основним джерелом коштів інвестиційних фондів в економічно розвинених країнах); по-друге, – недостатність надійних інструментів на внутрішньому ринку (у разі корпоративних облігацій це виявляється у складності точної оцінки кредитного ризику через інформаційну закритість емітентів облігацій, коротких строках погашення та низькій ліквідності ринку); по-третє, – низький рівень організації ринку цінних паперів, у тому числі корпоративних облігацій; по-четверте, –

недостатню організованість обліку прав власності на цінні папери, зокрема відсутність повноцінного національного депозитарію.

Крім того, розвиток діяльності інвестиційних фондів на ринку корпоративних облігацій в Україні потребує проведення моніторингу ліквідації, реорганізації та перетворення ІСІ, а також заходів для підвищення загального рівня довіри у потенційних індивідуальних інвесторів до ІСІ та до корпоративних боргових зобов'язань узагалі. Очевидно, що основною передумовою такого розвитку є зростання добробуту населення, що підтверджує загальносвітова практика. Напрями подальших досліджень пов'язані з вивченням закономірностей зростання діяльності інвестиційних фондів на ринку корпоративних облігацій України.

Література

1. Перспектива розвитку інвестиційних фондів [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <http://referat-ok.com.ua/investuvannya/perspektivi-rozvitku-investiciinih-fondiv>
2. Ватаманюк З. Г., Дорош О. Л. Небанківські фінансові інститути в економічній системі США // Фінанси України. – 2018. – №3. – С. 119–127.

**ТЕНДЕНЦІЇ НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ**

Л.О.Гришина

к.е.н., доцент, зав. кафедри економіки і організації виробництва
Первомайської філії Національного університету кораблебудування імені
адмірала Макарова

І.В.Тарасов

к.х.н., доцент, зав. кафедри фундаментальних та загальнотехнічних
дисциплін Первомайської філії Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова

В складних трансформаційних умовах реалізація обраної інноваційної моделі розвитку економіки обумовлює необхідність модернізації промислової сфери, яка має бути міцним фундаментом для розширеного суспільного та економічного відтворення інших галузей національної економіки. Модернізація промислових галузей, забезпечення їх випереджаючого розвитку – одна з найважливіших умов побудови постіндустріального суспільства, що ґрунтується на ефективному використанні інтелектуального капіталу, результатів наукових досліджень, нових високих технологій. Ці важливі складові, з однієї сторони, створюють інноваційно – продуктивне середовище, а з іншої – уявляють собою елементи моделі інноваційного процесу. Сучасні умови економічного розвитку України диктують необхідність вироблення засад нарощування інноваційної активності у промисловій сфері кожного регіону з урахуванням наслідків загострення як фінансово-економічної кризи, так і наслідків непередбачуваних карантинних заходів зупинки діяльності вітчизняних виробників.

Розробці теоретичних і практичних аспектів проблем управління науково – технічною сферою, активізації інноваційних процесів та

інноваційному розвитку присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених – економістів. Так, відомий вчений В.М. Гєєць зазначає, що «...наукові дослідження, освіта, інноваційна діяльність підприємств, розвиток науково – дослідної інфраструктури – галузі із значними зовнішніми ефектами. Концентруючи матеріальні ресурси на перспективних напрямках, держава сприятиме прогресивним технологічним зрушенням у рамках національної економіки» [1].

Інші дослідники наголошують на необхідності формування великих науково – виробничих структур, які маючи достатні інтелектуальні, кадрові, технічні, фінансові ресурси, сприяли б активізації інноваційної діяльності та підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного виробника [2]. Ці питання залишаються важливими і для економічних систем окремих регіонів.

Миколаївська область - це високорозвинутий індустріальний регіон держави, який ще декілька років назад визначався потужною багатогалузевою промисловістю. У структурі промисловості регіону важливе місце займає машинобудування і металообробка, серед яких виділяються такі галузі, як суднобудування й енергетичне машинобудування. Промислові підприємства області забезпечують до 50% обсягів продукції суднобудування України, понад 90% державного виробництва газових турбін, 80% глинозему – сировини для виробництва алюмінію. Проте, у 2019 році проти 2018 року виробництво промислової продукції в області скоротилось на 1,6% (в цілому по Україні – на 1,8%). Серед провідних галузей промисловості області не досягнуто рівня виробництва 2018 року у машинобудуванні (крім ремонту і монтажу машин і устаткування) – на 3,1%, металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування – на 0,6%.

Інноваційну активність промислових підприємств Миколаївської області можна визначити за питомою вагою інноваційно - активних підприємств і тих, які безпосередньо впроваджують інновації. Дані, представлені в таблиці 1, свідчать про неоднозначну динаміку цих

показників. Якщо з 2000 р. по 2007 р. спостерігається зменшення як кількості, так і частки інноваційно активних підприємств Миколаївського регіону, то вже, починаючи з 2008 р. поліпшується ситуація у інноваційній сфері регіону. Найбільша інноваційна активність відмічається на підприємствах з виробництва харчових продуктів і напоїв (їх питома вага становила більше 30%), з виробництва машин і устаткування (понад 17%).

Таблиця 1. Динаміка основних показників інноваційної діяльності в Миколаївській області

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Кількість впроваджених нових технологічних процесів, од.	Загальна сума витрат на інноваційну активність, млрд. грн
2004	6,8	13	268,0
2005	5,6	18	255,5
2006	7,4	14	239,7
2007	4,4	9	240,9
2008	6,4	20	342,0
2009	7,4	29	426,3
2010	9,1	30	519,1
2011	9,7	36	403,0
2012	13,8	29	362,2
2013	11,7	13	716,4
2014	10,1	35	606,8
2015	23,7	13	291,6
2017	17,2	29	324,9

Джерело: складено авторами за статистичними даними [3]

Як видно з таблиці 1, останніми роками відбувається зниження інноваційної активності Миколаївського регіону. Так, за останні десять роки майже в 2 рази менше підприємств зацікавлені у розвитку інноваційних процесів, а в порівнянні з 2004 р. цей показник взагалі зменшився майже втричі.

Разом з цим, намітилися позитивні зрушення у розвитку наукової діяльності Миколаївського регіону. Особливістю є випереджуючі темпи змін фундаментальних досліджень, що створює підґрунття для активізації прикладних і науково – технічних розробок. Хоча, якщо і врахувати

інфляційні процеси, то фактичне збільшення цих показників буде дещо меншим, але все ж таки ці зміни є позитивними.

Вирішення завдання модернізації промислового виробництва можливе у разі ефективного застосування результатів інтелектуальної праці науково – технічних працівників. На жаль, їх чисельність протягом останніх двадцяти років значно зменшилась. Якщо в 2000р. вона становила – 2288 осіб, то в 2018 році на Миколаївщині наукові і науково – технічні роботи виконували 2116 осіб, які забезпечили впровадження 3843 інноваційних видів продукції, 920 видів техніки, 2002 нових технологічних процесів.

Розвиток сприятливого науково-інноваційного середовища потребує належної фінансової підтримки та стимулювання науково – технічного потенціалу промислової сфери, що обумовлено тим, що внутрішній ринок наукомісткої продукції продовжує скорочуватись і тим, що в структурі витрат на інноваційну діяльність значну вагу займають кошти на фундаментальні дослідження і прикладні розробки та на придбання основних засобів. Як свідчать статистичні дані, протягом останніх років витрати на інновації промислових підприємств регіону мають тенденцію до підвищення. Зростає також і частка власних коштів підприємств у структурі витрат на інноваційну діяльність.

Слід відзначити, що крім розглянутих вище складових (наукова, фінансова, кадрова) ресурсної бази науково – інноваційної діяльності, важливе значення має розбудова інноваційної інфраструктури, яка виступає важливим фактором формування сприятливого інноваційного середовища.

Для Миколаївського регіону важливість означених проблем формування дієвої системи сприяння інноваційно – інвестиційному розвитку промислового сектору підкреслюється Концепцією загальнодержавної цільової економічної програми розвитку кораблебудування на період до 2035 р. Зокрема, зазначається, що проведення модернізації, технічного переоснащення і забезпечення ефективного використання виробничих потужностей галузі, передбачає посилення значення регіональних чинників її

розвитку. Саме питання державної підтримки науково – дослідних робіт, розвиток виробничого і науково – технічного потенціалу, оновлення основних фондів підприємств, впровадження високих наукоємких конкурентоспроможних технологій у пріоритетних напрямках інноваційної діяльності у підгалузях суднобудування є одними з важливих завдань, означених в цих документах [4; 5].

Отже, основними чинниками, які стримували науково – інноваційне забезпечення розвитку промисловості у Миколаївському регіоні протягом останніх років, були такі: нестача власних коштів, недостатня фінансова підтримка держави, відсутність фінансових коштів замовника, тощо.

Саме тому серед основних заходів поліпшення науково – інноваційного забезпечення розвитку промислового виробництва у регіоні на сучасному етапі можна відзначити:

- поєднання науково – дослідних установ академічного, вузівського і корпоративного секторів із залученням матеріально – технічної бази промислових підприємств, проектно – конструкторських організацій;
- створення економічно вигідних умов для участі наукових організацій та підприємств в розробці принципово нових технологій, техніки та матеріалів;
- запровадження механізму надання пільг промисловим підприємствам щодо проведення власних науково-дослідних робіт та активізації використання їх інтелектуального потенціалу у забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Література

1. Геєць В.М. Формування і розвиток фінансової кризи 2008-2009 років в Україні. *Економіка України*. 2010. №4. С.5-15.
2. Маліцький Б., Попович О. Про невідкладні заходи щодо посилення ролі науки та технологій в економічному і соціальному розвитку України. *Економіст*. 2005. №4. С.31-35.

3. Статистичний щорічник Миколаївської області. Головне управління статистики у Миколаївській області . Миколаїв, 2019. 530 с.
4. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку кораблебудування на період до 2035 року. КМУ від 6 травня 2009 р.
5. Гришина Л. О., Карась П. М., Приходько Н. В. Розвиток суднобудівної індустрії в контексті реформування транспортної системи України. [*Вісник економіки транспорту і промисловості*](#). 2017. Вип. 58. С. 86-96.

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ З
ВИКОРИСТАННЯМ ЛОГІСТИКИ ЯК ІННОВАЦІЯ ПІДТРИМКИ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

Я. А. Дроботя

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту
Полтавської державної аграрної академії (м. Полтава)

В реаліях постійного балансу між прибутками власника підприємства та задоволенням кінцевих споживачів діють більшість підприємств сьогодення, тим самим намагаючись утримувати конкурентні позиції на ринку.

На шляху утримання конкурентних позицій підприємства перебувають у постійному пошуку все нових і нових методів здійснення управління, оптимізації та ефективності використання ресурсів, покращення якості продукції, задоволення потреб споживачів тощо.

Вважаємо, що одним із шляхів утримання даних конкурентних позицій на ринку для підприємств будь-якої галузі економіки є управління орієнтоване на фінансовий ризик та логістику.

Варто зазначити, що зарубіжний досвід втілення даних методів управління вказує на їх високу ефективність, однак ці методи майже не використовуються в реаліях вітчизняних підприємств. А тому, вони є певною інновацією стосовно управління для підприємств в межах України.

Дані методи управління базуються на тому, що:

- логістичне управління – передбачає розгляд виробництва як певного матеріалопотоку в логістичному ланцюзі постачання – виробництво – збут [2, 3, 4]. Тобто за даного управління весь процес виробництва розглядається як єдиний, комплекс системних дій, що дозволяє скоротити витрати на зберігання, постачання, збут продукції, управлінські витрати та звести до мінімуму фінансові ризики пов'язані з вузькими місцями управління;

- управління з використання теорії ризик-менеджменту передбачає дослідження ймовірності та обсягів можливих збитків, недоотримання прибутку або ж відхилення від запланованих результатів внаслідок здійснення певної фінансової операції, певного виду діяльності, діяльності підприємства в цілому [1]. Дане управління дозволяє вчасно виявити ризикові ситуації та у випадку якщо ризик буде значним відмовитись від певної операції, діяльності. Окрім того дане управління орієнтоване на використання стратегій управління, котрі дозволяють звести до мінімуму ризикові ситуації або ж вказують на доцільність відмови від певної операції, діяльності.

Поєднання логістичних методів управління з управлінням орієнтованим на ризик-менеджмент, з нашого погляду, є інноваційним для вітчизняних підприємств, оскільки дозволить виявляти ризикові ситуації під час здійснення управління діяльністю підприємства не у певному проміжку здійснення діяльності, а у комплексі нерозривного матеріалопотоку, що дозволить знизити фінансові ризики та забезпечить високу стійкість діяльності підприємства.

Варто сказати, що нині дане управління досить легко впровадити в діяльність підприємств завдяки комп'ютерним технологіям, котрі дозволяють повністю автоматизувати весь матеріалопотік включаючи виробничу і фінансову складову. Окрім того завдяки автоматизації матеріалопотоку досить легко виявити проблемні місця здійснення управління, проблемні місця виробництва і фінансування та завдяки використанню певних комп'ютерних програм досить швидко розрахувати ймовірність виникнення фінансового ризику, а також використовуючи комп'ютеризацію запровадити управлінські підходи щодо зменшення фінансового ризику впродовж всього логістичного ланцюга.

Варто відзначити також, що управління логістичним ланцюгом з використанням ризик-менеджменту базується на певній досить ґрунтовній системі оціночних показників, котра включає:

- статистичне дослідження з використанням показників коефіцієнту варіації, середньоквадратичного відхилення, показників ймовірності виникнення збитків, дослідження максимально можливих обсягів збитку;
- дослідження з використанням економіко-математичного моделювання певної ситуації впродовж матеріалопотоку;
- використання методу екстраполяції тренду;
- використання нестандартних методів прийняття рішень, таких як експертна оцінка, метод «дерево рішень», метод «риб'яча кістка» та ін.;
- використання ABC та XYZ методів під час логістичного управління, що дозволяє з використанням статистичних методів виявити проблемні ризикові ситуації та мінімізувати, нейтралізувати їх або ж відмовитись від певного виду діяльності, операції, якщо вона є досить ризиковою.

Окрім того під час даного управління використовуються традиційні системи управління матеріалопотоком, що базуються на штовхаючих та тягнучих системах на стратегічному рівні.

Література

1. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками: учебник. К.: Ника-Центр, 2005. 600 с.
2. Дроботя Я. А. Собчишин В. М., Дорошенко О. О. Фінансові ризики в логістичному ланцюгу аграрного підприємства. Structural transformations and problems of information economy formation: Collective monograph. Yunona Publishing, New York, USA, 2018. P. 88-95.
3. Дроботя Я. А. Управління матеріальними запасами з використанням теорії управління фінансовими ризиками. Вісник Мукачівського державного університету «Економіка та суспільство». Мукачево. 2019. № 20. С. 627-634. URL: <http://economyandsociety.in.ua>.
4. Перебийніс В. І., Дроботя Я. А. Логістичне управління запасами на підприємствах: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2012. 279 с.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИШІВ

Г.П. Євсєєва

Д-р н. з держ. управ., професор, завідувач кафедри українознавства, документознавства та інформаційної діяльності ЗВО «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» (м. Дніпро)

Розвиток сучасного суспільства ставить перед вищою школою нові високі вимоги до науковців вишів: вміння креативно мислити, знаходити найкращі варіанти вирішення складних ситуацій, чітко й логічно будувати і висловлювати свої ідеї, подавати результати своєї творчої праці у формі академічних текстів. Такий процес модернізації вищої школи багато в чому визначається станом академічної культури, яка тісно пов'язана з академічною доброчесністю. Це стало поштовхом до підвищення уваги науковців і практиків до з'ясування сутності академічної доброчесності та її ролі в забезпеченні якості освіти та наукової діяльності (А. Є. Артюхов, Н. Г. Сорокіна та ін. «Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: колективна монографія» (2017) [1], Ю. В. Гаруст, Б. О. Павленко «Академічна доброчесність – шлях до захисту інтелектуальної власності українських науковців» (2017) [2], Я. О. Тицька «Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти» (2018) [8], Т. Добко «Академічна культура та доброчесність, як соціальний капітал сучасного університету» (2016) [3], Т. Фініков «Академічна доброчесність: глобальний контекст та національна потреба» (2016) [7] та інші).

Закон України «Про вищу освіту» (розділ 1, стаття 1) регламентує визначення академічної доброчесності: «Академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених Законом України "Про освіту", цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів

навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [4]. Академічне письмо (академічне писання) — це діяльність дослідника чи викладача зі створення спеціалізованих фахових наукових чи навчальних текстів. Оформлення, подання у письмовій формі результатів наукових, науково-навчальних досліджень.

Розумова культура великою мірою залежить від мовної культури. Розвинуті мовні навички – запорука правильного, продуктивного мислення. Ученому вони потрібні не тільки для оприлюднення, а й для народження ідей. Сучасна українська мова надає авторові всі можливості для того, щоб ефективно передавати свої думки, а читачеві – глибоко розуміти й засвоювати їх. Отож основою академічного письма є металінгвістичні вміння і навички, тобто вміння читати і розуміти текст, аналізувати його, читати написане критично, формулювати індивідуальну, авторську і конкретну позицію тощо. Академічне письмо має справу з теоріями і причинами, що регулюють процеси і практику в повсякденному житті, а також досліджує альтернативні пояснення цих подій.

Стійкою перепорою до розвитку навичок доброго академічного письма в Україні є традиція подекуди неякісних, несумісних із кращим світовим досвідом і вимогами практик академічного письма (недосконала структура наукової статті та анотації до неї, відсутність традиції належного рецензування, необхідність наукових публікацій для звіту, а не як презентації власного дослідження, плагіат тощо). Тиск цих традицій суттєво загальмовує поширення кращих практик академічного письма в Україні серед дослідників і викладачів.

Перші спроби систематизації власного досвіду та напрацювань почасти почали з'являтися. У межах Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні очільниця кафедри історії факультету гуманітарних наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» Наталя Шліхта та доцента кафедри теорії і права Національного транспортного університету Ірина Шліхта розробили методичні рекомендації та програму курсу «Основи академічного письма». До цих

рекомендацій варто дослухатись та застосовувати в кожному виші, оскільки рекомендований курс сприяє поширенню навичок академічного письма.

«Світло і тіні наукового стилю» — монографія П. Селігея, що вийшла 2016 р. у видавництві «Києво-Могилянська академія» теж спрямована на поширення основних засад академічного письма [6]. У книзі досліджуються мовно-виражальні засоби, від яких залежить комунікативна повноцінність, стильова досконалість і читабельність сучасних наукових текстів. Виявлено й критично проаналізовано властиві псевдонауковому мовленню стильові помилки та комунікативні вади. Досліджено виражальні засоби та механізми сприйняття, що забезпечують повноцінне засвоєння наукової інформації, підтримують увагу, заохочують до співдумання, справляють на читача інтелектуальний вплив. Сформульовано низку практичних рекомендацій авторам наукових текстів.

Свою особливу позицію викладає С. Ревуцька, в опублікованому у 2018 році курсі лекцій «Академічне письмо». На думку автора академічне письмо не випадкова дисципліна у вишах. Її завдання формулювати й доводити власні думки, гіпотези й висновки, оформлювати академічний текст відповідно з властивими для української мови нормами [5].

У спеціалізованій літературі науковий текст кваліфікується як монологічний [7], але йому, як і будь-якому іншому тексту, властива спрямованість на адресата. Вчений пише для колег з метою передати власні спостереження і висновки, спростувати чи підтвердити попередні дослідження, висловити своє бачення розв'язання якоїсь проблеми тощо. Тому він вступає в діалог, а то й полілог з попередниками та з майбутніми опонентами, оформлюючи свою інтелектуальну власність в словесні форми. Ця унікальність, одночасна монологічність і діалогічність, виражається у використанні різних мовних засобів опанування якими і передбачає курс «Академічне письмо». Уведення цього курсу в навчальні програми вишів як обов'язкової дисципліни сприятиме вихованню загально академічної наукової культури та запорукою збереження інтелектуальної власності.

Література:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
2. Гаруст Ю. В. Академічна доброчесність – шлях до захисту інтелектуальної власності українських науковців / Ю. В. Гаруст, Б. О. Павленко // *Правові горизонти*. 2017. Вип. 4. С. 88-95. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ln_2017_4_15
3. Добко Т. Академічна культура та доброчесність, як соціальний капітал сучасного університету // *Академічна чесність як основа сталого розвитку університету*. Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016. С. 37 – 52.
4. «Про вищу освіту». Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Ревуцька, С.К. Курс лекцій з дисципліни «Академічне письмо» / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. українознавства; уклад. С.К. Ревуцька. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2018. – 81 с.
6. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю.– К., 2016. – 627 с.
7. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посіб. – К.: Альма-матер, 2012. – 216 с.
8. Тицька Я. О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2018. № 34. С. 4-7.
9. Фініков Т. Академічна доброчесність: глобальний контекст та національна потреба // *Академічна чесність як основа сталого розвитку університету*. Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016. С. 9 – 36.
10. Шліхта Н., Шліхта І. Методичні рекомендації та програма курсу «Основи академічного письма». URL: <http://www.saiup.org.ua/resursy/osnovy-akademichnogo-pysma-metodychni-rekomendatsiyi-ta-programa-kursu/>

**THE BALANCED SCORECARD
AND FEATURES OF ITS USING FOR IMPLEMENTATION
OF PROJECTS AIMED AT DEVELOPMENT
OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF AN ENTERPRISE**

O. Zavhorodnia

Dr. Sc. (Econ.), Prof., Professor of Department
of International Economics, Political Economy and Governance
of National Metallurgical Academy of Ukraine (Dnipro)

A. Dushyna

Undergraduate Student of Faculty of Economy and Management
of National Metallurgical Academy of Ukraine (Dnipro)

The economic reality of the age of globalization modifies significantly the environment of international economic relations, raises the requirements for the quality of managerial decisions of state institutions and business structures in the sphere of development and implementation of foreign economic activity (FEA).

Enterprises are the main subjects of modern international economic relations and the basic units of international business [1-2]. Entering the world markets and integrating them in different forms into the world value chains, on the one hand, opens up new opportunities for them to improve the technological process, expand the sales network, increase profits, increase the efficiency and return on financial assets. On the other hand, it increases the number of expenditures and the risk level of operational and investment activity, compels to respond to powerful competitive challenges, to adapt to external price shocks and fluctuations of the exchange rate, global and regional force majeure [3].

Analysis and comprehensive assessment of the positive and negative effects of certain international commercial projects, their influence on the short and long-term dynamics of economic and financial results of the enterprise require the use of modern professional methodological tools.

Balanced Scorecard (BSC) is a modern information-analytical management tool that allows to carry out a comprehensive assessment of the efficiency of the

enterprise, decomposition of its mission and strategy, measures for their implementation. Since the 1990s, it has become widespread in the scientific community and the management of leading corporations.

In the author's version of R. Kaplan and D. Norton [4], this methodology is based on a system of monetary and non-monetary indicators that characterize the activity of an enterprise (or more precisely, internal business processes) in four interrelated directions.

1. The financial component involves the relationship between the strategy of the company development and financial goals, which are a kind of guidance in determining the tasks and parameters of other components. However, when establishing financial indicators that determine the implementation of the strategy of enterprise development, it is necessary to take into account the stage of the life cycle of the enterprise. For example, at the stage of growth of an enterprise as such an indicator can be accepted growth of profit and sales volumes in the target segment of the market, at the stage of sustainable development - indicators of profitability of investments, return on equity and attracted capital, etc.; at the stage of maturity, cash flow from the core business and a decrease in working capital requirements. In addition, the financial component typically includes risk assessments of the strategy (for example, diversification of business lines and sources of company revenue).

2. The client component identifies the target segments of the consumer market and the target group of customers. Key components of the client component include: market share, maintaining the customer base, expanding the customer base, meeting customer needs, customer profitability.

3. The internal business processes component defines the activities that are the most important for achieving the goals of consumers and shareholders. The goals and indicators of this component are formed after the development of financial and client components, which allows to orient the parameters of internal business processes to the satisfaction of clients and shareholders. It is recommended to determine the value chain of internal business processes, which

includes three main business processes: innovative, operational and after-sales service. Accordingly, each of the internal business processes must be defined as the key indicators of their assessment. The most important indicators for evaluating the main internal business processes are cost, quality of products (services) and duration of the time cycle (production, sales, customer service, etc.).

4. The personnel training and development component forms the appropriate personnel support at the enterprise. The main indicators of this component allow you to evaluate the personnel situation in the company. These include employee satisfaction, staff retention, and employee effectiveness. Employee satisfaction is considered to be a condition that provides the other two indicators. Employee satisfaction is influenced by such stimulating factors as areas of staff competence, the technological infrastructure of the enterprise, favorable climate in the team.

The inclusion of a large number of businesses in the global economic network necessitated the modification of the BSC by supplementing many of the areas of analysis with the foreign economic component.

A thorough analysis of domestic and international business processes allows us to identify major processes that require improvement and development in the circumstances and constraints. The efficiency of business processes determines the value of the company, which depends on the number of attracted customers, the final financial result, attractiveness to investors. Once key business processes have been identified, they identify the indicators that characterize these processes and develop performance metrics (Table 1).

However, the concept and methodology of BSC have both strengths and weaknesses. The undeniable advantages include: broad context and complexity; understanding of the interdependence of different spheres of activity of the organization; the ability to transform an organization's strategy into specific objectives and metrics; focus on a limited number of key indicators to reduce the amount of excess information and information "noise"; flexibility and adaptation to the features of any organization; relative ease of use. The disadvantages may

include: a fuzzy representation of the interrelation of criteria; customer-oriented, ignoring other stakeholders (employees, suppliers, resellers); lack of monitoring of competition and technology development, which deprives the model of certain dynamism.

Table 1 - Business Process Indicators for Operating Performance Analysis *

Process group	Indexes
Innovative processes	– percent of the sales of new products in total sales; – the number of new product launches compared to competitors, as well as new product launches compared to targets; – development time of the next generation of products; – the number of key products for which the company is on the market first or second; – break-even time;
Operating processes	– time indicators that determine the timeliness of service (duration of the production cycle, production cycle efficiency (ITU), etc.); – quality indicators (the rate of defective parts per million, output, quality output from the first time, the magnitude of the defect, repeated work, the number of returns, etc.); – cost indicators for the most important internal business processes, which can be measured by using activity calculations;
After-sales processes	– performance indicators, – time indicators, – Quality and cost metrics
Indicators of foreign economic activity	– share of proceeds from foreign trade operations in the enterprise's revenues; – export and import volumes, indicators of geographical diversification; – indicator of contractual discipline in international commercial operations; – index of foreign exchange efficiency of foreign exchange activity; – the margin of exchange rate stability.

* Compiled by authors using [4-5].

These disadvantages of a balanced scorecard have led to the emergence of new models using the same methodology, the so-called Post-BSC [5], among which the most promising for use by enterprises - FEA entities are:

- TPS (Total Performance Scorecard) - a general performance model in which the human factor and the system of personal performance enhancement play a special role;

- Intangible Assets Monitor (IAM) model, focused on managing business competencies, which is seen as the basis for the formation of company knowledge and value;
- Intangible Assets Monitor (IAM) model, focused on the management of business competencies, which are seen as the basis for the formation of company knowledge and value. It is based on the analysis of the value and structural dynamics of the "portfolio" of intangible assets, its contribution to the overall results, profitability and market value of the company;
- Model SN (Skandia Navigator), focused on the role of leadership and staff motivation;
- OVAR (Objectives - Variables' Action - Responsables) method, whose feature is the decomposition of company goals and functional indicators not only by time dimension ("strategy" or "tactics") but also by the hierarchy of the management system.

Literature

1. Сучасна міжнародна економіка: підручник / За ред. В.М. Тарасевича. – Дніпро: ПБП «Економіка», 2019. – 386 с.
2. Дунська А.Р. Зовнішньоекономічна діяльність: теорія і практика: навч. посіб. / А.Р. Дунська – К.: Кондор, 2013. – 687 с.
3. Коваленко О.М. Особливості складання бізнес-плану зовнішньоекономічної діяльності / О.М. Коваленко, С.С. Шаповал // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka-ua.ency.biz/?p=8301>
4. Каплан Роберт С. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию/ Каплан Роберт С., Нортон Дейл П. // Пер. с англ. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003. – 304 с.
5. Малярець Л. М. Збалансована система показників в оцінці діяльності підприємства / Л. М. Малярець, А. В. Штереверя. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 188 с.

СИНЕРГІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

К.О. Колєдіна

к.е.н., викладач кафедри фінансів та кредиту Харківського національного
університету будівництва та архітектури (м. Харків)

В сучасних мінливих умовах господарювання конкурентоспроможність будь-якого підприємства витупає однією з найвагоміших складових ринкової економіки. Вона визначає можливість підприємства адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури, нового законодавства, змін податкової системи, прогнозувати цінову політику, займатись пошуком нових джерел фінансування, оптимізувати ефективність використання сировинних ресурсів, забезпечувати наявність висококваліфікованого персоналу та враховувати інші аспекти, які необхідні для успіху підприємству. Досягнення поставлених цілей повинне реалізовуватись в тому числі й за рахунок синергетичного ефекту.

Проблемам дослідження конкурентоспроможності підприємств присвячено праці таких вчених, як: П. Самуельсона, І. Шумпетера, М. Портера, Г. Азоева, Р. Фатхутдінова, А. Юданова, А. Градова, Ю. Іванова, В. Винокурова, П. Зав'ялова та інших, в наукових роботах яких створено теоретичне підґрунтя, що визначає сутність, принципи та механізми управління конкурентоспроможністю підприємств.

Дослідженню процесу синергії та отриманню синергетичного ефекту також присвячено багато наукових праць, як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, значний внесок серед яких належить таким авторам, як: Д. Аакеру, І. Ансоффу, Г. Кіндрацькій, М. Портеру, В. Уварову, Р. Фатхутдінову та іншим. Проте, незважаючи на ґрунтовні дослідження даної тематики дотепер

відсутній єдиний підхід в розумінні процесу синергії, а сама синергія не завжди реалізується на практиці, що підтверджує актуальність обраної теми.

Для дослідження ролі синергії в підвищенні конкурентоспроможності підприємства доцільним є вивчення підходів до трактування понять «конкурентоспроможність» та «синергія».

Так, етимологічною основою поняття «конкурентоспроможності» є латинське слово «*concurrentia*», що в перекладі означає «зіткнення, змагання, суперництво». В перекладі з англійської мови дієслово «*compete*» «конкурувати» лежить в основі слова «*competitiveness*» (з англ. «конкурентоспроможність»).

Переважає більшість авторів, які досліджують проблему конкурентоспроможності підприємства, виділяють чотири наукових підходи до його трактування, а саме: компаративний, ресурсний, поєднання компаративного й ресурсного та системний. Проте кожний з названих підходів характеризується відповідними напрямками [1, с. 57-66]. Так, в рамках ресурсного підходу І.М. Злидень надає поняттю «конкурентоспроможність» таке визначення: «це спроможність підприємства до отримання синергічного ефекту від раціонального використання конкурентних переваг» [2, с. 76].

Термін «синергія» означає сумарний ефект взаємодії двох або більше факторів, дія яких істотно перевершує ефект кожного окремого компонента. Автори в своїх роботах [3-5] визначають суть синергії як узгодженої, взаємно посилюючої дії двох або декількох підсистем, що збільшує впорядкованість системи в цілому, в результаті чого єдина система виробляє більший ефект, ніж всі її підсистеми окремо.

Автор Фатхутдінов Р.А. звертає увагу на закон синергії, що виявляється в тому, що сума властивостей системи не дорівнює сумі властивостей її компонентів. Під властивістю компоненти розуміється склад параметрів, які її характеризують, їх взаємозалежність та зміна в часі. При високій організованості системи сума властивостей системи може бути вище суми

властивостей її компонентів та навпаки. Різниця між сумою властивостей системи та сумою властивостей її компонентів називається синергетичним ефектом. [3, с. 81-83].

Вважається, що синергетичний ефект може досягатись за рахунок поділу та кооперації праці, дотримання принципів раціоналізації процесів (паралельності, пропорційності, безперервності, ритмічності), мотиваційної сумісності членів колективу, встановлення в колективі сприятливого морально-психологічного клімату, що характеризується зниженням ділових, фінансових та інвестиційних ризиків, скороченням операційних витрат і збільшенням прибутку, зниженням потреби в інвестиціях, зменшенням кількості персоналу, економії за рахунок масштабу та збільшення частки ринку [3, с. 81-83; 4, с. 6-66].

До умов досягнення синергетичного ефекту в питанні підвищення конкурентоспроможності підприємства можна віднести наступні:

- постановка чітких цілей та доведення їх до всіх співробітників;
- пріоритет повинен віддаватися планам, націленим на створення додаткової вартості;
- збалансованість короткострокових вигід та довгострокових цінностей;
- постійний контроль та аналіз процесу перетворень;
- створення та впровадження інноваційних техніки та технологій;
- створення та поширення інноваційних продуктів;
- вихід на нові ринки;
- зміцнення конкурентних позицій на ринку тощо.

Існує ряд принципів організації системи планування для формування ефективної стратегії підприємства, а саме: мобілізація зусиль керівництва з метою запуску процесу змін; переклад стратегії на операційний рівень; створення стратегічної відповідності організації; перетворення стратегії в повсякденну роботу; управління стратегією як безперервним процесом.

Результатом дотримання вищевказаних принципів стає створення внутрішньо підприємницької синергії, в якій відбувається об'єднання для зниження таких витрат, як час на узгодження та створення додаткової управлінської звітності. Стратегічне відповідність дозволяє в результаті синергії створити новий вид додаткової вартості – корпоративну вартість [5].

Слід також зазначити, що синергія є метою злиттів і поглинань підприємств, націлених на збільшення загальної вартості активів. Можна виділити наступні основні мотиви злиттів і поглинань підприємств, а саме:

- прагнення до зростання;
- синергетичний ефект;
- диверсифікація;
- «недооцінка» підприємства, яке поглинається на фінансовому ринку;
- особисті мотиви менеджерів;
- підвищення якості управління;
- мотив монополії;
- мотив демонстрації оптимістичних фінансових показників в короткостроковому періоді.

При цьому позитивним результатом об'єднання підприємств (злиття чи поглинання підприємств) є досягнення синергетичного ефекту, тобто нове підприємство повинно стати більше, ніж просто сума двох підприємств, і в такому випадку синергія буде вважатись успішною.

Таким чином, однією з умов підвищення конкурентоспроможності підприємства є узгодженість дій та процесів всіх його структур. Досягнення синергізму з метою оптимізації внутрішньої системи управління та контролю, консолідації й концентрації фінансових ресурсів для досягнення максимального результату господарської діяльності та створення корпоративної цінності є важливою частиною ефективного стратегічного

управління будь-якого підприємства та досягнення ним високого рівня конкурентоспроможності як на вітчизняному, так і світовому ринках.

Література

1. Яремченко Л.М. Конкурентоспроможність підприємства: економічна сутність та чинники впливу. *Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможності підприємств : монографія* / за загальною редакцією професора О.Г. Янкового. Одеса: Атлант, 2017. С. 57-66.
2. Злидень І.М. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Економіка: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць*. Дніпропетровськ: ДНУ, 2014. Вип. 213. Т.1. С. 75-81.
3. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации: учебник. / 2-е изд., испр. и доп. М.: Изд-во Эксмо, 2005. 544 с.
4. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. / 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Знання, 2010. 406 с.
5. Винокурова Е.С. Синергія як основний фактор формування холдингових структур організації бізнесу. URL: <http://www.bief.ua/wpcontent/uploads/2018/04/9.pdf>. (дата звернення 20.03.2020 р.).

НАСЛІДКИ ВВЕДЕННЯ ПОСТАНОВИ КМУ №496 У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Кузнєцов Ю.М.

*доктор технічних наук, професор, Національний технічний університет
України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Більш ніж за 25 років в Україні виникла серйозна інтелектуальна деградація при катастрофічному скороченні винахідників, раціоналізаторів і творців. Держава поки що не спромоглася вибудувати національну політику у сфері інтелектуальної власності (ІВ), намагаючись за рахунок поборів з суб'єктів права ІВ поповнити державний бюджет. Тут доречно згадати слова Оноре де Бальзака «Изобретай и ты умрёшь гонимый, подражай и будешь счастлив как дурак».

Спостерігаючи більше півстоліття за подіями, що сталися в Україні [2], можна констатувати два негативних впливи: перший зовнішній і дуже активний з боку США; другий внутрішній з боку прибічників США. Очевидний безперечний факт-руйнація стратегічно важливих галузей: літакобудівної, аерокосмічної, верстатобудівної-серцевини машинобудування, сільськогосподарської, тощо.

Україна, яка повинна бути незалежною високорозвиненою індустріально-аграрною державою, в умовах викликів четвертої промислової революції «Індустрія 4.0» [4] потребує вирішення життєво необхідної проблеми-забезпечення конкурентоспроможної вітчизняної продукції в результаті інноваційної творчої діяльності, що створює об'єкти права ІВ-нову техніку і новітні технології. Для цього треба не роздмухувати апарат чиновників при ІВ і постійно переробляти декларуючий блок законів, а розробляти механізми захисту і стимулювання суб'єктів права ІВ.

Заслужених винахідників і раціоналізаторів України не тільки не стимулюють [3], що було раніше, але й починають забувати навіть там, де вони працюють. Ніхто не допомагає суб'єктам права ІВ впроваджувати

результати їх творчої діяльності у вітчизняне виробництво. Навіть круглий стіл з нагоди Дня винахідника і раціоналізатора 19 вересня 2019 року вирішили провести під гаслом «Чи потрібні винахідники в Україні?». В той же час спостерігається негативна ситуація, коли нова техніка і новітні технології, в тому числі і інформаційні, які розроблені українськими творцями і вченими внаслідок відсутності державної підтримки за браком фінансування (на створення дослідних зразків, їх випробування, тиражування, набуття прав за межами України міжнародними охоронними документами) визнаються іншими державами, стають їх надбанням, а Україна від цього нічого не отримує, більш того змушена купляти своє задорого.

Наслідки недолугої патентної політики свідчать про наступне: немає потреби соціального і суспільного замовлення; немає моральної і матеріальної мотивації оформляти охоронними документами щось нове при постійному підвищенні зборів. Нищивний удар суб'єктам права ІВ завдала прийнята 12 червня 2019 року Постанова КМУ № 496 про внесення змін до постанов КМУ від 27 грудня 2001 р. № 1756 і від 23 грудня 2004р. №1716, метою якої є - підвищення розміру зборів за дії, пов'язані з набуттям прав ІВ в Україні в середньому в 3-9 разів, що знищує інноваційну діяльність в Україні, як таку, та усю галузь охорони прав на об'єкти ІВ.

Не зрозуміла логіка часової динаміки підвищення зборів з різкими стрибками згідно постанови КМУ №496 для підтримання чинності дії патентів на винаходи і корисні моделі, а також перевищення збору за подання заявки на корисну модель в порівнянні з заявкою на винахід. Якщо ще рік тому за подання заявки на винахід і корисну модель фізична особа сплачувала 40 грн плюс 10 грн за банківські послуги, разом 50 грн, то сьогодні за корисну модель треба сплачувати 480 грн плюс 25 грн за банківські послуги, разом 505 грн, тобто в 10 разів більше. Виникає питання «Кому це вигідно?», якщо держава за власною ініціативою позбавляється інтелектуальної технічної еліти. При задекларованому народовладді

відповідь повинні були дати ті, кого влада не спитала і з ким не порадилася: НАНУ на чолі з президентом Патоном Б.Є., колективи провідних технічних ЗВО, заслужені винахідники України, громадські організації і всі, хто відноситься до золотого фонду нації. Недарма інтелектуальна спільнота швидко відреагувала на цей ганебний вчинок КМУ і за ініціативою небайдужого Атаманчука А.Г. зареєструвала петицію про скасування постанови №496 [5].

Негативні тенденції у сфері ІВ [1,4] залишаються. Зокрема, по винаходах, як були, так і залишилися тільки декларативні закони з частими змінами і доповненнями. Недосконалими залишилися закони і механізми, які захищають права винахідника (хоча на куполі будівлі штаб-квартири ВОІВ (WIPO) у Женеві напис: «Обов'язок держави-забезпечити надійний захист усіх видів мистецтв та винаходів») і практично зовсім немає законів, які стимулюють отримання прав (для порівняння над дверима департаменту торгівлі у Вашингтоні написані слова президента США Авраама Лінкольна: «Патентна система підливає масла зацікавленості у вогонь таланту», тобто авторам гарантується право на винагороду за їх творіння). Для винахідників руйнація системи ІВ стала відчутною після передвчасного вступу України в 2007р. із слабою економікою у Світову організацію торгівлі (СОТ), бо це по суті була ліквідація соціальних замовлень на винаходи вітчизняними виробниками в промисловості і аграрному секторі при дуже низькому рівні життя і старих технологіях, що робить собівартість продукції вище продажної ціни іноземного виробника. Як може країна з низьким рівнем життя і старими технологіями вступати в спільноту багатих, технологічно розвинутих країн і конкурувати з ними?! Без підняття цих показників вступ до СОТ – це повний крах вітчизняного виробництва. Наше прагнення до негайного вступу до СОТ нагадує спробу команди судна, який пливе знизу уверх по Дніпру, наприклад, перед Дніпрогесом, подолати греблю без шлюзування. Всім зрозуміло, що це неможливо, бо при раптовому відкритті греблі без часової і технічної буферної зони, де нижній рівень води

піднімають до верхнього, судно разом з командою буде знищено потужною лавиною верхньої води. В той же час є досвід зарубіжних університетів розвинених країн, де патентній політиці у сфері ІВ приділяється особлива увага. Відомий закон Бойля-Доула, який вперше ввів єдину патентну політику держави відносно винаходів, створених в університетах, некомерційних наукових організаціях і малому бізнесі. Традиційно активну патентно-ліцензійну роботу проводять американські ЗВО: Массачусетський технологічний інститут, Стенфордський, Каліфорнійський, Гарвардський університети. В США, як і в Англії, не має корисних моделей.

Наслідок введення постанови КМУ №496 – остаточна руйнація винахідницької діяльності в Україні і загроза її національній безпеці.

Висновок – треба негайно скасувати хибну постанову № 496, а молодій креативній, патріотичній і непідкупній генерації інтелектуальної технічної еліти, серед якої майбутні нобелівські лауреати, українські кулібіни і едісони, все зробити, щоб вивести Україну із скрутного становища під основним стратегічним гаслом «ВИПЕРЕДИТИ, НЕ НАЗДОГОНЯЮЧИ!» за рахунок інноваційного прориву і міждисциплінарного підходу в умовах викликів четвертої промислової революції «ІНДУСТРИЯ 4.0» [4] з використанням нано-біо-інфо-когно-соціо-еко - технологій.

Література

1. Андрощук Г.О. Патентний тролінг проти інновацій: стан, тенденції, загрози // Право та інноваційне суспільство, №1, 2013. – С. 70-88.
2. Кузнецов Ю.М. Причини руйнації вищої технічної освіти і науки в Україні і шляхи виходу з кризи //Науково-інформаційний вісник ГО НАНВОУ, №1-2, 2019. – С.61-64.
3. Кузнецов Ю.М. Чи потрібні в Україні винаходи і винахідники? // Газета «Академія» АНВОУ, №3, грудень 2011.- С.1,4.
4. Кузнецов Ю.Н. Вызовы четвертой промышленной революции «Индустрия 4.0» перед учеными Украины // Вестник ХНТУ, Херсон, №2 (61), 2017.- С.67-75.
5. <http://petition.kmu.gov.ua/>>/Petition/View/2359>.

**УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ОСВІТОЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН**

В.О. КУЛИК

здобувач кафедри інтелектуальної власності та управління проектами
Національної металургійної академії України, м. Дніпро

Сьогодні, у світі що стрімко змінюється, коли штучний інтелект постійно завойовує нові позиції, експерти наголошують на важливості розвитку якостей, притаманним лише людським істотам: інноваційному лідерству, мистецтву комунікації, емоційному інтелекту, стратегічному, креативному мисленню, когнітивної гнучкості тощо [1].

Зі зміною економічної парадигми світу раптово втрачає цінність старий суспільний досвід. Зміна індустріальної фази розвитку економіки на постіндустріальну (економіку знань) визначає зміну парадигми бізнес-освіти: від економічної та наукової парадигми до парадигми організаційної, а тепер вже і до парадигми мережевої, до організацій «що навчаються». Характерними рисами нової парадигми є [2]:

- спосіб «навчання» – від пасивного сприйняття знань до навчання за допомогою виконання проектів;
- від стандартизованого до клієнтоорієнтованого, індивідуалізованого навчання;
- безперервне в часі і просторі навчання, оскільки людина може вчитися в будь-який час і будь-якому місці в міру виникнення потреби в нових знаннях і навичках, тепер далеко не обов'язково фізично присутня, наприклад, в школі бізнесу чи бібліотеці.

Таким чином, трансформується сутність послуги бізнес-освіти, її цінність, що вимагає спеціального дослідження сутності цієї послуги. Якщо для звичайного студента освіта – це, перш за все, хороша високооплачувана робота і підвищення інтелектуального рівня, то для слухача бізнес-школи

отримання додаткової бізнес-освіти – це, перш за все, розвиток кар'єри, тобто зростання по службових сходах, і пов'язані з ним переваги. Іншими словами, слухач бізнес-школи має більш вузьку і чітку мету – розвиток кар'єри, а, отже, і вимоги, які він пред'являє до бізнес-школі також більш конкретні: отримання конкретних практичних навичок щодо вирішення конкретних управлінських завдань в умовах російської економіки.

Очевидно, що в першу чергу, бізнес-школи повинні вибрати формат функціонування. Так, для приватних бізнес-шкіл неможливо замінити формат на академічний, але можна спробувати використовувати формати корпоративної або консалтингової бізнес-школи. Тому, швидше за все, школи різних форматів намагатимуться поєднати всі переваги різних форматів, але в певному співвідношенні, тобто зберігаючи власну ідентичність. Основними складовими бізнес-школи повинні бути: практична спрямованість навчання, можливість працевлаштування після школи, консалтинг і мережа випускників.

Література:

1. Gray, Alex. The 10 skills you need to thrive in the Fourth Industrial Revolution. The Annual Meeting is taking place in Davos from 20 to 23 January 2016, under the theme “Mastering the Fourth Industrial Revolution”. Режим доступу: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-the-fourth-industrial-revolution>.
2. Павлюченко Т. Дефицит кадров: как компании борются с кадровым голодом. Режим доступу: – <https://biz.liga.net/hr/all/article/defitsit-kadrov-kak-kompanii-boryutsya-s-kadrovym-golodom>.

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

І.Я. Кулиняк

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій
Національного університету «Львівська політехніка»

К.М. Ярмола

студентка Національного університету «Львівська політехніка»

Туризм є однією з найбільш динамічних та перспективних галузей світової економіки, істотно впливає на економічний розвиток держави та її регіонів, сприяє створенню нових робочих місць, є джерелом поповнення бюджету та припливу валютних надходжень, поєднує прибутковість з економічною рівновагою. Враховуючи велике значення туристичної галузі, Українська держава задекларувала її одним із пріоритетних напрямів розвитку національної економіки [1, с. 148]. Туристична індустрія розвивається стрімкими темпами, пропонуючи споживачам все новіші види і форми подорожей. У сучасному світі вже нікого не здивуєш прогулянками стародавніми вуличками чи переглядом визначних пам'яток архітектури, суспільство вимагає туристичних інновацій, що в свою чергу кидає виклик тревел-компаніям по всьому світу. Відтак з'явилися такі нові види подорожей, такі як фототуризм, джайлоо-туризм, віртуальний, фестивальний туризм та інші.

Відповідно до звіту Всесвітньої туристичної організації (ВТО) [2] у 2019 році були відслідковані такі тенденції:

- споживачі прагнули змін – поспробувати жити як місцеві жителі, в пошуках справжності;
- подорожі «для шоу» – велика популярність соціальних мереж, зокрема, Інстаграму спонукає туристів відвідувати так звані інстамісця, для

збереження моментів та щоб поділитися досвідом з фоловерами про нові пункти призначення;

- наслідування здорового способу життя – піші прогулянки, оздоровлення та спортивний туризм;

- зростання ощадливої економії – вибір бажаного варіанту подорожі з мінімальними витратами;

- одноосібна подорож та подорожі багатьох поколінь;

- зростання екоусвідомленості суспільства.

Розвиток інформаційних технологій, електронних засобів комунікації та Інтернету, з одного боку, та нові запити від споживачів туристичної галузі з іншого, стали визначальними факторами для розвитку віртуального туризму. Віртуальний туризм – це один з видів туризму, який стрімко розвивається і представляє собою онлайн-подорожі віртуальним світом за допомогою технології VR. Іншими словами, це можливість відвідати Лувр або Букінгемський палац не виходячи з дому. Користувач розміщується у віртуальному світі, в якому він може пересуватися і розглядати цікаві йому місця, завдяки технологіям підтримки зображення, звуку та інших фізичних відчуттів [3].

Згідно з даними [4] поділ користувачів віртуальної реальності за сферами зацікавленості виглядає таким чином: 40 % – подорожі та туризм, 36 % – перегляд фільмів, 34 % – 3D-фотографії, 33 % – тури музеями, 23 % онлайн-шопінг, 23 % – відвідування концертів, 19 % – спортивні події. Використання технології VR у туризмі швидко розвивається, все більше і більше туристичних компаній розуміють потенціал та можливості, які відкриваються, – і використовують його як маркетинговий інструмент, щоб допомогти споживачам у виборі.

Віртуальна реальність значно полегшує діяльність підприємств в індустрії туризму. Адже, формуючи маршрут подорожі, споживачі шукають також місця проживання, цікаві архітектурні пам'ятки, заклади харчування тощо. Замовникам подорожей зазвичай потрібно багато інформації, перш ніж

забронювати номер в готелі. Замість того, щоб читати описи, переглядати зображення, шукати відгуки клієнтів або думки в соціальних мережах, користувач може всього за кілька хвилин здійснити повний огляд потрібного йому місця. Створення онлайн-турів готельними номерами, ресторанами, затишними кафетеріями, можливістю відвідати місця неподалік, значно спрощує процес та скорочує час вибору [5].

Віртуальна реальність – це одна з найдивовижніших та інноваційних технологій, яка використовується в індустрії туризму, але вона не порівнювана з реальністю, особливо якщо говорити про спогади. Адже ніякі віртуальні тури не замінюють тих відчуттів, які пов'язані з подорожами у реальному житті реальними місцями чи територіями.

Література

1. Савіцька О.П., Савіцька Н.В., Кулиняк І.Я. (2012). Формування туристичної привабливості території. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць*. Вип. 22.15. С. 148-154.
2. UNWTO International Tourism Highlights 2019 Edition. Retrieved from: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>.
3. Віртуальна реальність. Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
4. Bagri K. Virtual Tourism – Reimagining Tourism through VR and its Implication for VC's: Part 1. Retrieved from: <https://arvrjourney.com/virtual-tourism-reimagining-tourism-through-vr-and-its-implication-for-vcs-part-1-92d265ced144>.
5. How Virtual Reality is Transforming the Travel Industry. Retrieved from: <https://www.revfine.com/virtual-reality-travel-industry>.

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ

І.І. Лащик

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

П.І. Віблій

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

У.М.Ліщинська

студентка-магістр кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

Сьогодні франчайзинг виступає ефективною моделлю організації та розвитку бізнесу, оскільки за рахунок підтримки досвідченого партнера підприємство отримує можливість розвивати власний бізнес прискореними темпами, мінімувати ризики при його запуску, а також не потребує великих витрат на рекламу.

Секрет успіху франчайзингової системи полягає насамперед у високій ефективності взаємодії сфер великого і малого бізнесу (франчайзера і франчайзі). Франчайзер зазвичай прагне одержати доступ до нових ринків, підвищити пізнаваність бренду та лояльність цільової аудиторії, одержати конкурентні переваги над іншими гравцями ринку за рахунок ефекту мережі тощо. Загалом саме франчайзинг нині вважається одним із найефективніших способів масштабування бізнесу [3, с. 128].

Динаміку кількості франчайзерів за 2009-2018рр. в Україні зображено на рис. 1.

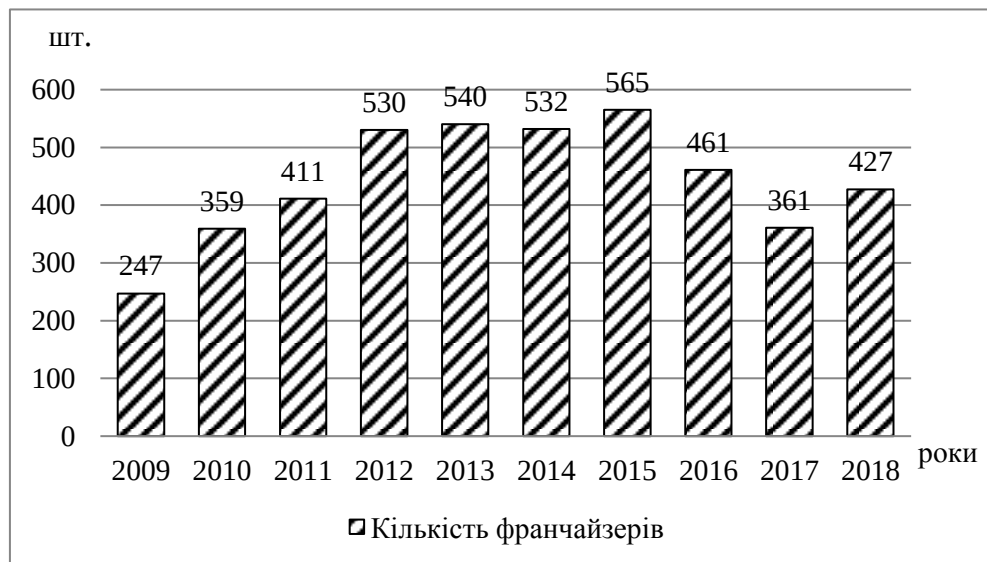

Рис. 1 – Динаміка кількості франчайзерів в Україні, 2009-2018рр [1].

За останні 10 років простежується тенденція зростання кількості франчайзерів в Україні. Кількість франчайзерів на 2018 р. становила 427 шт., що на 18% більше в порівнянні з показником 2017 р. Найбільшого значення було досягнуто у 2015 році, коли кількість франчайзерів склала 565, після чого розпочався період спаду 2016-2017рр.

Однією з особливостей українського ринку франчайзингу є те, що на ньому переважають мережі вітчизняного походження (відповідно до результатів експертної оцінки Асоціації франчайзингу України). Насамперед це пов'язано з тим, що від вітчизняних підприємств вимагається мінімальна адаптація до умов ринку, що значно спрощує вхід на нього. Ще однією особливістю вітчизняного ринку франчайзингу є те, що на відміну від країн Європи в Україні франчайзинг значного поширення набув у сфері торгівлі. Якщо розглядати структуру ринку франчайзингу України (рис. 2), то можна побачити, що громадське харчування займає 30%, роздрібна торгівля – 35%, сегмент послуг складає 22% та 13% – інші галузі [2].

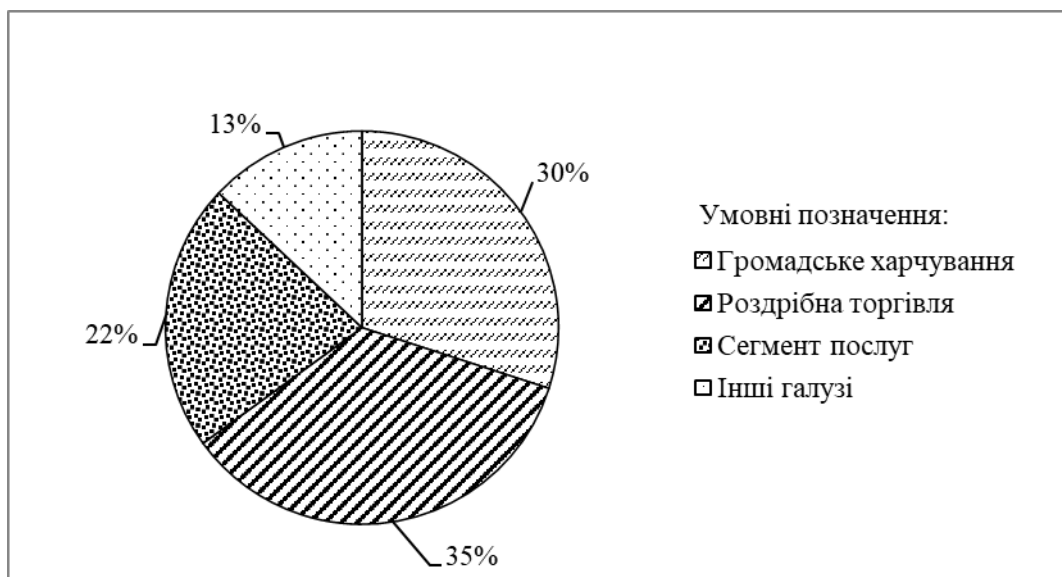

Рис. 2 – Структура українського ринку франчайзингу за сферами економіки, % [2]

Ринок українських франшиз представлений такими відомими брендами, як “[Pizza Celentano Ristorante](#)”, “[Lviv Croissants](#)”, “[Tez Tour](#)”, “[IT Education Academy](#)”, “[Novus](#)”, “[Леонарк](#)”, їх характеристику подано у вигляді табл.1.

Таблица 1

Найвідоміші франшизи в Україні та їх характеристика

Назва ТМ франчайзингової мережі	Сфера діяльності	Вступний платіж, грн.	Роялті, %	Термін окупності, місяців
Pizza Celentano Ristorante	Громадське харчування/ Ресторан	Від 5 000 доларів	1,5	24-36
Lviv Croissants	Громадське харчування/ Пекарня-кав'ярня	9 000 доларів	3	12-24
Tez Tour	Турагенція	40 000 - 60 000 гривень	1	12-24
Novus	Торгівля/ Супермаркет	Від 20 000 доларів	1	18-36
IT Education Academy	Навчальний проект	Від 5 000 доларів	5-7	8-12
Леонарк	Дитячий розважальний центр	Від 5 000 євро	3	36-48

Отже, проаналізувавши сучасний стан ринку франчайзингу в Україні можна впевнено сказати про велику перспективу даного напрямку. Така форма ведення бізнесу зацікавила багатьох представників підприємницької діяльності, що говорить про переваги франчайзингової діяльності та її розвиток в Україні.

Література

1. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua/>.
2. Про франчайзинг : аналітичний звіт. Офіційний сайт компанії Franchise Group [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://franchisegroup.com.ua/about-company/franchising/>.
3. Василевський І.П., Черненко Н.О. Аналіз використання фрайчазингу в Україні/ І.П. Василевський, Н.О. Черненко / Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – 2019. – № 31. – С. 126-132.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ВІДКРИТИХ ПУБЛІКАЦІЙ, ТРАНСФОРМАТИВНІ УГОДИ ТА АМБІТНИЙ ПЛАН ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Л. А. Литвинова

к. соц. ком., ст. наук. співробітник відділу з охорони інтелектуальної
власності

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (м. Київ)

За останні 15 років було розроблено чимало стратегій розвитку відкритого доступу до наукових досліджень, включаючи створення репозитаріїв та нових видавничих платформ. Однак, більшість наукових статей, як і раніше, залишається прихованими за підпискою в традиційних наукових журналах, а безкоштовні наукові видання не завжди отримують для публікації найбільш цікаві та важливі роботи.

Фактично, зараз наука (у вигляді публікацій результатів досліджень) знаходиться в повній залежності від видавців профільних журналів, котрі є єдиними одержувачами вигоди в ситуації, яка склалася. Щорічний обсяг ринку платного доступу до наукових публікацій оцінюється в 25 млрд доларів.

Проблема закритих наукових публікацій стала настільки гострою, що на це звернули увагу навіть державні органи, серед яких – Європейський центр політичних стратегій при комісії Євросоюзу.

Ухвалюючи рішення щодо досягнення повного і негайного відкритого доступу до наукових статей, консорціум cOAlition S європейських спонсорських агентств і урядових наукових організацій, які щорічно витрачають 7,6 млрд Євро (8,8 млрд. доларів США) на дослідницькі гранти, запропонував проривну ініціативу Plan S (<https://www.coalition-s.org/>), спрямовану на консолідацію зусиль щодо якнайшвидшого переходу до таких

публікаційних моделей, які надають відкритий доступ до результатів наукових досліджень максимально швидко і з найменшими витратами.

Основна мета cOAlition S полягає в тому, щоб після 1 січня 2021 р. результати наукових досліджень, які було профінансовано або фінансуються за рахунок державних або приватних грантів, наданими національними, регіональними та міжнародними дослідницькими радами і фондами, повинні публікуватися у журналах відкритого доступу, на відповідних відкритих платформах або відразу доступними через репозиторії відкритого доступу без ембарго. Із огляду на час, необхідний на наукові дослідження і публікацію їх результатів, це означає, що вимога про відкриті публікації буде стосуватися статей, опублікованих щонайраніше з 2022 р., або, навіть, із 2023 р.

Ідейний фундамент Plan S становлять так звані «10 принципів», з яких найбільш важливими є: 1) автори (або їх установи) зберігають авторські права на свої публікації, які повинні публікуватися під відкритою ліцензією, переважно – Creative Commons Attribution (CC BY); 2) збори за публікацію у відкритому доступі мають бути прозорими та покриватися спонсорами або дослідними установами; 3) «гібридна» модель публікації, де автори платять додатково за відкритий доступ, не підтримується.

Для забезпечення шляхів реалізації Plan S було запропоновано «Керівництво з імплементації принципів Plan S» (далі – Керівництво), яке призначено не тільки для членів cOAlition S, але й більш широкого міжнародного дослідницького співтовариства.

Відповідно до Керівництва, через відмову від обмежень на вартість редакторського збору за публікацію статей у відкритому доступі, спонсорські агентства мають намір вимагати від видавців більшої прозорості в ціноутворенні, щоб дослідники могли порівняти ціни на публікацію і зробити поінформований вибір. Для цього журнал повинен мати чітку політику рецензування, детально викладену на веб-сайті журналу, яка відповідає стандартам дисципліни журналу і дотримуватись керівних принципів

Комітету з етики публікацій (COPE). Крім того, мають висвітлюватися всі процеси прийняття рішень, зокрема, щорічно опубліковуються основні статистичні дані (кількість поданих матеріалів, кількість отриманих рецензій, рівень схвалення і середній час між поданням і публікацією тощо).

Важливо, що спонсорські агентства домовилися ігнорувати рейтинги і престиж журналів, в яких публікуються статті. Оскільки, дослідники побоюються, що найбільш престижні журнали, такі як Nature і Science, не відповідатимуть вимогам Plan S, і значить, європейські дослідження будуть розміщено в менш відомих виданнях.

Щоб змінити культуру оцінки наукових досліджень, члени cOAlition S будуть підтримувати ініціативи зі створення нових метрик, коли вчені не будуть покладатися на журнали як показник якості досліджень для подачі на наступний грант.

Ще один з аспектів Керівництва полягає в поетапній відмові від пропозиції «гібридних» журналів, які надають доступ до деяких статей за окрему плату, утримуючи інші за платним доступом. cOAlition S має намір покласти край подвійній оплаті і змусити журнали повністю перейти на модель відкритого доступу, тому члени cOAlition S не платитимуть за публікацію статей одержувачів своїх грантів у таких журналах. Однак, коли дослідники заплатять редакторський збір за публікацію в «гібридних» журналах з інших джерел, вони як і раніше будуть відповідати вимогам Plan S, якщо їхні статті після публікації будуть доступні безкоштовно.

Навіть із цими змінами існує величезна невизначеність, а саме, яка роль гібридних журналів, а також те, як вчені з інших країн будуть платити величезні редакторські збори за публікацію в журналах, що змінили свою бізнес-модель для відповідності Plan S.

Спонсорські агентства cOAlition S будуть покривати витрати на публікацію документів відкритого доступу в таких журналах до 2024 р., і тільки в тому випадку, якщо ці журнали є частиною трансформативних угод (Transformative agreements – TA). TA – це договори, укладені між установами

(бібліотеками, національними та регіональними консорціумами) і видавцями, що трансформують бізнес-модель, яка покладена в основу публікації наукових журналів, переходячи від однієї, котра базується на платному доступі (підписки), до тієї, в якій видавцям виплачується справедлива ціна за їхні видавничі послуги відкритого доступу. Такі угоди забезпечують універсальний відкритий доступ для читачів та авторів, в той же час стримуючи зростаючі витрати, пов'язані з комерційними журналами. Їх простіше укласти великим видавничим компаніям. Всі п'ять найбільших видавців, а також інші дрібніші видавці вже підписали одну або кілька трансформативних угод. Ці угоди можуть укладатися з окремою бібліотекою (наприклад, MIT/Royal Society of Chemistry), бібліотечною системою (наприклад, University of California/Cambridge University Press) або бібліотечними консорціумами (наприклад, VSNU-UKB/Springer Nature) (<https://esac-initiative.org/about/transformative-agreements/agreement-registry/>).

Для більш дрібних інституційних та громадських видавництв, які не мають можливості укласти трансформативні угоди для розробки нових шляхів перетворень, передбачено «трансформативні типові угоди», коли публікація в підписних журналах невеликих видавництв буде відповідати принципам Plan S до 2024 р., за умови, що вони зобов'язуються поступово досягти повного відкритого доступу.

Трансформативні угоди, як правило, вимагають, щоб авторські права залишалися за автором і не передавалися видавцеві. Хоча це може бути досягнуто видавцем, який купує ліцензію на публікацію, угоди все частіше пов'язують збереження авторських прав з вимогою, щоб автор застосував ліцензію Creative Commons до опублікованої статті.

У Керівництві ідентифіковано наступні варіанти, відповідності вимогам Plan S:

1. Публікація в журналі відкритого доступу або на платформі відкритого доступу (Gold Open Access).

2. Публікація в відкритому доступі у будь-якому журналі обумовлена трансформативною угодою (з чітким зазначенням того, яким чином журнал буде повністю відкритий у майбутньому).
3. Розміщення рукопису в репозитарії відкритого доступу (таких як arXiv, BioRxiv, ChemRxiv) на умовах ліцензії CC BY без ембарго (Green Open Access).

Останній варіант дає можливість продовжувати публікацію в журналах платного доступу, які (поки) не є частиною трансформативних угод, та відмовитися від копірайту на препринт. Відповідно до цього сценарію видавництва будуть пропонувати кінцевий варіант статті, з гіперпосиланнями і додатковими матеріалами. Однак, у цьому випадку установа повинна оплачувати будь-які збори за обробку статей (APC).

Сьогодні лише деякі видавці дозволяють архівацію опублікованої версії статті, тому що вона має найбільшу комерційну цінність. Однак, багато хто, як і видавництво AAAS, тепер дозволяють авторам публікувати чорнову версію у відкритих репозитаріях, таких як PubMed Central, хоча, зазвичай, вимагають період ембарго від 6 до 12 місяців. Крім того, чимало підписних журналів, наприклад, [Nature and Science](#), не дозволяють дослідникам оприлюднювати статті або рукописи відразу після публікації. Це означає, що, якщо вони не змінять свої умови, дослідники, які фінансуються агентствами Plan S, не зможуть у таких журналах публікувати результати своїх досліджень.

На сьогодні до консорціуму cOAlition S входять 15 національних організацій, що фінансують дослідження, та чотири благодійні фонди, які погодилися узгоджено виконувати 10 принципів Plan S разом з Європейською комісією і ERC, але це – лише від 3 до 4,1% світового ринку наукових робіт, котрі публікуються в журналах. Тобто, сили Єврокомісії і традиційних наукових видавців у плані інфраструктури нерівні. У Plan S є тільки одна перевага – підтримка державних регуляторів, оскаржити рішення яких буде практично неможливо через директиву GDPR. Щоб

трансформувати публікації, Plan S потребує глобальної участі. Тому, спонсори з усього світу, як державні, так і приватні, а також зацікавлені сторони (зокрема, дослідники, університети, бібліотеки і видавці) запрошуються приєднатися до консорціуму, оскільки це можливість платникам податків знизити свої витрати; підвищення імпакт-фактора наукового видання в цифровому фонді наукових і дослідницьких публікацій; через відкритість доступу проявляється очевидність ефективності всього наукового прогресу. Можливо, нова ініціатива Єврокомісії переломить ситуацію щодо відкритого доступу до публікацій і не тільки європейці, але й всі бажаючі зможуть отримати доступ до наукових робіт, які було здійснено за рахунок податків.

МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РИНКОВОЇ СЕРЕДИ

Майорова І.М.

д.е.н., професор

Азовський морський інститут

Національного університету «Одеська морська академія»

м. Маріуполь, Україна

Сіволан Л.А

к.е.н., доцен

Донецький університет управління

м. Маріуполь, Україна

В нових умовах для впровадження інновацій необхідно взяти на озброєння найважливіше правило: науково-технічний прогрес можливий лише тоді, коли затрати на його впровадження менші за зекономлену заробітну плату. При низькій заробітній платі дешевше використовувати робочу силу, а ніяк не науково-технічні досягнення. Це підтверджується всім світовим досвідом, проте, на жаль, не стало практикою вітчизняних реформ. [1, с.14]

Економіка ХХІ століття орієнтована на людину, як на суб'єкт творчої діяльності який, до того ж має такі властивості, як: вона (тобто людина) підпорядкована тотальному ринку та капіталу, і через це знаходить форму «людського капіталу», який все частіше стає більш свідомим. Тобто відбувається еволюція мотивів і стимулів діяльності людини — вона може розглядати себе як «інструмент» отримання вищої заробітної плати. Саме з цієї причини нині переконливим стає думка, що сучасний капітал не наймає працівника, а купує послуги творчої діяльності незалежного працівника. [1, с.14]

Підтвердженням вище наведеному слугує виступ президента Європейської комісії Урсули фон дер Ляйен на Всесвітньому економічному форумі в Давосі 2020. Урсула фон дер Ляйен презентувала на форумі

програму, Green Deal, як орієнтир для розвитку сучасного бізнесу без витрат для навколишнього середовища. «Настав час для «нового капіталізму», який більше не є капіталізмом акціонерів і слугує тільки для їх доходів. Новий капіталізм – це капіталізм небайдужих людей, який слугує благополуччю працівників і усього суспільства»[2]

Засновник і президент Всесвітнього економічного форуму Давос 2020 Клаус Шваб в своїй доповіді при відкритті форуму зазначив, що світові лідери усвідомили, що бізнес — це не просто економічні суб'єкти, а соціальні організми, екологічні, соціальні і управлінські критерії повинні стати невід'ємною частиною аудиту і звітності.[2]

На форумі в Давосі 2020 було прийнято Маніфест, який за словами організаторів форуму буде визначати світові інтереси розвитку на найближчі 50 років. Маніфест дає уяву про капіталізм зацікавлених сторін (stakeholder capitalism) і торкається цілої низки найважливіших питань сьогодення: податкового навантаження, корупції, оплати праці і поваги до прав людини. [2]

Проблема вітчизняної економіки в тому, що вітчизняні галузі: металургія, сільське господарство, хімія, машинобудування мають найвищі у Європі показники енергоємності, паливо місткості, матеріаломісткості виробництва. Викликом часу стало нетимчасове, некон'юнктурне стрімке зростання цін на енергоносії. Тому тенденції в структурі вітчизняної економіки та тенденції в наближенні вітчизняних цін на енергоносії до світових не тільки не кореспондуються, а й щоразу ставлять на порядок денний питання виживання вітчизняної економіки взагалі. [1, с.15]

Майже, як констатація об'єктивного факту звучить висловлювання академіка В.М. Гейця: «...на освоєння нових видів виробництв потрібні пільги, оскільки за наявної результативності щодо рентабельності за видами діяльності нові види виробництв не виникають, бо пріоритетність в одержанні наддоходів від оптової торгівлі, фінансової й інших видів діяльності, а також від експлуатації природних ресурсів не дасть змоги

досягти бажаного розвитку економіки на основі нових технологій та інновацій. Не випадково, що в Україні за часів незалежності так і не було масово створено принципово нових видів діяльності» [3, с. 9]

В Україні існують такі ринкові структури, яким притаманний високий рівень монополізації виробництва: природні, адміністративні монополії, ті види виробництв з високим рівнем агрегативності, на яких випуск продукції галузі зосереджено на одному-двох підприємствах. Така ситуація спостерігається в галузях: аерокосмічна, авіабудівна, оборонна, в виробництві багатьох видів сільськогосподарської техніки, машинобудуванні, суднобудуванні, приладобудуванні.

Як показав досвід і національного господарювання і світовий, без висококонцентрованих структурних утворень, без впливових на світових ринках національних і транснаціональних корпорацій неможливо забезпечити конкурентоспроможність вітчизняних виробництв, здатних витримувати виклики сучасних глобалізаційних процесів і гарантувати національну безпеку. Головна мета для цих структурних утворень і головна проблема також, полягає в тому, що потрібна інноваційна модель, яка позбавить великий бізнес олігархічної влади. Суть такої моделі в тому, щоб забезпечити потужної мотивації бізнесу до зростання доходів не через посилення монопольної влади над вже існуючим і функціонуючим потенціалом, а через зростання прибутку на основі інноваційної стратегії бізнесу. [1, с.104]

Для посилення мотивації щодо впровадження інновацій в монопольній ринковій системі, необхідно: гнучкі принцип оподаткування доходів таких підприємств. Якщо підприємство зволікає із впровадження інноваційних технологій, то ставка оподаткування за принципом рухомої шкали автоматично зростатиме; для послаблення ризиків конкуренції із зарубіжними товарними аналогами держава могла б для підтримки активних вітчизняних інноваторів, не порушуючи правил СОТ, з використанням нетарифних методів зовнішньоторговельного регулювання, обмежити на

період освоєння товарних новинок надходження зарубіжних товарів, які замінюють інноваційні товари вітчизняного походження. [1, с.106].

Ринок монополістичної конкуренції, це ринок, на якому функціонують підприємства, що продукують одяг, взуття, меблі, посуд, пральні порошки, товари особистої гігієни, безалкогольні напої, підприємства, які надають послуги з ресторанного обслуговування, ремонту взуття, одягу, технічного обслуговування автомобілів, видають друкарську продукцію тощо. Саме на цьому ринку можна отримати найвищий ефекти від реалізації стратегії інноваційного розвитку. З теорії відомо, що визначальними рисами ринку монополістичної конкуренції є той факт, що на ньому задіяна велика кількість фірм і підприємств малого бізнесу, входження нових фірм відбувається без суттєвих обмежень. Коефіцієнт концентрації фірм — незначний, квота кожної фірми — обмеженою а самі підприємства — середніми або навіть малими. Особлива ознака фірм на ринку монополістичної конкуренції — вони виробляють диференційовані товари, тому кожна фірма є виключно продуцентом товару власної марки. Рівень монопольної влади фірм над ринком залежатиме від того, на скільки успішно вона урізноманітнить свій продукт, наскільки він відрізнятиметься від продуктів інших фірм. Такі підприємства використовують рекламу, надання більшого обсягу після реалізаційних послуг, продовження термінів гарантійного обслуговування, кращі умови надання споживчого кредиту і застосовують практику бонусів та лотерей. Тобто, фірми постійно переконують потенційного покупця в унікальності свого товару. Всі заходи, що були перелічені вище потребують інвестицій, саме інвестицій інноваційного характеру. За умов монополістичної конкуренції інвестування інноваційного характеру стають для фірм вигіднішими з використанням цінового важеля впливу на ринок. Отже, як висновок, успішне функціонування фірми на ринках монополістичної конкуренції можливе лише за умов перманентних пошуків і впроваджень інноваційних розробок. За перманентністю розуміється відкритість ринку для конкурентів.[1, с.105].

За умов ринку монополістичної конкуренції підприємства малого та середнього бізнесу не здатні вижити без застосування інноваційних розробок у виробництво. Тобто необхідна модель в якій присутнє максимізація валового і чистого доходу за мінімальними сукупними витратами. Більш конкретне — це використання граничних витрат.

Ринкова структура така, як олігополія панує в ключових галузях вітчизняної економіки: металургія, хімічна промисловість, енергетика, машинобудування. Як що провести порівняння структури вітчизняного олігополістичного ринку із зарубіжним, то рівень концентрації виробництва у вітчизняному олігополістичному секторі набагато вищий. Як зазначено в дослідженні [1, с.112], «... там, де визріває олігархія, суб'єкти ринкових відносин вирішують проблему збільшення доходу не шляхом інноваційного розвитку, а значно легшим і доступним способом — посилення монопольної влади над вже наявним економічним потенціалом.» [1, с.112]. При такому підході не вирішеним завданням залишається старіння технічної бази виробництва.

В олігополістичній структурі ринку зміна номенклатури й асортименту продукції не відбувається досить швидко, в порівнянні з ринком монополістичної конкуренції. Тому, інновації повинні відбуватися в напрямках техніко-технологічних сфер. Конкретним індикатором глибини процесу оновлення технічної бази виробництва є показник ступеня перевищення приросту річної вартості інвестицій в активну частину основного капіталу над приростом річної суми його амортизації. Фінансові та інші преференції повинні надаватись тим фірмам, в яких перевищення є більшим [1, с.114].

Але ж тут потрібно наголосити, що випереджальний приріст інвестицій в основний капітал сам по собі не гарантує інноваційного характеру змін технічної бази виробництва. Конкретизуючими інноваційними критерії, за якими має здійснюватися стимуляційна підтримка, слід брати за основу показники: динаміки енергоємності та матеріаломісткості валового

внутрішнього продукту і показник екологічної безпеки технологій, що використовуються у виробництві.

Список використаної літератури:

1. Економічні проблеми ХХІ століття: міжнародний та український виміри / За ред. С.І. Юрія, Є.В. Савельєва. — К. : Знання, 2007 — 595с.
2. Давос 2020 https://www.rbc.ua/static/longread/davos_rus/index.html
3. Геєць В. Деякі порівняльні ознаки трансформаційних моделей економіки України і Росії / В. Геєць/ //Економіка України. — 2005. — №5. — с. 4-18

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ ДО УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ

Л.Л.Маркіна

к.пед.н., доцент, доцент кафедри психології та педагогіки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Сьогодні використання інтелектуальної власності є обов'язковим компонентом діяльності інженера. Фахівець з вищою освітою повинен вміти організовувати й здійснювати інноваційну діяльність, яка пов'язана з творчим пошуком ідей та способів вирішення технічних, проектних, конструкторських завдань. Саме тому у центрі уваги науково-педагогічних працівників перебувають як фундаментальні, так і нові підходи до проектування педагогічної системи підготовки фахівця до управління інтелектуальною власністю.

Під педагогічною системою розуміється множина взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, підпорядкованих цілям освіти, виховання, навчання фахівця [1, с. 98].

Педагогічної системи підготовки фахівця до управління інтелектуальною власністю складається із цільового, мотиваційного, змістовного, дієвого, професійно-особистісного компонентів.

Головною метою підготовки інженера до управління інтелектуальною власністю є формування фахівця, який володіє методикою захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, здатний творчо мислити, виявляє ціннісне відношення до результатів патентних досліджень.

Серед мотивів інженера до управління інтелектуальною власністю доцільно виокремити пізнавальний інтерес, спрямованість на проведення власних патентних досліджень, бажання сприяти розвитку раціоналізаторства та технічної творчості, позитивна налаштованість на

створення інновацій, які є необхідною умовою для конкурентоспроможності у певній галузі виробництва.

Змістовний компонент охоплює коло систематизованих знань про правові особливості охорони інтелектуальної власності, патентне законодавство, інформаційні ресурси, які дозволяють проводити патентні дослідження.

Додаткові резерви для розширення освітньої функції навчальних дисциплін надає реалізація принципу інтеграції. Педагогічний ефект інтеграційного підходу полягає в тому, що розширюються педагогічні функції навчального предмета, з'являється можливість упорядкувати його взаємодію з іншими навчальними предметами в плані забезпечення більш глибокого засвоєння систематизованих міждисциплінарних знань.

Залучення здобувачів вищої освіти у процес оволодіння інтегрованим навчальним матеріалом може здійснюватися за допомогою комплексних пізнавальних завдань індуктивного та дедуктивного характеру, комплексних професійних ситуації різного змісту. Інтегративний підхід також передбачає активне використання здобувачами вищої освіти патентної інформації при здійсненні курсового та дипломного проектування.

Процесуальний компонент безпосередньо пов'язаний з науково-дослідницької, проектно-конструкторської, виробничо-технологічної, організаційно-управлінської діяльністю інженера.

Особистісно-професійний компонент передбачає розвиток системи особистісних та професійних властивостей, які забезпечують ефективність управління інтелектуальної власністю. Однією із важливих якостей інженера, умов успішності його як професіонала є усвідомлення соціального контексту професійної діяльності, здатності до творчості і рефлексії, наявність інноваційної позиції, уміння генерувати результати патентних досліджень, особистісна переконливість у необхідності застосування інтелектуальної власності.

Таким чином, педагогічна система підготовки фахівця до інноваційної діяльності охоплює такі взаємопов'язані між собою компоненти: цільовий, мотиваційний, змістовний, дієвий, професійно-особистісний. Їх цілісна взаємодія регулюється сукупністю загально-педагогічних та специфічних принципів: системності, цілісності, міждисциплінарних зв'язків та інтеграції, відповідності змісту професійної підготовки перспективам розвитку суспільства, динамічності, відповідності теоретичних та практичних знань професійним вмінням та навичкам [2, с. 55].

Отже, у сфері інтелектуальної праці є багато особливостей, пов'язаних з інтелектуальною власністю. Реалізація зазначеної системи підготовки інженера до управління інтелектуальною власністю дозволить фахівцю швидко орієнтуватися у сучасних ринкових умовах, організовувати й здійснювати власну та сумісну діяльність щодо пошуку творчих ідей, ефективного вирішення професійних завдань.

Список використаних джерел

- 1.Словник психолого-педагогічних термінів і понять. / Упоряд. Ю.В. Буган, В.І Урусський. – Тернопіль: «Астон», 2001. 176 с.
- 2.Теоретические аспекты формирования готовности инженера к профессиональной деятельности / Науч. Ред. Л.И. Гурье. – Казань: РИЦ «Школа», 2007. 168 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У РЕКЛАМІ

І.Є. Мироненко*, І.Ю. Попович**

*к.т.н., доцент, доцент кафедри інтелектуальної власності та управління проектами Національної металургійної академії України (м. Дніпро)

** магістрант кафедри інтелектуальної власності та управління проектами Національної металургійної академії України (м. Дніпро)

Для успішного виходу на ринок підприємство, орієнтуючись на обраний цільовий ринок, а точніше, кращий для нього сегмент цільового ринку (у рекламній практиці – контактна аудиторія), має запропонувати своїм потенційним покупцям (споживачам) привабливий для них товар ринкової новизни. Відповідно до цього планується проведення заходів з метою формування попиту на товар, основним з яких є торгова реклама [1]. Закон України «Про рекламу» визначає рекламу як інформацію про особу чи товар, розповсюджену в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначену сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару [2]. Сьогодні із впевненістю можна назвати рекламу ключовим засобом просування товару чи послуги на ринок і потужним інструментом впливу на свідомість споживача.

Для того, щоб реклама краще запам'ятовувалася та сприяла формуванню позитивного іміджу певного товару чи послуги, у ній часто використовують елементи творчості. Рекламодавці креативно підходять до її створення, тому реклама може містити об'єкти авторського права. Авторське право регламентує правовідносини щодо об'єктів культури, науки і мистецтва. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» виділяють такі об'єкти авторського права: літературні письмові твори різного характеру, музичні твори з текстом і без тексту, аудіовізуальні твори,

твори образотворчого мистецтва, фотографічні твори, тексти перекладів для дублювання, озвучення тощо [3].

Незважаючи на те, що реклама носить творчий характер і має об'єктивну форму вираження, вона відсутня у переліку об'єктів авторського права, проте твори різного характеру, зазначені вище, можуть бути її складовою [4].

Такими об'єктами авторського права, зокрема, можуть бути наступні:

- літературні твори (текстовий супровід реклами);
- музичні твори з текстом і без тексту (музичний супровід реклами);
- аудіовізуальні твори (реklamний ролик);
- твори образотворчого мистецтва, фотографічні твори (оформлення реклами) тощо.

Оскільки реклама може містити декілька об'єктів авторського права одночасно, її можна назвати складним об'єктом. На жаль, в українському законодавстві не закріплено поняття «складний твір», проте воно стало предметом дослідження науковців. Так у статті О. Жилинкової складним визначається твір, що складається з різнорідних частин (творів різних галузей мистецтва), кожна з яких не є головною щодо інших частин, які первинно створюються як елементи цілого об'єкта авторського права, але після досягнення творчого результату можуть використовуватися як окремі об'єкти авторського права [5].

Розглядаючи рекламу як складний об'єкт авторського права, необхідно враховувати, що майнові права інтелектуальної власності повинні передаватися на всі об'єкти авторського права, які входять до її складу. Тобто майнові права на об'єкти авторського права, що використовуються у рекламі, повинні належати рекламодавцю (виробнику товару або послуги) як автору або бути отримані ним за авторським договором. У випадку якщо автором таких об'єктів (текст, малюнок, музика тощо) є не рекламодавець, а виробник реклами (реklamне агентство), потрібно укласти авторський договір з попередньою оцінкою вартості авторських прав. Таким чином,

використання об'єктів авторського права у рекламі повинно здійснюватися на законних підставах.

Література

1. Бутенко Н.В. Основи маркетингу: навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. 140 с.
2. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 26.03.2020).
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/> (дата звернення 26.03.2020).
4. Драч І.Є. Нормативно-правові аспекти використання інтелектуальної власності в рекламі. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Київ, 2019. Том 30 (69) № 2. С.45-49.
5. Жилинкова Е. «Сложное произведение» - новый термин. *Юридическая практика*. 2008. Выпуск №21 (543). URL: <https://pravo.ua/articles/slozhnoe-proizvedenie-novyyj-termin/> (дата звернення 26.03.2020).

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

І.О. Нетребя

к.е.н., доцент кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(м. Київ)

Сучасна економічна наука і практика управління підприємствами тісно пов'язані з розвитком цифрової економіки. Фактор інтенсифікації розробок і впроваджень інформаційних технологій і систем на різних підприємствах, від сфери обслуговування до наукомістких галузей, здатний викликати фундаментальні зміни у структурних елементах системи управління. Таким чином, інформатизація вважається одним із найпотужніших чинників зростання ефективності у глобальному економічному середовищі. Доведено, що інформаційні системи сприяють підвищенню продуктивності праці, прискорюють процеси проектування нової техніки і розробки технологій в інших галузях, стимулюють розвиток світової торгівлі.

Вищезазначене призводить до стрімкого розвитку сегменту високотехнологічного ринку інформаційних товарів і послуг у глобальному середовищі.

На наш погляд, існують такі ознаки інформаційного суспільства:

1. Формування нових технологічних укладів в економіці, в основу яких покладено впровадження і активне застосування інформаційних технологій як чинника розвитку суміжних галузей економіки. Завдяки цій взаємодії у суспільстві виникають і розвиваються нові види технологічної та соціально-економічної діяльності.

2. Виникнення нових інформаційних послуг, модифікація існуючих інформаційних продуктів, і, як результат, стрімке зростання та розширення

окремих сегментів ІТ-ринку. Такі фундаментальні зрушення формують простір для неперервного інформаційного обміну всередині соціальних утворень і забезпечують вільний доступ до світових інформаційних ресурсів з будь-якої точки світу. Таким чином, повною мірою задовольняється зростаючий попит на інформаційні послуги та продукти у світовому масштабі.

3. Інформаційні ресурси приймають уречевлену форму, як фактори виробництва матеріальних суспільних благ, беручи участь у дослідженнях і розробках.

Таким чином, структура інформаційного сектору має такі складові:

1. Створення інформаційних продуктів, зокрема: розробка системного і прикладного програмного забезпечення, формалізація інформації в електронному вигляді.

2. Впровадження та використання технологій, які впливають на економічне зростання країни.

3. Удосконалення та використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Зазначимо, що інформаційний бізнес активно розвивається в умовах глобалізації; постійно зростають обсяги послуг, що пов'язані з інформаційно-комунікаційними технологіями. Для виробництва нових товарів використовується інтелектуальний капітал в різних галузях економіки. Таким чином, інформація є одним із факторів виробництва інноваційних продуктів.

З метою дослідження розподілу витрат між приростом вартості капіталу та приростом вкладень в інноваційну діяльність, доцільно встановити зв'язок між виробництвом інноваційних продуктів та інформаційними технологіями на макроекономічному рівні. Для цього можливо використовувати виробничу функцію Кобба-Дугласа [1, 2, 3].

Отже, для вирішення проблем, що виникають у галузі інформаційних технологій, країна повинна залучати своїх науковців і практиків. Національні фахівці повинні гарантувати високу якість інформаційних послуг,

відповідний рівень інформаційної безпеки із використанням чинних систем уніфікації, сертифікації та стандартизації. Окремим важливим напрямом є розробка системи національних інформаційних ресурсів і динамічний розвиток інформаційної інфраструктури. Важливо створити економічний механізм для ефективного розвитку інформаційного сектору економіки і реалізації інформаційного потенціалу країни.

Література:

1. Cobb, C. W., & Douglas, P. H. (1928). A theory of production. *American Economic Review*, 18 (1), pp. 139–165.
2. Нетреба І.О. Застосування виробничої функції Кобба-Дугласа для розподілу витрат підприємства на інновації // Матеріали XV Міжнародної наук.-практ. конференції “Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки” 16 листопада 2016 р. – К: ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2016. – С. 204.
3. Skrynkovsky R. M., Yuzevych V. M., Kataev A. V., Pawlowski G., Protsiuk T. B. (2019). Analysis of the Methodology of Constructing a Production Function Using Quality Criteria. *Journal of Engineering Sciences*, Volume 6, Issue 1, pp. 1–5.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

І.А. ОВСЯННИКОВА

провідний спеціаліст відділу читальних залів
Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки
Науковий керівник: д.т.н., проф. **В.О. Петренко**,
Національна металургійна академія України, м. Дніпро

Забезпечення інтелектуальних потреб користувачів є головною метою функціонування бібліотек, що визначає їхню провідну роль в інформаційних перетвореннях у державі.

Зокрема в статті 4 Закону України "Про бібліотеки і бібліотечну справу" (1995 р.), констатується що "основою державної політики в галузі бібліотечної справи є реалізація прав громадян на бібліотечне обслуговування, забезпечення загальної доступності до інформації та культурних цінностей, що збираються, зберігаються та надаються в тимчасове користування бібліотеками" (Закон України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» № 32/95 – ВР від 27 січ. 1995 р. / Бібл. вісн. – 1995. - №2. – С. 15).

Комплексне бібліотечне обслуговування передбачає надання таких послуг:

- видача літератури на засадах платного абонементу;
- виконання бібліографічних довідок підвищеної складності;
- підготовка бібліографічних списків літератури за темою;
- добір літератури за темою тощо.

В інформаційно-консультаційному центрі з питань інтелектуальної власності, патентної справи та авторського права надають безкоштовні консультації з питань захисту та використання інтелектуальної власності користувачам бібліотеки.

Проблеми авторського права у цифровому середовищі

З активним розвитком Інтернет-ресурсів проблема охорони

інтелектуальної власності залишається досі відкритою і малодослідженою вітчизняними вченими. З легким копіюванням та поширенням в мережі, автори книг, статей, відео чи будь-якої іншої інтелектуальної продукції просто не в змозі відслідкувати у великому потоці інформації свої ресурси.

В Україні діє законодавство щодо захисту авторського права, яке регулюється двома статтями Конституції України (ст.. 41 і ст.. 54), закріплено у Цивільному кодексі. Але, на жаль, реалії сьогодення ставлять під сумнів виконання цих законів.

У наш час суцільної інформатизації суспільства, «класичні» бібліотеки і книжкові магазини здають позиції магазинам з електронним контентом. Для звичайного користувача це несе в собі багато плюсів, зокрема, можливість отримати книжки та періодичні видання одразу після того, як вони з'являться в магазині, не витрачаючи час на пошуки у місцях продажу.

Спираючись на законодавство, українські книгозбірні повинні забезпечувати вільний доступ до інформації, але в той же час вони повинні захищати інтелектуальну власність авторів. Даним питанням займався науковець Роман Поліщук (Поліщук Р. Проблеми захисту авторського права в бібліотечному обслуговуванні // Р. Поліщук // Вісн. Кн. Палата. – 2010. - №3. – С. 35-38).

Аналізуючи закони авторського права різних країн, він дійшов висновку, що Україна перебуває на стадії завершення формування системи правової охорони інтелектуальної власності, але перед удосконаленням законодавства потрібно правильно застосувати вже існуючі положення. (Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ: Вид. центр КНУКІМ, 2015. – 237 с.).

Бібліотеки опинилися у полі певної напруженості між створенням умов вільного доступу до інформаційних ресурсів та дотриманням прав інтелектуальної власності. З одного боку, реалії сьогодення потребують активного використання засобів електронної комунікації в бібліотечній

діяльності для підтримки та розповсюдження наукового знання. З іншого, постає питання законного використання об'єктів інтелектуальної власності. Фіксація порушення та захист авторського і суміжних прав – це складна юридична, а у випадку мережених порушень ще й технічна проблема. Оскільки бібліотеки забезпечують доступ громадян до інформації, реалізують їхнє право на освіту, держава повинна створювати відповідні умови для виконання ними своїх функцій. У світовій юридичній практиці існує проблема регулювання відносин у сфері авторського права. Чинне законодавство, включаючи міжнародні правові акти, застаріло та не враховує бурхливі процеси розвитку інформаційних технологій. Потреба зміни законодавства у сфері авторського права – це вже об'єктивна реальність, не рахуватися з якою не можна.

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ GOOGLE CLASSROOM ТА ZOOM

Г. М. Пасько

к. філол. н., доцент кафедри перекладу та іноземних мов Національної
металургійної академії України (м. Дніпро)

В умовах переходу навчального процесу в закладах освіти України в дистанційну площину виникає потреба освоєння викладачами та студентами ЗВО відповідних інструментів для забезпечення навчальної діяльності онлайн, серед яких добре зарекомендували себе такі сервіси та програми, як Google Classroom та Zoom. Перевагою обох ресурсів є можливість безкоштовного використання.

Освітній веб-сервіс Google Classroom знаходиться у відкритому доступі за посиланням <https://classroom.google.com>. Він був створений у 2014 році, але найбільшу популярність серед користувачів він здобув лише за останні місяці.

Google Classroom дозволяє викладачам публікувати лекційні курси та завдання до них у хмарному середовищі Google Drive. Студенти у свою чергу виконують практичні завдання та надсилають їх на перевірку з можливістю прикріплення фото.

Програма також має календар і пропонує розсилку учням/студентам повідомлень про курси, що надходять на їхню електронну пошту або на мобільні телефони. Учням/студентам встановлюються певні дедлайни, яких вони мають дотримуватись при виконанні практичних завдань, при цьому викладач може окремо відстежувати виконані роботи, що надійшли із запізненням або повторно.

Загалом Google Classroom є нескладною програмою, що робить її доступною для широкого кола користувачів. Водночас варто зазначити, що попри наявність інтерактивної складової навчального процесу у Google Classroom (можливість корегувати виконані студентами завдання), цей сервіс

буде ефективно працювати при викладанні курсів, які не потребують безпосереднього спілкування викладача зі студентами в реальному часі, адже деякі дисципліни складно пояснити лише у письмовій формі, вони потребують «живого» спілкування, під час якого викладач додатково використовує пояснення, демонстрацію тощо. Прикладом таких курсів є курси іноземних мов, під час вивчення яких також необхідно враховувати особливості сприйняття інформації студентами-аудіалами та студентами-візуалами.

У випадку, коли учні/студенти потребують «живого» спілкування, з викладачем одночасно з іншими учасниками навчального процесу, доцільно використовувати платформу Zoom, зареєструватись на якій можна за посиланням <https://zoom.us>.

Zoom дозволяє викладачам організовувати відеоконференції у реальному часі, при цьому безкоштовна версія програми дозволяє одночасну участь до п'ятдесяти учасників (студентів). Користування Zoom є як платним, так і безкоштовним. Останнє обмежує відеоконференцію з кількома учасниками до 40 хвилин, після чого її за потреби можна розпочати заново. Спілкування у цьому форматі двох осіб не обмежується часовими рамками, що є зручним для проведення індивідуальних занять чи консультацій.

Платформа дозволяє повністю перенести навчальний процес в онлайн-середовище, адже надає можливість відео- та аудіо-демонстрацій, пропонує набір інструментів для пояснення матеріалу на електронній дошці, має чат, дозволяє записувати та зберігати трансляції занять і багато іншого, що максимально наближує викладання до аудиторного.

Варто зазначити, що зворотній зв'язок у формі виконання практичних завдань та контрольних робіт як важлива складова дистанційного навчального процесу має як переваги, так і свої недоліки. Зокрема викладачу складно об'єктивно оцінити результати навчання окремого студента, адже підтвердження самостійного виконання ним роботи відсутнє.

Дистанційне навчання у першу чергу вимагає від здобувача освіти високого рівня мотивації, при якому він буде зацікавлений не в оцінках, а в якості отриманих та засвоєних знань, що в свою чергу спонукатиме до виконання контрольних робіт тощо без допомоги сторонніх осіб та інтернет-ресурсів. Тому дистанційне навчання буде ефективним лише за умови свідомого та мотивованого ставлення здобувачів освіти до навчального процесу.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ДІГІТАЛІЗАЦІЇ

В.О. Петренко

д.т.н., професор кафедри інтелектуальної власності та управління проектами
Національної металургійної академії України, м. Дніпро

Савчук Л. М.

к.е.н., професор, декан факультету комп'ютерних систем, енергетики та
автоматизації Національної металургійної академії України, м. Дніпро

Бушуєв К.М.

аспірант кафедри міжнародної економіки, політичної економії та управління
Національної металургійної академії України, м. Дніпро

Фонарьова Т.А.

старший викладач, здобувач кафедри менеджменту Національної
металургійної академії України, м. Дніпро

Світова економіка вступила до ери дігіталізації. Це зумовлює докорінної зміни розуміння та організації усіх бізнес-процесів на підприємствах. В конкурентній боротьбі за найбільш якісне та своєчасне задоволення потреб споживачів, перемагатимуть ті організації які перебудували свій бізнес у відповідності з інноваційними новітніми технологіями. Але необхідно визначити основні напрями таких змін та надати відповідне інформаційне забезпечення.

Аналіз сучасних тенденцій в діяльності українських підприємств показує, що процеси дігіталізації поширюються нерівномірно та повільно[1, с. 20]. Але, разом с тим, протягом останніх двох років, ці процеси суттєво прискорились, що підтверджується дослідженнями Digatal Transformation institute, де зазначено, що коефіцієнт ефективності дігітал-інновацій в Україні дорівнює 0.91, що відповідає рівню Нідерландів [2, с. 27].

Зрозуміло, що перевести одразу весь бізнес в цифровий формат дуже важко, довго та дорого. Адже, менеджменту підприємств потрібно побудувати логічну послідовність поступового впровадження інновацій на основі цифрових технологій у бізнес-моделі та бізнес-процеси компаній.

На думку авторів, починати необхідно з трансформації інформаційного забезпечення підприємства. Основою успішної ринкової діяльності сучасного підприємства виступає саме маркетинг та маркетингова інформаційна система (МІС), яка охоплює всі функціональні сфери його діяльності і яка стає важливим фундаментом при прийнятті стратегічних і тактичних маркетингових рішень. Спираючись на [3], схематично послідовність впровадження процесу дигіталізації представлена на рисунку 1.

Рисунок 1 – Процес дигіталізації маркетингової інформаційної системи підприємства

Як видно з рис. 1, процес починається з перенесення даних у електронні та цифрові формати. Це дозволяє автоматизувати збір, зберігання, аналіз та здійснення необхідних розрахунків, що підвищує швидкість передачі

інформації, виконання операцій та процесів, економить ресурси. Другий етап впровадження цифрових технологій передбачає переведення бізнес-процесів, компетенцій, підсистем і функцій управління в дігітал-формат, створення DevOps- культури у всіх процесах функціонування підприємства. Це приводить до дігітал-трансформації, коли підприємство повністю здійснить інтеграцію в дігітал-середовище.

Дігіталізація створює нові можливості та несе в собі й певний набір ризиків, які потрібно враховувати керівникам підприємств.

Дігітал-трансформація українського бізнесу неможлива без аналогічних трансформацій на рівні держави, які мають відбуватися паралельно, що сприятиме спрощенню ведення бізнесу, економії витрат, стрімкому зростанню ефективності процесів (за результатами дослідження McKinsey та PwC : економія витрат – у середньому до 30 %, середній рівень зростання доходів – більше 10 %) [2].

Слід пам'ятати, що повна віртуалізація веде до уразливості діяльності організації з боку хакерів та шахраїв, що зумовлює відповідні дії та впровадження різних методик з безпеки бізнесу.

На практиці впровадження дігіталізації окремих елементів малоефективне, адже сенс має комплексний підхід, за рахунок чого спостерігається кумулятивний ефект.

Змінюється й уявлення щодо зовнішнього бізнес-середовища підприємства. На перший план виходять такі аспекти як довіра споживачів, імідж, цілісність сприйняття корпоративної культури, тобто входні бар'єри з матеріальних змінюються на нематеріальні.

Під дією зовнішнього середовища потребують перегляду формулювання місії. Це зумовлює необхідність пошуку власних методів планування дігітал-трансформації й перебудови організаційних структур управління. Стратегічне планування стає, за таких умов, замкнутим циклом, безперервним, завдяки зворотному зв'язку з ринком, а саме зі споживачами.

Прийняття рішень ґрунтується (див. рис. 1) на всебічному аналізі великих масивів даних за допомогою моделювання, впровадження величезної кількості прогнозних та аналітичних інструментів, що дозволяють менеджерам бути озброєними в умовах невизначеності, але й вимагають від них здатності до безперервного навчання, освоєнні новаторських бізнес-технологій.

Підсумовуючи, важливо розуміти, що дігітал-трансформація кожного окремого підприємства унікальна, тут не має шаблону дій, універсального сценарію. Переможцями у конкурентній боротьбі будуть ті підприємства, які здатні докорінно змінювати внутрішні процеси, безперервно взаємодіють з клієнтом, на всіх рівнях і етапах роботи підтримують контакти з ним, створюють нові можливості з кваліфікованим персоналом і новими бізнес-процесами, діють швидко, тому що конкуренція на цифровому ринку є глобальною, непередбачуваною. Digital активи, канали і можливості легко і швидко змінюються і можуть використовуватися безліччю способів, тим самим створюючи потенціал для нових цінностей і збільшення прибутку.

Література:

1. Стратегія розвитку "Індустрія 4.0". Асоціація підприємств промислової автоматизації України. Грудень 2019. 78 с. URL: <https://appau.org.ua/en/category/pubs>.
2. Багацька К., Гейдор А. Бізнес процеси в умовах диджиталізації економіки. *ВІСНИК КНТЕУ*, 2019. № 5. С. 23-32.
3. Петренко В.О., Бушуєв К.М., Савчук Л.М., Фонарьова Т.А. Застосування нейронних мереж в системах підтримки та прийняття рішень маркетингової інформаційної системи підприємства. *Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук.пр.* К: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2018. №3(67). С. 43-52.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧА У ПЕРІОД ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В.В. Прутчикова

К. філол. н, доцент, завідувачка кафедри перекладу та іноземних мов
Національної металургійної академії України (Дніпро)

У період глобалізаційних та інтеграційних процесів у сучасному світі, бурхливої активізації міжнародного інформаційного обміну завдяки новітнім технологіям професія перекладача зазнала значних змін, набула нових функцій та нового соціального статусу. Суттєво змінюється соціально-культурно-політична роль перекладу у всіх сферах життєдіяльності людини, в засобах масової інформації, у сфері наукоємних технологій та виробництва.

Сьогоднішній перекладач є професійним міжкультурним комунікатором-посередником, з одного боку, а з іншого - активним учасником конкурентного перекладацького ринку праці, середовища, де він окрім того, що надає перекладацьку послугу, повинен самостійно визначати стратегію надання своїх послуг, ціноутворення, успішно конкурувати та займатися своїм професійним розвитком.

Дослідження проблем професійної підготовки перекладачів сьогодні набувають особливої *актуальності*. Так на сьогодні знайшли певне висвітлення питання спеціалізації перекладацької освіти, кваліфікаційних напрямів підготовки перекладачів, складових професійних компетентностей у класичних розробках (Л. Бархударов, В. Комісаров, Л. Латишев, Р. Міньяр-Бєлоручев, Г. Мірам, Я. Рецкер, А. Федоров, І. Халєєва, М. Цвіллінг), і у подальшому були продовжені у працях українських вчених (В. Карабан, І. Корунець, В. Радчук, О. Чередниченко, Л. Черноватий, С. Швачко та ін.).

Метою даної статті є визначення основних складових актуального на сьогодні алгоритму професійно-орієнтованого навчального процесу перекладача технічного профілю.

Надзвичайно актуальним завданням дидактики галузевого перекладу є актуалізація універсальних методів навчання в умовах вітчизняного освітнього простору, напрацювання нових методів та змістовного наповнення Освітньої програми, що забезпечить вироблення низки професійних компетентностей відповідно до вимог сучасної практики міжкультурної комунікації у сфері діяльності перекладача.

Кардинальні зміни у сфері економіки, розширення сфер діяльності перекладача окреслили нові вимоги до професійної культури та компетентностей перекладача збоку ринку перекладацьких послуг. Сьогодні перекладач не тільки надає свої суто перекладацькі послуги, але й є важливою та відповідальною ланкою бізнесового процесу як комунікатор-посередник, який вибудовує свою стратегію перекладу відповідно до завдань та цілей бізнесового проєкту, до якого він залучений. Він має враховувати проєктні вимоги до якості перекладацького продукту, які визначаються усією проєктною командою та володіти відповідним сучасним перекладацьким інструментарієм.

У більшості європейських країн професія перекладача набула свого професійного статусу лише у другій половині XX століття, тоді ж і була започаткована система та методика підготовки перекладачів. Сьогодні спостерігається тенденція до універсалізації професійної підготовки перекладача завдяки тісній співпраці багатьох європейських шкіл, які спеціалізуються на перекладі та вже накопичили значний досвід реагування на запити сучасного глобального ринку праці та послуг.

Загальну характеристику необхідних знань та вмінь перекладача надано в Стандарті СТТУ АПУ 001-2000 Асоціації перекладачів України [3], де відзначається що перекладач має знати: мови, що використовуються під час перекладу; методики перекладу; чинну систему координації перекладів;

спеціалізацію діяльності установи (організації), для якого(-ої) виконується переклад; термінологію з певної тематики мовами, що використовуються для перекладу; має вміти працювати зі словниками, термінологічними стандартами, збірниками, довідниками; знати основи наукового і літературного редагування; граматику і стилістику мови.

На сьогодні надзвичайно актуальною є проблема своєчасної адаптації системи професійної підготовки перекладачів до нових вимог перекладацького ринку послуг. Зокрема така система підготовки повинна забезпечити як уміння працювати, наприклад, з сучасним електронним перекладацьким інструментарієм, термінологічними базами, індивідуальними TMS (системами управління перекладацькими проектами) та володіння найсучаснішими перекладацькими технологіями, так і включати не менш важливі складові професійно-світоглядної підготовки, такі як психологічна, етична, правова, соціокультурна компетентності, від яких також значною мірою залежить конкурентоздатність та успішність фахівця, його готовність до практичної професійної діяльності на виробництві без додаткової підготовки, яка, як правило, вимагає додаткових трудових і фінансових затрат від роботодавця.

Перекладацький процес є складним і специфічним видом аналітичного опрацювання та мовного перекодування інформації, що здійснюється у мовному, позамовному та ситуативному аспекті. Основним алгоритмом навчального процесу має бути: 1) засвоєння етапів перекладацького процесу; 2) визначення, які знання та уміння необхідні на тому чи іншому етапі перекладу; 3) набуття умінь актуалізувати та застосувати певні знання та навички залежно від етапу перекладу.

Як свідчать сучасні дослідження [1, 2, 5, 6], для забезпечення успішного проходження такого алгоритму навчального процесу заняття з галузевого перекладу мають бути спрямовані на:

- набуття фахових знань та навичок їх застосування у певній галузі перекладу;

- вирішення перекладацьких проблем та напрацювання основних перекладацьких стратегій;
- сприйняття динаміки перекладацького процесу у плані його логічності та когерентності;
- вироблення певних рецептивних та продуктивних перекладацьких знань, умінь та навичок у плані текстотвірної компетенції.

Завдяки набутим професійно-орієнтованим знанням та вмінням, що застосовуються на усіх етапах перекладу, перекладач технічного профілю має володіти наступними основними компетенціями:

- 1) галузевою іншомовною компетенцією;
- 2) фонову галузевою компетенцією;
- 3) соціокультурною компетенцією;
- 4) термінологічною компетенцією;
- 5) рецептивною та репродуктивною іншомовною компетенцією;
- 6) пошуковою компетенцією;
- 7) загальною та профільною перекладацькою компетенцією.

Навчальні програми з профільних дисциплін підготовки перекладача повинні передбачати оптимальний збалансований об'єм теоретичної і практичної підготовки. Слід зазначити, що у сучасній системі професійної підготовки перекладачів з різних причин практична підготовка фахівців недостатньо наближена до реальних умов праці спеціаліста і тому не в повній мірі сприяє набуттю тих перекладацьких компетентностей, оволодіти якими можливо лише в умовах саме практичної діяльності. Перекладацька практика безпосередньо на виробництві є короткостроковою і її ефективність на сьогодні аж занадто залежить від поточних економічних проблем або успіхів приймаючого підприємства і його індивідуальних потреб та запитів і не має системного характеру.

Вирішення даної проблеми могло б сприяти введенню хоча б частково на завершальному етапі Освітньої програми підготовки перекладача (враховуючи новизну даної форми навчання для України), дуальної форми

навчання, що «передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації» [4].

Спираючись на досвід Німеччини, звідки походить дуальна форма навчання, яка має давні традиції наставництва, введення такої форми навчання в Україні сприятиме більш активній участі потенційних роботодавців та їх об'єднань в освітньому процесі, що у кінцевому результаті буде мати також значний економічний ефект.

Література

1. Чередниченко О.І. Про мову і переклад [Текст] / О.І. Чередниченко. – Київ : Либідь, 2007. – 248 с.
2. Черноватий Л.М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для студ. Вищих заклад. Освіти за спеціальністю «Переклад» / Л.М. Черноватий. – Вінниця: Нова книга, 2013. – 376 с.
3. Стандарт СТТУ АПУ 001-2000 Асоціації перекладачів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uta.org.ua/15>
4. Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти [Електронний ресурс] Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-bgovorennya-proyekt-nakazu-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-dualnu-formu-zdobuttya-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti>
5. European Society for Translation Studies (EST) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.est-translationstudies.org>
6. Göpferich, Susanne. Textproduktion im Zeitalter der Globalisierung: Entwicklung einer Didaktik des Wissenstransfers. Studien zur Translation 15. 3. Aufl. [Text] Susanne Göferich. – Tübingen : Stauffenburg, 2008.

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ

О. М. Скібіцький

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри методології науки та міжнародної освіти Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова
(м. Київ)

Л. І. Скібіцька

канд. екон. наук, ст. викладач кафедри менеджменту та маркетингу
ПВНЗ «Європейський університет» (м. Київ)

Формування та розвиток інформаційного суспільства ХХІ ст. вимагає широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які дуже швидко поширюються та удосконалюються. Особливої уваги потребує використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті, що допомагає на належному рівні підготувати майбутнє держави.

Якщо в навчальному закладі діє інноваційна модель електронної освіти, систематичне використання електронних засобів навчання здійснює суттєві зрушення в соціально-емоційному, розумовому, фізичному розвитку, в розвитку пізнавальної активності та творчості студентів (учнів). Наочне відтворення теоретичного і лабораторно-практичного матеріалу методами комп'ютерної подачі інформації, демонстрацією відео-лекцій (уроків), використання засобів мультимедіа, роботою з тренажерами, проходженням інтерактивного електронного тестування, практичними завданнями для самоаналізу і самоконтролю – все це сприяє постійному динамічному розвитку особистості студента (учня). Проте, існує певний «цифровий розрив» між містами та сільськими регіонами; між освіченими та неосвіченими громадянами; між різними соціально-економічними групами; між особами з типовим розвитком та з функціональними обмеженнями. У глобальному вимірі цифровий розрив відзначається між більш та менш індустріально розвиненими державами [1].

Серед основних причин такого розриву – брак відповідних навичок, необізнаність щодо переваг і потенційних можливостей використання ІКТ, фінансова неспроможність придбання цифрових засобів і послуг, відсутність доступу до мережі Інтернет через географічну ізольованість регіону тощо. Розв’язання зазначених проблем – прерогатива електронної освіти (*E-learning*) [2].

Використання ІКТ в процесі викладання і навчання будь-яких предметів не виключає ролі лектора (вчителя). За останні роки у навчальному процесі широко застосовується змішане (*blended learning*) або гібридне (*hybrid learning*) навчання. Така нова форма навчання охоплює два методи: традиційний (викладач – слухач) та електронне навчання (використання інформаційно-комунікаційних технологій). Змішане навчання (*blended learning*) швидко розвивається і його рамки постійно розширюються та змінюються залежно від того, які підходи використовує у своїй практиці вчитель. Тому сталого поняття або чіткого визначення наразі ще не можна привести [3].

Наразі перспективним напрямком комп’ютеризації навчального процесу є застосування і розвиток роботи в хмарному середовищі.

Хмаро-орієнтоване навчально-наукове середовище (ХОС) – навчально-наукове середовище, у якому передбачено використання технологій хмарних обчислень для забезпечення ІКТ-підтримки його функціонування і розвитку.

Суб’єктами ХОС є студенти, наукові і науково-педагогічні працівники, педагоги, керівники навчальних закладів та їх структурних підрозділів, представники органів управління освітою та інші.

Засоби хмарних обчислень як інноваційний напрямок інформатизації навчання й є наразі новітніми передовими технологіями самого інформаційного суспільства, відіграють роль провідного інструменту інформатизації педагогічних систем вищої освіти. Їх використання обумовлює отримання вільного доступу до освітніх послуг; узгоджується з принципами відкритої освіти; дає можливість поєднання науки і практики;

інтеграції процесу підготовки фахівців, здійснення наукових досліджень, впровадження їх результатів [4].

Необхідно зазначити використання педагогами Американської мережі *ISTE (The International Society for Technology in Education* – Міжнародне Товариство для Технології в Освіті), яка має вплив на формування стратегій розвитку ІКТ в освіті, розробку освітніх стандартів з ІКТ в країнах Європи. Діяльність мережі спрямована на покращення професійного рівня вчителів, розвитку інноваційних підходів та ІКТ у сфері освіти, охоплюючи всі рівні загальної середньої школи, навчаючи не тільки вчителів, але й учнів ефективно використовувати ІКТ в процесі навчання та викладання різних предметів (навчальних дисциплін), включаючи гуманітарні.

Канадський Інститут технології Північної Альберти (NAIT – *The Northern Alberta Institute of Technology*) дає таке тлумачення терміну «змішаного навчання», як «навчання, яке пропонує різноманіття матеріалів та діяльності, для того щоб зробити процес навчання приємним, цікавим та таким, що відповідає Вашому інтересу. Головною метою змішаного навчання є укріплення мотивації щодо навчання у студентів та створення гнучкого процесу навчання, який би не впливав на те, як, де і коли студент отримує знання». На практиці більшість вчителів застосовує змішане навчання, використовуючи допоміжні матеріали, які розміщені на сторінках освітніх мереж.

Однією з популярних серед вчителів мереж можна назвати Шотландську мережу Навчання та викладання, використовуючи технології (*Learning and teaching with technology*). Діяльність мережі спрямована на підготовку дітей віком від 3 до 18 років до життя у 21-му столітті, надаючи їм можливість отримати та вдосконалити сучасні навички та вміння завдяки навчання та використанню ІКТ, отримуючи он-лайн навчання через мережу, надаючи он-лайн ресурси для вчителів шотландських шкіл. Більшість ресурсів припадає на предмети гуманітарного циклу (мови, історія, література тощо) [3].

Варто зазначити ще декілька освітніх мереж, які відіграють значну роль у системі загальної середньої освіти зарубіжних країн допомагаючи як вчителям, так і учням підвищувати рівень викладання і навчання завдяки використанню ІКТ, а саме:

1. Мережа вчителів (*Teachers network* – Великобританія) охоплює початкову, середню та вищу школу. На мережі розміщені навчальні матеріали, плани уроків, рекомендації з різних предметів. Одним із завдань мережі є інтегрування ІКТ у процес викладання різних дисциплін більшою кількістю яких є гуманітарні (Мистецтво та дизайн; Громадянська освіта, Технології та дизайн, Англійська мова, Географія, Історія, ІКТ, Математика, Сучасні іноземні мови, Музика, Фізичне виховання, Релігійна освіта, Суспільствознавчі науки, Філософія) та створення віртуальних спільнот вчителів-«предметників».

2. Мережа вчителів (*Teachers network* – Америка) охоплює всі рівні освіти починаючи з початкової (середню та вищу). Допомагає у навчанні як вчителям, так і учням. На сайтах розміщені плани уроків, надає рекомендації щодо проведення уроків і покращення свого навчання за допомогою он-лайн ресурсів.

3. Мережа творчих вчителів (РФ) створена для педагогів, які зацікавлені у можливостях підвищення якості навчання за допомогою використання ІКТ.

В Україні успішно працює Міжнародна освітня та ресурсна мережа «*IEARN*» (*International Education and Resource Network*). Основна спрямованість мережі – розвиток та застосування телекомунікацій в освіті. Методом роботи мережі є метод проектів. Останнім часом спостерігається широке використання дослідницьких методів в проектній діяльності, що є результатом співпраці вчителів з програмою «*Intel@Навчання для майбутнього*».

Крім того, «Майкрософт Україна» започаткувала перший український професійний освітній он-лайн ресурс – Мережу «Партнерство в навчанні», який є Інтернет-спільнотою для педагогів, надаючи більшої можливості

освітянам дізнатися про інноваційні ІКТ з метою покращення якості навчання, а також:

- співпрацювати з освітніми установами по всьому світу
- навчатися з колегами-новаторами, як використовувати технології в освіті
- мати вільний доступ до засобів та ресурсів в класній кімнаті та інше

Висновки

Вирішальну роль в організації інноваційного навчального процесу, в підготовці кадрів до роботи в умовах інноваційного розвитку покликаний зіграти високий науково-технічний потенціал ЗВО. Впровадження інноваційної освіти може проводитися тоді, коли викладачі та студенти самі активно займаються інноваційною діяльністю.

Отже, з метою вивчення рівня впровадження інноваційних освітніх технологій нами проведене дослідження, що встановило таке:

- на кафедрах використовуються комбіновані форми навчання, що включають традиційні та інноваційні форми;
- серед інноваційних методів навчання найбільше використовуються ІКТ, мультимедійні презентації, телекомунікаційні проекти;
- відзначається продуктивне використання глобальної мережі Інтернет у підготовці викладачів і студентів до лекцій і практичних занять.

Для ефективного використання в навчальному процесі сучасних ІКТ викладач повинен володіти певними специфічними вміннями:

- застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в підготовці, аналізі, коригуванні навчального процесу, управлінні навчальним процесом і навчально-пізнавальною діяльністю студентів;
- добирати найраціональніші методи і засоби навчання, враховувати індивідуальні особливості студентів, їх нахили і здібності;
- ефективно поєднувати традиційні методичні системи навчання із новими інформаційно-комунікаційними технологіями.

Література

1. Биков В., Лещенко М., Тимчук Л. Цифрова гуманістична педагогіка : посібник. Київ : Видавництво «LAT&K», 2017. 182 с.
2. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич, М. Ю. Козяр ; за ред. член. кор. НАПН України Гуревича Р. С. Львів : ЛДУБЖД, 2015. 380 с.
3. Дегтяренко Т. М. Поширення ідей упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у систему спеціальної освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. № 2 (46). С. 11-21. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/1207/917>
4. Маркова О. М., Семеріков С. О., Стрюк А. М. Хмарні технології навчання: витоки. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2015. Т. 46. № 2. С. 29-44. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/archive>

ПИТАННЯ ФІНАНСУВАННЯ ТА ІНВЕСТИВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ

О. М.Скібіцький

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри методології науки та міжнародної освіти Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (м.Київ)

Л. І. Скібіцька

канд. екон. наук, ст. викладач кафедри менеджменту та маркетингу ПВНЗ «Європейський університет» (м. Київ)

Проблема фінансування навчальних закладів визначила їх залучення в інші області комерційної діяльності. Процес планування є одним з основних для створення ефективної діяльності освітніх установ, проте, такі фактори як інфляція, спад реалізації освітніх продуктів та послуг, недосконала податкова система, створюють несприятливі умови для бізнес-планування.

Поширення нових технологій поглиблює диференціацію між різними верствами населення – ті, хто має доступ до технологій, здатні примножувати власне виробництво, професійні навички, знання, досвід тощо.; натомість ті, хто позбавлений цього доступу, фактично опиняються за межами цивілізаційного прогресу, позбавляються ефективних інструментів для розвитку, професійного зростання і самореалізації [3].

Формування вітчизняного ринку освітніх послуг здійснюється в контексті реформування економічної системи і є результатом розв'язання суперечностей, що склалися в освітній системі України за період її незалежності.

Специфічні особливості дії ринку в сфері освіти пов'язані з тим, що освітні послуги, які є товаром, невіддільні від педагогічної діяльності. Якість же педагогічної діяльності багато в чому залежить від конкретної людини, його позицій, знань, професіоналізму, відношення до справи. Тому

стимулювання праці педагога, стимулювання його професійного зростання є умовою підвищення якості освітніх послуг. Це визначає завдання маркетингових служб у визначенні джерела додаткового фінансування педагогічної діяльності, а також пошук фінансових коштів для підвищення якості професійної перепідготовки педагогів [1].

Стихійно залучений в ринок освітній комплекс країни зробив чимало промахів і прорахунків. Законодавче регулювання ринкової діяльності в сфері освіти теж ще перебуває на стадії становлення.

У зв'язку з проникненням ринкових відносин в сферу освіти актуальною проблемою стає проблема ціноутворення. Ціни на освітні послуги досить високі. Це відчувають більшою мірою ті, хто користується послугами недержавних навчальних закладів. При збереженні безкоштовності освіти в державних і муніципальних установах споживачами їхніх послуг теж відчувається зростання особистих витрат на потреби навчання. Однак незначна частина цих витрат йде в якості прибутку на розвиток навчального закладу. Проникнення ринкових відносин в освіту, дія таких інструментів ринку, як гроші, ціна, кредит, конкуренція, певною мірою збільшують можливий прибуток навчальних закладів, створюючи фонди розвитку матеріальної бази установи та матеріального заохочення співробітників.

Таким чином, розширення діяльності ринку виступає важливим джерелом розвитку освітнього закладу. Тому бізнес-план, вносячи цивілізованість в систему ринкових відносин в освіті, сприяє створенню умов поліпшення якості освітніх послуг. Становлення нового господарського механізму в освіті, де поряд з централізованими жорсткими приписами з'явилося місце для ринкової моделі, передбачає зміни в економічному плануванні [2].

Специфічні особливості дії ринку в сфері освіти пов'язані з тим, що освітні послуги, які є товаром, невіддільні від педагогічної діяльності. Якість же педагогічної діяльності багато в чому залежить від конкретної людини, її позицій, знань, професіоналізму, відношення до справи. Тому стимулювання

праці педагога, стимулювання його професійного зростання є умова підвищення якості освітніх послуг. Це визначає завдання маркетингових служб у визначенні джерела додаткового фінансування педагогічної діяльності, а також пошук фінансових коштів для підвищення якості професійної перепідготовки педагогів.

Втягування установ освіти в сферу ринкових відносин, безумовно, посилює перетворюючі процеси всередині них. Фактор конкурентної боротьби надає активізує вплив на всі напрямки інноваційного пошуку навчальних закладів. Однак цивілізованість ринкових відносин передбачає становлення маркетингу освітніх послуг. Метою маркетингу в освіті є оптимальне поєднання соціально-економічних інтересів споживача-покупця і виробника.

Складність характеру відносин на ринку освітніх послуг і товару визначається і особливою роллю держави, яке виступає як головний замовник, безпосередньо оплачує послуги освіти, який контролює його результати, і наявністю певних протиріч між державою як головним споживачем і приватним споживачем, окремо взятим громадянином.

Наразі більшість некомерційних організацій та освітніх закладів не мають чіткого бізнес-плану або взагалі не використовують бізнес-планування як інструмент управління. Замість процесу планування приймаються певні управлінські рішення, що забезпечують діяльність організацій на короткотривалий період часу. Такий метод управління пояснюється швидкими змінами ринкової ситуації в Україні і умов господарювання, нечисленністю управлінського апарату невеликих закладів освіти, авторитетом керуючих великими університетами, які мають великий досвід [3].

У разі відсутності чіткого планування неможливо домогтися стабільного успіху. Ґрунтовно сформований бізнес-план допоможе сформувати курс організації, врахувати можливості для максимальної ефективної діяльності. Інвестори постійно отримують запити на фінансування інноваційних

проектів, однак для того аби привабити їх необхідно надати їм детально інформацію не лише про місію та завдання, а і детальний опис проекту, що покаже перспективи його розвитку.

Варто зауважити, що більшість керівників розглядають короткострокові перспективи, однак такий підхід обмежує перспективу бачення на прогнози довгострокового розвитку, навіть в умовах нестабільної економіки. Окрім того, саме нестабільність, як чинник, має спонукати до формування багатьох варіантів розвитку подій і оцінці можливостей та перспектив установи в певних ситуаціях. Труднощі у впровадженні повноцінного бізнес-планування в Україні створює також відсутність реальної інформації про конкурентоспроможність продукції і всієї стратегії організації, конкурентному середовищі, конкурентних потенціалах, також часто ігноруються інтереси партнерів. У західній практиці бізнес-планування, якщо продукт чи послуга не конкурентоспроможний за якістю, питання про його виробництві відразу знімається [4].

Керівники часто не мають необхідної професійної підготовки для опрацювання бізнес-планів. У них відсутній достатній досвід аналітичної, планової (прогнозної) роботи, оцінок економічної ефективності проектів. Тому багато керівників освітніх закладів уникають розробки бізнес-планів, вважаючи за краще вести управління за допомогою інтуїтивного реагування на складні ситуації (реактивне управління). Часто кажуть, що підготовка бізнес-плану не має особливого сенсу в швидкоплинній обстановці, так як закладені в ньому положення застарівають раніше початку свого втілення.

Для усунення такої ситуації необхідно вдаватися до консультування з питань планування. Однак, послуги консультантів у сфері планування, особливо довгострокового, затребувані, в основному, великими університетами [5].

Висновки

Для більш детального усвідомлення ситуації в закладах освіти було проведено глибинне інтерв'ю з керівниками та управлінським персоналом і

на основі отриманих даних ми формулюємо висновки щодо проблем бізнес-планування на практичному рівні в освітніх закладах України:

По-перше, варто звернути увагу на компетентність персоналу та керівників, що мають займатися процесом бізнес-планування. Оскільки більшість керується застарілим форматом розуміння системи освіти, що заважає бачити перспективи розвитку. На сучасному етапі розвитку економіки необхідно пристосовуватися до змін та формувати навчальні плани відповідно до тенденцій науково-технічного прогресу та нових ринкових відносин. Керівники бажають забезпечити стабільність та не ініціюють розвиток, що негативно впливає на якість освітніх послуг.

По-друге, актуальною проблемою державних освітніх закладів залишається фінансування. Дана проблема формує проблеми двох напрямків: застарілість матеріально-технічної бази та кадрову кризу. Недоліки матеріально-технічної бази негативно впливають на якість освітніх послуг, через неможливість отримати та засвоїти знання на практиці. Дана проблема залишається актуальною вже десятиріччя, що спотворює імідж освітньої системи України в цілому.

По-третьє, ще однією проблемою, що безпосередньо пов'язана з фінансуванням – кадрове забезпечення. Висококваліфіковані працівники бажають отримувати високу заробітну платню, а в умовах обмеженості бюджету організації, доводиться набирати персонал, що погоджується працювати за менші кошти. Отже, і кваліфікація працівників може бути не достатньою для надання якісних освітніх послуг або прийняття управлінських рішень.

По-четверте, окрім зазначених очевидних проблем, постає питання в виборі напрямку інноваційної діяльності. Освітні заклади, що роками навчали школярів та студентів часто не бачать перспектив для впровадження інноваційних проектів.

Література

1. Бошота Н. В., Величко М. М. Шляхи вдосконалення

фінансового механізму системи вищої освіти України. *Молодий вчений*. 2016. № 9 (36). С. 11-14.

2. Варналій З. С., Красільник О. В., Хмелевська Л. П. Фінансування державних вищих навчальних закладів України. Київ : Знання України, 2017. 231 с.

3. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич, М. Ю. Козяр ; за ред. член. кор. НАПН України Гуревича Р. С. Львів : ЛДУБЖД, 2015. 380 с.

4. Ящук Т. А. Система вищої освіти в Україні та її фінансування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 17. С. 784-787.

5. Ely, D. (1990). Conditions that facilitate the implementation of educational technology innovations. *Journal of Research on Computing in Education*, No 23, Pp. 298-305.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

К.О. Скрипнюк

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки Кременчуцького національного
університету імені Михайла Остроградського

Ю.В. Шевчук

асистент кафедри економіки Кременчуцького національного
університету імені Михайла Остроградського

І.Ю. Красільнікова

приватний підприємець, м. Кременчук

Інноваційний розвиток промислового підприємства є основним чинником підвищення його економічної ефективності, покращення його конкурентних позицій на ринку, підвищення конкурентоспроможності продукції та, як наслідок, сприяє інноваційному розвитку національної економіки в цілому.

Промислові підприємства України характеризуються високим рівнем інноваційного потенціалу, що включає виробничий, управлінський, кадровий, науково-технічний потенціал. Однак постійний розвиток та удосконалення є життєво необхідними у сучасних ринкових умовах. Лише правильно сформована та впроваджена стратегія інноваційного розвитку спроможна створити умови для активізації інноваційної діяльності та, як наслідок, забезпечення інноваційного розвитку як окремих промислових підприємств, так і економіки України загалом, що забезпечить високі конкурентні позиції нашої країни на міжнародних ринках та збільшення обсягів залучення іноземного капіталу.

Однією із основних складових Індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнім економічним форумом названо інновації, яка включає шість показників: здатність до інновацій; якість НДІ; витрати компаній на дослідження і розробки; співпрацю університетів та промисловості у дослідженнях та розробці; державні закупівлі

високотехнологічної продукції; наявність вчених та інженерів. За рейтингом The Global Innovation Index, який показує здатність країн до інноваційної діяльності та їх успішність у інноваціях, Україна у 2019 році посідала 47 місце у світі та 32 місце у Європі (табл. 1).

Таблиця 1

Місце України в рейтингу The Global Innovation Index
(сформовано за даними [1])

Рік	Місце України у світі	Місце України в регіоні (Європа)
2015	64	37
2016	56	34
2017	50	33
2018	43	30
2019	47	32

На основі аналізу даних таблиці 1 можна зазначити, що динаміка рівня інноваційної активності України була позитивною з 2015 по 2018 рік включно. Так, у світовому рейтингу Україна перемістилась з 64 на 43 місце, у європейському рейтингу наша держава піднялась на 7 позицій вгору, що є позитивним показником її інноваційного розвитку як на регіональному, так і на світовому рівні. 2019 рік позначився втратою позицій України за даним рейтингом, що актуалізує необхідність перегляду національної інноваційної стратегії та зміну її цільового вектору у контексті глобалізаційних тенденцій.

Низький рівень інноваційного розвитку економіки України вказує на наявність чинників негативного впливу, забезпечення адекватної реакції на вплив яких стає пріоритетним завданням у стимулюванні її інноватизації [2].

Дослідивши стан інноваційної діяльності у промисловому секторі, можна сказати, що спостерігається достатньо низька інноваційна активність підприємств, яка обумовлена комплексом чинників: моральним і фізичним зносом обладнання, низьким обсягом фінансування інноваційної діяльності (рис. 1).

Так, за результатами обстеження українських промислових підприємств саме нестача власних коштів є основною причиною їх низької інноваційної

активності (на 83% обстежених підприємств). До першої п'ятірки чинників, які стримують інноваційний розвиток, також слід віднести недостатню фінансову підтримку держави (56,6%), високу вартість нововведень (55,9%), високий ступінь ризику (38,9%), недосконалість нормативно-правової бази (37,7%) тощо [3].

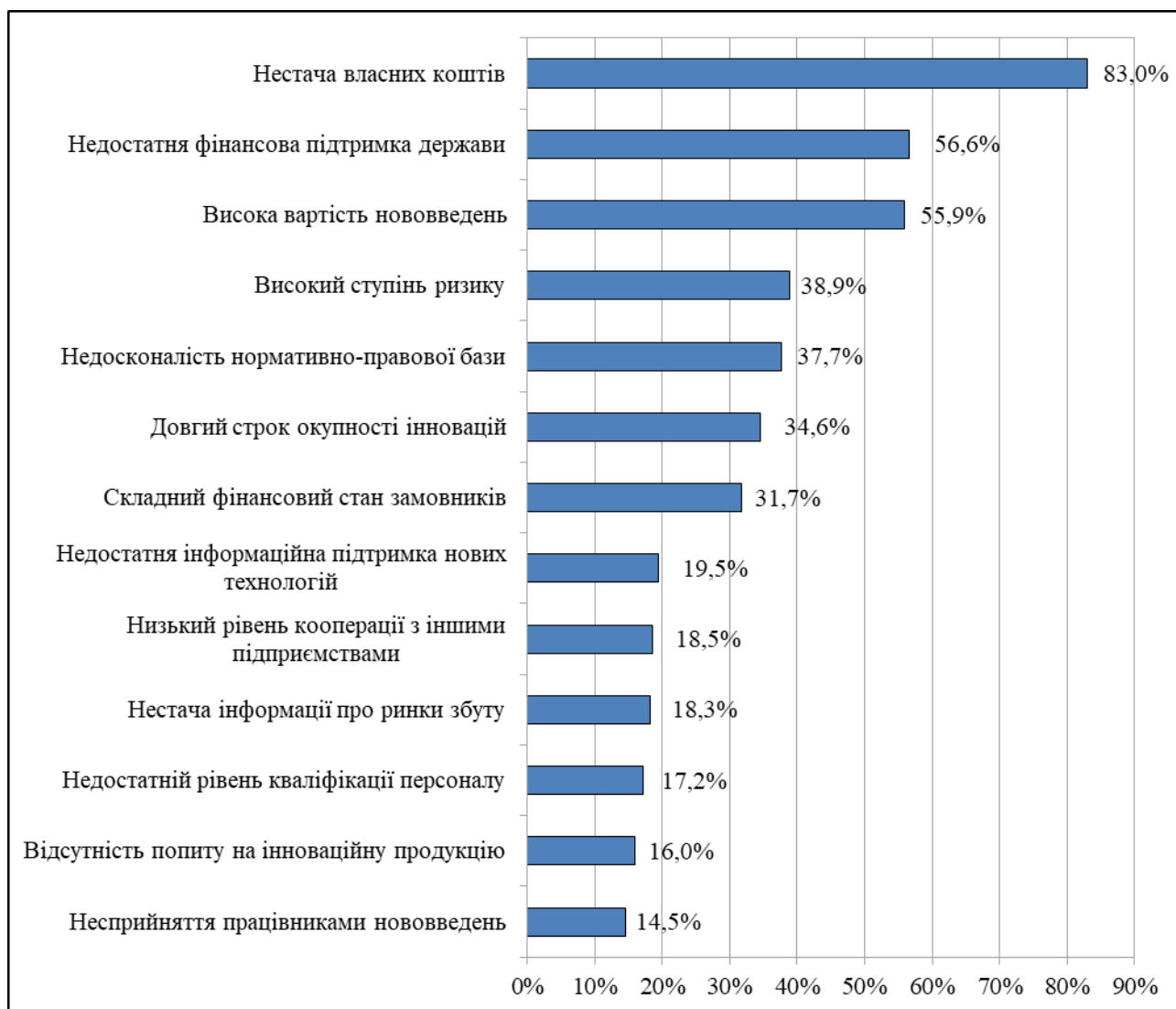

Рис. 1 Чинники, які гальмують інноваційний розвиток українських підприємств (сформовано за даними [3])

На основі аналізу джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України зазначимо, що воно здійснюється переважно за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання, тобто за рахунок самих підприємств (понад 88% коштів у 2018 році було залучено на

засадах самофінансування) [4].

Частка державного фінансування та залучення іноземних інвестицій до фінансування інноваційної діяльності невисока. Тобто рівень державної підтримки інноваційної діяльності промислових підприємств залишається низьким. Іноземні інвестори також вкладають кошти в українську промисловість неохоче. Це пов'язано з високими ризиками при реалізації інвестиційних проектів, недосконалістю українського законодавства, високим рівнем корумпованості країни.

Загалом, наведені вище чинники свідчать про необхідність коригування державної економічної політики, оновлення нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності, здійснення структурних перетворень, реалізації заходів щодо пом'якшення інвестиційного клімату та стимулювання інноваційної активності підприємств.

Впровадження інновацій має забезпечуватись підтримкою на державному рівні, проте сьогодні даний процес стикається з низкою перешкод (рис. 2).

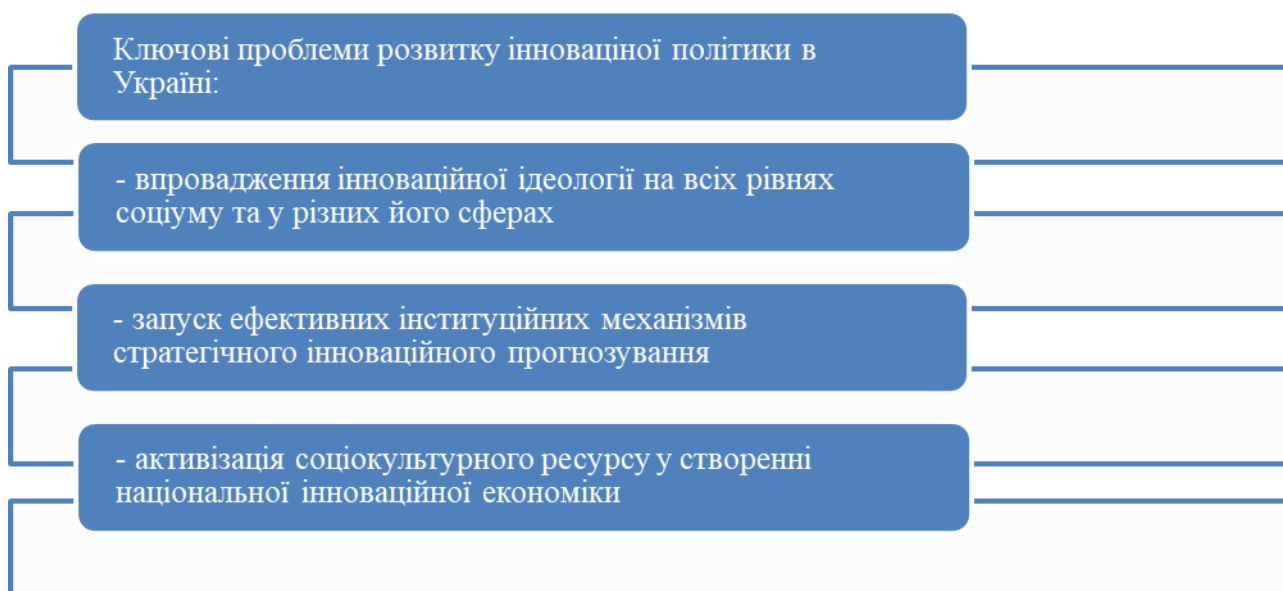

Рис. 2 Проблеми розвитку політики впровадження інновацій в Україні (сформовано за даними [3])

Для усунення даних бар'єрів та активізації інноваційної діяльності

промислових підприємств в сучасних умовах господарювання необхідно: впроваджувати механізми венчурного інвестування; запроваджувати механізми державного страхування ризиків, які виникають в процесі здійснення інноваційної діяльності; запроваджувати програми державного субсидіювання та фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств; запроваджувати державні програми залучення іноземних інвесторів до фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств; запроваджувати державні програми участі наукових установ у розробці стратегій інноваційного розвитку промислових підприємств [5].

Тільки завдяки розробці чіткої інноваційної стратегії промислові підприємства зможуть досягти позитивних фінансових результатів, підвищити ефективність функціонування та, як результат, стати конкурентоспроможними і на національному, і на міжнародному ринках.

Література

1. About the Global Innovation Index. *Global Innovation Index* : веб-сайт. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/about-gii#currentreports> (дата звернення: 04.04.2020).
2. Маслак О. І., Гришко Н. Є., Іщенко С. В., Шевчук Ю. В. Управління людським капіталом: знання як основа забезпечення інноваційного розвитку економіки. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. Х. : НТУ «ХПІ», 2019. № 1. С. 50–59.
3. Касич А. О., Канунікова К. О. Інноваційна активність підприємств України: динаміка, проблеми та шляхи вирішення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 22. С. 21–24.
4. Статистична інформація. Економічна статистика. Наука, технології та інновації. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <http://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 04.04.2020).
5. Ishchenko S., Skrypniuk K., Pyrogov D., Tkach T. Agricultural enterprises development strategy investment support in the field of animal husbandry in Ukraine. *SHS Web of Conferences. Innovative Economic Symposium 2019 Milestones and Trends of World Economy (IES2019)*. URL: <http://ies.vstecb.cz/> (дата звернення: 04.04.2020).

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ УПРАВЛІННЯ ЙОГО КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ

В. М. Собчишин

к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту Полтавської державної
аграрної академії (м. Полтава)

Пропонування відстрочки в оплаті реалізованих товарів у сучасних умовах є знаряддям конкурентної боротьби при залученні клієнтів. Проте повернення дебіторами боргів у неповному обсязі, несвоєчасні платежі й виникнення сумнівних боргів за дебіторською заборгованістю знижують конкурентоспроможність підприємств, зокрема і сільськогосподарських. Вирішення зазначеної проблеми вимагає ефективного управління кредитною політикою підприємства.

Управління кредитною політикою підприємства, з нашого погляду, це процес прийняття стратегічних і оперативних управлінських рішень щодо забезпечення оптимального для певних умов стану дебіторської заборгованості, зокрема її розміру, строків оплати, обсягів інвестицій у неї, частки сумнівних боргів. При цьому критерієм оптимальності стану дебіторської заборгованості для певних умов вважаємо цільовий (бажаний) рівень прибутковості, що формується під впливом параметрів кредитування покупців та обсягу продажу підприємства.

Одним із методів оцінювання доцільності зміни умов кредитної політики підприємства, як зазначалося раніше [1, с. 70–71], є метод аналізу за кінцевими результатами, сутність якого полягає у співставленні кінцевого результату (прибутку) за теперішніх і нових умов кредитування покупців. При використанні методу аналізу за кінцевими результатами в оцінюванні

доцільності зміни умов кредитної політики підприємства вважаємо за необхідне розраховувати за теперішніх і нових умов кредитування покупців наступні показники в такій послідовності:

- прибуток (як різниця між виручкою та змінними й постійними витратами) або маржинальний прибуток (як різниця між виручкою та змінними витратами);

- загальні витрати, пов'язані з дебіторською заборгованістю (сума вартості інвестицій у дебіторську заборгованість, витрат на знижки (за умови надання знижок за швидку оплату реалізованих товарів) і втрат за безнадійними боргами);

- прибуток / маржинальний прибуток після вирахування витрат, пов'язаних із дебіторською заборгованістю (як різниця між прибутком / маржинальним прибутком та загальними витратами, пов'язаними з дебіторською заборгованістю);

- чистий прибуток (прибуток за мінусом податку на прибуток) за умови, якщо підприємство є платником податку на прибуток. Якщо підприємство є платником єдиного податку третьої групи, то, на нашу думку, доцільно розраховувати маржинальний прибуток після вирахування витрат, пов'язаних із дебіторською заборгованістю, та сплати єдиного податку (за ставкою 3 або 5 %). Для платників єдиного податку четвертої групи величина єдиного податку незалежно від умов кредитної політики та одержаної в результаті виручки буде фіксованою величиною (єдиний податок сплачується, виходячи з площі сільськогосподарських угідь, їх грошової оцінки з урахуванням коефіцієнта індексації та відповідних ставок для четвертої групи платників цього податку), а тому зменшуватиме маржинальний прибуток після вирахування витрат, пов'язаних із дебіторською заборгованістю, за теперішньої і нової кредитної політики на однакову суму. З цієї причини платникам єдиного податку четвертої групи для з'ясування доцільності зміни умов їхньої кредитної політики достатньо обмежитися порівнянням маржинального прибутку після вирахування

витрат, пов'язаних із дебіторською заборгованістю, за теперішніх і нових умов кредитування покупців.

Отже, для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств серед інструментів управління кредитною політикою має бути метод аналізу за кінцевими результатами. Застосовуючи цей метод, залежно від системи оподаткування підприємства слід порівнювати за теперішніх і нових умов кредитування покупців або чистий прибуток (для платників податку на прибуток), або маржинальний прибуток після вирахування витрат, пов'язаних із дебіторською заборгованістю (для платників єдиного податку четвертої групи), або маржинальний прибуток після вирахування витрат, пов'язаних із дебіторською заборгованістю, та сплати єдиного податку (для платників єдиного податку третьої групи).

Література

1. Собчишин В. М., Чуйко А. В. Методичні підходи до оцінювання доцільності зміни умов кредитної політики підприємства. Перспективи розвитку обліку, контролю та фінансів в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю з дня засн. каф. обліку та аудиту ХНТУСГ, 5 листоп. 2019 р. Харків : Стильна типографія, 2019. Ч. 2. С. 70–73.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В.О. Терлецька

к.е.н., асистент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

Економічне суперництво за першість на світових ринках, як показує досвід і практика зарубіжних країн, визначають перш за все інновації, а економічно розвинені країни, своєю чергою, базують стратегію довгострокового зростання передусім на основі переходу лише до інноваційного шляху розвитку.

Варто зазначити, що за даними [1, с. 3], після набуття незалежності України, технологічна, наукова та освітня спільноти України опинилися у досить дивній ситуації: за часів СРСР були основними гравцями серед технічно - наукових підприємств та мали в розпорядженні багатство розвинених наукових знань, потужне наукове співтовариство, велику індустрію високих технологій, передові освітні системи, і високоосвічене грамотне населення, що функціонувало в сфері науки і техніки. При таких істотних перевагах очікувалось, що Україна рухатиметься вперед і ефективно конкуруватиме на світовому ринку прикладних ідей та технологій, у галузі наукових досліджень та інновацій. Проте, цього не сталося. У дослідженні глобальної сталості «Геоінформатика та сталий розвиток», Світовий центр даних зазначив, що Україна в кінці 1980 р. мала одні з кращих стартових умов серед усіх країн колишнього СРСР та його сфери впливу, проте Україна не встигла скористатися своїми перевагами. У 2011 р. показник глобальної конкурентоспроможності у таблиці рейтингів вказував на зниження показника з 72 до 82 місця з 139 країн. Станом на 2020 р., Україна все ще має

складнощі та не в змозі повною мірою скористатися своїм значним освітнім, науковим і промисловим потенціалом.

За даними [2, с. 1], при формуванні системи фінансування інноваційної діяльності необхідно брати до уваги об'єктивні труднощі переходу України до інноваційної моделі економічного розвитку, зумовлені дефіцитом інвестиційних ресурсів і високими макроекономічними ризиками інвестування. У середньостроковій перспективі, 2015–2020 рр., на ринкові форми фінансування інноваційної діяльності в Україні впливатиме обмеженість фінансових джерел, спричинена як об'єктивними чинниками, так і перешкодами, свідомо створюваними конкурентами (ТНК, урядами зарубіжних країн-конкурентів), а також дефіцитом довгих грошей у банківській системі й низьким рівнем рентабельності підприємств реального сектору. Це зумовлює доцільність застосування проактивної державної інноваційної політики.

Як уже зазначалося, інноваційна діяльність є однією із визначальних компонент науково-технічного прогресу та стабільного економічного зростання.

Важливого значення при цьому набуває фінансування інноваційної діяльності, що неможливе без венчурних інвестицій. Механізм венчурного фінансування являється одним із базових елементів формування моделі інноваційного розвитку багатьох країн світу. Проте на сьогодні в Україні склалась така ситуація, при якій чинне законодавство не містить тих засад, що дозволяють організувати в Україні ефективний венчурний бізнес в інноваційній сфері, а розроблені проекти та рішення законодавчих актів містять лише суперечливі тези щодо розвитку венчурної діяльності. В такому випадку постає першочергова необхідність і доцільність розроблення заходів для розвитку венчурного бізнесу в Україні, що є цілком виправданим.

За даними [3, с. 251], згідно оцінок експертів проекту ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні» [4], ЗУ «Про інститути спільного інвестування (пайові та інвестиційні фонди)»

від 15.03.2001 р. № 2299-III дає визначення терміну «венчурний фонд» та, в той же час, містить ряд положень, що робить даний термін непридатним для сприяння інновацій в Україні, і цим самим дозволяє надто широко використовувати його для оптимізації оподаткування, в першу чергу, у сфері будівництва та реалізації нерухомості. Вказані недоліки залишилися й у ЗУ «Про інститути спільного інвестування» від 5.07.2012 р. № 5080-VI.

Як вказують автори [3, с. 252], основною вадою ЗУ «Про інститути спільного інвестування» від 5.07.2012 р. № 5080-VI є підміна поняття юридичної (організаційно-правової) форми фонду (ст. 7) і виду діяльності венчурного фонду, а саме: інвестицій в капітал компаній на ранній стадії і стадії розвитку. Венчурний фонд як вид діяльності в міжнародній практиці може бути організований і як акціонерне товариство (у тому числі те, що котирується), і як компанія з обмеженою, змішаною чи необмеженою відповідальністю, та у формі договору про спільну діяльність тощо. Ряд обмежень діяльності інвесторів, що має значення для створення державних інвестиційних інститутів та участі держави в капіталі компаній, обумовлюються ЗУ «Про приватизацію державного майна».

За даними УАІБ [5], активи венчурних ІСІ в Україні невпинно зростають, проте варто констатувати, що венчурний бізнес в Україні потребує належної підтримки з боку держави - активної позиції держави щодо розвитку венчурної галузі та залучення інвестування. Така позиція має бути в інтересах держави, оскільки розвиток венчурного бізнесу створює нові робочі місця, сприяє підвищенню продуктивності праці, забезпечує ефективність діяльності господарського комплексу та спричиняє нагромадження грошового капіталу і це не весь перелік позитивних сторін розвитку венчурного підприємництва.

Як зазначає В. Геєць [1, с. 1], оскільки інноваційний процес може спиратися лише на конкурентне ринкове середовище, держава має забезпечити фінансову підтримку підприємств, які взяли на себе тягар інноваційної ініціативи. Вибір джерел і форм фінансування залежить від

певних етапів інноваційного процесу, причому з наближенням до завершальної стадії зростає роль приватного сектору. Отже, в системі фінансового забезпечення інновацій слід дотримуватися принципу концентрації державної підтримки на фінансуванні інноваційної діяльності підприємств на початкових етапах інноваційного процесу та на впровадженні технологій V і VI технологічних укладів.

Таким чином, для розвитку інновацій у вітчизняній економіці доцільно в першу чергу забезпечити належну державну підтримку та належні умови для венчурного бізнесу і інновацій, законодавчо забезпечити преференційну діяльність венчурного бізнесу, а також сприяти розвитку системи страхування ризиків інвестицій в інноваціях, надавати податкові мотиви і стимули для фінансування в інноваційні проекти. Своєю чергою, стимулювання венчурної діяльності та кредитування інноваційної діяльності передбачає пільгове оподаткування дивідендів венчурних інноваційних фондів на час їх становлення, зменшення податкових зобов'язань банкам, які фінансуватимуть інноваційну діяльність.

Література

1. Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні» // Аналітичні матеріали, засновані на результатах проекту «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні – Проект ЄС EuropeAid/127694/C/SER/UA», Київ. – жовтень 2011 р. – Том 1. – С. 215.

2. «Інноваційна Україна – 2020»: основні положення національної доповіді В. Гейця, академік НАН України «Розділ 5. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/15086.2.032.pdf

3. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В. Гейця та ін.; НАН України. - К., 2015. - 336 с.

4. Пропозиції щодо розвитку венчурної діяльності у цьому розділі надано відповідно до рекомендацій експертів проекту ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні»// Заключний звіт про виконання проекту ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні – Проект ЄС EuropeAid/127694/C/SER/UA», 29 липня – 28 жовтня 2011 р. – Додаток 11(E). – С. 440–480.

5. УАІБ. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.uaib.com.ua/>

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР ЙОГО ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Є.С. Швець

старший викладач кафедри інтелектуальної власності та управління проектами Національної металургійної академії України, м. Дніпро

Основою інноваційного розвитку підприємства є інтелектуальний капітал, який включає у себе людський капітал (кількість працівників, які мають необхідний рівень знань для створення нових об'єктів інтелектуальної власності), структурний капітал – об'єкти інтелектуальної власності (ІВ), які можуть бути створені на підприємстві або придбані за договором, а також ринковий капітал – очікуваний прибуток, розповсюдження товарів, кількість постійних клієнтів, перспектива росту й ділова репутація компанії [1].

Людські ресурси та інтелектуальні ресурси розглядаються разом як інтелектуальний потенціал, який не має вартісної оцінки, а вимірюється кількістю працюючих та кількістю ідентифікованих об'єктів інтелектуальної власності. При визначенні вартості інтелектуального потенціалу він стає інтелектуальним капіталом.

Підприємства у своєму розвитку повинні комбінувати розробку та впровадження власних ідей із зовнішніми. Необхідні нові ідеї, які після їх охорони та комерціалізації стають інноваціями. Потреба ринку в нових продуктах чи послугах є ключовим фактором інноваційного процесу [2].

Інноваційний процес – це процес перетворення наукового знання в інновацію, який можна представити як послідовний ланцюг подій, у ході яких інновація визріває від ідеї до конкретного продукту, технології. Інноваційний процес означає процес створення, впровадження і поширення інновацій. Цей процес не закінчується впровадженням, тобто першою появою на ринку нового продукту, не переривається і після впровадження, тому що в міру поширення нововведення удосконалюється, робиться більш

ефектним, здобуваються раніше не відомі споживчі властивості. Таким чином, цей процес спрямований на створення необхідних ринком продуктів, технологій.

Під час інноваційного процесу не тільки створюються очікувані інноваційні продукти, а й можуть виникати супроводжувальні інновації, які є побічним результатом інноваційної діяльності на певному її етапі. Інноваційна продукція – результат упровадження продуктових інновацій, нові чи ті, що піддаються удосконаленню виробу, виробництво яких засновано на нових чи значно удосконалених методах.

Об'єктами інноваційної діяльності є: інноваційні програми і проекти; нові знання та інтелектуальні продукти; виробниче обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; товарна продукція; механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції.

Основними видами інноваційної діяльності є: підготовка й організація виробництва, що охоплюють придбання виробничого устаткування й інструмента, зміни в них, а також у процедурах, методах, необхідних для створення нового технологічного процесу; передвиробничі розробки, що включають модифікації продукту і технологічного процесу, перепідготовку персоналу для застосування нових технологій і устаткування; маркетинг нових продуктів, що передбачає попереднє дослідження ринку, адаптацію продукту до різних ринків, рекламну компанію; придбання неупредметненої технології з боку у формі патентів, ліцензій, торгових марок, розкриття ноу-хау, конструкцій, моделей і послуг технологічного змісту; придбання упредметненої технології – машин і устаткування, по своєму технологічному змісту, зв'язаних із упровадженням на інноваційних підприємствах продуктових чи процесних інновацій; виробниче проектування, що включає

підготовку планів і креслень для визначення виробничих процедур, технічних специфікацій [3, 10].

Потреба в інноваціях на підприємствах різних видів діяльності розрізняються. У першу чергу, інновації затребувані в високотехнологічних галузях. До них відносяться наукомісткі, динамічні напрями, в яких нові досягнення часто випереджають виражені або усвідомлювані потреби потенційних споживачів і порушують встановлені межі між традиційними секторами промисловості. У них може відбуватися як заміна технології, так і збільшення асортименту та випуску продукції.

У середньотехнологічних галузях основна технологія не змінюється, але збільшується асортимент і обсяг випуску продуктів і послуг. Тому в умовах конкуренції такі підприємства змушені звертатися до інновацій, для зміцнення свого становища на ринку.

У всьому світі основним джерелом інноваційних ідей є інноваційні підприємства малого бізнесу. Завдяки їх гнучкості та здатності швидко підлаштовуватися під зміни, що пов'язано з необхідністю задовольняти потреби споживача, на основі новітніх розробок і технологій створюються принципово нові продукти. Від наявності цих підприємств і якості їх інноваційних розробок залежить рівень економіки країни [4].

Аналіз діяльності підприємства з метою визначення необхідності впровадження інновацій слід проводити, як мінімум, в розрізі таких аспектів: аналіз фінансової стійкості; аналіз попиту на продукцію підприємства; аналіз інноваційної діяльності, аналіз інноваційної діяльності підприємства через розрахунок групи показників. Показники оцінюються через визначення коефіцієнтів оновлення технологій, оновлення продукції, наукового рівня підприємства, частки впроваджених інноваційних технологій. Кожен з коефіцієнтів визначається на основі співвідношення частки, що характеризує нововведення показника до його загальної кількості.

У зв'язку з тим, що вимоги споживчого ринку швидко змінюються, необхідно постійно відстежувати конкурентоспроможність розробленого

продукту (товару, технології чи послуги) і на кожному етапі приймати рішення: чи продовжувати виробляти цей продукт, чи розробляти нову більш досконалу модель або зупини'ти випуск даного продукту та більше не повертатися до його розробки.

Здійснюється оцінка інновацій за ступенем їхньої ринкової перспективності, господарської реалізованості, ефективності інвестицій та впливу на розвиток економіки підприємства в цілому. Розрахунок цих показників дозволить з'ясувати, наскільки привабливий новий продукт для підприємства [2].

Для ефективної діяльності промислового підприємства та підвищення його конкурентоспроможності потрібно постійно вдосконалювати виробничі процеси, обладнання, сировини, використовувати нові енергетичні ресурси тощо. Промислове підприємство, що прагне вдосконалюватись за допомогою впровадження інновацій також повинне вдосконалювати свій людський капітал – сприяти навчанню співробітників, підвищувати їх кваліфікацію тощо, співпрацювати із закладами вищої освіти для створення замкнутого циклу: ідея–об'єкт ІВ–інновація (впровадження у виробничий процес), співпрацювати з іншими підприємствами задля успішної реалізації власного структурного капіталу – створених на підприємстві об'єктів ІВ та отримання додаткового прибутку.

Таким чином, інновації забезпечують підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства за рахунок створення інноваційної продукції, зменшення собівартості кінцевої продукції, освоєння нових сегментів ринку, збільшення чистого прибутку.

Література

1. Цибульов П.М. Основи інтелектуальної власності навчальний посібник / П.М. Цибульов. – К. "Інст.інтел.власн.і права", 2005. – 108 с.

2. А.М. Безус, К.В. Шафранова, П.І. Безус Роль інноваційного розвитку у стійкості підприємства // Інвестиції: практика та досвід № 8, 2018. – С. 22-25.

3. Бубенко П. Т. Конспект лекцій з курсу «Інноваційний розвиток підприємства» (для студентів денної та заочної форм навчання освітнього рівня магістр спеціальностей 051 – Економіка. Економіка підприємства і 071 – Облік і оподаткування. Облік і аудит) / П. Т. Бубенко, М. С. Владимирова; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. – 138 с.

4. Гнилянська Л.Й. Сучасні проблеми впроваджен'я інновацій та шляхи їх подолання // Науковий вісник НЛТУ України. — 2011. — С. 32—39.

**УПРАВЛІННЯ ТА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. ТРАНСФЕР
ТЕХНОЛОГІЙ**

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

БОЖОК Н.О.

к.е.н., доцент кафедри «Облік і оподаткування»
Дніпровський національний університет залізничного транспорту
ім. ак. В. Лазаряна м. Дніпро, Україна

ДЕМИДОВИЧ І. М.

Аспірант 1 року навчання
Дніпровський національний університет залізничного транспорту
ім. ак. В. Лазаряна м. Дніпро, Україна

В останні роки науково-технічний прогрес досить суттєво впливає на економічні процеси у світі. Результатом цього є перехід людства від постіндустріальної до інноваційної економіки, яка ґрунтується на інтелектуальних ресурсах, наукоємних та інформаційних технологіях, ефективному використанні і якісному вдосконаленні всіх факторів виробництва. Тобто освіта, знання та інновації зараз стають основною рушійною силою розвитку сучасних підприємств зокрема, та країн – у цілому.

Нові знання стають основою ефективних виробничих технологій, випуску високоякісної продукції та змін у організації управління виробництвом. Все це призводить до підвищення продуктивності праці і внутрішнього валового продукту, а також збільшує долю ринку, яка контролюється подібними підприємствами. Отже, наукові знання та інновації є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності сучасних підприємств.

Основою інноваційної економіки є інтелектуальна власність. Інтелектуальна власність у широкому розумінні означає закріплені законом права на результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах. При цьому інтелектуальна діяльність – це творча діяльність, а творчість – це цілеспрямована розумова робота людини,

результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю, унікальністю. Тобто у центрі інноваційної економіки знаходиться людина та її цілеспрямована розумова діяльність.

Згідно з Цивільним Кодексом України (ст. 420) [1] до об'єктів інтелектуальної власності відносять літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компоновання (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування; торговельні марки (знаки для товарів і послуг); географічні зазначення; комерційні таємниці. Такий перелік не є вичерпним, оскільки інтелектуальна діяльність людини не стоїть на місці, та можуть бути створені нові об'єкти.

Проте створити об'єкт інтелектуальної власності недостатньо, треба щоб він приносив економічні вигоди як його творцям, так і економіці. Для цього його необхідно комерціалізувати. Комерціалізація може бути визначена як процес перетворення об'єктів інтелектуальної власності на життєздатний продукт, послугу або ресурс, які будуть реалізовуватися на ринку та приносити прибуток. У такій ситуації інтелектуальна власність стає одним з основних активів підприємства.

Складність економічної природи інтелектуальної власності, постійний динамічний розвиток її об'єктів та механізму комерціалізації привертають значну увагу науковців та практиків, перетворюючи дослідження цього феномену в одну з найактуальніших економічних проблем.

В табл. 1 представлені визначення комерціалізації інтелектуальної власності, що запропоновані різними вченими у своїх роботах.

Процес комерціалізації інтелектуальної власності проходить за наявності певної кількості учасників. До них належать виробники інноваційного продукту (винахідники), інвестори, які купують у

правовласника право на використання об'єкту інтелектуальної власності та посередники.

Таблиця 1 – Визначення терміну «комерціалізація інтелектуальної власності»

Автор	Визначення
Г. Ступнікер [2, с. 165]	процес активної реалізації технологічного капіталу підприємства як складової його інтелектуального капіталу з метою підвищення прибутку і забезпечення зростання ринкової капіталізації підприємства.
В. І. Мухопад [3, с. 52]	підприємницька діяльність, що пов'язана з перетворенням результатів інтелектуальної діяльності та засобів індивідуалізації в прибуток з використанням різноманітних форм та засобів торгівлі.
В. Д. Базилевич [4, с. 262]	процес залучення результатів інтелектуальної діяльності в господарський обіг шляхом продажу виключних майнових прав інтелектуальної власності на договірній основі
О. Прохоров [5, с. 68]	процес виділення коштів на створення об'єктів інтелектуальної власності та поетапного контролю за їх витрачанням, включаючи оцінку і передачу завершених і освоєних у промислових умовах результатів інтелектуальної діяльності.

На сьогодні у світі існують різні форми комерціалізації інтелектуальної власності, які обираються відповідно до конкретного інноваційного об'єкту, фінансових та матеріальних можливостей власника тощо. Сам механізм комерціалізації інтелектуальної власності є досить складним, він залежить від опанування та використання сукупності знань з різних галузей права, економіки, бухгалтерського обліку та менеджменту.

До основних способів комерціалізації інтелектуальної власності слід віднести:

– Використання об'єктів інтелектуальної власності у власному виробництві. Це найдорожчий із способів комерціалізації інтелектуальної власності, так як для розробки, створення такого об'єкту, доведення його до експлуатаційного стану необхідні великі кошти. При цьому він має абсолютно повністю відповідати профілю роботи підприємства.

– Передача прав на об'єкти інтелектуальної власності. При реалізації цього способу права на об'єкти інтелектуальної власності можуть бути

продані, або власником може надаватися право на їх використання у вигляді специфічних договорів. Цей спосіб є досить простим та найбільш розповсюдженим.

– Внесення прав на об'єкти інтелектуальної власності до статутного капіталу. Тобто такого роду права становлять собою нематеріальний актив, що має реальну цінність, створює додаткову ринкову вартість підприємства і може бути формою участі у капіталі інших підприємств, приносячи в результаті реальну вигоду власникові.

Кожний із наведених способів є дієвим і спроможний принести власникові прав гідні прибутки у разі ефективного їх використання. Важливим є те, що власникам інноваційного продукту не обов'язково зосереджуватись на одному із способів комерціалізації. Наприклад, при використанні об'єкту інтелектуальної власності у власному виробництві можна видавати невиняткові ліцензії, які передбачають множину ліцензіарів.

Таким чином, можна зробити висновки, що будь-який із цих способів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності відкриває інноваційним підприємствам широкі можливості для реалізації наукових розробок.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Ступнікер Г. Л. Комерціалізація інтелектуальної власності як інструмент управління інтелектуальним капіталом [Текст] / Г. Л. Ступнікер // Економічний простір. – 2008. – № 15. – С. 163–170.
3. Мухопад В. И. Коммерциализация интеллектуальной собственности [Текст] / В. И. Мухопад. – М. : Магистр : ИНФРА-М, 2012. – 512 с.
4. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність [Текст]: підручник / В. Д. Базилевич, 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2014. – 671 с.
5. Прохоров А. Н. Зарубежный опыт процесса коммерциализации интеллектуальной собственности [Текст] / А. Н. Прохоров // Вестник Тюменского гос. ун-та. – 2011. – № 11. – С. 66–70.

**СТАН ФІНАНСОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В
АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ**

А.В. Зеленський

к.е.н, асистент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та
електронних платіжних систем Подільського державного аграрно-технічного
університету (м. Кам'янець-Подільський)

В.А. Зеленський

к.с-г.н, доцент, доцент кафедри садівництва і виноградарства, землеробства
та ґрунтознавства Подільського державного аграрно-технічного університету
(м. Кам'янець-Подільський)

Ефективність функціонування сільськогосподарського підприємства залежить не лише від виробничої діяльності, але у великій мірі визначається його невиробничою сферою і зокрема, умінням та налагодженим процесом комерціалізації своїх інтелектуальних активів. Інноваційно спрямовані аграрні підприємства займають передові позиції серед ринкових структур. Спростовуючи існуючу думку про незначну роль інтелектуальної власності в аграрній сфері економіки, слід зауважити, що беззаперечним є формування сільськогосподарської діяльності саме на інтелектуальній основі. Зокрема в рослинництві, урожайність якого залежить від якості посівного матеріалу, широко поширене використання новітніх сортів рослин та технологій. Значна кількість підприємств займається розробкою нових об'єктів інтелектуальної власності (далі – ОІВ), однак не маючи дієвих механізмів їх комерціалізації, через відсутність належного інформаційного забезпечення управлінського обліку та аналізу, не можуть визначити та оцінити ефективність їх використання.

З часів переходу вітчизняної системи бухгалтерського обліку на міжнародні принципи і стандарти триває розробка та закріплення організаційно-методичного механізму бухгалтерського обліку інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів. На сьогодні чітко відпрацьовані порядок визнання нематеріальних активів, методика їх первісної оцінки, нарахування амортизації, обліку роялті, документального оформлення та відображення у фінансовій звітності. При цьому недослідженими та невідпрацьованими методично залишаються питання управлінського обліку, аналізу, оцінки вартості та ефективності комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності на сільськогосподарських підприємствах.

Ступінь нормативного регламентування аналізу об'єктів інтелектуальної власності досить низький, а ефективності їх комерціалізації взагалі відсутній. Деякі питання аналізу інноваційної діяльності на макроекономічному рівні представлені в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, які затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 [1]. Дані Методичні рекомендації розроблені з метою визначення рівня економічної безпеки України як однієї з основних складових національної безпеки держави і визначають перелік основних індикаторів стану економічної безпеки України, їхні порогові значення, а також алгоритм розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки.

Аналіз інвестиційно-інноваційної безпеки проводиться за шістьма показниками:

- 1) Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП;
- 2) Відношення витрат на наукові та науковотехнічні роботи за рахунок держбюджету;
- 3) Чисельність спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, до чисельності зайнятого населення (на 1 тис. осіб), визначається відношенням

чисельності спеціалістів, які виконують науковотехнічні роботи до чисельності зайнятого населення у віці 15-70 років;

4) Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств;

5) Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості;

6) Відношення експорту роялті, ліцензійних послуг, комп'ютерних та інформаційних послуг, наукових та конструкторських розробок, послуг в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях ((комп'ютерні та інформаційні послуги (кредит), млн. доларів США + роялті та ліцензійні послуги (кредит), млн. доларів США + наукові та конструкторські розробки (кредит), млн. доларів США + послуги в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях (кредит), млн. доларів США) / середній курс гривні до долара США) / ВВП, млн. гривень x 100).

Як свідчать результати дослідження, управлінський аспект обліково-інформаційного забезпечення комерціалізації ОІВ полягає в інформаційному та методичному забезпеченні розрахунку двох найбільш значимих показників: прибуток (фінансовий результат комерціалізації ОІВ) та вартість портфелю ОІВ на сільськогосподарському підприємстві.

У 2007 році постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 затверджено Національний стандарт оцінки № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» [2]. Стандартом встановлено три медичні підходи до оцінки: дохідний, витратний та порівняльний.

Методологія встановлена стандартом № 4 відповідає міжнародній практиці оцінці та Міжнародним стандартам оцінки, які розроблені TIAVIS (The International Assets Vabulation Standarts Commitie) [3]. У 2008 році Наказом Фонду державного майна України від 25.06.2008 р. № 740 затверджена Методика оцінки майнових прав інтелектуальної власності, яка деталізує норми Стандарту. Повертаючись до управлінського аспекту оцінки вартості та ефективності комерціалізації ОІВ слід зазначити, що описані

інструктивні документи лише частково можуть бути використані внутрішнім менеджментом в цілях оптимізації процесу використання ОІВ. Як Національний стандарт № 4 так і Методика призначені для використання суб'єктами оціночної діяльності, які володіють професійними знаннями питань грошової оцінки вартості майна, та здійснюють таку оцінку у випадках, передбачених Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 р. № 2658-III. Отже, для управлінських цілей їх застосування залишається вкрай обмеженим.

Окремо слід виділити важливість та необхідність розробки методичного забезпечення розрахунку результативності процесу комерціалізації інтелектуальної власності – прибутковості (рентабельності) інтелектуальних активів. В рамках існуючої методології частково це завдання вирішує дохідний підхід. Зокрема застосування методів непрямої капіталізації (дисконтування грошового потоку) та прямої капіталізації доходу для оцінки майнових прав інтелектуальної власності передбачає визначення розміру тієї частини доходу, що отримана у зв'язку з наявністю у юридичної або фізичної особи таких прав.

На сьогодні методика бухгалтерського обліку нематеріальних активів являється достатньо розробленою, зважаючи на двадцятирічну практику застосування П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». Разом з тим, інформація, яку виробляє і надає система бухгалтерського обліку підприємства, не в повній мірі забезпечує процес комерціалізації інтелектуальної власності та аналіз його ефективності. Управлінський облік, зокрема в частині комерціалізації ОІВ, законодавством нерегламентований. Відтак потребує розробки зрозуміла і прийнятна для практики методика управлінського обліку об'єктів інтелектуальної власності на сільськогосподарських підприємствах, яка б в повній мірі забезпечувала менеджмент інформацією щодо ефективності процесу комерціалізації.

Існуюче обліково-аналітичне забезпечення комерціалізації інтелектуальної власності характеризується досить розгалуженою сукупністю макроекономічних показників стану розвитку системи інтелектуальної власності та значно менш розвинутою методичною платформою на мікроекономічному рівні. Зокрема відсутні методики та порядки, які б узагальнювали процес визначення результативності та ефективності використання портфелю інтелектуальних активів всередині підприємства. Менеджмент сільськогосподарських підприємств не проводить аналіз ефективності процесів комерціалізації ОІВ через відсутність належної інформаційної бази та методики такого аналізу. У зв'язку з цим, для внутрішнього управління з метою активізації процесів комерційного використання ОІВ у господарській діяльності підприємств слід запровадити дієву методичну базу, спрямовану на визначення результативності використання ОІВ, їх прибутковості та забезпечення динамічного розрахунку їх ринкової вартості та частки в загальній ринковій капіталізації підприємств.

Література

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=cf1a6236-2e54-49b5-9d46-894a4bcdf481>
2. Національний стандарт оцінки № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-п>
3. Міжнародні стандарти оцінки (International Valuation Standards) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.afo.com.ua/uk/news/2/1073>

УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ КРАЇН ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

В.О. Козуб

к. е. н, доцент кафедри міжнародної економіки та менеджменту ЗЕД
Харківського національного економічного університету імені Семена
Кузнеця (м. Харків)

С.В. Бестужева

к. е. н, доцент кафедри міжнародної економіки та менеджменту ЗЕД
Харківського національного економічного університету імені Семена
Кузнеця (м. Харків)

Інноваційність соціально-економічного розвитку країни розглядають як форму реалізації нестандартних, креативних ідей в економіці, громадському житті. Інновації в економічній сфері формують основу конкурентоспроможності країни, базис для розвитку всіх сфер діяльності в глобальному масштабі.

Питання формування національних інноваційних систем у своїх роботах розглядали Л. Антонюк, Н. Антюшина, Т. Боголиб, П. Бубенко, В. Гагауз, С. Гусєв, Ю. Дерябіна, С. Іванов, А. Мазур, А. Поручник, А. Федірко та інші.

На макрорівні інноваційна діяльність якісно змінює свій характер, оскільки мова йде вже про забезпечення інноваційного розвитку держави в цілому або її частини (регіону). Так, інноваційні економіки розвинених країн функціонують за наявності наступних умов: цілеспрямованої державної політики і стабільності в країні; ефективної правової системи; забезпечення висококонкурентного бізнес-середовища і привабливого клімату для високотехнологічних інвесторів – іноземних та вітчизняних; підприємців – новаторів; фінансових інститутів і фінансових ресурсів; розвинутої науки та системи освіти і підготовки кадрів; інноваційної інфраструктури.

Держава може сприяти розвитку інноваційних технологій методами непрямого фінансування, використовуючи податкові інструменти, надаючи пільги і преференції компаніям або галузям, що виробляють наукомістку продукцію. Так, податкові інструменти стимулювання науково-технологічної діяльності в ринковій економіці мають численні переваги порівняно з фінансовими інструментами (грантами, субсидіями тощо), оскільки вони зберігають автономність приватного сектору та його економічну відповідальність за вибір і реалізацію напрямів науково-технологічного розвитку; вимагають меншої бюрократичної роботи на всіх рівнях державної влади; мають психологічні переваги як з точки зору отримання пільг самими компаніями в результаті їх власних зусиль, так і з політичної точки зору [1].

На сьогоднішній день до найбільш поширених стимулів, спрямованих на заохочення науково-технологічної діяльності в зарубіжних країнах, насамперед відносять: надання податкового кредиту на приріст НДДКР; звільнення від сплати податків на певний термін (податкові канікули) для середніх і малих інноваційно-активних підприємств; зменшення або повне звільнення від оподаткування коштів, спрямованих на створення венчурних інноваційних фондів; податкові преференції на доходи компаній, що отримані в результаті реалізації НДДКР; пільгове оподаткування інвестиційних вкладень в малий та середній інноваційний бізнес; прискорена амортизація і т. п.

Вирішальне значення має фінансування науки та системи освіти і підготовки кадрів. Вплив національного науково-технічного потенціалу на соціально-економічний розвиток країни прямо залежить від частки ВВП, яка витрачається на наукові дослідження (наукоємність ВВП). Світовий досвід підтверджує, що при значенні цього показника менше 0,4% наука в цій країні може виконувати лише певну соціокультурну функцію. При досягненні межі 0,9-1% можливе отримання певних наукових результатів, які мають пізнавальну функцію, і лише при витратах на науку, що перевищують 1%, можна розраховувати на значний вплив вітчизняної науки на розвиток

економіки, оскільки включається її економічна функція [2].

Наприклад, у країнах ЄС згідно Лісабонської стратегії (2000 р.) створено Європейський науковий простір та інноваційні економіки, що базуються на підвищенні середньоєвропейського рівня наукоємності ВВП до 3 %. Цікавий досвід країн ЄС щодо розподілу фінансових ресурсів на галузі науки, а саме: на фундаментальну науку – 15-20 %, на прикладні дослідження – 25-30 %, на дослідно-конструкторські роботи – 55-60 %. При цьому в країнах ЄС у фінансуванні НДДКР частка промисловості становить в середньому 40-55% [3].

В даний час лідерами інноваційного розвитку в ЄС є 5 країн Північної Європи – скандинавські країни і Фінляндія. До особливостей скандинавської моделі відносять не тільки економічні (високий рівень наукоємності ВВП), але й неекономічні чинники, такі як: активна участь лівих партій в управлінні державою; майже повна відсутність корупції; висока політична та економічна активність жінок; гармонійне співробітництво і партнерство влади і бізнесу з соціальними верствами; специфічна скандинавська культура праці та система цінностей (у т. ч. етика бізнесу). Всі північноєвропейські країни займають одне з перших місць у світі по розповсюдженню персональних комп'ютерів. Передумовою переходу цих країн на інноваційний тип розвитку була ефективність економічної політики, а також особлива якість робочої сили, яка набула властивостей людського капіталу. Цей капітал утворився за рахунок масових інвестицій в освіту, охорону здоров'я, інформаційне забезпечення, підтримку сім'ї, професійну мобільність, які в сукупності забезпечили зростання креативних здібностей людини.

Так, Данія займає передові позиції у світі з вітроенергетики (25 % споживання електроенергії покривається за рахунок «зелених» джерел), розвитку біотехнологій (функціонує 180 біотехнологічних компаній), деяких галузях машинобудування, медичної техніки, фармацевтики.

У Швеції значна частина витрат на наукові дослідження йде на медицину – 24 %, технологічні розробки – 22 %, природничі науки – 19 %,

соціальні науки – 11 %, гуманітарні науки – 6 %. Найбільш динамічним сектором у Швеції є інформаційні технології: частка телекомунікаційної та інформаційної технологічної продукції становить 15 % від загального обсягу експорту країни. Одним з пріоритетів в останні роки стали дослідження в області мікро- і нанотехнологій (створення надтонких матеріалів і компонентів), яким належить зіграти вирішальну роль у розвитку комп'ютерних систем [4].

У Фінляндії існує державна система фінансування науки і в цілому інноваційного розвитку: для університетів – прямі асигнування з бюджету та фінансування через Академію наук (16%); державні, але незалежні фонди підтримки науки і розробки технологій [1].

Сучасний інноваційний розвиток України супроводжується значними проблемами, пов'язаними насамперед з відсутністю державних стимулів підвищення рівня інноваційної активності вітчизняних підприємств.

У цілому в Україні діють 16 технопарків, близько 30 компаній - бізнес-ангелів, готових вкладати 50-100 тис. дол. в ІТ-стартапи, 67 бізнес-інкубаторів, тобто інфраструктурно створені умови для інноваційного розвитку, але інституційно цей розвиток гальмується відсутністю дієвих методів та інструментів державної підтримки.

На сьогодні на державному рівні прийнята та повільно реалізується Стратегія розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року, метою якої є формування нової моделі економічного розвитку – інноваційної економіки, підвищення технологічності, зростання конкурентоздатності та підвищення ефективності існуючого виробництва. За своєю структурою дана стратегія є комплексною та охоплює такі сфери як організаційну (створення Офісу Високих Технологій як інструменту підтримки інноваційних проєктів), екологоорієнтовану (розвиток експортно-орієнтованої інноваційної екосистеми), технологічну (діджиталізація економіки), стимулюючу (створення умов для розробки та реалізації програм стимулювання залучення світових високотехнологічних лідерів до розвитку виробництва, проведення

наукових досліджень та створення робочих місць в Україні, освітню (створення та реалізація програми популяризації високих технологій, науки і техніки для населення України, насамперед серед молоді). Однак, на думку авторів, результати реалізації цієї стратегії практично відсутні. Тому для українського уряду та українського бізнесу важливо усвідомити, що лідируючі позиції країн Північної Європи в рейтингах глобальної конкурентоспроможності – результат ефективної роботи національних інноваційних систем, зорієнтованих на інноваційні компанії.

Таким чином, наявність висококонкурентного бізнес-середовища і привабливого клімату для високотехнологічних інвесторів, розвиток підприємництва виступають базовими умовами розвитку інноваційної економіки. В Україні на державному рівні необхідно проводити цілеспрямовану антимонопольну політику, кардинально збільшити фінансування сфери науки та освіти (в т.ч. за рахунок змін у податковій політиці), сприяти формуванню інноваційної інфраструктури [5].

Список літератури

1. Боголіб Т.М. Нова модель економічного зростання України. Київ, 2015. 592с.
2. Малицький Б. Прикладна наука. Київ : Феникс, 2007. 464 с.
3. Иванов В. Инновационная парадигма XXI. Российская академия наук. М.: Наука, 2011. 239 с.
4. Дерябина Ю., Антушина Н. Северная Европа. Регион нового развития. М.: Издательство «Весь мир», 2008. 512 с.
5. Чинники і тренди економічного зростання в Україні: колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук М.І. Скрипниченко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Електрон. дані. К., 2018. 386 с. Режим доступу: <http://ief.org.ua/docs/mg/302.pdf>

СУЧАСНІ ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СУБ'ЄКТИ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

А. В. Линенко

канд. екон. наук, доц. кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Запорізького національного університету (м. Запоріжжя)

В сучасному світі, коли запорукою якісного розвитку суспільства й ефективності бізнес-процесів є саме інновації, сфера трансферу технологій набуває особливого значення. Проте в Україні інноваційна активність суб'єктів економічних відносин залишається і досі на невисокому рівні. Рушіями інноваційних змін і розвитку процесів трансферу технологій можуть стати сучасні об'єднання підприємств за рахунок можливостей консолідованого фінансування наукових досліджень, інтеграції наукових установ, закладів вищої освіти і підприємств реального сектору економіки для забезпечення інноваційного розвитку та досягнення ефекту синергії.

Відповідно до Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» суб'єктами трансферу технологій є:

1) уповноважений орган з питань формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері трансферу технологій, уповноважений орган з питань реалізації державної політики у сфері трансферу технологій, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також Національна академія наук України та галузеві академії наук, які беруть участь у закупівлі, передачі та/або використанні технологій;

2) підприємства, наукові установи, організації, вищі навчальні заклади та інші юридичні особи незалежно від форми власності, що створюють та/або використовують технології та/або їх складові і яким належать або передаються майнові права на використання об'єктів права інтелектуальної власності, що є складовими технологій;

З) фізичні особи, які безпосередньо беруть участь у створенні, трансфері та застосуванні технологій та/або їх складових, надають необхідні для цього інформаційні, фінансові та інші послуги на всіх стадіях просування технологій та/або їх складових на ринок [1].

У сучасних українських реаліях, які характеризуються політичною нестабільністю, з вищезазначених трьох груп суб'єктів трансферу технологій перша є чи не найбільш проблемною, зумовлюючи невизначеність у діяльності решти учасників інноваційного процесу. До того ж, наукові дослідження потребують фінансування, якого часто бракує бізнес-структурам інноваційного типу і громадянам-винахідникам. Потенційні та реальні учасники трансферу технологій діють переважно не надто узгоджено.

Втім, це меншою мірою стосується сучасних об'єднань підприємств, які здатні активізувати трансфер технологій і забезпечити його ефективність для своїх учасників, для громад і країни в цілому. Сучасними можуть бути як традиційні господарські об'єднання, визначені Господарським кодексом України, так і нові організаційні форми об'єднання підприємств.

Так, Господарський кодекс України до об'єднань підприємств відносить: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств, передбачені законом [2]. До числа інших, наприклад, можна зарахувати холдингові компанії. Натомість, відносно новими формами об'єднань підприємств в Україні є технопарки й індустріальні парки, конгломерати, стратегічні альянси, кластери, не кажучи вже про досить поширені в Україні неформальні об'єднання бізнесу. Сучасними такі форми об'єднань підприємств можуть вважатися, якщо їхня діяльність орієнтована на забезпечення інноваційного розвитку з використанням переваг інтеграції.

В своєму спільному дослідженні Ю. К. Маслов і В. Г. Семенова зокрема визначили, що одним із найбільш вагомих чинників є обмеженість джерел фінансування інноваційної діяльності та значні витрати на створення об'єктів інтелектуальної власності як результату інноваційних процесів, проблеми комерціалізації інтелектуальних розробок [3]. Сучасні об'єднання

підприємств за рахунок консолідації фінансових ресурсів здатні інвестувати в науково-дослідну діяльність і дослідно-конструкторські розробки для їх подальшого використання та комерціалізації.

Крім того, в об'єднаннях підприємств інноваційного типу беруть участь наукові центри, заклади вищої освіти, а їхня діяльність орієнтована на забезпечення принципу державно-приватного партнерства. В цьому аспекті слушною є позиція, яку сформулювали в своїй статті Н. М. Краус, О. В. Манжура та К. М. Краус, що ключовими особливостями в майбутніх закономірностях розвитку економіки України інноваційного типу мають бути: інституціональний порядок кластерної будови на базі інноваційних хабів; прямий зв'язок між її учасниками; колективний спосіб створення інновацій; ефективно працюючий інститут узгодження; структура виробництва V та VI технологічних укладів [4].

Але сьогодні в Україні далеко не всі інтегровані утворення інноваційного типу є ефективними учасниками процесу трансферу технологій. Так, наприклад, на сайті Міністерства освіти і науки України є інформація про 28 наукових парків, однак оприлюднені дані про результати їхньої роботи свідчать про дієвість далеко не всіх із цього переліку [5].

Напевне, деякі з них були створені номінально, як «данина моді». Досить багато юридичних осіб мають у своїй назві слово «кластер» або його похідні, хоча реально працюючі кластери доведеться пошукати. Нажаль, причина полягає в тому, що деякі подібні утворення створювалися формально на виконання чергової державної програми, деякі реєструвалися, щоб отримати відповідний грант. Але все це є проявами перехідного періоду. Засновники сучасних об'єднань підприємств уже усвідомили свої вигоди від інноваційної діяльності та трансферу технологій, тому починають з'являтися нові інтегровані структури, що реально й ефективно працюють у цьому напрямі.

Звісно, не завадить і більш дієве застосування важелів державного регулювання трансферу технологій: технологічних коридорів, податкових

пільг, здешевлення банківських кредитів, страхування ризиків, державних гарантій і замовлення [4].

На користь успішності об'єднання бізнесу, залучення до процесу трансферу технологій інших учасників у межах єдиної інтегрованої структури, можна навести позитивний приклад діяльності Консорціуму EEN-Ukraine, який надає своїм членам низку переваг у сфері комерціалізації інновацій [5].

Отже, сучасні об'єднання підприємств уже є активними учасниками трансферу технологій в Україні, а їхні переваги щодо фінансових можливостей, інтеграції науки і бізнесу, зумовлюють ефективність комерціалізації результатів інноваційної діяльності.

Література

1. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V. Дата оновлення: 09.12.2015. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16> (дата звернення: 04.04.2020).

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення: 02.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 05.04.2020).

3. Маслов Ю. К., Семенова В. Г. Фінансові аспекти формування інтелектуального капіталу підприємств і забезпечення трансферу технологій. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Харків, 2019. Т. 2, № 29. С. 188–196.

4. Краус Н. М., Манжура О. В., Краус К. М. Діагностика впливу досліджень та інноваційних розробок на трансфер технологій в Україні. *Ефективна економіка*. Київ, 2019. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/4.pdf (дата звернення: 05.04.2020).

5. Інноваційна діяльність та трансфер технологій. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/doslidzhennya-ta-innovatsii> (дата звернення: 03.04.2020).

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ТРАНСФЕРУ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

В.В. Македон

д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки і світових фінансів
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

Інноваційна система держави складається з інноваційної політики і інноваційного законодавства, науково-освітніх установ, науково-виробничих комплексів, в тому числі і технопарків, інженерно-технологічних центрів, бізнес-інкубаторів, інженерно-виробничих комплексів, центрів просування, передачі і комерціалізації технологій, інноваційних підприємств і інвестиційних компаній. Не дивлячись на усю цю інфраструктуру, національна інноваційна система має ряд «слабких місць» - велика частина українського бізнесу не має чіткої інноваційної стратегії, зниження конкурентоспроможності наукового середовища унаслідок багаторічної стагнації, розрив між дослідницьким середовищем і підприємницькою, збільшення відставання в інноваційній області від країн лідерів [1, с.201].

Центр трансферу технологій (ЦТТ) – це організація, яка орієнтована на створення доходу від використання результатів наукових досліджень, що виконуються в державних наукових організаціях і приватних компаніях. Цей дохід може бути отриманий від будь-яких комерційних угод, включаючи: використання прав на інтелектуальну власність (договори про поступку патенту і ліцензійні договори); створення нових компаній, заснованих на технологіях (що використовують результати науково-технічної діяльності); дослідницькі контракти.

Об'єднання науково-дослідного середовища, мережі трансферу технологій і інноваційного бізнесу в єдину систему дозволяє розглядати

процес передачі об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) в єдиному «просторі» взаємодії її учасників. Система трансферу об'єктів інтелектуальної власності є сукупністю взаємозв'язаних і взаємодіючих суб'єктів в процесі створення, захисту, продажу і споживання об'єктів інтелектуальної власності з метою витягання доходу, підвищення конкурентоспроможності, підвищення громадського добробуту, розвитку національної інноваційної системи. Структура системи трансферу об'єктів інтелектуальної власності є системою взаємодії науково-дослідного середовища, мережі трансферу технологій і підприємств, метою якої є завершений інноваційний процес. Центри трансферу технологій мають бути у складі університетських науково-інноваційних комплексів і у своїй діяльності спиратися на інтегруючу схему роботи. ЦТТ повинні складатися з:

1. підрозділи правового захисту для забезпечення захисту, моніторингу і інвентаризації ОІВ;
2. інформаційного підрозділу для створення і підтримки спеціалізованого інформаційного інтернет-порталу, ведення технологічної бази, забезпечення інших підрозділів ЦТТ інформаційними дослідженнями;
3. маркетингового і комерційного підрозділу з метою моніторингу цін, забезпеченням сприятливих умов для трансферу і комерціалізації ОІВ і наданню супутніх послуг, підтримкою контактів з партнерами і споживачами;
4. фінансово-економічного підрозділу, робота якого має бути присвячена фінансовому забезпеченню усіх операцій, вироблюваних в ЦТТ і формуванню НМА університетського комплексу як чинника підвищення конкурентоспроможності.

Передача ОІВ може здійснюватися двома шляхами - передача ОІВ з дослідницького середовища у вже існуючу компанію, створення нової інноваційної фірми в технопарку університету. Проведемо аналіз переваг даних шляхів трансферу ОІВ. Сюди включають: створення власної наукової лабораторії може бути цікаве тільки найбільшому високотехнологічному

бізнесу, інноваційні процеси якого безперервні, створення нової інноваційної фірми при технопарку сприяє розвитку тільки малого інноваційного бізнесу, активізацію інноваційних процесів у бізнесі, що не володіє власними науково-дослідними лабораторіями, найвигідніше здійснювати шляхом передачі ОІВ (продаж патенту, ліцензування), основні перспективи трансферу ОІВ полягають в продажі патентів і ліцензій діючим підприємствам з метою підвищення їх інноваційної активності [2, с. 1317-1318].

Очевидно, що поширення ОІВ і інноваційний розвиток досягається різними шляхами за допомогою роботи ЦТТ регіонів країни. Таким чином, національна інноваційна система формується не стільки з національної інфраструктури, яка досить розвинена на даний момент, скільки з регіональних інфраструктур, на розвиток яких слід звернути увагу найближчими роками. Формування регіональних інноваційних систем – це найважливіший крок на шляху розвитку національної інноваційної системи.

Регіональна інноваційна інфраструктура складається з декількох компонентів. Найважливіші з них - технологічний (ЦТТ регіону), фінансовий (регіональні венчурні фонди, «бізнес-ангели», банківські венчурні програми фінансування), інформаційний (регіональні портали з виходом на міжнародний рівень).

Не дивлячись на очікувану результативність роботи мережі трансферу технологій, ми можемо виділити ряд основних проблем ЦТТ [3]:

- недостатня комплектація кваліфікованими кадрами;
- слабка організація виходу на споживачів інноваційних проектів;
- незадовільна робота з адміністрацією регіонів;
- незадовільна координація ЦТТ в різних регіонах і усередині регіонів.

Серед рекомендацій, присвячених діяльності ЦТТ, ми можемо сформулювати наступні позиції:

- розвивати взаємодію з регіональними і місцевими органами влади і управління, докладати зусиль для інтеграції в інфраструктуру регіонального

економічного розвитку, в тому числі на основі розробки і просування програм і проектів регіонального інноваційного розвитку;

- розвивати компетенції персоналу центрів, включаючи: управління процесом створення нових високотехнологічних компаній, що використовують результати науково-технічної діяльності, пошук партнерів і проведення ефективних переговорів, націлених на взаємовигідну співпрацю і досягнення високої доданої вартості від укладених угод, оцінку ринкових перспектив результатів науково-технічної діяльності, ресурсів і можливостей регіону, а також патентної діяльності;

- надання послуг з технологічного аудиту і оцінки технологій, підтримку державних наукових організацій в процесі підготовки і укладення договорів про поступку патенту і ліцензійних договорів, підготовку бізнес-планів, інвестиційних проектів, пов'язаних з використанням результатів науково-технічної діяльності, маркетингову підтримку комерціалізації результатів науково-технічної діяльності [4];

- розвивати мережеву взаємодію між українськими і міжнародними центрами комерціалізації і трансферу технологій;

- розвивати потенціал центрів комерціалізації технологій на основі співпраці (залучення до діяльності центрів і реалізації спільних проектів) з часткою консалтинговим і інвестиційним бізнесом.

Пропонується розширювати область відповідальності центрів трансферу технологій наступними функціями:

- підвищення інноваційної активності підприємств через технологічне переозброєння, використання нових наукових розробок і нових інноваційних принципів в менеджменті і маркетингу;

- сприяння росту промислового виробництва і інвестиційної активності;

- сприяння розробці і освоєнню технологій, сприяючих ефективне використання сировинних ресурсів, виробництву конкурентоздатних за ціною і якістю матеріалів і виробів, автоматизації виробництва.

Таким чином, слід вкладати у функції центрів трансферу технологій не лише адміністративні, але і стратегічні, що, на наш погляд, повинно сприяти формуванню єдиної системи розвитку інноваційних процесів в країні.

Література

1. Білоус-Сергєєва С. А. Комерціалізація інтелектуального продукту через трансфер технологій. Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. 2010. С. 200-202.
2. Makedon, V., Drobyazko, S., Shevtsova, H., Maslosh, O., Kasatkina, M. Providing security for the development of high-technology organizations. Journal of Security and Sustainability Issues. 2019. 8(4). p. 1313-1331.
3. Putilov A.V., Chernyakhovskaya Y.V. Kommerzializaciya technology I promyshlennye innovacii [Technologies' Commercialization and Industrial Innovations]. Moscow: MERPhI. 2014. 388 p.
4. Ляшенко О.М. Комерціалізація та трансфер технологій: категорії та методи інноваційної діяльності. Інноваційна економіка : [всеукр. наук.-вир. журнал]. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_5/8.pdf.

ЗАХОДИ ІНЖИНИРИНГОВОГО СУПРОВОДЖЕННЯ ЛІЦЕНЗІЙНОГО ДОГОВОРУ НА ВИКОРИСТАННЯ ПАТЕНТУ НА ВИНАХІД

Л.В. Михайлова

Старший викладач кафедри українознавства, документознавства та
інформаційної діяльності

ДВНЗ Придніпровської державної академії будівництва та архітектури
(м. Дніпро)

Інжинірингове супроводження ліцензійного договору на використання патенту на винахід являє собою комплекс заходів та робіт з контролю проектування або самого проектування, проведення технічних робіт для здійснення контролю у будівництві споруд та будівель у виробництві інноваційної продукції (з урахуванням вимог патенту), контролю виготовлення досвідних або промислових зразків, а також участь у атестації досвідної (сигнальної) партії інноваційної продукції.

До інжинірингового супроводження можна також віднести розробку (або контроль) документації з сертифікацією якості інноваційної продукції.

Відповідно до визначення та призначення інжинірингового супроводження у даній випускній роботі розроблені заходи інжинірингового супроводження:

- консультація до підготовки планів та розробка техніко-економічного обґрунтування проектування [4];
- експертиза та підготовка рішень з пропозиціями від підрядчиків та поставщиків у здійсненні проекту (коли інжинірингове супроводження являє собою повноважним представником замовника). В іншому разі готується проект рішень;
- здійснення керівництвом проектування (або дублювання керівництвом проекту);
- експертиза частин проекту у яких Проектувальник не має достатньо кваліфікованих кадрів для виконання робіт;

- контроль підготовки технічного проекту, виготовлення досвідних та промислових зразків інноваційної продукції;
- участь у атестації досвідної партії інноваційної продукції [1].

Ліцензійний договір – це договір, за яким одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог законодавства.

У ліцензійному договорі мають бути вказані: сторони ліцензійного договору, предмет ліцензійного договору, номер патенту і назва винаходу, промислового зразка, корисної моделі, обсяг прав, що передаються, вид ліцензій, строк дії ліцензійного договору, територія дії ліцензійного договору, місцезнаходження (місце проживання) сторін. В нашому договорі їх вказано набагато більше.

Предметом ліцензійного договору є ліцензія (дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності), а об'єктом – винахід, промисловий зразок або корисна модель [3].

Розглянемо на прикладі інтелектуальної власності ліцензійний договір на патенти на винахід та корисну модель. Так як розглядаються об'єкти будівельного напрямку, то у ліцензійному договорі бажана присутність пункту про технічні послуги, заходи контролю проектування або самого проектування, необхідних для розвитку цього виробництва, тобто необхідне інжинірингове супроводження.

Бо якість будівельної продукції визначається: загальним рівнем проектних рішень, відповідності цих рішень сучасним вимогам науково-технічного прогресу та будівельним нормам і правилам, які мають відповідати вимогам державних стандартів або технічних умов.

Важливу роль у забезпеченні потрібного рівня якості та відповідності виконаних робіт або закінчених будівництвом об'єктів вимогам нормативно-технічної документації відіграє контроль і нагляд у будівництві, який функціонує у вигляді системи установ, організацій і підрозділів,

функціональне призначення яких регламентовано системою законодавчих і підзаконних актів та нормативними документами [2].

До системи контролю і нагляду у будівництві входять органи державного і відомчого контролю, відповідні служби генерального проектувальника та замовника, що здійснюють авторський і технічний нагляд за додержанням умов проекту та вимог нормативної документації, а також служби будівельно-монтажних організацій, які здійснюють виробничий контроль якості будівельно-монтажних робіт [5].

Отже можна навести декілька прикладів розділів ліцензійного договору , а саме 1.1; 7.1, 7.5. з доповненими формулюваннями. у нижче приведеній таблиці 1.

Таблиця 1 – Співставлення змісту розділів ліцензійного договору на винахід , з урахуванням інжинірингових послуг

N розділу	Назва розділу	Зміст доповнення змін	
		Стара редакція	Нова редакція
1. 1.2.	предмет договору	1.2. Ліцензіат отримує на умовах цього Договору ліцензію на використання винаходів, на які одержано патенти NN_____ з метою виготовлення, застосування, ввезення, пропозицій до продажу, продажу та іншого введення в господарський оборот продукту, виготовленого на основі зазначених винаходів, а також застосування способу, який	1.2. Ліцензіат отримує на умовах цього Договору ліцензію на використання винаходів, на які одержано патент N 83197та з метою проведення інжинірингового обстеження будівель з метою розробки технології та робочих проектів реконструкцій багато-поверхових будівель, а також патент N 38 575 з метою розробки проектної документації по

		охороняється патентами (в договорі може бути зазначено будь-яке поєднання видів використання).	реконструкції багато-поверхових будівель та проведення будівельно-монтажних робіт.
7 7.1.	технічна допомога в освоєнні	7.1. Для надання технічної допомоги Ліцензіатові в освоєнні виробництва продукції за ліцензією, а також для навчання персоналу	7.1. Для надання технічної допомоги Ліцензіатові в освоєнні виробництва продукції за ліцензією, а також інжинірингового

	виробництва продукції за ліцензією	Ліцензіата методам та прийомам роботи щодо виготовлення і застосування продукції за ліцензією Ліцензіар на прохання Ліцензіата відряджає на підприємство(-а) Ліцензіата потрібну кількість спеціалістів. Ліцензіат повідомляє Ліцензіара про своє прохання за _____ місяців до дати можливого виїзду спеціалістів.	супроводження необхідного для: - обстеження технічного стану багатопверхових будівель на предмет визначення схильності конструкційного матеріалу крихкого руйнування; - контролю розробки проектної документації по реконструкції багатопверхових будівель та проведення будівельно-монтажних робіт.
7.5.		7.5. На прохання Ліцензіата і за його рахунок Ліцензіар поставить йому зразки продукції за ліцензією і матеріалів, а також спеціальне обладнання, необхідне для виробництва продукції за ліцензією. Якщо Ліцензіаром є громадянин, п.п. 7.4 і 7.5. цього Договору не використовуються.	7.5. На прохання Ліцензіата і за його рахунок Ліцензіар ознайомлює його з проектною документацією на реконструкцію багатопверхових будівель, по патенту N38575 в м.Запоріжжя.

Література

1. Атаманова Ю.Н. Право інтелектуальної власності: система міжнародно-правового регулювання - Х.: ДІВ, 2004.
2. Козирев А.Н. «Оцінка інтелектуальної власності», Експертне Бюро-М., 1997г.
3. Дробязко В.С., Дробязко Р.В. Право інтелектуальної власності: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2004.
4. Белов В.В., Виталиев Г.В., Денисов Г.М. Интеллектуальная собственность. Законодательство и практика его применения: Учебное пособие. – М.: Юрист, 2002. – С. 128-131.
5. Карпова Н.Н «Правовий захист і комерційна реалізація інтелектуальної власності в Росії».- М.: ЗЕЛО, 1996г.

ПРОБЛЕМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Н.Б. Мігай

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та організації виробництва

Л.І. Димбовська

студентка

Первомайська філія Національного університету кораблебудування імені
адмірала Макарова (м. Первомайськ)

Нові ідеї, концепції, відкриття та винаходи є двигуном прогресу. Попит на інтелектуальні нововведення в умовах жорсткої конкуренції зростає з кожним днем. Однак наявність ідеї ще не гарантує успіх винахіднику. У світі повному інновацій успіх на ринку не зумовлюється тільки наявністю хорошої ідеї - вона вимагає збігів між гідним винаходом і правильним підбором партнерів для комерціалізації цього винаходу.

Окремі аспекти комерціалізації інтелектуальної власності досліджували провідні українські вчені, зокрема: Ю. Є. Атаманова, Т. І. Бєгова, О. Б. Бутнік-Сіверський, Н. Максимова, П. М. Цибульова, В. М. Коссак, І. Є. Якубівський.

Існує велика кількість різноманітних підходів щодо визначення поняття інтелектуальної власності. Проте найоптимальніше визначення запропонували Л. Б. Гальперіна і Л. А. Михайлова, де інтелектуальна власність виступає умовним поняттям, яке використовується для позначення сукупності виключних прав на результати інтелектуальної, насамперед творчої діяльності, а також прирівняних до них за правовим режимом засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу» [1].

Інтелектуальна власність має ряд особливостей, які значно впливають на характер комерціалізації: нематеріальність (відсутність матеріально-речовинного змісту) об'єктів інтелектуальної власності; відсутність фізичного зносу; можливість одночасного використання одного об'єкту багатьма суб'єктами (множинність (потенційна або фактична) власників майнових прав на інтелектуальну власність) [2].

Інтелектуальну власність можна використовувати за допомогою таких способів як: застосування у власному виробництві, передача права користування, переуступка прав, внесок у статутний капітал [3].

Слово «commercialize» або «комерціалізація» означає процес перетворення об'єкта власності в прибуток засобами торгівлі ... » [4].

Під комерціалізацією інтелектуальної власності А. О. Дегтяр та М. В. Гончаренко розуміють реалізацію результатів науково-технічної діяльності, закріплених у вигляді об'єктів інтелектуальної власності, з метою отримання прибутку [2].

До форм комерціалізації відносять дві загальноприйняті групи:

- невіддільні від носія, пов'язані з людським потенціалом і загальнотехнологічним ресурсом організації (консультаційні послуги, спеціалізовані освітні послуги, технічні, аналітичні та конструкторські послуги, виконання замовлень на НДДКР);
- віддільні від носія, засновані на праві інтелектуальної власності (продаж науково-технічної та конструкторської документації, ліцензування, тобто видача «... дозволу на право здійснення юридичною особою або індивідуальним підприємцем конкретного виду діяльності ... », створення «spin-out» компаній, тобто нових венчурних фірм для швидкої комерціалізації кожного винаходу, створення спільних підприємств) [4].

Для успішного перетворення результатів науково-технічної діяльності на інноваційний продукт необхідним є державне регулювання цього процесу, оскільки ринкова економіка не завжди здатна це здійснити з огляду на високу

вартість, довгий термін окупності інноваційних проектів. Під державним регулюванням комерціалізації інноваційної власності розуміється комплекс дій та заходів, що запроваджуються державою через відповідні органи та нормативне регулювання і державні цільові програми, з метою визначення основних економічних процесів для отримання доходів від приватних і державних об'єктів інтелектуальної власності.

Згідно з І. Невінчаним існують методи прямої та непрямої дії, за допомогою яких держава бере участь у регулюванні процесу комерціалізації інтелектуальної власності. Пряма дія припускає використання адміністративних методів, а непряма – економічних. Найпоширенішими прямими методами державного регулювання по відношенню до інтелектуальної власності є державне, економічне прогнозування та бюджетно-податкове регулювання. Непрямі методи з державного регулювання, у тому числі й інтелектуальної власності, традиційно: не пов'язані із створенням додаткових матеріальних стимулів для їх реалізації; базуються на силі й авторитеті державної влади; включають заходи заборони, дозволу і примусу; передбачають організацію управління підприємствами, державного сектору економіки, державної власності [5].

Закордонний досвід побудови та державного забезпечення процесу комерціалізації інтелектуальної власності підприємств свідчить про наявність визначених інструментів та напрямків, за якими він здійснюється, саме: організаційне забезпечення (підтримка державно-приватного партнерства, створення технопарків, кластерів, розвиток персоналу, тощо); фінансове забезпечення (державні гарантії, кредитування, податкові пільги, венчурні компанії, інноваційне посередництво, створення бізнес-клімату для малого та середнього підприємництва); нормативно-правове забезпечення (стимулювання, законодавче закріплення прав інноваторів в отриманні патентів, трансферу технологій, доходів тощо).

Сучасний світовий прогрес економіки, науки, технологій має все більший вплив на Україну. З огляду на це вирішальним завданням нашої

країни є виведення власного виробництва та промисловості на новий інноваційний прогресивний рівень для одержання вітчизняної конкурентоспроможної продукції. Однак на шляху комерціалізації інтелектуальної власності у вітчизняних підприємств виникають наступні проблеми:

- низький рівень попиту;
- брак фінансування;
- неузгодженість елементів нормативно-законодавчої бази (суперечності таких галузей як : право, оподаткування та бухгалтерський облік);
- недостатня кількість заходів щодо стимулювання інноваційної діяльності та державної підтримки науково – технічних розробок;
- низький рівень розвитку інноваційного підприємництва малого та середнього розміру та його співробітництва з великим бізнесом;
- мала кількість доступної інформації в інноваційній сфері, передусім брак інформації про новітні технології і можливі ринки збуту наукомісткої продукції, про об'єкти вкладення венчурного капіталу;
- відсутність висококваліфікованих спеціалістів інноваційно-орієнтованих підприємств з питань ефективного використання сучасних інструментів інноваційного менеджменту та методів просування наукомісткої продукції на вітчизняному та зовнішніх ринках;
- відсутність певного єдиного стандарту оцінки об'єктів інтелектуальної власності.

Можемо зробити висновок, що стан та умови нашої країни для вітчизняних підприємств, що займаються комерціалізацією інтелектуальної власності є незадовільними і вимагають покращення шляхом з знаходження компромісу між сторонами, з урахуванням законодавчої бази; збільшення фінансування цієї сфери; введення загальнодоступної інформації про новинки технологій нашої країни; підвищення рівня освіти робітників з питань інтелектуальної власності; створення певного механізму вирішення

проблем комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності. Особливу увагу треба приділити вивченню та запровадженню закордонного досвіду у сфері комерціалізації інтелектуальної власності, налагодженню державно-приватного партнерства. Це дозволить прискорити процеси освоєння нових технологій, розвинути ринок інноваційної продукції та забезпечити прискорення трансферу знань у ланцюгу «бізнес-наука-держава».

Література

1. Гальперин Л. Интеллектуальная собственность: сущность и правовая природа / Л. Гальперин, Л. Михайлова // Советское государство и право. – 1991. – №12. – С. 37.
2. Дегтяр А. О. Зарубіжний досвід державного регулювання процесу комерціалізації інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / А. О. Дегтяр М. В. Гончаренко // Державне будівництво. – 2013. – № 2. – <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2013-2/doc/4/01.pdf>.
3. Білоус С. П. Комерціалізація інтелектуальної власності / С. П. Білоус // Вісник Черкаського університету. Серія :Економічні науки. - 2017. - № 4(2). - С. 9-17. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuE_2017_4\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuE_2017_4(2)_4).
4. Мальцева А. В. Преимущества коммерциализации результатов интеллектуальной деятельности [Электронный ресурс] / А.В. Мальцева— Режим доступа:http://journal.socialphenomena.org/wpcontent/uploads/fulltexts/1_2012/13_Maltseva.pdf
5. Невінчаний І. С. Державне регулювання інтелектуальної власності в Україні : автореф. дис. канд. ... екон. наук : спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством / І. С. Невінчаний. – К., 2011. – 20 с.

ПРОБЛЕМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

О.М. Полінкевич

д.е.н., професор, зав. кафедри економіки, безпеки та інноваційної діяльності
підприємства Східноєвропейського національного університету імені Лесі
Українки (м. Луцьк)

Перед закладами вищої освіти (ЗВО) виникають проблеми, які пов'язані із зростаючою конкуренцією на ринку освітніх послуг та скороченням державного фінансування. Формування та підтримування конкурентоспроможності на певному рівні означає постійний розвиток та вдосконалення університетів. Це неможливо без значних інвестицій. При цьому ЗВО прагнуть диверсифікувати джерела фінансування своєї діяльності. Перспективним напрямом цього є комерціалізація результатів наукових досліджень. Проблемами комерціалізації наукових досліджень займалися вітчизняні та зарубіжні автори. Серед них Н.І. Дуда [2], К.О. Бояринова [2], Н.М. Буняк [1], Н.І. Холявко [3], Т.С. Шестаковська [3] тощо.

Розвиток неоіндустріального суспільства активізує інтерес бізнесу до результатів науково-прикладних наукових досліджень. На думку Н.І. Холявко та Т.С. Шестаковської при формуванні моделей комерціалізації повинно бути враховані елементи спіралі Quadruple Helix - суб'єктів секторів вищої освіти, підприємництва, держави та суспільства (як споживача якісних освітніх послуг та вторинного бенефіціара отримуваних соціально-економічних ефектів) [3]. Крім того, ефективна модель комерціалізації результатів науково-прикладних досліджень має охоплювати інтернаціональні процеси, які є на світовому, національному та локальному рівнях. Завдяки цьому можливе досягнення високої результативності комерціалізаційних процесів та консенсусу інтересів бізнесу, освіти, науки й держави.

У моделі повинні бути проекти з запитами бізнесу на науково-прикладні розробки та отримані вченими результати фундаментальних досліджень, які можуть використовуватися у практиці. Перешкодою впровадження цієї ідеї є невисокий рівень інноваційності вітчизняного бізнесу. Інноваційно активні підприємства мають у своїй структурі власні дослідницькі центри. Тому не завжди охоче використовують послуги ЗВО. Ще однією причиною, яка стримує комерціалізацію наукових досліджень є те, що механізми науково-технічного співробітництва інноваційно активних підприємств із сектором вищої освіти практично нерозвинені. ЗВО займаються розробкою винаходів, ноу-хау, інновацій, технологій, оперують інформацією та знаннями. Більшість цих розробок носять теоретичний характер і не мають практичного впровадження у бізнесі. Діючі підприємства керуються філософією, яка полягає у тому, що підприємства ставлять тактичні цілі, які пов'язані із отриманням прибутку в короткостроковій перспективі, нехтуючи стратегічну ціль розвитку або підміняючи її на отримання прибутку. Така філософія приречена на крах, оскільки без стимулів для розвитку підприємства не зможуть функціонувати на ринку довгий період часу. Зі зростанням конкуренції одні підприємства замінюються на інші. Слід зауважити, що впровадити інноваційні проекти, які розроблені ЗВО можуть лише середні та великі підприємства, які мають достатній обсяг фінансових ресурсів або малі підприємства, які функціонують на ринку протягом десятки років.

Література

1. Буняк Н.М. Особливості комерціалізації наукових розробок вузів України. Проблеми освіти та методика викладання у вищій школі. 2014. Вип. IV (56). С. 273–280.
2. Дуда Н.І., Бояринова К.О. Проблеми комерціалізації інноваційних розробок для підприємств сфери охорони здоров'я. Молодий вчений. 2016. № 12.1 (40). С. 726–729.
3. Холявко Н.І., Шестаковська Т.С. Модель комерціалізації результатів наукових досліджень закладів вищої освіти України. Вісник ЖДТУ. Серія Економіка, управління та адміністрування. 2018. № 3 (85). С. 56–62.

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРИРОДНИХ ЧИННИКІВ ЯК ДАЛЕКОГО ОТОЧЕННЯ ПРОЄКТУ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФІСУ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

Д.О. Тимченко

викладач кафедри інтелектуальної власності та управління проєктами
Національної металургійної академії України (Дніпро)

На сьогоднішній день стан природного середовища має визначати спрямованість діяльності у сфері трансферу технологій на міжнародному і національному рівнях. Критичний рівень забруднення довкілля та загострення екологічної ситуації свідчить про необхідність та пріоритетність впровадження інноваційних екотехнологій у всіх сферах життєдіяльності людини.

Проаналізувавши визначення поняття “екотехнологія” у різних джерелах, пропоную наступне: це ресурсозберігаючі, енергозберігаючі, маловідходні або інші технології, в основу яких покладений принцип мінімізації шкоди природі та раціонального використання природних ресурсів.

Розглянемо стан трьох основних параметрів екологічного стану України - водні ресурси, атмосферне повітря і промислові відходи.

Україна є однією з найменш забезпечених у Європі країн за запасами місцевих водних ресурсів, водночас їх використання є неефективним та нераціональним. Масштабне зарегулювання річок впродовж ХХ ст. призвело до порушень руслового стоку, підпору ґрунтових вод, підтоплення земель. Навіть при скороченні обсягів водокористування майже вдвічі (у порівнянні з 1990 р.) та відповідному зменшенні техногенного навантаження на водні об’єкти, стан джерел водопостачання не покращується. Щороку у поверхневі води скидаються великі об’єми недостатньо очищених стічних вод [1].

Водне середовище забруднене нафтопродуктами, фенолами, органічними речовинами, важкими металами, сполуками азоту тощо.

Основними причинами цього є зниження ефективності роботи очисних споруд через зношеність, відсталий технологічний рівень та високу енергомісткість [2]. Забруднення води призводить до деградації річок, водосховищ, озерних систем та погіршення якості води, що в цілому негативно впливає на стан здоров'я людей [1].

За рівнем забруднення води по скидах стічних вод у водні об'єкти станом на 2017 р. в Україні Міністерством енергетики та захисту довкілля (надалі - Мінприроди) визначені перші п'ять місць за наступними регіонами: 1) м. Київ 28,6% - у відсотках до загальної кількості; 2) Дніпропетровська обл. 23%; 3) Донецька 19,9%; 4) Львівська 7,1%; 5) Запорізька 6,4% [3].

Атмосферне повітря також є визначальним фактором для життя і здоров'я людини. Його забруднення в Україні призвело до більш ніж 58 тис. смертей у 2016 р. Україна посідає перше місце у світі за рівнем смертності на 100 тис. населення (120-140 смертей) через таке забруднення [4]. За рівнем забруднення атмосферного повітря станом на 2017 р. Мінприроди визначені перші місця за наступними регіонами: 1) Донецька обл. 30,4%; 2) Дніпропетровська 25,4%; 3) Івано-Франківська 7,7%; 4) Запорізька 7%; 5) Вінницька 6% [3].

Головна причина незадовільного стану атмосферного повітря - недотримання технологічного режиму експлуатації пилогазоочисного устаткування підприємствами, низький рівень впровадження сучасних технологій очистки викидів, порушення нормативних санітарно-захисних зон між розміщенням промислових підприємств поряд з житловими районами [2].

Відходи - одна з найгостріших проблем, яка порушує екобезпеку. В Україні у 2017 р. було вироблено 366,4 млн т відходів, що на 24% більше, ніж у 2016 р. Водночас динаміка утилізації відходів за рік опустилася і стала нижче 25%. При цьому небезпечні відходи утилізуються лише на 50% [5]. За обсягом утворення відходів станом на 2017 р. Мінприроди визначені перші місця за наступними регіонами: 1) Дніпропетровська обл. 66,4%; 2)

Кіровоградська 10,3%; 3) Полтавська 9,6%; 4) Донецька 6,1%; 5) Запорізька 1,4% [3].

Застарілий спосіб видалення, знешкодження та захоронення відходів не вирішує проблему, а лише перекладає її на майбутні покоління [2]. Для вирішення проблеми, деякі автори наголошують на одночасному поєднанні двох взаємопов'язаних шляхів, а саме: найраціональніший видобуток і повне використання ресурсів, в результаті чого зменшується кількість відходів; розширення способів використання відходів, що утворюються [6].

Найбільший вплив на довкілля чинять сировинні та низькотехнологічні галузі. Перехід до еко- та енергоефективної моделі промислового розвитку, реконструкція і модернізація виробництва відповідно до ресурсно-екологічних вимог, стандартів та обмежень мають покращити екологічну ситуацію. Такий перехід має стимулюватися державою шляхом регулювання та підвищення ролі екологічного оподаткування, а також через репресивні фінансові інструменти та проведення державної політики екологічної модернізації економіки [2].

На думку багатьох авторів, головною причиною виникнення кризового стану довкілля є низький пріоритет екологічної політики в Україні [1]. І тут в нагоді стає міжнародний трансфер технологій, який в широкому розумінні включає обмін науково-технічною інформацією, досвідом. У багатьох країнах став ефективним підхід з упровадження концепції екологічно чистого виробництва у промисловому, аграрному секторах і у сфері надання послуг.

Нещодавно Мінприроди були проведені консультації з громадськістю щодо проєкту концепції реалізації держполітики у сфері промислового забруднення. В основу покладений успішний досвід ЄС з впровадження директиви 2010/75/ЄС про промислове забруднення. Особливості реформи:

1. До українських підприємств буде висунута вимога впроваджувати інноваційні екотехнології та методи управління виробництвом в рамках екологічного й енергетичного менеджменту.

2. Оптимізація роботи дозвільної системи шляхом консолідації кількох природоохоронних дозволів (викиди в атмосферу, спеціальне водокористування та відходи) в один інтегрований.

3. Запровадження обов'язкових щорічних перевірок підприємств на відповідність умовам інтегрованого дозволу. Результати перевірки підлягають опублікуванню з можливістю доступу до цієї інформації у громадськості [4].

Чи запрацює така реформа в Україні - покаже час. Проте кожен з нас має стати більш відповідальним за довкілля.

Суттєвим недоліком є те, що у Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р. не визначається пріоритетність створення та впровадження екотехнологій. Зазначається лише, що питання екології виходять за рамки Стратегії. І якщо Стратегією передбачається створення центрів експертизи та оцінки науково-технічних розробок, які готуватимуть аналітичну інформацію щодо технологічного, економічного, кон'юнктурного рівня науково-технічних розробок, то щодо екологічного рівня - не передбачається.

Законом України “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій” державна експертиза технологій, в тому числі на відповідність нормам екологічної безпеки, передбачена лише у відношенні технологій (їх складових), які закуповуються за бюджетні кошти.

Тобто при створенні технологій перед науковцями та дослідниками не стоїть першочергове завдання враховувати вплив таких технологій на довкілля та мінімізації шкоди. Питання створення екотехнологій не стимулюється. Проте майбутнє саме за ними - і це визнають найбільш розвинені країни світу. А тому національним ЗВО слід враховувати загальну світову тенденцію створення екотехнологій і рухатися у цьому напрямку.

Представники бізнесу, в свою чергу, мають впроваджувати екотехнології замість застарілих, які спричиняють суттєве забруднення довкілля. Проте, добровільно вкладають кошти у їх впровадження лише

одиниці, а у більшості немає на це коштів. А тому необхідним є стимулювання і фінансова підтримка з боку держави щодо впровадження екотехнологій, та введення репресивних заходів щодо використання застарілих забруднюючих доквілля технологій.

Впровадження екотехнологій потребує злагодженої роботи представників науки, бізнесу та держави. Це можливо лише у випадку ефективного управління цим процесом, а тому створення та функціонування офісів трансферу технологій на національному рівні в цілому та у кожному ЗВО зокрема є вкрай необхідною передумовою екологізації нашої економіки.

У Дніпропетровській області створення офісів трансферу технологій є критичною необхідністю, адже вона посідає перше або друге місце у рейтингах серед усіх регіонів через найбільше забруднення довкілля. Підприємства металургійної галузі області є суттєвими забруднювачами, а тому створення та ефективне функціонування офісу трансферу технологій у Національній металургійній академії України допоможе налагодити зв'язок з представниками підприємств металургійної галузі та створювати екотехнології для цих підприємств, що стане основою для покращення екологічного стану регіону.

Література:

1. Стан водних ресурсів країни - під пильною увагою громадян - Урядовий контактний центр. Мультимедійна платформа іномовлення України, 02.06.2017. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2240911-stan-vodnih-resursiv-kraini-pid-pilnou-uvagou-gromadan-uradovij-kontaktnij-centr.html>
2. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія. Гесць В.М., Шинкарук Л.В., Артємова Т.І. та ін. за ред. Шинкарук Л.В. НАН України, Інститут економіки та прогнозування. К., 2011, 696 с.
3. Міністерство енергетики та захисту довкілля, 30.11.2018. URL: <https://menr.gov.ua/news/32941.html>

4. Кузьо М. Забруднення довкілля, або Як узгодити ціну і цінності. Економічна правда, 17.01.2019. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/01/17/644202/>
5. Макаренко І. Україна зариває себе у відходах - звіт аналітиків. Українські національні новини, 18.09.2018. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1752762-ukrayina-zarivaye-sebe-u-vidkhodakh-zvit-analitikov>
6. Бутенко В.В. Роль та перспективи провадження трансферу екотехнологій у процесі реалізації інноваційної стратегії України. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository, 2010. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/20274/1/8-35-39.pdf>

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Є.С. Швець

старший викладач кафедри інтелектуальної власності та управління проектами Національної металургійної академії України (м. Дніпро)

М.О. Мороховська

магістрант кафедри інтелектуальної власності та управління проектами

НМетАУ

Комерціалізація інтелектуальної власності (ІВ) означає перетворення у джерело прибутку об'єктів авторського (суміжного) і патентного права, тобто діяльність, пов'язана з реалізацією інтелектуальної власності як товару. Права на об'єкти ІВ виступають як специфічний товар, який вводиться в господарський обіг на національному та глобальному ринках.

Механізм комерціалізації ІВ – це відтворення руху інтелектуального капіталу з метою отримання продукту. Для менеджера інтелектуальний капітал має два основні компоненти: людський капітал та інтелектуальні ресурси. Людський капітал чи інтелектуальна сила створюють інновації, і те, що можна описати й ідентифікувати, стає інтелектуальними ресурсами. Інтелектуальні ресурси, що мають більший комерційний потенціал, отримують правову охорону і стають інтелектуальною власністю [1].

Метою комерціалізації є отримання прибутку за рахунок використання ОПІВ у власному виробництві або продажу чи передачі прав на їх використання іншим юридичним чи фізичним особам [2].

Комерціалізацію об'єктів ІВ можна поділити на пасивну і активну. Пасивна комерціалізація об'єктів ІВ – оприлюднення пропозицій щодо дозволів на використання прав на інтелектуальну власність або продаж таких прав повністю шляхом публікації в базі даних об'єктів авторського і патентного права. Активна комерціалізація об'єктів ІВ – звернення власника

прав на інтелектуальну власність (або його уповноваженого представника) із пропозиціями щодо купівлі прав на об'єкти інтелектуальної власності до конкретних потенційних користувачів і/або покупців.

Комерціалізація об'єктів ІВ виникає при використанні результатів інтелектуальної діяльності на умовах укладання договорів, наприклад, між співавторами патенту; між власниками патенту й авторами у зв'язку з виплатою винагороди за використання об'єкта промислової власності; між власниками патенту під час комерційної реалізації інтелектуального продукту тощо.

Основними способами комерціалізації об'єктів ІВ є: використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві; внесення прав на об'єкти права інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства; передача (продаж) прав на об'єкти ІВ.

На сучасному етапі розвитку суспільства та активізації міжнародної торгівлі питання, пов'язані із комерціалізацією та використанням результатів інтелектуальної творчої праці людини, стають все більш актуальними. Тому доктрина комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності є однією з найбільш важливих у формуванні ідеології інноваційної моделі розвитку суспільства [1].

До основних проблем комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності (ІВ) можна віднести: суперечності та колізії нормативних галузей права, оподаткування та бухгалтерського обліку, відсутність висококваліфікованих спеціалістів з питань ІВ, у тому числі тих, хто оцінює права на об'єкти ІВ; антиринкову ментальність значної частини населення, за стереотипами якої наука і НДДКР – це не об'єкти ринкових відносин, а елементи так званої «невиробничої сфери», слабку систему співпраці між підприємствами та ЗВО, відсутність державного фінансування підприємств.

Також до проблем комерціалізації об'єктів ІВ можна віднести низький рівень залучення іноземного капіталу до формування ринку ІВ в Україні, що гальмується численними чинниками, серед яких: нестабільне й надмірне

регулювання і великий податковий тягар; нечітка правова система; мінливість економічного та політичного середовища; проблеми щодо встановлення чітких прав власності; труднощі у спілкуванні з урядовими та приватизаційними органами та корупція; відсутність інфраструктури; низький рівень доходів громадян; проблеми виходу на внутрішній і зовнішній ринки тощо.

Напрямами вдосконалення політики у сфері комерціалізації об'єктів ІВ є:

- розробка чітких механізмів нормативно-правового регулювання, а саме кодифікація законодавства;
- поєднання науки з виробництвом, що передбачає запровадження комплексу заходів (дослідження і аналіз ринку, фінансування впровадження об'єктів ІВ, дослідження та розробку тощо);
- створення інфраструктури впровадження результатів науково-технічної діяльності у виробництво;
- створення замкнених циклів (ідея-виробництво-споживання);
- створення спеціальних комплексних структур, до функцій яких би входило проведення експертної оцінки їх комерційного потенціалу,
- дослідження кон'юнктури ринку,
- надання новітнім розробкам фінансової підтримки, догляд за виготовленням конкурентоздатної продукції, просування об'єктів ІВ на вітчизняні та іноземні ринки,
- запобігання несанкціонованому використанню та розповсюдження об'єктів ІВ;
- налагодження національної системи підготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів з ІВ, а також обов'язкові заняття для студентів ЗВО з інтелектуальної власності і проведення семінарів, круглих столів у сфері ІВ з обов'язковим залученням студентів, викладачів та фахівців, що працюють у цій сфері.

Література

1. Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема [Текст]: навч. посіб. для ВНЗ / [Ю. Бажал та ін.] ; за ред. Ю.М. Бажала. – Київ: Пульсари, 2015. – 278 с.
2. Ходаківський Є.І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти [текст] навч. посіб./ Ходаківський Є.І., Якобчук В.П., Литвинчук І.Л. – К.: «Центр учбової літератури», 2014 – 276 с.

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

О.Я. Юрчишин

к.т.н., доцент, доцент кафедри Конструювання машин Національного
технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського» (м. Київ)

Рушійною силою системи інтелектуальної власності є правова природа, в основі якої закладено можливість отримання вигоди за створений результат творчої, інтелектуальної діяльності. Отримання вигоди можливе за рахунок використання об'єкта у власному виробництві, внесення його до статутного капіталу підприємства і, найчастіше, передача прав на використання іншим особам. Тому актуальним є питання організації трансферу технологій, зокрема створених в освітньо-наукових установах.

Трансфер технології – це передача технології, яка оформляється шляхом укладення між фізичними та/або юридичними особами двостороннього або багатостороннього договору, яким устанавлюються, змінюються або припиняються майнові права та обов'язки щодо технології та/або її складових [1]. Для того, щоб трансфер технологій був успішним, необхідно враховувати, що передача знань розпочинається із їх створення [2]. Особливо важливим цей момент є для об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ), створених у зв'язку із трудовою діяльністю у закладах вищої освіти, так як основна частина їх комерціалізується саме через передачу прав іншим особам. Тому необхідно ще на етапі підготовки технічного завдання організовувати співпрацю із бізнесом, розглядаючи ОПІВ як предмет договору трансферу технологій.

На етапі підготовки договорів, необхідно здійснити аналіз, чи всі складові технології є службовими ОПІВ, чи підтримуються права на ці ОПІВ, а також зважати на те, що технологія переважно не є одним окремим ОПІВ,

тому необхідно її розукомплектувати, чітко виділити окремі об'єкти, а далі приймати рішення, які договори необхідно укласти. Крім традиційних ліцензійних угод, рекомендовано при передачі прав укласти інші договори [3]. Не дивлячись на те, що Законом [1] поточної редакції не регламентуються види договорів про трансфер технологій, в попередній редакції від 2006 року вони були визначені, і вважаю доцільним в переддоговірний період, коли йде мова щодо можливої передачі прав, обговорювати можливість укладання стосовно складових технології різні угоди, зокрема:

- про поставку промислової технології – передбачає використання досвіду, знань та придбання обладнання;
- технічно-промислової кооперації – набуття знань та одержання послуг для виробництва промислової продукції, комплектуючих та інших складових, необхідних для застосування технології;
- про надання технічних послуг – передбачає надання послуг з планування, дослідження та розробки технології;
- інжинірингу – про виконання робіт і надання послуг, у тому числі складання технічного завдання, проведення допроектних робіт, проведення наукових досліджень, розроблення проектних пропозицій, технічної і конструкторської документації стосовно технологій та їх складових, надання консультацій пов'язаних із застосуванням технологій та інше;
- про створення спільних підприємств – у разі часткової передачі майнових прав на технології та їх складові.

Як видно із перелічених вище угод, комерціалізуються знання і досвід в режимі надання консультацій, допроектної підготовки, проведення досліджень в процесі реалізації технології – це саме ті послуги, які кваліфіковано можуть надавати працівники закладів вищої освіти. Тому, коли з'являється можливість вивести на ринок технологію, знайти покупця, необхідно укласти з ним не тільки ліцензійний договір про передачу прав на

використання технології, а розглядати можливість комерціалізації більш ширше, враховуючи потенціал науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти. Крім того, доцільним є обговорити, і врахувати в договорах, можливості стосовно використання раніше створених об'єктів, які можуть раціонально доповнювати технологію, що передається, і також передбачити моменти стосовно створення майбутніх ОПВ.

Зацікавлення науково-педагогічних працівників, авторів технології, в подальшій комерціалізації їхніх знань, дасть можливість цій технології залишатись більш конкурентоспроможною на ринку за рахунок втілення нових результатів досліджень, які будуть направлені на підвищення її ефективності. Для закладу вищої освіти такий підхід дозволить не тільки отримати комерційну вигоду, а і при наявності довгострокової співпраці із бізнесом, будувати спільні науково-інженерні центри, залучати студентів до участі у виробничому процесі, наприклад через програму дуальної освіти.

Література

1. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», 2006 р., електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.

2. Рекомендації «Вдосконалення передачі знань в Україні між науково-дослідними установами, університетами та промисловістю» /Келлі О., Українські К., Капіца Ю., Шахбазян К., Університет Тарту, Центр інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України, 2016.– 23 с., електронний ресурс: http://www.ciptt.nas.gov.ua/en/doc4_2016.pdf

3. Трансфер технологій та охорона інтелектуальної власності в наукових установах / Ю.М. Капіца, К.С. Шахбазян, Д.С. Махновський, І.І. Хоменко / За ред. Ю.М. Капіци. К.: Центр інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України, 2015. 431 с., електронний ресурс: http://www.ipr.nas.gov.ua/?page_id=606

**ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА АЛГОРИТМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ
ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ**

**РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ**

Зюзя А. О.,

аспірант каф. ЕП ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та
архітектури» (м. Дніпро)

Ефективність розвитку національних економік у постіндустріальному суспільстві, в умовах четвертої промислової революції, яка докорінно змінює економічний ландшафт країн світу, обумовлюється ефективністю використання інтелектуального потенціалу. Сьогодні в усьому світі підприємницька діяльність набуває нових форм інтелектуальної економіки, все більше використовуючи власні інтелектуальні ресурси – нематеріальні активи підприємств, інтелектуальні продукти, що складають портфель інтелектуальної власності суб'єктів господарювання. Саме інтелектуальні складові розвитку економіки, до яких відносяться інтелектуальні ресурси, інтелектуальний капітал, інтелектуальний потенціал, формують конкурентні переваги суб'єктів господарювання та є стратегічно важливими для інноваційного розвитку країн. Дослідження інтелектуального потенціалу та його ефективного використання є особливо актуальним в умовах переходу країн до Індустрії 4.0, наступного етапу цифрової трансформації виробничих підприємств, який буде супроводжуватися «...прискореним впровадженням технологій, таких як промисловий інтернет речей, аналітика великих даних, штучний інтелект, нове покоління роботів, доповнена реальність тощо. Разом це призведе до кращої синергії ІТ та ОТ, зміни бізнес-моделей і значного прискорення інноваційного розвитку» [10, С. 3-4].

Інтелектуальний потенціал за умови ефективної реалізації та трансформації в інтелектуальний капітал, відкриває нові можливості інноваційного розвитку, забезпечує підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств. Розгляд проблеми використання

потенціалу підприємства та інтелектуального потенціалу задля ефективного розвитку економіки України є темою чисельних наукових досліджень[4, 5]. До сьогодні в науковій літературі не існує єдиного визначення поняття «інтелектуальний потенціал». Більшість дослідників характеризує інтелектуальний потенціал на основі матеріально-технічних, фінансових, інформаційних, організаційно-економічних ресурсів, «особливої сукупності ресурсів суспільного виробництва, що містить у собі матеріальні, природні, трудові, фінансові й інформаційні ресурси»[2, С. 9, 3, С.16]. Наявні наукові розвідки, які включають до цих характеристик інтелектуальну складову, беручи до уваги інтелектуальні здібності, інтелектуальні ресурси, тощо. Так, В. В. Мурашко визначає інтелектуальний потенціал в контексті розвитку регіону «...як сукупність інтелектуальних здібностей населення регіону, матеріально-технічних, фінансових, інформаційних, організаційно-економічних ресурсів та комплексу чинників, які дозволяють вирішити в теперішній час і в майбутньому проблеми інноваційного розвитку як регіону, так і всієї країни ...»[6] Дослідники Р. Патора, Н. Цимбаліста трактують інтелектуальний потенціал, як «...здатність підприємства накопичувати інтелектуальні ресурси (активи), створюючи їх власними силами або залучаючи зі сторони, а також ефективно використовувати можливості сформованого в такий спосіб інтелектуального капіталу» [8]. М. В. Семикіна, В. І. Гунько розглядають інтелектуальний потенціал, як «...сукупність усіх інтелектуальних ресурсів, включаючи людей, їх знання, інтелектуальні здібності, нематеріальні активи, які характеризують сукупні інтелектуальні можливості, що можуть бути використані в процесі функціонування економіки, перетворюючись в інтелектуальний капітал...»[9]. Звертає на себе увагу визначення інтелектуального потенціалу С. Вовканича, який вбачає в інтелектуальному потенціалі у першу чергу «...спроможність творити, нагромаджувати та використовувати нові знання, проекти, ідеї, тобто генерувати різну семантичну інформацію як інтелектуальну власність задля свого добра і розвитку спільноти» [1].

Серед авторів, які розглядають категорію «інтелектуальний потенціал» згідно різних наукових підходів (ресурсного, функціонального, результативного, функціонально-результативного, системного) заслуговує на увагу точка зору щодо інтелектуальних ресурсів, інтелектуального капіталу та інтелектуальної власності, як найважливіших складових інтелектуального потенціалу. Якщо поняття «потенціал» розглядати у значенні поняття «ресурс», то «інтелектуальний потенціал» необхідно розглядати у першу чергу як «інтелектуальний ресурс», в основі якого є інтелектуальна діяльність людей, а також результат цієї діяльності – об'єкти права інтелектуальної власності. Створення та інтенсивне впровадження об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) в усі сфери економіки України є найважливішою складовою ефективності інтелектуального потенціалу. В Національній стратегії у сфері інтелектуальної власності на період 2020 – 2025 роки відзначається, що «...нарощення обсягів промислового виробництва в Україні є важливим фактором її розвитку, але воно має здійснюватися не за рахунок капіталовкладень, природних та енергетичних ресурсів, а шляхом підвищення продуктивності праці, що передбачає впровадження трудо- і ресурсозберігаючих технологій, активізацію інноваційної діяльності підприємств промисловості. Вихідну роль у цьому процесі відіграє інтелектуальна власність» [7]. Розвиток інтелектуальної власності, комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності може дати новий поштовх ефективному розвитку інтелектуального потенціалу на основі якого в Україні буде відбуватися четверта промислова революція, «...проникнення нових технологій 4.0 та їхній вплив на всю економіку й соціальну сферу – розумні міста, будинки, сільське господарство, енергетику, інфраструктурні об'єкти, фінанси, державне управління, охорону здоров'я, освіту та ін.» [10, С.3-4].

За оцінками Всесвітнього економічного форуму, майбутнє світове соціально-економічне середовище формуватимуть 12 ключових технологій четвертої індустріальної революції: «1. Штучний інтелект і робототехніка. 2.

Повсюдні мережеві пункти віддаленого зв'язку. 3. Віртуальні та розширені реальності. 4. Виробництво добавок. 5. Блокчейн та розподілені бухгалтерські технології. 6. Нові прогресивні матеріали та наноматеріали. 7. Накопичення, зберігання та передача енергії. 8. Нові обчислювальні технології. 9. Біотехнології. 10. Геоінженерія. 11. Нейротехнологія. 12. Космічні технології» [7].

Як бачимо, сьогодні як ніколи актуальною є потреба в інноваціях на основі інтелектуальної власності та ефективному використанні інтелектуального потенціалу. Інтелектуальний потенціал є основою інноваційного розвитку та ефективним рушієм модернізації економіки, вирішальним чинником соціально-економічного розвитку держави. «Відтак, політика держави у сфері ІВ має бути невід'ємною складовою інноваційної політики, стрижневою для економічного розвитку, й дозволить застосовувати всебічний і глобальний підхід до стимулювання і сприяння інноваціям на національному рівні, а також стане каталізатором створення та використання об'єктів права промислової власності у процесах структурних перетворень»[7].

Література:

1. Вовканич С. Духовно-інтелектуальний потенціал України та її національна ідея / С. Вовканич. — Львів: ЛБА, 2001. — 540 с.
2. Иванцов В.А. Интеллектуальный потенциал, факторы его использования: автореф. дис. канд. экон. наук / В.А. Иванцов. — Казань, 2003. — 24 с.
3. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник / Краснокутська Н.С. — К.: Центр навчальної літератури, 2007. — 352 с.
4. Таранюк Л. М. Потенціал і розвиток підприємства: навчальний посібник / Л. М. Таранюк. — Суми, 2016. — 278 с.

5. Мойсеєнко І.П. Методологія формування структури інтелектуального потенціалу // Економіка АПК: Вісник Лівійського державного аграрного університету. – 2006. – № 13. – 747 с.
6. Мурашко В.В. Організаційно-економічне регулювання використання та розвитку інтелектуального потенціалу: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.09.01 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / В.В. Мурашко. – Донецьк, 2006. – 22 с.
7. Національна стратегія у сфері інтелектуальної власності на період 2020 – 2025 роки (проект) [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://nipo.org.ua/activity/stvorennya-efektivnogo-navchalnogo-centru-u-sferi-intelektualnoi-vlasnosti-iv>
8. Патора Р. Формування інноваційної культури як основи розвитку інтелектуального потенціалу підприємства / Р. Патора, Н.А. Цимбаліста. [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/97_0.pdf.
9. Семикіна М. В. Інтелектуальний потенціал: соціальні виміри використання та розвитку : колективна монографія / М. В. Семикіна, В. І. Гунько, С. Р. Пасека ; за ред. М. В. Семикіної. – Черкаси : Вид. ТОВ "МАКЛАУТ", 2012. – 336 с.
10. Стратегія розвитку Індустрія 4.0[Електронний ресурс].– Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/Стратегія%20розвитку%204-0%20в3%

ОСНОВНІ ВІДМІННОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ОПЕРАЦІЇ ІЗ ВНЕСЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ДО СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ГОСПОДАРСЬКОГО

С.В. Чікін¹⁾, А.О. Гайдар²⁾

¹⁾ к.т.н., доцент, ²⁾ студентка Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Управління майновими правами інтелектуальної власності в процесі внесення їх до статутного капіталу необхідно розглядати як окремий етап - ланку системи управління інтелектуальною власністю господарюючого суб'єкта. Відповідно до запропонованого П.М. Цибульовим визначення життєвого циклу об'єкта інтелектуальної власності таке управління здійснюється на етапі використання прав на об'єкт [1, с.81]. Ця ланка має свої відмінності, що обумовлені специфічним характером господарської операції, а саме:

Операція із внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарського товариства нерозривно поєднує дві розпорядчі дії (окремі господарські операції) та характеризується зустрічною передачею сторонами специфічних активів – майнових прав, які мають грошову цінність. По-перше: це правочин по відчуженню майнових прав інтелектуальної власності на компенсаційній основі. По друге: це інвестиція, внаслідок якої набуваються корпоративні права. Мірою такої передачі є узгоджена вартість прав.

Безпосередніми учасниками (сторонами) операції є: власник майнових прав інтелектуальної власності - інвестор, та емітент корпоративних прав - господарське товариство.

Цілі здійснення операції для її учасників можна розділити на загальні підприємницькі та особливі.

До загальних підприємницьких цілей можуть бути віднесені:

* отримання максимального розміру компенсації за передані права;

- * отримання певних ринкових переваг у зв'язку з набуттям прав;
- * оптимізація оподаткування.

До особливих цілей сторін можна віднести наступні:

у власника майнових прав ІВ:

- * набуття контролю на суб'єктом господарської діяльності шляхом участі у його органах управління (у тому числі - збереження опосередкованого контролю над використанням переданих прав ІВ);

- * отримання дивідендів;

- * зростання ринкової вартості корпоративних прав;

у емітента корпоративних прав:

- * легальне набуття прав на об'єкт інтелектуальної власності без витрати грошових коштів;

- * формування (збільшення) статутного капіталу господарського товариства;

- * можливість переоцінки майнових прав інтелектуальної власності та збільшення вартості активів господарського товариства;

- * набуття переваг на ринку шляхом заборони використання об'єкту права інтелектуальної власності іншими суб'єктами;

- * набуття переваг на ринку внаслідок підвищення конкурентоздатності власної продукції внаслідок економії витрат та зниження цін, покращання якості, прискореного оновлення пропозиції.

Найбільш дискусійними моментами внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарського товариства на цей час є:

- можливість внесення до статутного капіталу майнового права на використання об'єктів інтелектуальної власності на підставі ліцензійного договору;
- порядок внесення до статутного капіталу прав на об'єкти інтелектуальної власності на окремі види об'єктів, як наприклад - «ноу-хау»;
- можливості недостовірного визначення вартості прав інтелектуальної власності та особливості їх оцінки.

Що стосується можливості передання до статутного капіталу товариства майнового права використання об'єктів ІВ, найбільш обґрунтованою вважаємо позицію О.Тверезенко, за якою «...внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарського товариства можливо лише шляхом укладення договору про передання (відчуження) майнових прав інтелектуальної власності» [2, с.57]. Неприйнятним цей автор вважає внесення майнових прав інтелектуальної власності у статутний капітал за ліцензійним договором. На нашу думку внесення запропонованих О.Тверезенко змін до Цивільного та Господарського Кодексів України дозволить уникнути зловживань при формуванні статутних капіталів господарських товариств та сприятиме підвищенню відповідальності товариств перед кредиторами, учасниками та державою.

Відповідно до ст.13 Закону України «Про господарські товариства» вкладом до статутного капіталу господарського товариства можуть бути майнові або інші відчужувані права, які мають грошову оцінку [3].

Згідно цієї норми не можуть передаватися до статутного капіталу права на ті об'єкти інтелектуальної власності, щодо яких законодавство не встановлює прямої можливості такої передачі.

Так Законом України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» не передбачається право власника Свідоцтва про реєстрацію права на використання кваліфікованого зазначення походження товару відчужувати права, що витікають із Свідоцтва. Власник Свідоцтва також не має права видавати ліцензію на використання кваліфікованого зазначення походження товару [4].

Цивільним Кодексом України також обмежена можливість передання майнових прав на комерційне найменування іншій особі лише випадком, коли воно передається разом з цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать, або його відповідною частиною [5]. Таким чином, передача

майнових прав на комерційне найменування до статутного капіталу іншої особи окремо від майнового комплексу (його частини) неможлива.

Література

1. Цибульов П.М. Введення до інтелектуальної власності: Навч.посібник. – К.: Інститут інтелектуальної власності і права, 2008. – 124 с.
2. Тверезенко О. Майнові права інтелектуальної власності як внесок до статутного капіталу господарського товариства// Теорія і практика інтелектуальної власності, 2009. - №6. – с.50-59.
3. Закон України «Про господарські товариства» N 1576-XII від 19.09.1999 р.// Відомості Верховної Ради (ВВР).- 1991. - N 49.
4. Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» N 752-XIV від 16.06.1999 р.// Відомості Верховної Ради України (ВВР).- 1999.- N 32.
5. Цивільний Кодекс України. Затв. Законом України N 435-IV від 16.01.2003 р. //Відомості Верховної Ради України (ВВР).- 2003.- NN 40-44.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ

Ткачук Г.В.,

аспірант Донецького національного університету
Імені Василя Стуса

Право на торговельну марку виступає важливим нематеріальним активом суб'єкта господарювання, забезпечує вирізнення продукції, формування ділової репутації, місце суб'єкта в конкурентному середовищі. З огляду на це актуальним питанням є реалізація (здійснення) прав на торговельні марки відповідно до вимог чинного законодавства.

В Господарському кодексі України (далі – ГК України) передбачена глава 16 «Використання в господарській діяльності прав інтелектуальної власності», в якій стосовно торговельних марок міститься дві статті: «Правомочності щодо використання торговельної марки» (ст. 157), «Право щодо використання торговельної марки, право на яку належить кільком особам». Проте ці положення лише частково визначають правила щодо здійснення прав на торговельні марки.

В книзі IV Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), яка має назву “Право інтелектуальної власності” відсутні загальні положення про здійснення прав на об'єкти інтелектуальної власності. Виключенням є ст. 428 ЦК України, яка регулює здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам.

Загальні норми про здійснення цивільних прав закріплені в ст. 12 “Здійснення цивільних прав” ЦК України. В цій статті передбачено, що:

особа здійснює свої цивільні права вільно, на власний розсуд (ч. 1);

нездійснення особою своїх цивільних прав не є підставою для їх припинення, крім випадків, встановлених законом (ч. 2);

особа може відмовитися від свого майнового права (ч. 3);

особа може за відплатним або безвідплатним договором передати своє майнове право іншій особі, крім випадків, встановлених законом (ч. 4);

якщо законом встановлені правові наслідки недобросовісного або нерозумного здійснення особою свого права, вважається, що поведінка особи є добросовісною та розумною, якщо інше не встановлено судом (ч. 5).

Спираючись на зазначені загальні правила здійснення прав, а також враховуючи норми спеціального законодавства про торговельні марки, доцільно конкретизувати особливості здійснення прав на торговельну марку.

По-перше, суб'єкт господарювання на торговельну марку здійснює це право вільно, на власний розсуд в межах, передбачених законом (зокрема, стосовно строку дії свідоцтва на торговельну марку, в межах обсягу правової охорони, визначеної свідоцтвом), з урахуванням принципу “дозволено все те, що не заборонено законом”.

По-друге, нездійснення права на торговельну марку, на відміну від вище зазначеного загального правила, може бути підставою припинення права. Так, відповідно до ч. 4 ст. 18 Закону України “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг”, якщо знак не використовується в Україні повністю або щодо частини зазначених у свідоцтві товарів і послуг протягом трьох років від дати публікації відомостей про видачу свідоцтва або від іншої дати після цієї публікації, будь-яка особа має право звернутися до суду із заявою про дострокове припинення дії свідоцтва повністю або частково. У цьому разі дія свідоцтва може бути припинена повністю або частково лише за умови, що власник свідоцтва не зазначить поважні причини такого невикористання.

По-третє, суб'єкт господарювання може відмовитись від права на торговельну марку повністю або частково в передбаченому законом порядку – на підставі заяви, поданої до Установи (ч. 1 ст. 18 Закону України “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг”).

По-четверте, суб'єкт господарювання може передати своє право на торговельну марку лише за відплатним договором. Оскільки договори щодо

відчуження права на торговельну марку, які укладаються між суб'єктами господарювання є господарськими договорами, то на них поширюється норма ч. 3 ст. 180 ГК України, яка передбачає, що при укладенні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити предмет, ціну та строк дії договору. Отже, ціна виступає істотною умовою будь-якого господарського договору щодо розпорядження правом на торговельну марку.

По-п'яте, право на торговельну марку здійснюється з урахуванням презумпції добросовісності і розумності дій суб'єкта господарювання. Це правило доцільно прямо передбачити в спеціальному законодавстві, оскільки воно має важливе значення, зокрема, у разі наявності колізії прав на торговельну марку і прав на комерційне найменування. Така колізія виникає у разі, якщо торговельна марка і комерційне найменування містять тотожні або подібні позначення і використовуються різними суб'єктами незалежно один від одного. Наприклад, торговельна марка “Аккорд” і комерційне найменування ТОВ “Аккорд”. Така ситуація часто зустрічається на практиці, оскільки процедури набуття прав на торговельну марку і комерційне найменування здійснюються різними органами державної влади і не передбачають перехресної перевірки на тотожність і подібність позначень, які реєструються як торговельні марки і відповідно комерційні найменування. Тому слід виходити з того, що кожен з таких суб'єктів здійснює своє право добросовісно, поки інше не буде встановлено судом.

Також це правило є актуальним з огляду на існуючу на практиці проблему недобросовісного набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності, коли заявки на знаки для товарів і послуг подаються з метою подальшого зловживання такими правами та перешкоджання здійсненню господарської діяльності дійсних виробників та доступу на ринок України оригінальної продукції. Небезпека зловживання правами у сфері інтелектуальної власності полягає перш за все в можливості завдання суттєвої шкоди інтересам суспільства та держави, особливо у сфері охорони

здоров'я, виготовлення лікарських засобів, у зв'язку з чим важливе значення має дослідження правових засад примусового ліцензування у сфері інтелектуальної власності [1, с. 7].

Здійснення прав, як зазначає Р.О. Стефанчук, можливе за таких основних умов: 1) особу має бути наділено необхідною правоздатністю; 2) суб'єкта правовідносин має бути наділено необхідним обсягом дієздатності; 3) дії зі здійснення цивільних прав мають відповідати принципам здійснення цивільних прав [2].

Суб'єкти господарювання набувають право і дієздатність з моменту їх офіційного визнання шляхом державної реєстрації в порядку, встановленому законом. Наявність господарських прав та обов'язків охоплюється поняттям "господарська правосуб'єктність" и передбачає конкретні права і обов'язки, що визначені законом (господарська компетенція), та права і обов'язки, які суб'єкт господарювання бере на себе добровільно та закріплює їх у відповідних документах, оскільки вони необхідні йому для здійснення господарської діяльності [3, с.104].

Способи здійснення суб'єктивних прав поділяють в науці на фактичні та юридичні. Під фактичними способами розуміються діяння, які, зазвичай не є юридично значущими, наприклад, коли особа фактично проживає у будинку, чим здійснює своє право власності на нього. Юридичними способами вважаються юридично значущі діяння, наслідком яких є виникнення, зміна чи припинення правовідносин. Це, зокрема, укладення різноманітних правочинів, створення авторського твору, виявлення скарбу тощо [2].

Стосовно реалізації права на торговельну марку зазначений поділ вимагає певного коригування з урахуванням того, що торговельна марка за своєю правовою природою є нематеріальним об'єктом, тому фактичний вплив безпосередньо щодо неї є неможливим. Для даного виду прав характерні юридичні способи здійснення права які полягають в реалізації правомочностей, що становлять зміст права на торговельну марку:

використання торговельної марки; надання дозволу на використання торговельної марки; перешкоджання неправомірному використанню торговельної марки, в тому числі забороняти таке використання; вчинення інших дій. До інших дій можна віднести передання права на торговельну марку як вкладу до статутного капіталу іншого суб'єкта господарювання, що передбачено ч. 6 ст. 157 ГК України.

На підставі вище зазначеного, поняття “реалізація права суб'єкта господарювання на торговельну марку” можна визначити як юридично значимі правомірні дії суб'єкта господарювання - правоволодільця або уповноваженої ним особи щодо використання торговельної марки, надання дозволу на використання торговельної марки іншим суб'єктам, перешкоджання неправомірному використанню торговельної марки, вчинення інших дій з метою задоволення інтересів правоволодільця та інших зацікавлених осіб.

Вище наведені особливості реалізації прав суб'єктів господарювання на торговельні марки доцільно закріпити в главі 16 ГК України, що буде сприяти, з одного боку, забезпеченню більш визначеного регуляторного впливу на господарські відносини щодо торговельних марок, по-друге, формуванню цивілізованої практики реалізації цих прав.

Список використаних джерел

1. Басай О.В. Підстави виникнення цивільних прав на обов'язків у сфері інтелектуальної власності (проблеми теорії): автореф. дис. ... докт. юрид. наук за спец. 12.00.03. // Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2015. 35 с.
2. Стефанчук Р.О. Цивільне право України. Навчальний посібник. Київ.: Прецедент 2005.
http://www.ebk.net.ua/Book/law/stefanchuk_tsivpu/part3/301.htm
3. Господарське право: практикум / А.Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю.О. Моїсєєв, Ю.П. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А.Г. Бобкової. Харків: Право, 2018. 592 с.

Наукове видання

**Управління проектами.
Ефективне використання результатів
наукових досліджень та
об'єктів інтелектуальної власності**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ЗА МАТЕРІАЛАМИ
II Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції
(10 квітня 2020 року)
Дніпро-Київ**

Організатори випуску збірника:

**Національна металургійна академія України, НМетАУ
Українська асоціація управління проектами «УКРНЕТ»
Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України, НДІВ НАПрН У**

Видавець ТОВ «ЮРИДИЧНА КОМПАНІЯ «ЮРСЕРВІС»

49000, м. Дніпро,

вул. Воскресенська, буд. 39

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції
ДК № 6550 від 20.12.2018